

Қазақстан Республикасы Президентінің
жанындағы Жастар саясаты жөніндегі кеңес
Совет по молодежной политике
при Президенте Республики Казахстан
Council for Youth Policy under the President of
the Republic of Kazakhstan

Қазақстан Республикасы Білім
және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки
Республики Казахстан
Ministry of Education and Science
of the Republic of Kazakhstan

«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы
Научно-исследовательский центр «Молодежь»
Scientific-Research Center "Youth"

«ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫ» «МОЛОДЕЖЬ КАЗАХСТАНА» «YOUTH OF KAZAKHSTAN»

2014

ҰЛТТЫҚ БАЯНДАМАСЫ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДОКЛАД NATIONAL REPORT

Астана, 2014

Қазақстан Республикасы
Президентінің жанындағы
Жастар саясаты жөніндегі кеңес

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым
министрлігі

«Жастар»
ғылыми-зерттеу
орталығы

«ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫ – 2014» ҰЛТТЫҚ БАЯНДАМАСЫ

АСТАНА – 2014

УДК 329 (574) (061)
ББК 66.75 (5 Қаз)
Қ 18

ISBN 978-601-80419-3-8

«Қазақстан жастары – 2014» Ұлттық баяндамасы. Ж.Қ. Боқанова, Ж.К. Кәрімова, Л.М. Әмреева, Л.Ю. Зайниева, Г.Т. Ильясова, Н.П. Калашникова, Х.С. Қалиева, Г.Н. Кенжебалина, Б.Б. Масатова, Э.А. Мұхамеджанова, А.Н. Тесленко – Астана: «Жастар» ҒЗО, 2014.

Аударма: қазақ тіліне – В.О. Мұстафина, ағылшын тіліне – Г.А. Рау.
Көркемдеу және беттеу: А.М. Матюк, А.В. Матюк.

«Қазақстан жастары – 2014» Ұлттық баяндамасы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің қолдауымен дайындалды.

Ұлттық баяндама жастардың ахуалын және Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясатының жай-күйін талдауға арналады.

Баяндамада ғылыми зерттеулердің, мемлекеттік органдардың ресми статистикалық және басқа да деректер негізінде қазақстандық жастардың әлеуметтік-демографиялық құрылымы сипатталады; білім және ғылым, денсаулық сақтау, еңбек және кәсіпкерлік, жастардың әлеуметтік-саяси үрдістерге және жастар субмәдениетіне қатысуы және т.б. салалардағы жастардың жай-күйіне толық талдау жасалады.

Ұлттық баяндама мемлекеттік органдарға, оқу орындарына, қоғамдық бірлестіктерге, жастар ресурстық орталықтарына, барлық БАҚ – мемлекеттік жастар саясатын тиімді іске асыруға мүдделі барлық тұлғаларға арнап әзірленді.

© «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы, 2014 ж.

Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2014». Буканова Ж.К., Каримова Ж.К., Амреева Л.М., Зайниева Л.Ю., Ильясова Г.Т., Калашникова Н.П., Калиева К.С., Кенжебалина Г.Н., Масатова Б. Б., Мухамеджанова Э.А., Тесленко А.Н. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2014.

Перевод: каз. яз. - Мустафина В.О., англ. яз. - Рау Г.А.
Дизайн и верстка: Матюк А.М., Матюк А.В.

Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2014» подготовлен при поддержке Министерства образования и науки Республики Казахстан.

Национальный доклад посвящен анализу положения молодежи и состояния государственной молодежной политики в Республике Казахстан.

На основе научных исследований, официальных статистических и иных данных государственных органов в докладе представлена социально-демографическая структура казахстанской молодежи; проведен детальный анализ положения молодежи в сферах образования и науки, труда, здравоохранения, занятости и предпринимательства, участия молодежи в общественно-политических процессах, молодежных субкультурах и др.

Национальный доклад адресован государственным органам, учебным заведениям, общественным объединениям, молодежным ресурсным центрам, СМИ – всем, кто заинтересован в эффективной реализации государственной молодежной политики.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2014 г.

National report "Youth of Kazakhstan - 2014". Bukanova Zh.K., Karimova Zh.K., Amreyeva L.M., Zaynieva L.Y., Ilyassova G.T., Kalashnikova N.P., Kalieva K.S., Kenzhebalina G.N., Massatova B.B., Mukhametzhanova E.A., Teslenko A.N. - Astana: SRC "Youth", 2014.

Translation: Kazakh lang. - Mustafina V.O., English lang. - Rau G.A.
Design and layout: Matyuk A.M., Matyuk A.V.

National report "Youth of Kazakhstan - 2014" prepared with support of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

The national report is devoted to analysis of the young people's situation and the development of the state youth policy of the Republic of Kazakhstan.

On the basis of research, official statistics and other data of public bodies, the report describes socio-demographic structure of the youth of Kazakhstan; a detailed analysis of the youth situation in the fields of education and science, labor, health, employment and entrepreneurship, youth participation in political processes, youth subcultures and other topics conducted.

The national report is addressed to public authorities, educational institutions, public associations, youth resource centers, media - all stakeholders interested in the effective implementation of the state youth policy.

© Scientific-Research Center "Youth", 2014

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	5
1-ТАРАУ	
Қазақстан Республикасы жастарының демографиялық сипаттамасы	6
1.1. 14-29 жас аралығындағы жастардың саны.....	7
1.2. Жастардың жыныстық-жас ерекшелік құрылымы.....	9
1.3. Жастар арасындағы бала туу, отбасын құру және ажырасу.....	10
1.4. Жастар арасындағы өлім-жітім.....	12
1.5. Жастардың сыртқы және ішкі көші-қоны.....	12
2-ТАРАУ	
Мемлекеттік жастар саясатын іске асыру	18
2.1. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясатының негізгі тенденциялары.....	19
2.2. Әлемдік рейтингтердегі Қазақстан жастары.....	24
2.3. Мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибе.....	26
3-ТАРАУ	
Жас ұрпақ денсаулығы	28
3.1. Жастардың әлеуметтік маңызы бар аурулары.....	29
3.2. Салауатты өмір салты және жастар арасындағы спорттық-сауықтыру жұмыстары.....	33
3.3. Жастар және денсаулық (әлеуметтік зерттеу қорытындылары бойынша).....	34
4-ТАРАУ	
Жастар өміріндегі білім және ғылым	38
4.1. Жастар үшін білім берудің сапасы және қолжетімділігі.....	39
4.2. Жастар және ғылым: даму векторлары.....	42
5-ТАРАУ	
Жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы	47
5.1. Жастар және еңбек нарығы.....	48
5.2. Жастар кәсіпкерлігі.....	52
5.3. Жастарға әлеуметтік қолдау көрсету.....	53
6-ТАРАУ	
Жастар арасындағы қылмыс	56
6.1. Жастар арасындағы қылмыстар мен құқық бұзушылықтардың жалпы сипаттамасы.....	57
6.2. Жастар арасындағы өзіне өзі қол жұмсау мәселелері.....	60
6.3. Жастар арасындағы діни экстремизм мәселелері.....	61
7-ТАРАУ	
Жастар қоғамдық-саяси процестерде	62
7.1. Жастардың елдің қоғамдық-саяси өміріне қатысу жағдайы және негізгі тенденциялары.....	63
7.2. Жастардың наразылық белсенділігінің деңгейі: қазақстандық жастардың пікірі.....	72
7.3. Қазақстандық жастардың құндылық бағыттары.....	74
8-ТАРАУ	
Жастар субмәдениеттері	78
8.1. Субмәдениет әлеуметтік-мәдени жүйе ретінде.....	79
8.2. Әртүрлі және бір-біріне ұқсамайды.....	80
8.3. Бос уақыт жастардың әлеуметтік белсенділігінің мәдени кеңістігі ретінде.....	84
ҚОРЫТЫНДЫ	87
ҰСЫНЫСТАР	89

КІРІСПЕ

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына арналған «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» Жолдауында геосаяси дағдарыс, мемлекет алдындағы жаңа қатерлер мен қауіптер жағдайында жаңа экономикалық саясатты жүзеге асыру, индустриалдық, энергетикалық және әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту, шағын және орта кәсіпкерлікті, халықтың іскерлік белсендігін қолдау бойынша маңызды міндеттер белгіленді.

Бұл міндеттердің барлығын тек отансүйгіш, дені сау, жасампаз, өзіне сенімді, креативті, еңбекқор және белсенді жастармен қол жеткізуге болады. Қазақстанның болашағы кейінгі толқынның дамуына, олардың қоғамдағы мәртебесіне байланысты, ал оның негізі бүгіннен қалыптасады.

Бұл ретте Қазақстанның қазіргі жастары жайлы мәліметтер үлкен ғылыми және қоғамдық қызығушылық тудырып отыр.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің тапсырысымен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы (бұдан әрі – «Жастар» ҒЗО) әзірлеген «Қазақстан жастары – 2014» ұлттық баяндамасында 2014 жылдың басында Қазақстан халқының жалпы санынан 4 293 353 адамды немесе 25% құраған жастардың тыныс-тіршілігі зерделенген.

Бұл «Жастар» ҒЗО дайындаған екінші баяндама екенін атап өткен жөн. Өткен жылы мемлекеттік органдар, ғылыми қауымдастық, жастар ұйымдары өкілдерінің қатысуымен сарапшылар алаңдарында қаузалған «Қазақстан жастары – 2013» ұлттық баяндамасы оң бағаны иеленді.

Жастар арасындағы ахуалды және үрдістерді болжау үшін Қазақстандағы жастардың дамуына жүйелі талдауды жүргізу қажеттігі осы баяндаманың өміршеңдігін қамтамасыз етіп, оны жарыққа шығару бастамасын жалғастыруды талап етеді.

«Қазақстан жастары – 2014» ұлттық баяндамасы арқасында 2014 жылдағы Қазақстан жастарының тынысы және олардың арасындағы негізгі үрдістерді ғылыми тұрғыда қарастыру көзделіп отыр.

Сегіз тараудан тұратын Ұлттық баяндамада жастар арасындағы әлеуметтік-демографиялық үрдістер жан-жақты сипатталады; денсаулық, білім мен ғылым, әлеуметтік-экономикалық жағдайы, қоғамдық-саяси үрдістерге қатысуы, құндылықтар бағыттары іспетті жастар өміріндегі

маңызды салаларға терең талдау, тағылымды түйін жасалады.

Жастар арасындағы қылмыстың ахуалы мен себептері, құқық бұзушылықтар мен қылмыстың алдын алу шаралары да қарастырылған.

Жастар арасындағы субмәдениеттерге жеке тарау арналды. Онда кейінгі толқынның бейресми бірлестіктерге тартылуының себеп-салдарлары арасындағы өзара байланыс зерделеніп, субмәдениеттің түрлері сарапталған.

Мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру, жастарға қатысты мемлекеттік және салалық бағдарламалардың орындалуы жан-жақты таразыланды.

Тұңғыш рет ағылшын тіліндегі әдебиеттердің түпнұсқасы негізінде жер-жаһанның түрлі бұрышында орналасқан, әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі әртүрлі 10 мемлекеттің жастар саясатындағы тәжірибесі сараланды.

Баяндамаға Жастардың әл-ауқат индексі (Youth Wellbeing Index, YWI) және Жастардың жаһандық даму индексі (Youth Development Index, YDI) тәрізді халықаралық индекстердің деректері енгізілді. Бұл индекстердің қолданылуы жастар мәселесінің әлемдік қауымдастықтағы маңыздылығын көрсетеді. Қазақстан YDI индексі бойынша 170 елдің арасында 27 орынды (шетелдік сарапшылардың есеп-қисаптарына сәйкес), YWI индексі бойынша 31 елдің арасында 10 орынды иеленген.

Бұл Қазақстанның жастар саясаты үздік әлемдік тәжірибелер көшіне ілескенін және жастардың дамуы бойынша биік белестерді бағындырғанын дәлелдейді.

«Қазақстан жастары – 2014» ұлттық баяндамасы ғылыми дәйектерге, орталық және жергілікті атқарушы органдардың, ірі кәсіпорындар мен ұлттық компаниялардың ресми мәліметтеріне, қолжетімді интернет дереккөздеріне негізделіп жазылған.

Баяндама нақты статистикалық және басқа мәліметтер көрсетілген инфографика және кесте түріндегі материалдармен толықтырылған.

2014 жылы «Жастар» F30 жүргізген әлеуметтік сауалнамалары баяндамадағы деректердің дәлелдеу қорына айналып отыр. Әрбір әлеуметтік сауалнамаға еліміздің 14 облысындағы және Астана мен Алматы қалаларындағы 14-29 жас аралығындағы 2000 респондент қатысты. Сонымен қатар маңызды құжатқа Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің бастамасымен және

БҰҰ Балалар қоры (ЮНИСЕФ) және Еуропалық Одақтың Қазақстандағы өкілдігінің бірлескен бағдарламасының қолдауымен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы жүргізген ұлттық онлайн-консультация нәтижелері де енген. Консультацияларға фокус-топтар арқылы 564 адам қатысса, 3616 жас өз пікірлерін онлайн-сауалнама арқылы білдірді.

Зерттеу жұмысының нәтижелері мүдделі тараптарға (мемлекеттік органдар, жастар саясаты институттары) Қазақстан Республикасында мемлекеттік жастар саясатын тиімді жүзеге асыруға бағытталған нақты тәжірибелік ұсыныстарды әзірлеуге жол ашты.

«Қазақстан жастары – 2014» ұлттық баяндамасы мемлекеттік органдарға, ғылыми қауымдастыққа, жастар саясатының барлық институттарына, халықаралық ұйымдарға, бұқаралық ақпарат құралдарына, еліміздің келешегіне бей-жай қарамайтын және жастар саясаты мәселелерімен кәсіби түрде айналысатын адамдарға пайдалы.

1-ТАРАУ

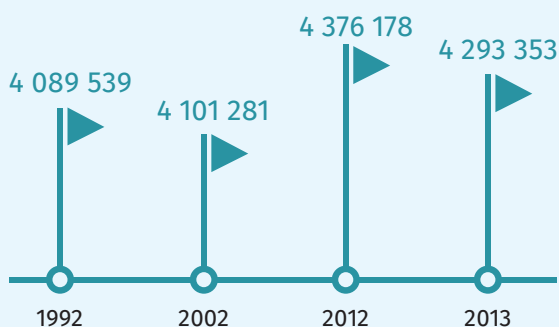
**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖАСТАРЫНЫҢ
ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ
СИПАТТАМАСЫ**

1.1. 14-29 ЖАС АРАЛЫҒЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ САНЫ

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің (әрі қарай – Статистика комитеті) деректеріне сәйкес, Қазақстан Республикасының 14-29 жас аралығындағы жастардың саны 2014 жылдың басында 4 293 353 адамды құрады (1.1-сурет).

1.1-сурет

Қазақстан Республикасындағы жастар саны (1992-2013 жж., адам), жылдың соңы

Дереккөзі: Статистика комитеті

Жиырма екі жылдың ішінде жастар саны 286 639 адамға артқан (4,75%).

Ал қазіргі қазақстандық қоғамның құрылымында жастар 25,01% құрайды (1.2-сурет).

Ауыл жастарына (45,1%) қарағанда қала (54,9%) жастарының үлесі басым (1.3-сурет).

1.2-сурет

Елдегі халықтың жалпы санына шаққанда жастардың саны (адам), 2014 жылдың басы

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.3-сурет

Қала/ауыл қимасындағы жастар саны (адам), 2014 жылдың басы

Дереккөзі: Статистика комитеті

Республиканың өңірлер қимасында халықтың қоныстануы біркелкі емес. Жастардың басым бөлігі Оңтүстік Қазақстан (729 251) және Алматы облыстарында (486 710) тұрады. Жастардың үлесі ең аз облыстардың қатарына Солтүстік Қазақстан (120 677) және Атырау (146 263) кірген (1.4a-сурет).

Сонымен қатар өңірлер қимасында 2014 жылдың басында аймақтағы халықтың жалпы санынан жастардың ең үлкен үлес салмағы Алматы қаласында – 27,8%, Ақтөбе облысында – 27,1%, Астана қаласында – 26,8%. Жастар санының ең аз көрсеткіші Солтүстік Қазақстан (21,0%) және Павлодар (22,6%)

1.4a-сурет

Өңірлер қимасында Қазақстан Республикасындағы жастар саны (адам), 2014 жылдың басы

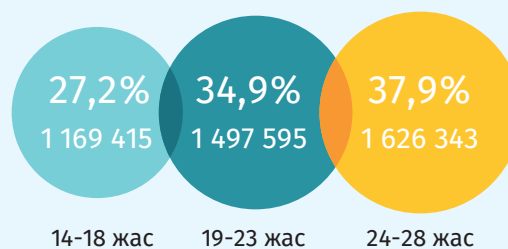
Дереккөзі: Статистика комитеті

1.4б-сурет Өңірлердегі халықтың жалпы санындағы жастардың үлес салмағы (%), 2014 жылдың басы

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.5а-сурет Жастардың жалпы санына шаққанда жастардың жас ерекшелік топтары бойынша саны (адам және %-бен), 2014 жылдың басы

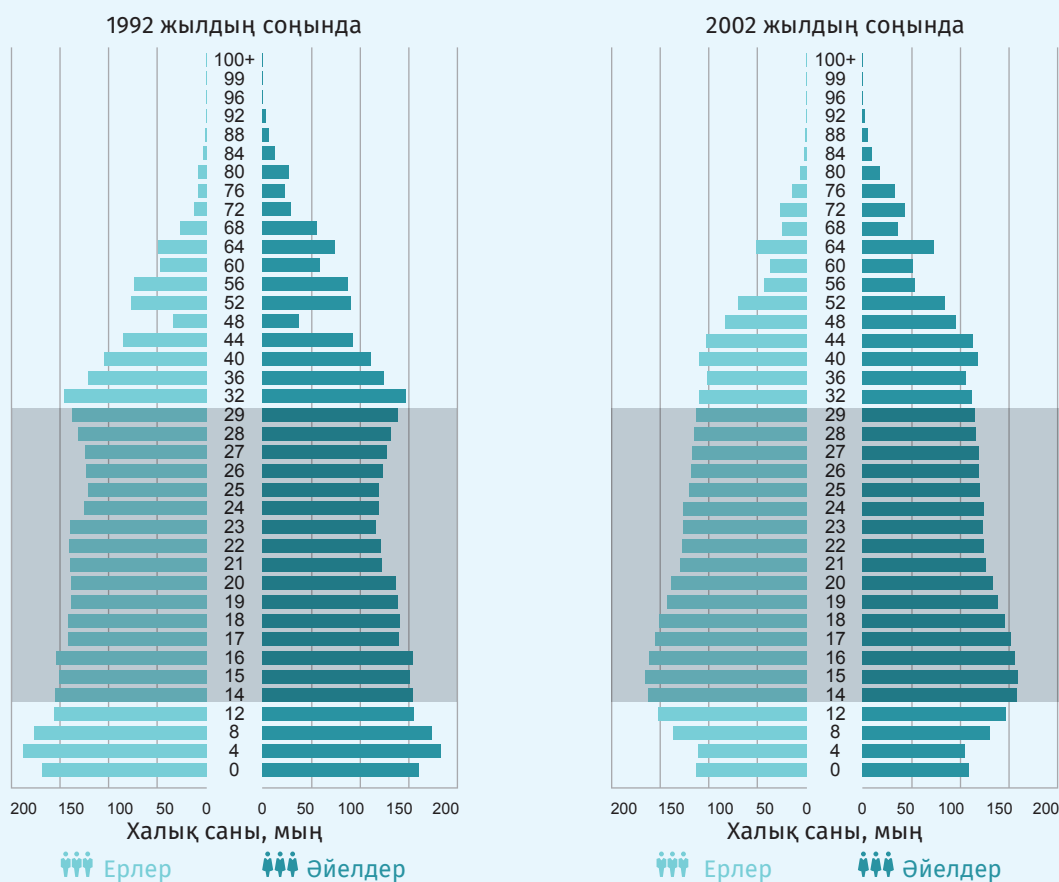

Дереккөзі: Статистика комитеті

облыстарында байқалады (1.4б-сурет).

Әлемдік тәжірибеде жастарды әлеуметтік-экономикалық қатынастарға тарту деңгейіне және психологиялық-физиологиялық ерекшеліктеріне

1.5б-сурет Қазақстан халқының жыныстық-жас ерекшелігі бойынша құрылымы, 1992, 2002 жж. соңы

Дереккөзі: Статистика комитеті

байланысты жас ерекшеліктерін анықтаудың түрлі тәсілдері бар. Соңғы тәсіл кең таралған болып саналады. Оған сәйкес жастар жас ерекшелігі бойынша шартты түрде 3 топқа бөлінеді: 14-18 жас – ювеналдық; 19-23 жас – постювеналдық және 24-28 жас – ересек тобы.

Қазіргі таңда Қазақстан жастары құрылымында санының көптігі бойынша үлкен ересектер тобы көш бастап келеді (1.5а-сурет).

Жас ерекшелік топтары қимасында жастар санындағы елеулі айырмашылықтар 1980-ші жылдардың екінші жартысындағы демографиялық толқынның артуына және ХХ ғасырдың 90-шы жылдарындағы әлеуметтік-экономикалық дағдарыстың кесірінен оның біртіндеп төмендеуіне байланысты орын алған (1.5б-сурет, 1.5в-сурет).

1.2. ЖАСТАРДЫҢ ЖЫНЫСТЫҚ-ЖАС ЕРЕКШЕЛІК ҚҰРЫЛЫМЫ

14-29 жас аралығындағы халықтың гендерлік

құрамы ерлердің аздап басым түскенін көрсетеді. Еліміздің жастары 2 156 754 ерлер мен 2 136 599 әйелдерден құралған (1.6-сурет).

Жастар қатарына кіретін қыздар мен ұлдардың саны 24-28 жас аралығындағы жас ерекшелік тобында басым екені байқалады – сәйкесінше 19,2% және 18,7% (1.7-сурет).

2014 жылдың басындағы мәліметтерге сәйкес

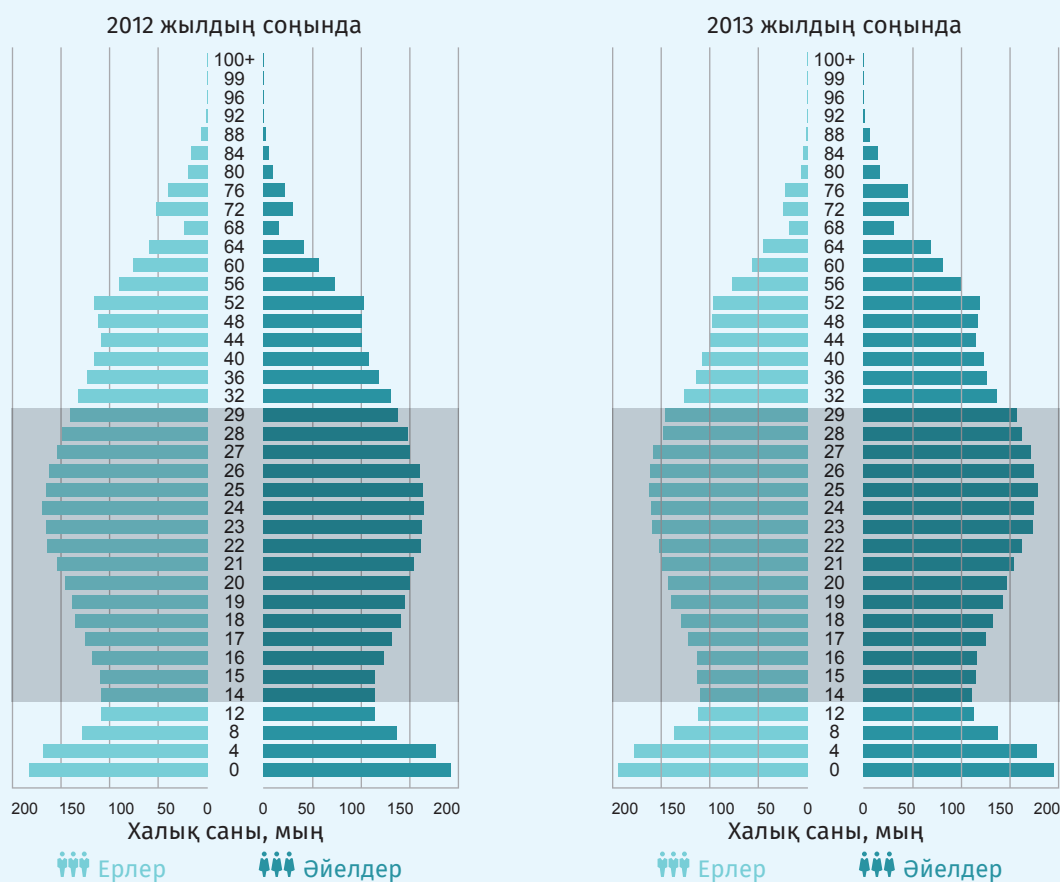
1.6-сурет Қазақстан Республикасы жастарының гендерлік құрамы, жастардың жалпы санындағы %, 2014 жылдың басы

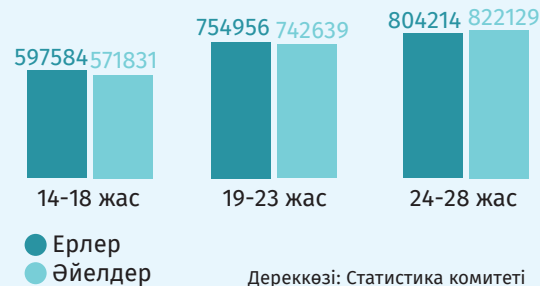
Дереккөзі: Статистика комитеті

1.5в-сурет

Қазақстан халқының жыныстық-жас ерекшелігі бойынша құрылымы, 2012, 2013 жж. соңы

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.7-сурет**Жастардың жыныстық-жас ерекшелік құрылымы (адам), 2014 жылдың басы**

еліміздің қалаларында 14-29 жас аралығындағы 1 149 757 ұл бала және 1 208 965 қыз бала тұрады, бұл қазақстандық жастардың жалпы санының сәйкесінше 26,8% және 28,2% құрайды.

Мектеп, колледж және жоғары оқу орындары түлектерінің білім мен еңбек стратегияларына байланысты қалалық жерлерде жастардың көбею үрдісі байқалып отыр.

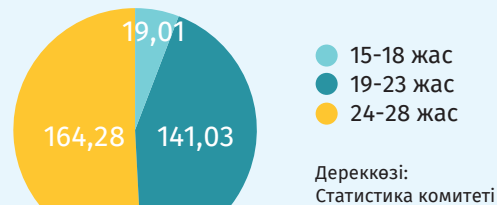
1.3. ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ БАЛА ТУУ, ОТБАСЫН ҚҰРУ ЖӘНЕ АЖЫРАСУ

Қазақстандағы туудың жалпы көрінісінде репродуктивті жастағы өзге топтарға кіретін әйелдерге қарағанда 15-29 жастағы жастар арасында бала туу көрсеткіші айтарлықтай жоғары (1.8а-сурет).

Саны бойынша ең үлкен саналатын 24-28 жастағы әйелдер арасында бала туу көрсеткіші жоғары екендігі (1 000 әйелге шаққанда 164,28 бала туған) байқалады (1.8б-сурет).

Өңірлер қимасында 24-28 жас ерекшелік тобындағы аналардан туылған балалардың үлес салмағы Оңтүстік Қазақстан (230,45), Қызылорда (216,57) және Жамбыл (209,86) облыстарында басым.

Осы жас ерекшелік тобындағы әйелдерден туған

1.8а-сурет**Жалпы жас ерекшелік топтары бойынша туу коэффициенті (1000 әйелге шаққандағы туғандардың саны), 2013 жыл****1.8б-сурет****Жастардың жас ерекшелік топтары бойынша туу коэффициенті (1000 әйелге шаққандағы туғандардың саны), 2013 жыл****1.9-сурет****Жастардың жас ерекшелік топтары және өңірлер бойынша туу коэффициенті (1000 әйелге шаққанда туғандардың саны), 2013 жыл**

балалардың саны бойынша ең төменгі көрсеткіш Алматы қ. (104,27), Қостанай (106,53) және Шығыс Қазақстан (130,15) облыстарына тән (1.9-сурет).

Жастардың барлық жас ерекшелік топтарына жүргізілген сараптамаға сәйкес қаладағы жас аналарға қарағанда ауылдағылардың туу көрсеткіші жоғары (1.10-сурет).

1.10-сурет

Жастардың қала-ауыл қимасында туудың жас ерекшелік топтары бойынша коэффициенті (1000 әйелге шаққанда туғандардың саны), 2013 жыл

Дереккөзі: Статистика комитеті

2013 жылдың мәліметтеріне сүйенсек, ауылдық елді мекендердегі туу көрсеткіші бойынша өңірлер қимасында Оңтүстік Қазақстан облысы (24-28 жас аралығындағы жас ерекшелік тобында 1 000 әйелге шаққанда бала туу саны - 241,44, 19-23 жас аралығында - 237,43) көш бастап келеді.

НЕКЕГЕ ТҮРУ

Некеге тұрғандардың ең жоғары пайызы 20-24 және 25-28 жас аралығындағы жас ерекшелігі топтарына тиесілі (1.11-сурет).

2013 жылы елімізде отбасылық өмірге қадам басқан жастар арасында 20-24 жас ерекшелігі тобындағы бозбалалар мен бойжеткендердің белсенділігі (79862 әйелдер және 57563 ерлер) жоғары болып табылады.

АЖЫРАСУ

2013 жылы елімізде некесін заңды түрде бұзғандардың ең жоғары пайыздық көрсеткіші 25-28 жас аралығындағы ерлермен қатар әйелдердің еншісінде (1.12а-сурет).

Өңірлер қимасында ажырасқандардың саны бойынша Алматы қаласы, Алматы және Қарағанды облыстары тізімнің басында тұр (1.12б-сурет).

1.11-сурет

Неке қию (адам), 2013 жыл

- Некеге тұрғандар
- Ешқашан некеге тұрмағандар
- Жесір әйелдер/тұл ерлер
- Ажырасқандар
- Некелік жағдайын көрсетпегендер

Күйеу жігіттер

Жас топтары	Некеге тұрғандар	Ешқашан некеге тұрмағандар	Жесір әйелдер/тұл ерлер	Ажырасқандар	Некелік жағдайын көрсетпегендер
<18	101	101	0	0	0
18-19	3612	3592	2	3	15
20-24	57563	56705	117	704	37
25-28	52986	49847	142	2953	44

Қалыңдықтар

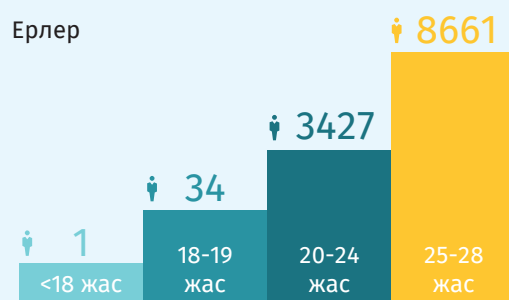
Жас топтары	Некеге тұрғандар	Ешқашан некеге тұрмағандар	Жесір әйелдер/тұл ерлер	Ажырасқандар	Некелік жағдайын көрсетпегендер
<18	1392	1390	0	0	2
18-19	19707	19545	27	36	99
20-24	79862	78087	200	1471	104
25-28	33151	29617	195	3308	31

Дереккөзі: Статистика комитеті

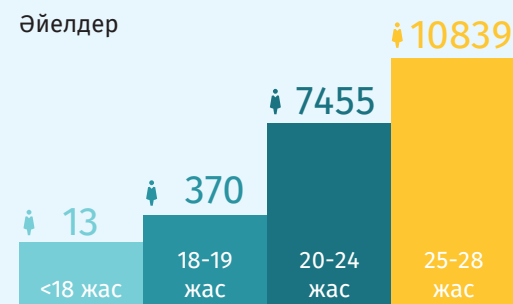
1.12а-сурет

Жас ерекшелік топтары бойынша ажырасқан ерлі-зайыптылар (адам), 2013 жыл

Ерлер

Әйелдер

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.126-сурет**Өңірлер қимасында жынысы бойынша ажырасқандар (адам), 2013 жыл**

	♂♂ Ерлер	♀♀ Әйелдер
Ақмола облысы	581	889
Ақтөбе облысы	636	914
Алматы облысы	1235	1949
Атырау облысы	520	714
Батыс Қазақстан облысы	470	729
Жамбыл облысы	586	976
Қарағанды облысы	1254	1946
Қостанай облысы	827	1209
Қызылорда облысы	382	635
Маңғыстау облысы	458	635
Оңтүстік Қазақстан облысы	1006	1693
Павлодар облысы	710	1110
Солтүстік Қазақстан облысы	439	669
Шығыс Қазақстан облысы	1081	1664
Астана қаласы	653	1062
Алматы қаласы	1285	1883

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.4. ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ӨЛІМ-ЖІТІМ

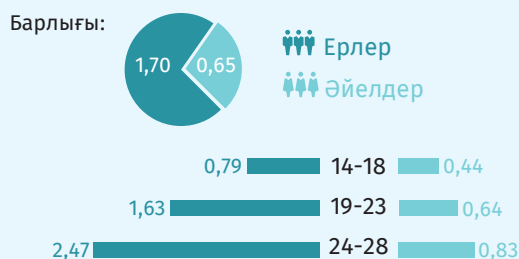
Жастар өлім-жітімінің жас ерекшелігі коэффициенті – промилле түрінде (%) көрсетіледі, яғни 1000 адамға шаққандағы бір жылдың ішінде қайтыс болғандардың (14-28 жас аралығындағы) жалпы санының арақатынасы.

2013 жылы қазақстандық жастар арасындағы өлім-жітімнің ең жоғары жас ерекшелігі коэффициенті ерлерде 1,70 ‰ промиллеге жеткен. Өлім-жітім коэффициентінің ең жоғары көрсеткіші жастардың ересек тобында (24-28 жас) байқалады – 2,47 ‰ (1.13а-сурет).

Жынысы және тұрғылықты мекені бойынша ауылдағы ерлер арасындағы өлім-жітім жоғары (1.13б-сурет).

Өңірлер қимасында өлім-жітімнің жас ерекшелігі коэффициентінің ең жоғары көрсеткіштері Ақмола (1,75‰), Солтүстік Қазақстан (1,73‰) және Шығыс Қазақстан (1,56 ‰) облыстарына тиесілі (1.13в-сурет).

2013 жылы жастар арасындағы өлім-жітімнің негізгі себептері: жазатайым оқиғалар, улану және жарақаттану, қан айналымы жүйесінің аурулары, ісіктердің пайда болуы (1.13г-сурет).

1.13а-сурет**Жынысы бойынша жастар өлім-жітімінің жас ерекшелігі коэффициенті (промилле)**

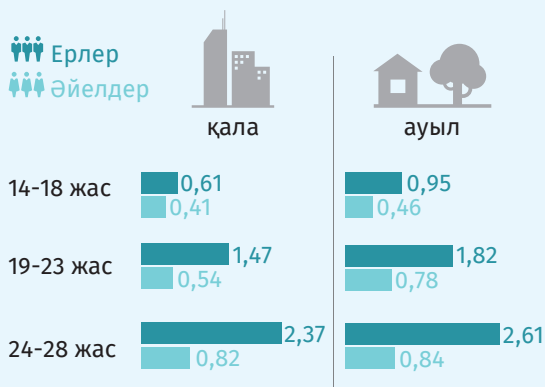
Дереккөзі: Статистика комитеті

1.5. ЖАСТАРДЫҢ СЫРТҚЫ ЖӘНЕ ІШКІ КӨШІ-ҚОНЫ

Еліміздегі жастардың сыртқы көші-қонына жүргізілген талдау жұмылғыштық қасиетінің жоғарғы шегі көбінесе бөйжеткендер арасында, 24-28 жасқа тән екенін алға тартып отыр (1.14-сурет).

1.13б-сурет

Жас ерекшелік топтары қимасында өлім-жітімінің коэффициенті (промилле), 2013 жыл

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.13г-сурет

Жастардың өлім-жітім көрсеткіштері (өлім себептерінің негізгі топтары бойынша, адам), 2013 жыл

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.13в-сурет

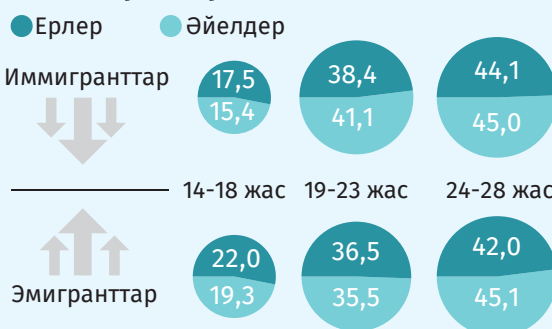
Жас ерекшелік топтары және өңірлер қимасында өлім-жітімінің коэффициенті (промилле), 2013 жыл

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.14-сурет

Жастар арасындағы иммигранттар мен эмигранттар, 2013 жыл, %

Дереккөзі: Статистика комитеті

2013 жылы жастар арасында сыртқы көші-қонның оң сальдосы Маңғыстау (1286 адам) және Алматы (1119 адам) облыстарында тіркелген. Шығыс Қазақстан (-574) және Солтүстік Қазақстан (-555) облыстарында байқалған теріс сальдоға еліміздің шекаралас аудандарындағы тұрғындардың Ресейге қоныс аударуы ықпалын тигізді (1.15-сурет).

2014 жылдың басында Қазақстан мен ТМД елдері арасындағы көші-қон барысында елімізге ағылған жастардың көбі Маңғыстау (1223) және Оңтүстік Қазақстан (780) облыстарына қоныс аударған. Сыртқы көші-қонның теріс сальдосы Шығыс Қазақстан (-665) және Солтүстік Қазақстан (-520) облыстарында анықталып отыр (1.16-сурет).

Қазақстанның басқа елдермен көші-қон белсенділігі төмен. 16 өңірдің 9-да сыртқы көші-қонның оң сальдосы байқалады (1.17-сурет).

1.15-сурет**Сыртқы көші-қон сальдосы (барлығы),
2013 жыл**

- оң сальдо
- теріс сальдо

Ақмола облысы	-333
Ақтөбе облысы	475
Алматы облысы	1119
Атырау облысы	106
Батыс Қазақстан облысы	-99
Жамбыл облысы	230
Қарағанды облысы	-259
Қостанай облысы	-396
Қызылорда облысы	12
Маңғыстау облысы	1286
Оңтүстік Қазақстан облысы	784
Павлодар облысы	-448
Солтүстік Қазақстан облысы	-555
Шығыс Қазақстан облысы	-574
Астана қаласы	587
Алматы қаласы	211

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.17-сурет**Сыртқы көші-қон сальдосы (басқа елдер),
2013 жыл**

- оң сальдо
- теріс сальдо

Ақмола облысы	33
Ақтөбе облысы	-6
Алматы облысы	735
Атырау облысы	106
Батыс Қазақстан облысы	8
Жамбыл облысы	-12
Қарағанды облысы	-14
Қостанай облысы	-47
Қызылорда облысы	0
Маңғыстау облысы	63
Оңтүстік Қазақстан облысы	4
Павлодар облысы	-35
Солтүстік Қазақстан облысы	-35
Шығыс Қазақстан облысы	91
Астана қаласы	125
Алматы қаласы	85

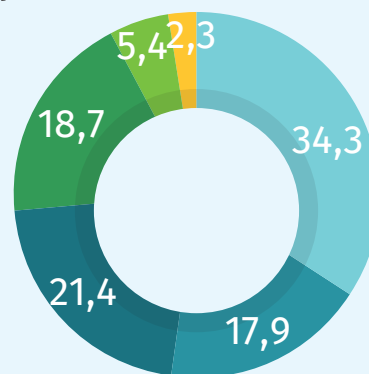
Дереккөзі: Статистика комитеті

1.16-сурет**Сыртқы көші-қон сальдосы (ТМД елдері),
2013 жыл**

- оң сальдо
- теріс сальдо

Ақмола облысы	587
Ақтөбе облысы	481
Алматы облысы	735
Атырау облысы	103
Батыс Қазақстан облысы	-107
Жамбыл облысы	242
Қарағанды облысы	-245
Қостанай облысы	-349
Қызылорда облысы	12
Маңғыстау облысы	1223
Оңтүстік Қазақстан облысы	780
Павлодар облысы	-413
Солтүстік Қазақстан облысы	-520
Шығыс Қазақстан облысы	-665
Астана қаласы	462
Алматы қаласы	126

Дереккөзі: Статистика комитеті

1.18-сурет**Жастардың көші-қон ниеті, %**

- Жоқ, ешқайда қоныс аудармаймын
- Әзірге жоспарда жоқ, бірақ белгілі бір себептер туындаса, қоныс аударамын
- Бұл жайлы ойланған жоқпын
- Қоныс аударғым келеді, бірақ әзірге мүмкіндік жоқ
- Иә, алдағы екі жылдың ішінде қоныс аударамын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдады

1.19-сурет

**Жастардың көші-қон ниеті
(өңірлік қимада), %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

Жастардың көші-қон ниеті

Әлеуметтік зерттеудің нәтижелері бойынша қазақстандық жастардың дені (55,7 %) қоныс аударуды жоспарламайды (1.18-сурет).

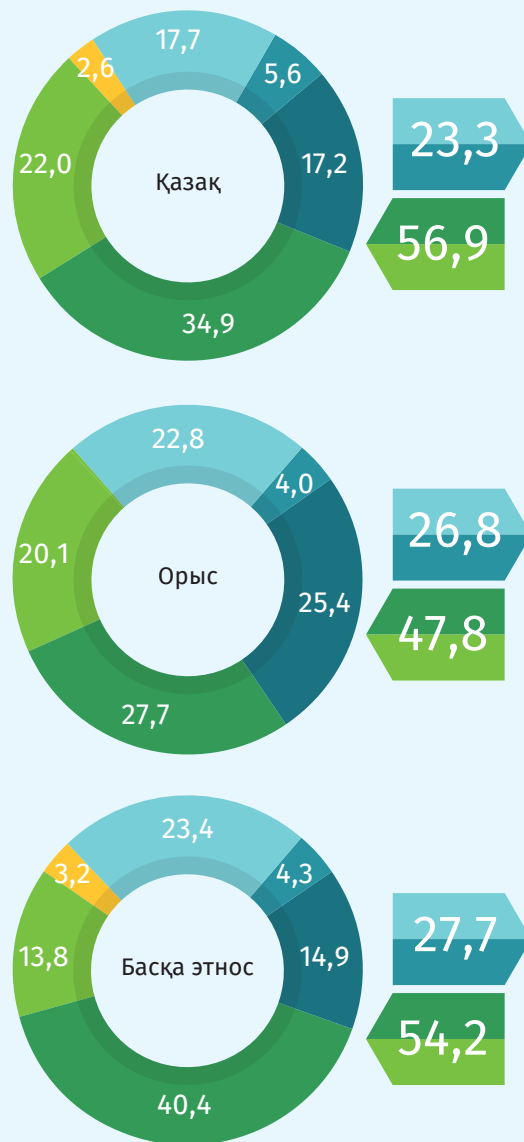
Әлеуметтік зерттеудің қорытындысына сәйкес тұрғылықты жерінен қоныс аудару ниеті көбіне қала жастарына тән (26,7%).

Өңірлер қимасында көші-қон қозғалысының әлеуеті Жамбыл (59%), Павлодар (39%) және Қызылорда (38%) облыстарының жастары арасында жиі байқалады (1.19-сурет).

Тұрғылықты мекенін ауыстыру жайлы ұлты қазақ жас буын сирек ойлайды. Сауалнама кезінде тек белгілі бір себептер туындаған жағдайда өздерінің қоныс аударуға дайындығын орыс ұлтының өкілдері жиі білдірген. Этносты бойынша қоныс аударуға дайын және ниетті жастарды салыстырсақ, олардың саны басқа этникалық топтардың арасында басым (1.20a-сурет).

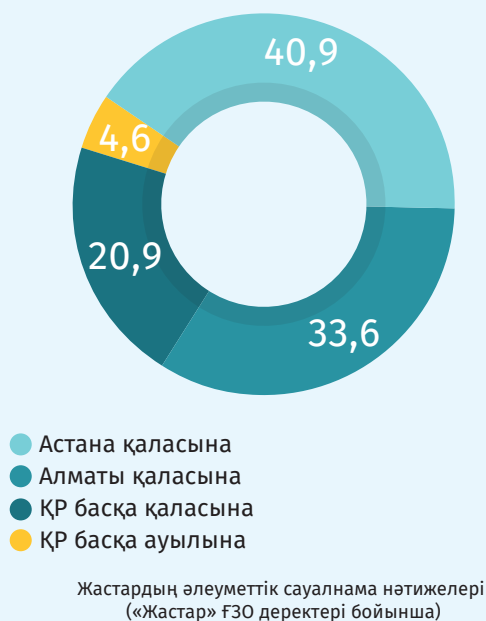
1.20a-сурет

**Жастардың көші-қон ниеті
(этносты бойынша), %**

- Қоныс аударғым келеді, бірақ әзірге мүмкіндік жоқ
- Иә, алдағы екі жылдың ішінде қоныс аударамын
- Әзірге жоспарда жоқ, бірақ белгілі бір себептер туындаса, қоныс аударамын
- Жоқ, ешқайда қоныс аудармаймын
- Бұл жайлы ойланған жоқпын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

1.20б-сурет**Жастардың көші-қон ниеті (жас ерекшелігі бойынша), %****1.20в-сурет****Жастардың ішкі көші-қон бойынша ниеті, %**

Қоныс аударуға ниетті жастардың жас ерекшеліктеріне жүргізілген талдау жұмыстары нақты заңдылықтың қалыптасқанын анықтады: жастардың жасы ұлғайған сайын олардың тұрғылықты жерлерін ауыстыруға ниеттері де бәсеңдейді (1.20б-сурет).

Сауалнама кезінде қоныс аударуды қалайтын жастар арасында нақты аумақты көрсеткен респонденттердің 77 % ішкі көші-қонды таңдаған. Олардың дені қалаларға, әсіресе Астана мен Алматыға қоныс аударуға ниетті (1.20в-сурет).

Зерттеу нәтижелерін сараптасақ, көбіне-көп жеке себептер жастарды қоныс аударуға итермелейді (1.20г-сурет).

1.20г-сурет**Жастардың жоспардағы қоныс аударуының себептері, %**

Статистикалық мәліметтер бойынша еліміздің

әрбір төртінші тұрғыны халықтың 14 пен 29 жас аралығындағы өкілі болып табылады.

Қазақстан жастары құрылымында 24-28 жас аралығындағы топтың үлесі басым. Дәл осы жас ерекшелік тобындағы нәзік жандар арасында туу көрсеткіші жоғары екендігі байқалып отыр.

Қала жастарымен салыстырғанда ауылдағы жас буынның үлес салмағы біршама төмен.

Заңды түрде некесін қиғандардың ең жоғары пайызы 20-28 жас аралығындағы жастарға тиесілі. Ал ажырасқан жастардың ең үлкен көрсеткіші жастардың ересек тобына тән.

2013 жылы барлық жас ерекшелік топтарындағы жастардың өлім-жітіміне негізінен жазатайым оқиғалар, улану және жарақаттану себеп болған.

Жынысы бойынша жастардың көші – қонына байланысты жұмылғыштығына жүргізілген талдау өзге жас ерекшелік топтармен салыстырғанда қыз балалардың ересек жас ерекшелік тобында көрсеткіш жоғары екені байқалады.

Еліміздегі жалпы халықтың 25% құрайтын жастардың саны және оның алдағы 10 жылда азаю үдерісі мемлекет тарапынан халықтың осы санатына бағытталған әлеуметтік бағдарламаларды әзірлеу бойынша пәрменді шараларды қабылдауды қажет етеді.

2-ТАРАУ

**МЕМЛЕКЕТТІК ЖАСТАР
САЯСАТЫН ІСКЕ АСЫРУ**

2.1. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ЖАСТАР САЯСАТЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

2014 жылы бүгінгі мемлекеттік жастар саясатының мәнін анықтаған Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Жас Отан» жастар қанатының II съезінде берілген тапсырмаларын, "Қазақстан 2020: болашаққа жол" Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасының қағидаларын жүзеге асыру жалғасуда. [1]. Ұлттық мүддені, аймақтық жастар саясатының ерекшеліктерін және халықаралық тәжірибені ескере отырып, жастармен жұмыс жүргізудің неғұрлым тиімді әдістері мен жолдары қарастырылуда.

Жастар саясатында басқарудың вертикалі күшейтілуде. Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Жастар саясаты жөніндегі кеңес мүшелерінің құрамы жаңартылды. 2012 жылдан бастап көшпелі отырыстар тәжірибеге енгізілді. 2014 жылы Кеңес жұмысының негізгі назары «Дипломмен – ауылға!», «Жасыл ел», «Жастар тәжірибесі» жобаларының жүзеге асырылуына, жастарды жұмыспен қамту шараларына аударылды.

Негізінен кеңестер әр тоқсан сайын бас қосып, мемлекеттік жастар саясатының өзекті мәселелері мен олардың өңірлерде орындалу барысын талқылайды.

Президенттің тапсырмасы бойынша облыстардағы және Астана мен Алматы қалаларындағы жастар саясаты жөніндегі кеңестерді әкімдер басқарады. Олардың құрамына жастар ұйымдарының басшылары кіреді. Бұл әдіс-тәсілдер жастар мәселелеріне бетбұрысты күшейтіп, оларды шешуге қоғам мүшелері мен жастардың белсенді атсалысуына жол ашады.

Солтүстік Қазақстан облысында 2014 жылдың бірінші жартысында жастар саясаты бойынша әртүрлі деңгейдегі 31 отырыс өткізіліп, облыс жастарының мәселелеріне қатысты 100-ден астам сұрақ қарастырылған. 2013 жылы Оңтүстік Қазақстан облысындағы облыс, қала, аудан әкімдерінің жанындағы жастар ісі бойынша кеңестер 52 отырыс ұйымдастырса, 2014 жылдың басынан бері 32 отырыс өткізілген. Шығыс Қазақстан облысында 2014 жылы облыстық кеңестің құрамы жаңартылып, оған енді 6 топ құрамында әртүрлі бағыттарда жұмыс істейтін 34 адам кіреді.

Кеңестердің күн тәртібі өңірдің ерекшеліктерімен сипатталады. Мәселен, 2014 жылы Астананың қалалық кеңесі еріктілер қозғалысын дамытуды және оларды «Экспо-2017» халықаралық көрмесінің дайындығына тарту мәселелерін қарастырды. Алматының қалалық кеңесі ЖОО оқушыларының өндірістік тәжірибені қала кәсіпорындарында өтуі және кәсіби тәлімгер қағидасын жаңғыртуды көздейтін жұмыс берушілермен арадағы меморандумдарға қол қою бойынша жұмысты жалғастыру туралы шешім қабылдады. Оңтүстік Қазақстан облысында «Қолжетімді баспана - 2020», «Жұмыспен қамту -

2020» бағдарламалары және «Дипломмен – ауылға!» жобасын орындау бойынша комиссиялар құрылды.

Мемлекеттік жастар саясаты институттары дамып келеді. Ірі өнеркәсіптік кәсіпорындарда және ұлттық компанияларда жастармен жұмыс күшейтілген.

2014 жылы «ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ-да Жастар ісі жөніндегі кеңес құрылды. Жастар ісі жөніндегі кеңестің жұмыс орнындағы мүдделерін қорғайтын жастар бөлімшелерінің төрағалары анықталды. Қазіргі таңда жастар кеңестері «ҚМГ» Барлау Өндіру» АҚ, «Атырау мұнай өңдеу зауыты» ЖШС, «Павлодар мұнай-химия зауыты» ЖШС, «ҚазТрансГаз» АҚ қызмет етеді. Жастар кеңестерін құру жұмысы басқа да еншілес ұйымдарда қолға алынған.

2013 жылдан бері «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ, «KEGOC» АҚ, «Қазатомөнеркәсіп» ҰАК» АҚ, «Қазпочта» АҚ тәрізді ірі ұйымдарда жастар ісі бойынша кеңестер жұмыс істейді.

«Самұрық - Энерго» АҚ компаниялар тобында жалпы саны 4 537 адамға жететін 12 жастар ұйымы құрылды. 2013 жылмен салыстырғанда ондағы жастар саны 213 адамға көбейген.

«Қазақтелеком» АҚ-да үш жылдан бері «Жастелеком» жастар ұйымы қызмет етеді, оның өңірлік топтары «Қазақтелеком» АҚ-ның әр филиалында құрылған.

Ірі компаниялардағы Жастар ісі бойынша кеңестер жұмысының негізгі бағыттары басымдықтарды анықтау, жас жұмысшыларға қатысты кешенді саясатты қалыптастыру және іске асыру, біліктілікті арттыру, кәсіби деңгейді және мансабын өсіру мәселелері бойынша қолғабыс ету, әлеуметтік маңызы бар шараларға қатысу және т.б. болып табылады.

2014 жылы жастар ресурстық орталықтары (бұдан әрі - ЖРО) белсенді түрде дами бастады. Егер 2013 жылы республикада 125 ЖРО болса, 2014 жылы олардың саны 198 жетті. 2014 жылы ЖРО қызметін қамтамасыз ету үшін жергілікті және республикалық бюджеттен 2 млрд. 235 млн. теңге бөлінді.

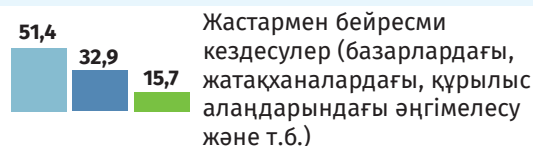
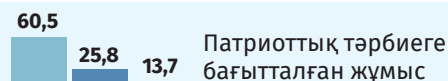
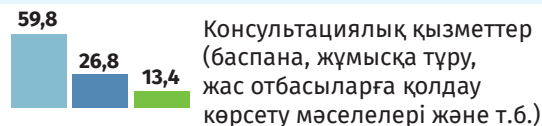
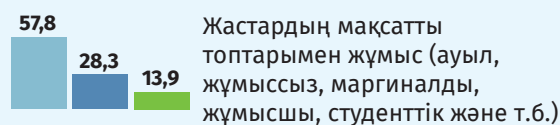
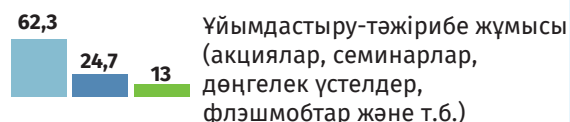
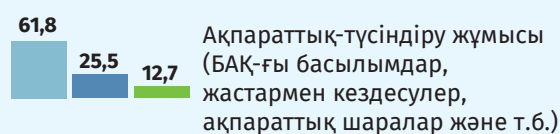
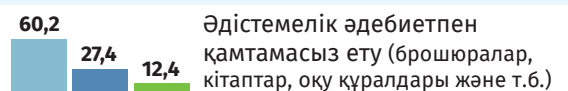
ЖРО қызметі жастардың өзін-өзі дамытуына және әлеуметтенуіне жағдай жасауға бағытталған. Мемлекет пен жастар арасындағы байланыс көпіріне айналған ЖРО-ға өңірдегі жастарды дамытудың тұжырымдық сипатын әзірлеу, жобалық қызметті жүзеге асыру, облыстағы жастар саясатының бағыттарын өзектендіру бойынша үлкен міндеттер жүктелген.

Талдау көрсеткендей, өскелең ұрпақ мемлекеттік жастар саясатының институттары жүйесіндегі жаңа құрылым – жастар ресурстық орталықтарының жұмысына оң баға береді (2.1-сурет). Сауалнамаға қатысқан жастардың басым бөлігі әртүрлі бағыттар бойынша ЖРО-ның жұмысын нәтижелі деп бағалайды. Мәселен, ЖРО ұйымдастыру-түсіндіру жұмысын - 62,3%, ақпараттандыру-түсіндіру жұмысын - 61,8%, патриоттық тәрбие бойынша жұмысын - 60,5%, әдістемелік әдебиетпен қамтамасыз ету жұмысын - 60,2% тиімді деп есептейді.

Алайда ЖРО-ның әлеуеті әлі де сарқылған жоқ. Олардың жұмысында бірқатар қиындықтар кездесуде

2.1-сурет**Жас респонденттердің ЖРО жұмысының тиімділігіне көзқарасы, %**

- Тиімді
- Тиімсіз
- Жауап беруге қиналамын

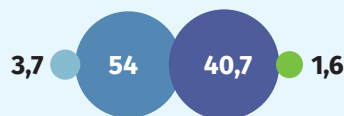
Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

(мамандардың тұрақтамауы, жалақының төмендігі, өңірдегі жастардың мұқтаждығын нақты айқындай алмау, кәсіби деңгейдің аздығы және т.б.).

Әлеуметтік сауалнама нәтижелері көрсеткендей, жастарда мемлекеттің жастар саясаты институттары туралы жалпы түсінік бар (2.2-сурет), алайда олардың жұмысына атсалысатындардың қатары болмашы. Облыстық және Астана мен Алматы қалалары әкімдіктері жанындағы жастар ісі жөніндегі кеңестердің жұмысына жастардың 2,8% қатысса, облыстық жастар саясаты мәселелері жөніндегі басқармаларда 2,9%, жастар ресурстық орталықтарында 3,6% құрайды. Бұл жастар саясаты институттарында жастардың аз

2.2-сурет**Жас респонденттердің жастар саясатындағы институттар туралы хабардар болуы, %**

- Қатыстым
- Естідім, бірақ қатыспадым
- Білмеймін/естіген жоқпын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

қамтылғанын көрсетеді.

Орталық мемлекеттік органдар тарапынан мемлекеттік жастар саясатын жүйелі түрде іске асыру күшейгені байқалады.

Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің (қазір ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі) ресми мәліметтеріне сүйенсек, 2014 жылдың бірінші жартыжылдығында «Жұмыспен қамту – 2020 жол картасы» бағдарламасы аясында жастар тәжірибесінен 8275 адам өткен, олардың 5052-сі жұмысқа орналасты. «Жастардың еңбек биржасы» порталына 18 404 жас өтініш жолдаған.

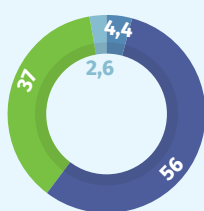
Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің (қазір ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі) ресми мәліметтері бойынша жастармен жұмыс барысында заманауи байланыс құралдарының мүмкіндіктеріне иек артылады. «Русское» радио, ХитТВ арқылы жастарды психоәлеуметтік тұрғыда демейтін аудиороликтер, бейнероликтер кеңінен насихатталады екен.

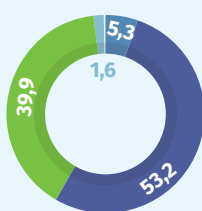
2.3-сурет

Жастар саясаты саласындағы мемлекеттік бағдарламалар және басқа бағдарламалар жайлы жастардың хабардар болуы, %

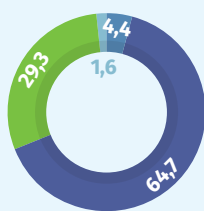
- Қатыстым
- Естідім, бірақ қатыспадым
- Білмеймін/ естімедім
- Жауап беруге қиналамын

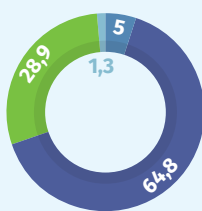
Білім беруді дамытудың 2011-2020 жж. арналған мемлекеттік бағдарламасы

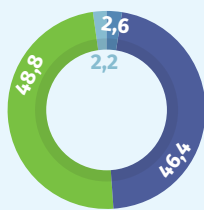
Саламатты Қазақстан 2011-2015 жж.

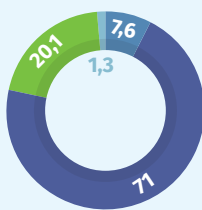
Бизнестің жол картасы - 2020

Жұмыспен қамту жол картасы – 2020

Моноқалаларды дамыту бағдарламасы

Қолжетімді баспана - 2020

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

Сонымен қатар www.youtube.com сайтына салауатты өмір салтын дәріптейтін роликтер де жүктелген.

Қазақстан Республикасы Мәдениет министрлігі (қазір – ҚР Мәдениет және спорт министрлігі) жыл сайын жастарға арналған 300-ден астам әлеуметтік-саяси, тарихи, танымдық, ғылыми-көпшілік сипаттағы әдебиеттерді жарыққа шығарады. Дарынды жастарды қолдау мақсатында «Жас толқын» топтамасы бойынша кем дегенде жиырма кітап

жарыққа шығарылады.

2014 жылдың бірінші жартыжылдығында Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігі (бұдан әрі - ҚР ҚМ) 60-тан астам әскери бөлім мен 2600 білім беру ұйымдарында кешенді әскери-патриоттық іс-шаралар ұйымдастырды, оған қамтылған жастардың саны 74 мыңнан асып жығылады. 2013 жылмен салыстырғанда әскери-патриоттық және қамқорлық жұмыстарының назарына алынған оқу орындарының саны 23% артқан. Мемлекет басшысының 2013 жылдың сәуірінде Қазақстан халқы Ассамблеясының XX сессиясында берілген тапсырмасын орындау мақсатында ҚМ жастарға патриоттық тәрбие беру орталықтарын құру жұмыстарын қолға алған.

Қазақстан Республикасының Дін істері агенттігі (қазір – ҚР мәдениет және спорт министрлігі) діни мәселелер бойынша ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын қолға алған. Діни экстремизмнің алдын алу және халықтың діни сауаттылығын арттыру үшін барлық өңірлерде 700-ден астам ақпараттық-насихат топтары (бұдан әрі - АНТ) қызмет етеді. 2014 жылдың бірінші жартыжылдығында өңірлік АНТ 402201 адамды қамтыған 5635 шара ұйымдастырған.

Мемлекеттік органдардың тарапынан жастардың мәселелерін шешуге бағытталған шаралар өткізілгенімен, әлеуметтік сауалнама қазақстандық жастардың қолға алынған мемлекеттік және салалық бағдарламалар жайлы хабары әлі де аз екенін көрсетті (2.3-сурет). Аталмыш бағдарламаларды жүзеге асыруға атсалысқан жастардың үлесі төмен екені байқалады (2,6%-дан 7,6% дейін). Біріншіден, бұл мәліметтер мемлекеттік органдардың жастар арасында жүргізілетін ақпараттандыру мен түсіндіру жұмыстарының жеткіліксіздігін көрсетсе, екіншіден жастар арасындағы әлеуметтік бойкүйездіктің бір көрінісіне айналған.

Мемлекет басшысы барлық министрліктердің стратегиялық жоспарларына және өңірлердің, Астана мен Алматы қалаларының аумақтарды дамыту бағдарламаларына жастармен жұмыс индикаторларын енгізуді маңызды тапсырмалардың бірі ретінде атап көрсетті. Бұл жұмыс 2014 жылдың алғашқы жартысында белсенді түрде жүргізілді. Жастармен жұмыс жүргізудің индикаторларын анықтау және оны орталық және жергілікті мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларына енгізу үшін ҚР Білім және ғылым министрінің 2014 жылдың 6 ақпанындағы бұйрығымен ведомствоаралық жұмыс тобы құрылды. Он алты жергілікті және жеті орталық мемлекеттік органдармен келісілген индикаторлар/көрсеткіштер тізімі жасалды.

Жастардың дамуын сипаттайтын кейбір индикаторлар мен көрсеткіштер аумақтарды дамытудың 2011-2015 жылдарға арналған өңірлік бағдарламаларына енгізілген. Соның ішінде «14-29 жас аралығындағы тұрғындардың мемлекеттік жастар саясатына қанағаттануы» деген индикатор бөліп көрсетілген. Көрсеткіш Қостанай облысында - 81,9%, Батыс Қазақстанда - 78,9%, Ақмола облысында - 43%

аралығында ауытқиды. Басқа индикаторлар да бар. Мәселен, Солтүстік Қазақстан облысында «жастар ортасындағы әлеуметтік оптимиз деңгейі» (63%), Қарағанды өңірінде – «жастардың өз құқықтары мен кепілдіктерін жүзеге асыруға жасалған жағдаймен қанағаттану деңгейі» (61,5%), «жастардың патриоттық деңгейі» (76%) қолданылады.

2014 жылы «Мемлекеттік жастар саясатының тиімділігін бағалау: аймақтық аспект» тақырыбында өңірлік семинар-тренингтер өткізілді. Онда жастар саясаты бойынша индикаторларды анықтау және қолданысқа енгізу мәселелері талқыға салынды.

Аумақтарды дамыту бағдарламаларына және мемлекеттік органдардың стратегиялық жұмыс жоспарларына жастарға қатысты индикаторлар енгізіледі деп күтілуде, бұл өз кезегінде мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыруға жаңа серпіліс бермек.

Саладағы қазіргі жағдай өңірлік деңгейде мемлекеттік жастар саясатын іске асыруға

қарастырылған бюджеттік қаражаттың біртіндеп ұлғаюымен сипатталады (2.4-сурет). 2014 жылы өңірлік деңгейде мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру мақсатында 4 млрд. теңгеден астам қаражат бөлінді.

2.4-сурет

МЖС жүзеге асыруға қарастырылған қаржыландыру, оның ішінде мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс көлемі туралы мәліметтер (өңірлер қимасында), мың теңге

- 2013 жыл
- 2014 жыл

Дереккөзі: ҚР БҒМ

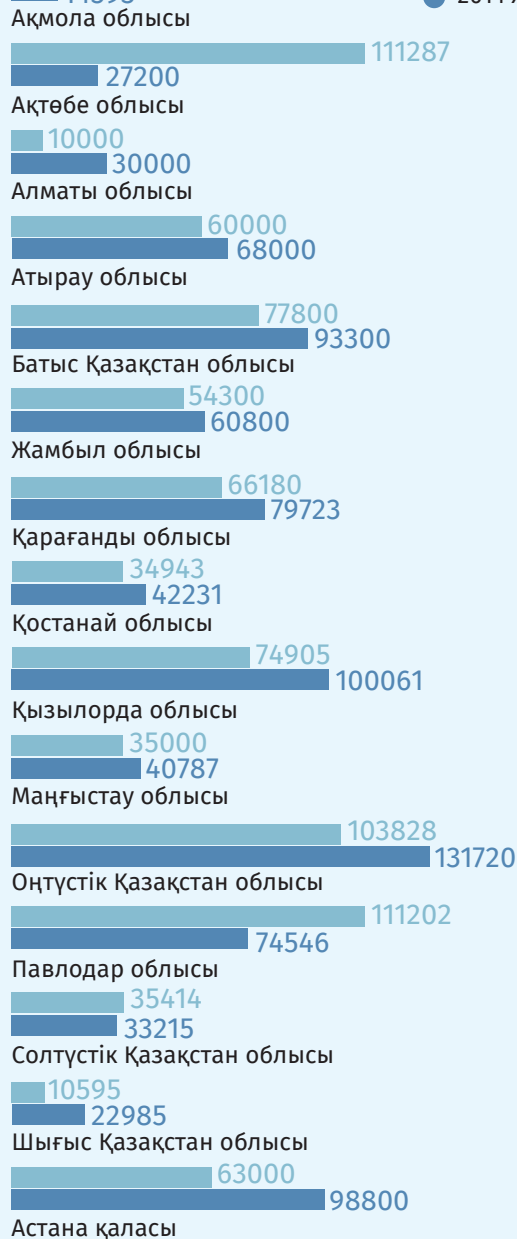
Облыс әкімдігі:

Ақмола облысы	85850	121687
Ақтөбе облысы	160460	197300
Алматы облысы	209304	303825
Атырау облысы	537280	352655
Батыс Қазақстан облысы	113818	130212
Жамбыл облысы	349466	390300
Қарағанды облысы	343600	297500
Қостанай облысы	135561	173933
Қызылорда облысы	199271	307472
Маңғыстау облысы	182480	214916
Оңтүстік Қазақстан облысы	253800	241656
Павлодар облысы	300776	266901
Солтүстік Қазақстан облысы	71692	113922
Шығыс Қазақстан облысы	215680	223261
Алматы қаласы	162105	180000
Астана қаласы	318000	588458

2.5-сурет

Мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты жүзеге асыруға арналған қаржыландыру көлемі туралы мәліметтер (өңірлер қимасында), мың теңге

- 2013 жыл
- 2014 жыл

Дереккөзі: ҚР БҒМ

Бұл 2013 жылмен салыстырғанда 460 млн. теңгеге артық.

Алайда Қарағанды, Атырау, Павлодар, Оңтүстік Қазақстан облыстарының әкімдіктерімен жастар саясатын қаражыландыру деңгейін төмендету қарастырылған. Өткен жылмен салыстырғанда 2014 жылы Астана қаласының әкімдігі екі есеге жуық (270 млн. теңгеден астам), Қызылорда облысында 100 млн. теңгеден астам, Алматы облысында 100 млн. теңгеге жуық көлемде қаржыландыру ұлғайтылды.

Қаржыландыру бойынша мәліметтер жергілікті атқарушы органдардың жастар мәселесіне әлі де жете көңіл аудармайтынын және мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру мәселелері бойынша ортақ түсініктің жоқтығын көрсетеді.

Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс - жастардың өзін-өзі ұйымдастыру үрдісін дамытуға қауқарлы жастар қозғалыстары мен бастамаларын қолдаудың маңызды

тетіктерінің бірі.

Жүргізілген сараптама өңірлік қимада мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты орындауға бюджеттік қаражатты үлестіруде айырмашылықтар елеулі екенін көрсетіп отыр (2.5-сурет). Жалпы ел бойынша қаржыландыру деңгейі біршама ұлғайғаны байқалған: 2014 жылы - 917 961 000 теңге, 2013 жылы – 875 844 300 теңге (көбейтілу деңгейі 40 млн. теңгеден асады), ал Ақмола, Ақтөбе, Павлодар облыстарында азайғандығы байқалады, әсіресе Ақтөбе облысында 3 есе төмендеген. Алматы қаласының 2013-2014 жылғы бюджетінде мемлекеттік әлеуметтік тапсырысқа қаржы мүлде қарастырылмаған.

Әрине, қазіргі таңда мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс жастар ұйымдарын қолдаудың неғұрлым тиімді түрі болып табылады. Сонымен қатар түрлі пікір алмасу алаңдарында, БАҚ, веб-ресурстарда жастар ұйымдарының басшылары, жастар ресурстық

2.6-сурет

Жастардың пікірінше, бірінші кезектегі мемлекеттік шаралар (бес жауаптан артық емес), %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

орталықтарының, мемлекеттік органдардың өкілдері, барлық деңгейдегі депутаттар оны жетілдіру қажеттігін алға тартып отыр.

Қазақстан жастарын мемлекет шеше алатын көптеген мәселелер толғандырады. Әлеуметтік сауалнама нәтижесінде қазақстандық жастардың басым бөлігі (61,4%) бірінші кезектегі мемлекеттік шара қолжетімді және сапалы білім беруді қамтамасыз ету деп көрсеткен (2.6-сурет). Қоғамның бәсекеге қабілетті және сұранысқа ие мүшесі атану үшін ең алдымен жоғары білікті және білімді маман болу қажет екендігін жастар түсінеді.

Сауалнамаға қатысқандардың жартысынан астамы (51,1%) мемлекеттің бірінші кезектегі міндеті жұмысқа орналасуға жағдай жасау деп есептейді. Салауатты өмір салтын қалыптастыру және медициналық қызмет көрсетуді жетілдіруді респонденттердің 44,7% маңызды мемлекеттік шара ретінде белгілеген.

Өкінішке орай, жастар туризм, еріктілік, әлеуметтік меценаттық тәрізді жастар саясатындағы маңызды бағыттарда өз әлеуетін байқамайды. Сәйкесінше оларды респонденттердің тек 9,2%, 7,5%, 5,1% ғана бірінші кезектегі мемлекеттің жастарды қолдау шаралары деп көрсеткен.

Әлеуметтік зерттеу мәліметтері көрсеткендей, жалпы қазақстандық жастардың мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылу барысына көңілдері толады (2.7-сурет). Респонденттердің 74,6% (31,7% - «иә, тиімді», 42,9% - «иә деуге болады») мемлекеттік жастар саясатының жүзеге асырылу барысын жоғары бағалайды, яғни, жастарда әлеуметтік оптимизм бар және олар мемлекеттік билік органдарының нәтижелі жұмысына сенеді.

2.2. ӘЛЕМДІК РЕЙТИНГТЕРДЕГІ ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫ

Жастармен жұмыс жүргізудің жаңа түрлерін іздеу барысында ішкі мәселелерді және сырттан дамудың келешегіне көз жүгіртуге мүмкіндік беретін

халықаралық тәжірибенің жетістіктерін пайдалану маңызды болып табылады.

«2014 жылғы жастар саясатының жағдайы» есебіне сәйкес [2] әлемдегі 198 елдің 122-де ұлттық жастар саясаты қабылданған. Өткен жылмен салыстырғанда көрсеткіш 50% артқан.

Жастардың әл-ауқатын және даму деңгейін сараптайтын халықаралық индекстердің пайда болуы жаңашылдық саналады. 2013 жылдың қыркүйек айында Жастардың даму индексі (Youth Development Index, YDI) [3], Жастардың әл-ауқат индексі (Youth Wellbeing Index, YWI) [4] 2014 жылдың сәуірінде қолданысқа енді. Жастар тақырыбына байланысты бірден екі рейтингтің пайда болуы әлемдік деңгейде жастар мәселесінің маңыздылығы артқанын көрсетеді.

Жастардың әл-ауқат индексі әлемнің 30-дан астам елін қамтыған. Жастардың әл-ауқаты 0-ден 1-ге дейінгі шкаламен бағаланады. 1 ең жоғарғы әл-ауқат деңгейі болып саналады. Оның нәтижелері бойынша ең жоғары әл-ауқат индексі Австралия жастарында - 0,752, ең төменгі нигериялық жастарда - 0,375. Әл-ауқат индексі мен елдердің кіріс деңгейін салыстыра жүргізілген талдау олардың арасындағы тікелей байланысты көрсетті. Табысы қомақты мемлекеттерде әл-ауқат индексі де жоғары (Австралия, Швеция және Оңтүстік Корея – индекстің көшбасшылары). Танзания, Уганда және Нигерия сияқты табысы орташадан төмен және төмен елдерде жастардың әл-ауқат көрсеткіштері де өте төмен.

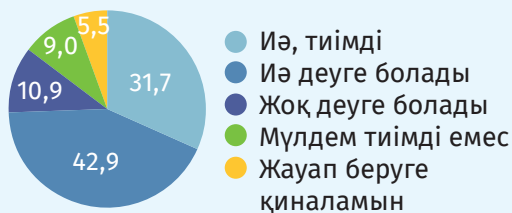
«Жастардың жаһандық әл-ауқат индексі: есеп әдіснамасында» көрсетілген әдіснамамен аталған индекске Қазақстанды енгізу үшін халықаралық сарапшылар алдын ала есептеулер жүргізді [5]. Сонымен қатар келесі баламалы дереккөздер де есептеуде қолданылды: ҚР Парламенті Мәжілісінің және ЮНИСЕФ бастамасымен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы қыркүйек-қазан айларында Қазақстан жастарымен өткізген ұлттық онлайн-консультациялар нәтижелері, «Жастар» F30-ның, ЖИТС-тің алдын алу және оған қарсы күрес жөніндегі республикалық орталығының ғылыми мәліметтері және тағы да басқа халықаралық дерекқорлар.

Алдын ала есептеулерге сәйкес Қазақстан жастары әл-ауқатының жалпы мәні 0,59 құрайды (2.8-сурет). Негізгі түпнұсқа есептеулермен салыстырғанда, Қазақстан Сауд Арабиясынан кейін Тайланд, Вьетнам секілді елдермен бірдей нәтиже көрсетіп, 31 елдің арасында 10-орында тұр. Атап өткен жөн, 31 ел бойынша әл-ауқат индексінің орташа көрсеткіші 0,58 құрайды. Қазақстан өзінің көрсеткішімен табысы орташадан жоғары елдерден (Перу, Колумбия, Қытай, Бразилия, Мексика, Иордания, Түркия) де асып түсті (2.9-сурет).

Әлемнің 170 елі қамтылған жастардың әл-ауқат индексі жаһандық индекс болып табылады [6]. Индекс 15 көрсеткіштен тұратын 5 өлшем бойынша

2.7-сурет

Жастардың МЖС жүзеге асырудың тиімділігіне көзқарасы, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» F30 деректері бойынша)

2.8-сурет

Жастардың әл-ауқаты рейтингісіндегі Қазақстанның орны

есептеледі: 1) білім беру (оқудың орташа ұзақтығы (жылмен); ЖІӨ білім беруге кететін шығын мөлшері, %; жастар арасындағы сауаттылық); 2) денсаулығы және әл-ауқаты (жастар арасындағы өлім, каннабисті пайдалану; жасөспірімдік жүктілік, АИТВ-инфекциясының таралуы; темекі тарту); 3) жастарды жұмысқа орналастыру (жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі; жастардың жалпы жұмысбастылық коэффициенті); 4) жастардың саяси өмірге қатысуы (жастар саясаты және өкілділік; сайлаушылардың сауаттылығы; саяси көзқарасты білдіру); 5) азаматтық қатысу (волонтерлік; мұқтаж адамдарға көмек).

Бұл индекс 0-ден 1-ге дейінгі шкаламен есептеледі. Жаһандық тізімде Австралия (0,856) бірінші орында, одан кейін Канада (0,820) және Оңтүстік Корея (0,809). Кот-д'Ивуар (0,229), Орталық Африка Республикасы (0,228) және Конго Демократикалық Республикасы (0,173) индексте ең төменгі орындарды алады.

Жастардың дамуын көрсететін әлемдік рейтингте Қазақстан 27-орынды иеленді (0,741). Еліміз табысы жоғары Франция, Ресей, Түркия және Швеция сияқты елдерден жоғары орналасқан. «Білім беру», «денсаулық және әл-ауқат», «жұмыспен қамту» өлшемдері бойынша Қазақстанның көрсеткіштері орташа әлемдік көрсеткіштерден жоғары. «Жастарды жұмыспен қамту» өлшемі бойынша еліміздің нәтижесі 0,925 тең болып, әлемдік рейтингтің көшбасшы елдері Австралия, Канада және Оңтүстік Кореядан асып түсті. Алайда Қазақстанның «азаматтық қатысу» (0,280), «жастардың саяси өмірге қатысуы» (0,167) өлшемдері бойынша көрсеткіштері төмен.

2.9-сурет

Жастардың жаһандық әл-ауқат индексі: Дүниежүзілік банктің жіктеуіне сәйкес кіріс деңгейлері бойынша мемлекеттердің орналасуы

1 Австралия	16 Мексика
2 Швеция	17 Иордания
3 Оңтүстік Корея	18 Түркия
4 Ұлыбритания	19 Индонезия
5 Германия	20 Марокко
6 АҚШ	21 Гана
7 Жапония	22 Филиппин
8 Испания	23 Оңтүстік Африка
9 Сауд Арабиясы	24 Египет
10 Тайланд	25 РФ
11 Вьетнам	26 Үндістан
12 Перу	27 Кения
13 Колумбия	28 Танзания
14 Қытай	29 Уганда
15 Бразилия	30 Нигерия

- Кірісі деңгейі жоғары мемлекеттер
- Кірісі деңгейі орташадан жоғары мемлекеттер
- Кірісі деңгейі орташадан төмен мемлекеттер
- Кірісі деңгейі төмен мемлекеттер

Осылайша Қазақстан жастардың әл-ауқаты және дамуы бойынша әлемдік қауымдастықта жоғары орындарды иеленіп, ұстанған бағыты басқа елдердің даму бағдарымен сәйкес болып отыр. Қазақстан Үкіметінің жүргізіп отырған жұмыстары 1998 жылғы жастар саясаты мен бағдарламалары туралы Лиссабон декларациясына сәйкес келеді. 1996 жылы қабылданып, 2007 жылы өзгертілген Жастарға қатысты бүкіләлемдік іс-әрекет бағдарламасы негізгі құжаттардың бірі болып табылады [7].

Қазақстандық жастар саясатының негізгі бағыттары халықаралық стандарттар мен қағидаттарға сәйкес келетіндігін жастар саясаты бойынша өткен Бірінші жаһандық форум көрсетті (Баку қаласы, 28-30 қазан 2014 жыл). Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты әрбір жас адамды тең құқықпен және мүмкіндіктермен қамтамасыз етіп, жастардың шешім қабылдау үрдісіне белсенді араласуына жағдайлар туғызады. Сонымен қатар жастарды дамытуда кешенді тәсілдерді қарастырып, ғылыми білімге және деректі мәліметтерге сүйенеді. Осының барлығы жастар саясаты бойынша өткен Жаһандық форумда қабылданған Баку декларациясында ерекше аталып өткен.

2.3. МЕМЛЕКЕТТІК ЖАСТАР САЯСАТЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАҒЫ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕ

Әлеуметтік-экономикалық дамуы әртүрлі деңгейдегі әлем мемлекеттерінің жастар саясатын жүзеге асыру тәжірибесі үлкен қызығушылық туғызады. Жастар саясатын түрлі жолдармен жүзеге асырып жатқан 10 мемлекетке талдау жүргізілді.

Неғұрлым нәтижелі ұлттық жастар саясаты демократиялық қағидаларға сүйенеді. Жастар саясатына демократиялық түрде қатысу қағидалары Швецияның 2014 жылғы жастар саясаты туралы заң жобасында орын алған [8]. Ол жастар ұйымдарының жастар саясатын іске асыруға және мониторинг жүргізуге белсенді қатысуын қарастырады. Заң жобасы Жастар саясаты бойынша кеңестің көмегімен жастар саясатына ықпал ете алатын стейкхолдерлерді (ағыл. stakeholder – қолдау тобы немесе ықпал ету тобы) стратегиялық әріптестер ретінде анықтайды. Заң жобасы жастардың шешім қабылдау үрдістеріне қатысуын кеңейту тетіктерін зерттеуді және қоғамдық саясаттың барлық саласында жастардың қатысуын күшейтетін шараларды жасауды басымдық ретінде анықтаған.

Салааралық саясат жастардың дамуын тұтастай қарастырады. Мысалы, Ботсвананың [9] жастар, спорт және мәдениет министрлігі ұлттық жастар саясатында қолға алынатын шаралардың сипаттамасы, көрсеткіштері және жетекшілік ететін ұйымдары көрсетілген 12 стратегиялық саланы анықтайды.

Қарастырылған елдердің арасында Данияның тәжірибесі бірегей. Өйткені бұл елде жастар саясаты бойынша заңнама да, бағдарлама да жоқ. Үкімет барлық деңгейдегі жастармен жұмыста «әр органның жастар саясатына қатысты өз жауапкершілік аймағы бар» деп қарастыратын біріктірілген тәсілді қолданады [10]. Жыл сайын тұрақты қаржыландырылатын көп мүшелері бар Ұлттық жастар кеңесінің болуы демократиялық мәдениеті дамыған елдегі жастар саясатының біріктірілген моделінің жарқын үлгісі болып табылады.

Стейкхолдерлердің күш-жігерін үйлестіру маңызды болып көрінеді. Эквадорда Жастар туралы заң [11], жастар саясатының стратегиясы [12] қабылданған. Елде жастар саясатын жүргізудің негізі саналатын Конституция жастар құқығының сақталуына кепілдік береді. Жастар саясатын жүзеге асыруға жауапты Министрлік Ведомствоаралық үйлестіруші органды басқарады. Оның құрылуы жастар саясатын жүйелі түрде жүргізуге кепіл бола алмайды. Алайда бұл органның саяси жағдай қиындаған кезде жастармен ұзақ уақыт жұмыс жүргізу мандаты бар.

Қырғызстанның жастар саясатына жүргізілген шолу, соңғы он жылда жастар саясатын реттейтін көптеген тұжырымдамалық құжаттар, заңнамалық актілер мен ережелердің қабылданғанын көрсетеді [14]. Алайда көптеген шаралар мен бағдарламалар тиімді іске асырылмай, тек қағаз бетінде қалып, қырғыз жастарының ахуалын көтере алмады.

Қазіргі жастар саясатын ғылыми тұрғыда қамтамасыз етудің маңызы зор. Мәселен, Уругвай ұлттық жастар саясаты жастардың мәселесін зерттеуде ғылыми

ізденістердің рөлін ерекше бөліп көрсетеді [15]. Жастардың ұлттық институты (INJU) [16] Әлеуметтік даму министрлігі жанындағы Әлеуметтік көрсеткіштер және мониторинг бағдарламасымен бірге тығыз әрекет етеді [17].

Көптеген елдерде жастар саясатын жүзеге асыруға айтарлықтай қаражат бөлінеді. Ирландия үкіметі Балалар және жастар министрлігіне 449,0 млн. евро (617,7 млн. АҚШ доллары) бөледі. Ағымдағы шығындарға 2014 жылы 414 млн. евро, ал негізгі шығындарға 35 млн. евро бөлінді. Соған қарамастан Ирландияның Жастар істері бойынша ұлттық кеңесі (NYCI) [18] үкіметті қаржы дағдарысы кезінде бағдарламаларды мемлекеттік деңгейде қаржыландыруды төмендеткені үшін қатаң сынға алды [19].

Көбіне жастармен жұмыс жеке мамандық ретінде қарастырылмайды және/немесе бұл салада кәсіби өсу шектелген. Дегенмен Еуропалық Одақ және Еуропалық Кеңес жастармен жұмыстың сапасын және кәсіби деңгейді бағалау стандарттарын анықтайды. Эстонияның жастармен жұмыс стратегиясына сәйкес [20] Эстондық жастармен жұмыс орталығы жастармен жұмыс жүргізетін мемлекеттік орган болып саналады. Сонымен қатар оған «жастармен сапалы жұмысты ұйымдастыру және міндеттерді сәтті орындауға қажетті білім мен дағдыларды дамыту» жауапкершілігі жүктелген [21].

Наурудың 2008-2015 жылдарға арналған ұлттық жастар саясаты нәтижелілікті бағалаудың, есеп берудің және мониторингтің шектерін белгілейді [22]. Бес мақсаттың әрқайсысына нәтиже анықталған, оған жетудің бірнеше стратегиялары қарастырылып, олардың тиімділігі, сонымен қатар оған жауапты үкіметтік құрылымдар көрсетіледі. Екіншіден, есепті тапсыру кестесі анықталады. Барлық стейкхолдерлер жүзеге асырылған бағдарламалар бойынша есептерді Жастар ісі бойынша басқармаға жолдайды. Ал ол тоқсан сайын жастар ісі бойынша министрге ұсынылады. Жыл сайын жылдық қорытынды есеп және қаржылық есеп ашық басылымға шығарылады. Екі жыл сайын тәуелсіз сыртқы бағалаушылармен нәтижелілік сарапталады.

2008-2012 жылдары Мексиканың ұлттық жастар бағдарламасы [23] жүзеге асқаннан кейін Мексиканың жастар агенттігі, Мексикалық жастар институты жаңа жастар саясатын әзірлеу бойынша ұлттық бұқаралық консультациялар [24] жүргізген. Мексиканың тәжірибесі ашықтық және қолжетімділік қағидаларының көрнекі мысалы бола алады. 2013 жылы жастармен жұмыс істейтін ұйымдар және жастар 6 тетік арқылы ұлттық жастар консультацияларына қатысты. Олар: қоғамдық тыңдаулар; жастар арасындағы онлайн-сауалнамалар; жылжымалы консультациялық бөлімдер; жастар өзінің болашағы туралы әңгімелейтін бейнебайқаулар; стейкхолдерлердің қатысуымен өткізілетін дөңгелек үстелдер; онлайн пікірталас алаңдары. Нәтижесінде федералды үкімет 2014-2018 жылдарға арналған Ұлттық жастар бағдарламасын әзірлеуде қолданылған жастармен кең ауқымды консультацияларды алғаш рет өткізді [25].

Осылайша әлемдегі жастар саясаты құрылымындағы, тақырыптық бағыттағы, жүзеге

асырудағы және бағалаудағы ерекшеліктерімен сипатталады.

2014 жылғы Қазақстанның мемлекеттік жастар саясатының дамуын қорытындылай отырып, ірі кәсіпорындарда жастар саясаты бойынша кеңестердің құрылуы, жастар ресурстық орталықтары жүйесінің жаппай дамуы, мемлекеттік жастар саясатына бюджеттен бөлінетін қаржының ұлғаюы, мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарына жастар саясатындағы индикаторларды енгізу бойынша жұмыстардың жүргізілуі, Қазақстанның Әл-ауқат индексіне және Жастардың жаһандық даму индексіне жоғары орынды иеленуі тәрізді және т.б оң өзгерістерді атауға болады.

Алайда мемлекеттік жастар саясатын іске асыруда әлі де шешімін таппаған мәселелер бар екенін де айтуымыз керек. Мәселен:

- мемлекеттік жастар саясатына қатысушылар арасындағы ведомствоаралық және салааралық байланыстың нашарлығы;

- консультативтік-кеңесші органдардың әлеуеті толық жүзеге асырылмайды; кеңестерде жастардың үлесі аз;

- барлық ірі кәсіпорындарда жастар саясаты бойынша кеңестердің құрылмауы. Атап айтсақ, «ҚазАгро» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ жастар саясаты бойынша кеңес құрылмаған. «Жас Отан» ЖҚ жастармен жұмыс «Сәтті қадам» жобасын қолдауға байланысты жасалған меморандуммен ғана шектеледі;

- барлық өңірлерде құрылып жатқан ЖРО жеткілікті түрде дайындық жұмыстарымен, олардың қызмет етуінің нақты ережелерімен, стратегиялық мақсаттарымен қамтамасыз етілмеген. Қаржыландырудың жетіспеушілігі және жастармен жұмыста кәсіби дағдыларының жоқтығы мамандардың тұрақтамауына әсер етуде;

- жастар саясатының индикаторлары/көрсеткіштері жобасымен барлық мемлекеттік органдар қамтылмаған; жасалған индикаторлар жас ұрпақ өмірінің барлық қырларын қамтымаған;

- мемлекеттік жастар саясатын қаржыландыру мәселесі, әсіресе өңірлік және аудандық қимада түйткілді болып қалуда;

- жастарға жасалып жатқан шаралардың барлығы тиімділігімен ерекшеленбейді; өскелең ұрпақ мемлекеттің жастар саясаты туралы нашар ақпараттанған.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ:

1. Выступление Президента Республики Казахстан, Председателя НДП «Нур Отан» Н.А.Назарбаева на II съезде Молодежного крыла «Жас Отан». Режим доступа: http://akorda.kz/ru/page/page_vystuplenie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-predsdatelya-ndp

2. YouthPolicy.org. The state of youth policy in 2014. Режим доступа: <http://www.youthpolicy.org/blog/2014/05/state-of-youth-policy-2014/>

3. CSIS. The Global Youth Wellbeing Index. Режим

доступа: <http://www.youthindex.org/>

4. Commonwealth Youth Programme. Commonwealth Youth Development Index. Режим доступа: <http://www.youthdevelopmentindex.org/views/index.php#OVER>

5. The Global Youth Wellbeing Index (2014). Режим доступа: <http://www.youthindex.org/full-report/>

6. YouthPolicy.org. 2013 YDI results. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/2013_YDI_Results_Report_Eng1.pdf

7. Режим доступа: <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>

8. YouthPolicy.org. Proposed youth bill Sweden 2014. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/Sweden_2014_Proposed_Youth_Bill_swe.pdf

9. Republic of Botswana. Ministry of Youth, Sport & Culture. Режим доступа: http://www.mysc.gov.bw/?q=dept_youth

10. YouthPolicy.org. Danish youth policy. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Denmark_2008_Youth_Policy_Article.pdf

11. YouthPolicy.org. National Youth Law of Ecuador 2011. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Ecuador_2011_National_Youth_Law.pdf

12. YouthPolicy.org. National Youth Equality Policy 2012. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Ecuador_2012_Youth_Equality_Policy.pdf

13. YouthPolicy.org. Ecuador Constitution 2008. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2008_Ecuador_Constitution.pdf

14. YouthPolicy.org. Youth and Public Policy in Kyrgyzstan. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/pdfs/Youth_Public_Policy_Kyrgyzstan_En.pdf

15. YouthPolicy.org. National Youth Policy Uruguay 2011. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Uruguay_2011_National_Youth_Policy.pdf

16. Ministerio de Desarrollo Social Unidad de Información y Comunicación. INJU. Режим доступа: <http://www.inju.gub.uy/>

17. El Observatorio Social de Indicadores. Режим доступа: <http://observatoriosocial.mides.gub.uy/>

18. National Youth Council of Ireland. Режим доступа: <http://www.youth.ie/>

19. YouthPolicy.org. NYCI Pre-Budget Submission 2014: Beyond Austerity. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2013_NYC_Ireland_Eng.pdf

20. YouthPolicy.org. Youth Work Strategy Estonia 2006. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Estonia_2006_Youth_Work_Strategy.pdf

21. Estonian Youth Work Centre. Режим доступа: <http://www.entk.ee/eng/estonian-youth-work-centre>

22. YouthPolicy.org. National Youth Policy Nauru 2008. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Nauru_2008_National_Youth_Policy.pdf

23. YouthPolicy.org. National Youth Programme Mexico 2009. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Mexico_2009_National_Youth_Programme.pdf

24. Consulta Nacional Juvenil. Режим доступа: <http://www.projuventud.mx/>

25. YouthPolicy.org. National Youth Programme Mexico 2014. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/Mexico_2014_National_Youth_Programme.pdf

3-ТАРАУ

ЖАС ҰРПАҚ ДЕНСАУЛЫҒЫ

3.1. ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК МАҢЫЗЫ БАР АУРУЛАРЫ

Адамзаттың құндылықтар жүйесінде денсаулық алдыңғы орындардың бірін иеленеді. Жастардың денсаулығын қорғау – мемлекеттің маңызды стратегиялық міндеті. Себебі ересек тұрғындар денсаулығының негізі өсіп келе жатқан ағзада қалыптасады. Болашақтағы жетістіктер мен мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуындағы мүмкіндіктер көп жағдайда өскелең ұрпақтың денсаулығына байланысты екені белгілі.

Халықтың, соның ішінде жасөспірімдер мен жастардың денсаулығына негізінен әлеуметтік маңызы бар ауру-сырқаулар (туберкулез, АИТВ, нашақорлық, жыныстық жолмен таратылатын инфекциялар және т.б.) қауіп төндіреді. Бұл әлеуметтік тұрғыда бейімделмеудің салдарынан, тазалық сауаттылығының төмендігінен және т.б. байланысты орын алған [1].

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің Туберкулез мәселелері ұлттық орталығының (бұдан әрі – ТМҰО) мәліметтеріне жүгінсек, Туберкулезге қарсы күрестің ұлттық бағдарламасын жүзеге асыру нәтижесінде соңғы 10 жылда Қазақстан Республикасындағы туберкулезбен сырқаттану деңгейі 52,4%, ал өлім көрсеткіші 72,8% төмендеді. Десек те туберкулез патологиясы, оның алдын алу туралы қарапайым сауаттылықтың жетіспеушілігі және жастардың тұрып жатқан жеріндегі әлеуметтік-климаттық жағдай жас ұрпақтың денсаулығына кері әсерін тигізіп отыр.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің мәліметтері бойынша 2014 жылдың басында туберкулезге қарсы диспансерлерде тіркелген 15-29 жас аралығындағы жастардың жалпы саны 6430 адамды құрады. Олардың арасында еңбекке

қабілетті, неғұрлым адамдармен көп араласатын 25-29 жас аралығындағы санат өкілдерінің саны басым. Белсенді туберкулезбен ауыратындардың арасында олардың үлесі 46,6% жеткен. Ауыл мен қала жастары арасында жұқпалы аурудың таралуына жасалған салыстырмалы сараптама екіншісіне қарағанда біріншінің көрсеткіші жоғары екенін көрсетті: абсолютті бірлікте 3365 (52,3%) жағдай 3065 (47,7%) жағдайға қарсы (3.1-сурет).

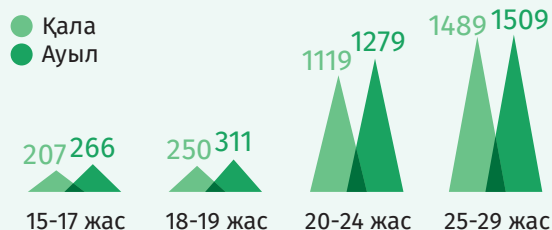
ҚР ДМ ТМҰО Туберкулезге қарсы күрес Ұлттық бағдарламасының орындалу барысын зерттеу нәтижесі белсенді туберкулезге шалдыққан студенттердің сырқат динамикасы төмендегенімен, бірақ әлі де жоғары екендігін көрсетті. Студент жастар арасында туберкулездің таралу қауіпі факторларына дұрыс және тұрақты тамақтанбау, тұмауға жиі шалдығу, оқу мен демалыстың дұрыс ұйымдастырылмауы, шамадан тыс психологиялық-эмоционалдық жүктелу, сондай-ақ жастардың тұрып жатқан жеріндегі әлеуметтік климаттық жағдайды жатады.

Өңірлер бойынша жұқпалы аурудың таралуына жасалған талдау 2014 жылдың басында 15-29 жас аралығындағы жастардың арасында туберкулезге шалдыққандардың үлесі Астана (белсенді туберкулезге душар болғандардың жалпы санынан 39,8%) және Алматы (34,4%) қалаларында, сонымен қатар Ақтөбе (35,6%), Маңғыстау (35,2%), Атырау және Оңтүстік Қазақстан облыстарында (тең үлесте 34,7%) жоғары екенін анықтады (3.2-сурет).

Қатерлі ісіктен жылына 17000 адам көз жұмса, солардың 42% еңбекке қабілетті жастағылар құрайды. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының болжамы

3.1-сурет

Туберкулезге қарсы диспансерлерде есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы жастардың санына салыстырмалы талдау (абсолюттік сан), ауыл/қала қимасында

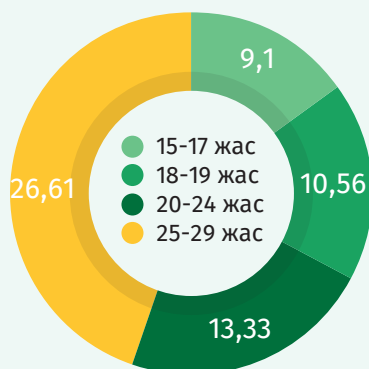
Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

3.2-сурет

Белсенді туберкулезбен ауыратындардың жалпы санынан үлес салмағы, %

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

3.3-сурет**15-29 жас аралығындағы жастардың арасындағы онкологиялық патологияның деңгейі (100 мың тұрғынға шаққанда)**

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

бойынша 2020 жылға дейін қатерлі ісікке шалдығу және одан көз жұму көрсеткіші әлем бойынша 1,5-2 есе көбейеді. Қатерлі ісікке душар болғандардың өсу үрдісі Қазақстан Республикасына да тән болып отыр [2].

2014 жылдың басында жастар арасындағы онкологиялық аурулардың деңгейіне жүргізілген талдау оның ең жоғары арасалмағы 25-29 жас аралығындағы жас ерекшелік санатында байқалатынын анықтады - 100 мың адамға шаққанда 26,61 жағдай (3.3-сурет).

2014 жылдың басында 25-29 жас аралығындағы жас ерекшелік тобындағы жастар арасында қатерлі ісікке шалдығу жағдайларының ең көбі Ақтөбе (100 мың адамға шаққанда 44,38 жағдай), Атырау (35,53) және Қызылорда (33,12) облыстарында тіркелген (3.4-сурет).

Мінез-құлық қауіп-қатер факторларына, оның ішінде есірткі мен басқа да психотроптық заттардың, алкогольді ішімдіктердің өзіне әсерін сынап көруге және т.б. әуестенетін санаттардың бірі балалар мен жасөспірімдер саналады.

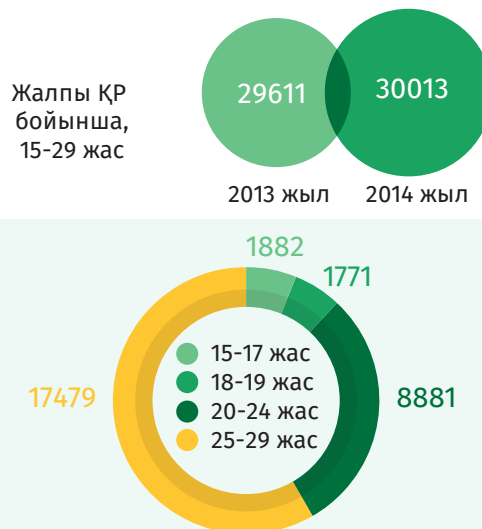
Балалар мен жасөспірімдер арасында психикалық және мінез-құлық ауытқушылығы аурулары артуда. Бүгінгі күні психикалық және мінез-құлық ауытқушылығына ұшырағандардың арасында әрбір төртіншісі – бала. Бұл ретте жасөспірімдер арасында аталған сырқаттың таралу қарқыны ересектермен салыстырғанда 2 есе жоғары.

Алкогольді ішімдіктерді пайдалану нәтижесінде психикалық және мінез-құлық ауытқушылығымен есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы жастардың саны соңғы екі жылда 1,36 пайызға көбейген. 2014 жылдың басында сырқаттың бұл түріне шалдығудың 30 013, ал 2013 жылдың басында 29 611 жағдайы тіркелді (3.5-сурет).

Олардың саны екі жас ерекшелігі санатында

3.4-сурет**Тұратын өңіріне қарай 15-29 жас аралығындағы жастар арасындағы онкологиялық патология деңгейіне салыстырмалы талдау (100 мың адамға шаққанда)**

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

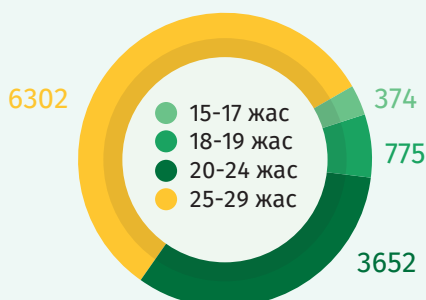
3.5-сурет**Алкогольді тұтыну нәтижесінде психикалық ауытқушылықпен және мінез-құлық ауытқушылығымен есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы жастардың саны**

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

3.6-сурет

Есірткі заттарын тұтыну нәтижесінде психикалық және мінез-құлық ауытқушылығымен есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы жастардың саны

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

артқаны байқалады: 18-19 жастағыларда - 22,5%, 25-29 жастағыларда 5,5%. Олардың абсолютті саны 15-17 жастағылар арасында 25,1% және 20-24 жастағылар арасында 2,3% азайған (3.5-сурет).

2014 жылдың басында алкогольді тұтыну нәтижесінде психикалық ауытқушылыққа және мінез-құлық ауытқушылығына ұшырағандар саны бойынша Алматы қаласы (адамдардың абсолютті саны 7935), Шығыс Қазақстан (5430), Қарағанды (2459) және Ақтөбе (2040) облыстары ахуалы нашар өңірлер саналады.

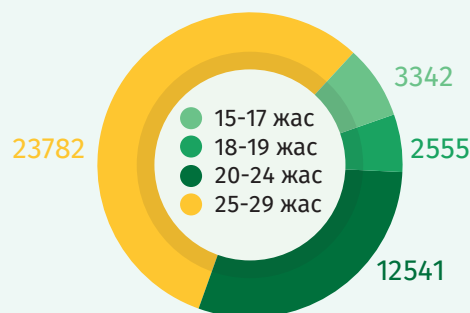
Есірткі заттарын пайдалану нәтижесінде психикалық ауытқушылыққа және мінез-құлық ауытқушылығына тап болған жастар санына жүргізілген талдауға сәйкес басым бөлігін 25-29 жас аралығындағы жас ерекшелігі санаты құрайды. Олардың 15-29 жас аралығында есепте тұрған жастардың арасындағы үлесі 56,8% жеткен. Басқа жас ерекшелігі топтарында қалыптасқан ахуал төмендегідей: 15-17 (3,4%), 18-19 (6,98%), 20-24 (32,9%) (3.6-сурет).

Зерттеу нәтижелерінің талдауына жүгінсек, 2014 жылдың басында психобелсенді заттарды пайдалану нәтижесінде психикалық және мінез-құлық ауытқушылығымен есепте тұрған жастардың саны 2013 жылмен салыстырғанда 9,8% төмендеген. Бұл санаттағы тұлғалардың абсолютті саны - 42 220 адам. Аурудың бұл түрлері 25-29 жастағылар арасында неғұрлым көп таралса (есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы жастардың жалпы санынан үлес салмағы 56,3%), 6,1% құрайтын ең төменгі көрсеткіш 18-19 жас аралығындағы бозбалалар мен бойжеткендер арасында байқалған (3.7-сурет).

Гендерлік құрамына жасалған мониторинг барлық төрт жас ерекшелігі топтарында бұл сырқатқа бозбалалардың көп ұшырайтындығын көрсетіп берді.

3.7-сурет

Психобелсенді заттарды тұтыну нәтижесінде психикалық және мінез-құлық ауытқушылығымен есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы жастардың саны (абсолютті көрсеткіш)

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

Өңірлер бойынша жасалған салыстырмалы талдау 2014 жылдың басында психобелсенді заттарды пайдалану нәтижесінде психикалық және мінез-құлық ауытқушылығымен есепте тұрған жастардың саны бойынша ахуалы нашар аймақтарды анықтап берді: абсолютті көрсеткіш Шығыс Қазақстан облысында 6958 және Қарағанды облысында 4033 адамға тең.

АИТВ-инфекциясына жүргізілген эпидемиологиялық мониторинг нәтижелері оның таралу ықтималдығы жастар арасында жоғары екендігін, бұл дерттің нозологиялық түріне қарсы тиісті алдын алу шараларының және ерекше назар аудару қажеттігін көрсетті.

2012 жылы жер шарында АИТВ-инфекциясын жұқтырған адамдардың жалпы саны 35,3 млн. (32,2-38,8) құраған. Бұл алдыңғы жылдардың көрсеткіштерінен жоғары болып табылады. Бұл антиретровирустық емді ала бастаған адамдардың артуымен түсіндіріледі.[3].

ЖИТС жаһандық эпидемиясы туралы (2013 жыл) ЮНЭЙДС баяндамасы (UNAIDS – БҰҰ-ның АИТВ/ЖИТС бойынша бағдарламасы) және «БҰҰ-ның АИТВ/ЖИТС бойынша бірлескен бағдарламасы» (2009 жыл) баяндамасының мәліметтері бойынша 15 жастан үлкен тұлғалардың арасында тіркелетін АИТВ инфекциясын жұқтыру бойынша жаңа жағдайлардың 40 % астамы жастардың үлесіне тиеді [4].

2013 жылы ЖИТС алдын алу және оған қарсы күрес орталықтарында есепте тұрған 15-29 жас аралығындағы қазақстандық бойжеткендер мен бозбалалар саны 2494 адамды құрады.

Атырау және Қызылорда облыстарында диспансерлік есепте тұрған тұрғындардың жалпы

3.8-сурет**Әрбір өңірде диспансерлік есепте тұрған адамдардың жалпы санынан АИТВ-инфекциясын жұқтырған 15-29 жас аралығындағы жастардың үлес салмағы, %**

Дереккөзі: ЖИТС алдын алу және оған қарсы күрес республикалық орталығы

санынан АИТВ-инфекциясын жұқтырған жастардың үлес салмағы тиісінше 34,04% және 37,1% құрады. Бұл дертке шалдыққандардың ең төменгі көрсеткіші Батыс Қазақстан (БҚО диспансерлік есепте тұрған адамдардың жалпы санынан 9,6%) және Қарағанды (бұл облыста диспансерлік есепте тұрған тұрғындардың жалпы санынан 10,9%) өңірлеріне тән (3.8-сурет).

Қазіргі уақытта АИТВ-инфекциясын медициналық, әлеуметтік, экономикалық бөліктерден тұратын кешенді мәселе ретінде қарастыруымыз қажет. Жалпы алғанда АИТВ-инфекциясы бүгінгі қоғамның ең маңызды социопатияларының бірі ретінде қарастырылады [5].

АИТВ/ЖИТС-тің жастар арасында таралуының әлеуметтік-мәдени алғышарттары қоғамдағы жүріп жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістермен байланысты. Олардың қатарына: адамдардың жеке өміріндегі төзімділіктің дамуы, адамгершілік мінез-құлықтың тарихи қалыптасқан мәдени және әлеуметтік нормаларының, бірінші кезекте жыныстық қатынастар саласында өзгеруі, жыныстық тәрбие жүйесінің жоқтығы, Қазақстанның белгілі бір аймақтарындағы есірткі трафигінен оның қолжетімді болуы, әлеуметтік дағдарыс жағдайында жастардың бір бөлігінде қауіпсіз мінез-құлық пікірі, салауатты және қауіпсіз өмір салтына дүниетанымдық дайындықтың қалыптаспағаны жатады.

Жастар денсаулық орталықтары (бұдан әрі - ЖДО) - жастарға арналған қызмет түрлерін дамытудың

тиімді жобасы. Мұндай алғашқы орталық 2004 жылы БҰҰ-ның Балалар қоры қолдауымен Астана қаласында «Демеу» жастар денсаулық орталығы» ретінде құрылған. Жасөспірімдер мен жастар ЖДО-да репродуктивтік денсаулық, отбасын жоспарлау, жыныстық жолмен берілетін инфекциялардың алдын алу, психикалық денсаулық, АИТВ/ЖИТС, алкоголизм, нашақорлық, темекі шегу, дұрыс тамақтану, күйзелу мен депрессиялық жағдайдың алдын алу, жазатайым оқиға мен жарақаттану, қатыгездік пен зорлық-зомбылық мәселелері бойынша білікті кеңестер ала алады. Сонымен қатар ЖДО-да құқықтық көмек те көрсетіледі. Жасөспірімдер психологқа көбіне өзіне қол салу туралы оймен, ата-аналарының ажырасуы, бала мен ата-ана арасындағы қарым-қатынас мәселелері бойынша жүгінеді. ЖДО-ның бірегейлігі – өз жұмысында ізгі ниеттілік, қолжетімділік, еріктілік, сенім, құпиялылық қағидалары негізінде жастар арасындағы денсаулықты сақтауға, жасөспірімдер арасында девианттық мінез-құлықты төмендетуге, олардың құқықтарын қорғауға және әлеуметтік тұрғыда демеуге бағытталған тиімді технологияларды пайдаланады [6].

2013 жылы Қазақстанда 76 ЖДО қызмет етті. Өңірлерде ЖДО-ы қалалардағы, аудандардағы алғашқы медициналық және санитарлық көмек көрсету ұйымдарының жанынан, аудандардағы, қалалардағы салауатты өмір салтын қалыптастыру орталықтарында, сонымен қатар жергілікті атқарушы органдар мен университеттер жанындағы Жастар орталықтарының негізінде құрылуда.

2013 жылы ЖДО-ның мамандарына 227 444 адам

3.9-сурет**Өңірлердегі ЖДО саны**

● 2013 ● 2014

4	4	Ақмола облысы
4	7	Ақтөбе облысы
2	2	Алматы облысы
7	7	Атырау облысы
8	8	Шығыс Қазақстан облысы
5	5	Жамбыл облысы
4	4	Батыс Қазақстан облысы
10	10	Қарағанды облысы
2	2	Қостанай облысы
3	3	Қызылорда облысы
6	7	Маңғыстау облысы
2	2	Павлодар облысы
1	1	Солтүстік Қазақстан облысы
2	2	Оңтүстік Қазақстан облысы
6	9	Алматы қаласы
10	10	Астана қаласы
76	83	Барлығы

Дереккөзі: ҚР ДС ӘДМ

жүгінген. Олардың 96 024 (42,2 %) ерлер, 131 420 (57,8%) әйелдер болып табылады.

Қазақстанның кез-келген бұрышынан гинеколог пен психологтың кеңесін тегін алуға болатын шұғыл байланыс телефон желісі (150) қосылған.

Ағымдағы жылы телефон қоңырауларының саны 342 684 жетіп, нәтижесінде 5628 абонентке психологиялық, 732 абонентке құқықтық, 652 азаматқа әлеуметтік көмек көрсетілді.

2014 жылдың бірінші тоқсанында 7 ЖДО ашылып, олардың жалпы саны 83-ке жетті (3.10-сурет). 2014 жылдың бірінші тоқсанында ЖДО мамандарының көмегіне 59 169 адам жүгінген. 2013 жылдың сәйкес кезеңімен (34 188) салыстырсақ, 2014 жылдың есептік кезеңінде ЖДО-ға өтініш жолдағандар саны артып, 64 126 жағдайды құрады.

ЖДО-да теңге-тең қағидасы бойынша волонтерлік жұмысқа оқытылатын ерікті-жасөспірімдер жұмыс істейді. Бұл өз кезегінде қауіпсіз жүріс-тұрыс пен өз денсаулығына ортақ жауапкершілікті қалыптастыру үрдісіне көптеген жастарды тартуға мүмкіндік береді [7].

3.2. САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ ЖӘНЕ ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ СПОРТТЫҚ-САУЫҚТЫРУ ЖҰМЫСТАРЫ

Қазіргі өркениеттің жоғары қарқында дамуы қоршаған ортаның үнемі өзгеріске түсетін жағдайларына адамның жедел түрде бейімделуін талап ететін әлеуметтік, технологиялық, экологиялық үдерістердің айтарлықтай өзгеруіне әкелді. Қалыптасқан жағдайда бірінші кезекте жастардың арасында салауатты өмір салтын жүйелі түрде қалыптастыру жалпы қоғам денсаулығының кепілі саналады.

Мәселенің өзектілігін статистикалық мәліметтер де дәлелдейді. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Спорт және дене шынықтыру ісі комитетінің (бұдан әрі - Комитет) мәліметтеріне сәйкес белсенді өмір салтын ұстанатын балалардың, жасөспірімдер мен жастардың үлесі 18-22% құрайды. Оқушылардың 60%-на жуығында денсаулығы әлсіреген, әскерге шақыру жасындағы жастардың 40%-дан астамы соматикалық денсаулық бойынша әскери қызмет талаптарына сәйкес келмейді.

Қазақстанда спорттық үйірмелермен қамтылған оқушылардың саны әлемдік орташа көрсеткіштерден 4 есе төмен. Дене шынықтыру дайындығы бойынша президенттік тестілерді сүрінбей тапсыратын оқушылардың саны қысқарып келеді. Комитеттің мәліметтері бойынша 5, 9, 11 сынып оқушылары мен 18-24 жас аралығындағы жастардың арасында Президенттік деңгейге нормативтерді тапсырғандардың саны - 63 463. 2013 жылдың басында жағдаймен салыстырғанда көрсеткіш 4296 адамға қысқарған, соның ішінде 7196 адам ауылда тұрады.

Қазіргі таңда дене шынықтыру мен спорт бәсекеге қабілеттігі жағынан компьютерлік ойындар, кино,

3.10-сурет

Өңірлер қимасында спортпен шұғылданатын жастар туралы мәліметтер

Дереккөзі: ҚР МСМ

дискотека және т.б. ойын-сауық түрлерінен ұтылып тұр. Бұған қоса жастар арасында темекі шегу, алкогольді, есірткі мен басқа да психотропты заттарды пайдалану секілді «зиянды әдеттердің» жоғары деңгейде сақталуы жағдайды одан әрі ушықтыруда.

Комитеттің мәліметтері бойынша дене шынықтыру және спортпен айналысатын жастардың саны 39,2%-ға азайды.

Өңірлер қимасында Алматы және Оңтүстік Қазақстан облыстарының жастары спортқа көбірек ден қойған (3.10-сурет).

2013 жылдың басында спорттық секцияларда спорттың әр түрімен 2 290 014 адам шұғылданса, 2014 жылдың басына қарай олардың саны 1 289 739 адамға дейін (43,7%-ға) азайды. 2014 жылдың басында қалада және ауылда орта және жоғары деңгейдегі оқу орындарындағы түрлі спорттық секцияларға 658 507 адам қатысқан.

Осыған байланысты мемлекет жастарды сапалы медициналық қызметпен кепілдендірілген түрде қамтамасыз ету тетіктерін шыңдап, дені сау қоршаған ортаны құруға бар күшін салып жатыр [8]. Жастарды белсенді әлеуметтік өмірге тарта отырып, олардың денсаулығын нығайтуға септесетін

және өмір салтын қалыптастыру үшін қоғаммен қабылданған шаралардың қазіргі жүйесі әлеуметтік, инфрақұрылымдық және тұлғалық деңгейлерде дамуы және жүзеге асуы тиіс.

Комитеттің мәліметтеріне жүгінсек, 2013 жылы бұқаралық спортты дамыту және насихаттау мақсатында 35 мың 800 бұқаралық спорт іс-шаралары өткізіліп, оған 6,5 млн. астам адам қатысқан. Жүйелі түрде спортпен шұғылданатын балалар мен жасөспірімдер 318 123 адамды немесе 12,5% құрайды (2012 жылы – 269 370 адам немесе 10,8%).

2013 жылы мектептердегі спорт секцияларына 700 мыңға жуық адам, орта арнайы білім беру ұйымдарында 282 300, жоғары оқу орындарында 168 500 адам қатысқан.

Бүгінгі таңда жалпы білім беретін 7 261 (жалпы санынан 98%) мектепте 3 сағаттық дене шынықтыру сабақтары қайта енгізілді. Дене шынықтыру пәнін 21 459 мұғалім жүргізеді, олардың 14 366 ауылда еңбек етеді. 20 722 ұстаздың дене шынықтыру бойынша арнайы білімі бар.

Қазіргі таңда еліміз бойынша балалар мен жасөспірімдерге арналған 427 спорт мектептері (БЖСМ) жұмыс істейді, біреуінің республикалық маңызы бар. Оларда спорт түрлері бойынша 2547 бөлімше қызмет етсе, 1770-сі олимпиадалық спорт түрлері және 777 олимпиадалық емес спорт түрлері саналады.

2014 жылдың басында БЖСМ балалар мен жасөспірімдердің саны 281 841 жетіп, өткен жылдың көрсеткішімен салыстырғанда 16 828 адамға көбейгені байқалады.

Сонымен қатар елімізде 652 балалар мен жасөспірімдер клубы жұмыс істейді, онда спортпен шұғылданатын балалар мен жасөспірімдердің саны 124 000 құрайды.

Комитет спорттың бұқаралық түрлерін және жоғары жетістіктер спортын дамыту және дәріптеу, дене шынықтыру арқылы салауатты өмір салты қағидаларын енгізу, жастар арасындағы есірткіге қарсы насихатты күшейту мақсатында тұрақты түрде спорттық шаралар ұйымдастырады. Мектептік және мектепаралық жарыстарда жалпы 356 мың қатысушы тіркелген.

2014 жылдың басында спорт секцияларында шұғылданатын студенттердің саны 168,5 мыңды немесе 46% құрады.

2013 жылы Қазақстан Республикасы жастарының арасында ұлттық және халықаралық марапаттарды 5 389 адам иеленген (соның ішінде параолимпиада ойындарының жүлдегерлері бар). Ал спорт шебері атағына 942 жас қол жеткізді.

Қазақстан Республикасындағы 5-ші Ұлттық әлеуметтік зерттеулер нәтижесі бойынша қала (87,8%) және ауыл (86,3%) жастарының дене шынықтыру сабағына қатысу жиілігі тең екені анықталды. Дене шынықтыру жаттығуларын жасауда да үлкен айырмашылықтар байқалмайды (69,1% және 64,3%). Спорттың қозғалыс түрлерімен ауыл балаларына (58,6%) қарағанда қала балалары (63,4%) көбірек

айналысады [8].

2013 жылы мүмкіндіктерінің шектеулігіне қарамастан, 10 817 мүгедек жасөспірім жүйелі түрде спортпен айналысқан.

Өскелең ұрпақ арасында ұлттық спорт түрлеріне деген қызығушылық артып келе жатқанын атап өтуіміз керек. 2014 жылдың басында ұлттық спорт түрлерімен шұғылданатын жастардың саны 210 137 адамды құраған.

Қазіргі жағдайда салауатты өмір салты ағзаның бейімделу қабілетін рухани және эмоционалды, ерік-жігер қасиеттерінің тұтастығы тұрғысынан нығайтуға, адамның тұлғалық-кәсіби қалыптасу үрдісіндегі тұлғалық әлеуетін өзектендіруге және іске асыруға бағытталған балалар мен жасөспірімдердің белгілі бір өмір сүру салты деп түсінуге болады.

3.3 ЖАСТАР ЖӘНЕ ДЕНСАУЛЫҚ (ӘЛЕУМЕТТІК ЗЕРТТЕУ ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫ БОЙЫНША)

Әлеуметтік зерттеулердің нәтижелері бойынша жастардың басым бөлігі өз денсаулығы жағдайына қанағаттанады. 2013 жылмен салыстырғанда денсаулығын жақсы деп көрсеткен жастардың саны 3,6%-ға артып, 74,37% құрады. Олардың 23,42% денсаулықтарының өте мықты екендігін, мүлдем ауырмайтындарын көрсеткен. Жастардың 51%-ға жуығы денсаулығымыз жақсы, сирек ауырамыз деп жауап берді. Шамамен әрбір бесінші адам (19,81%) өз денсаулығының жағдайы қанағаттанарлық екендігін айтты (3.11-сурет).

2013 жылмен салыстырғанда денсаулығына көңілі толмайтын жастардың саны 5,01 пайызға жетті (2013 жылы – 3,7%). Олардың 3,91 пайызы денсаулығымыз нашар, жиі ауырамыз десе, 1,10 пайызы жиі және өте ұзақ ауыратындарын және денсаулықтарының өте нашар екендігін көрсетті.

Жастардың көпшілігі денсаулығының нашарлығын экологиямен (59,5%), дұрыс тамақтанбаумен (35%) және денсаулығына немқұрайлы қараумен (21,1%) байланыстырады (3.12-сурет).

Сонымен қатар жастардың пікірінше, денсаулықтарының нашар болуына материалдық жағдайдың төмендігі (19%) және жаман әдеттер (14,5%) әсер еткен. Сонымен қатар денсаулықтарының нашарлауына әсер еткен себептер ретінде достардың теріс ықпалы (2,3%), күйзелістер (0,2%), дәрігерлер қателіктері (0,6%), жол-көлік және басқа апаттар (0,4%), уақыттың жетіспеушілігі (0,2%), физиологиялық ерекшеліктер (0,2%), жүктілік пен босанудан кейінгі асқынулар (0,2%) көрсетілген.

Соңғы жылдары алкоголь, темекі шегу, есірткі тұтыну сияқты зиянды әдеттер қатарына жылдам тамақтану өнімдерін (фастфуд) және энергетикалық сусындарды асыра пайдалану қосылып отыр. Мемлекет пен қоғам тарапынан қолға алынып жатқан шараларға

3.11-сурет

Жастар өз денсаулығын бағалайды, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

3.12-сурет

Жастардың денсаулығына әсер етеді, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
жауаптар санына шектеу қойылған жоқ,
1%-дан төмен мәндер көрсетілмеген

қарамастан (мысалы, әлеуметтік жарнамалар, фастфуд өнімдерін, газдалған және энергетикалық сусындарды мектеп асханаларында сатуға тиым салу), Қазақстан жастарының бұл өнімдерге қатысты пікірі әлі де болса түбегейлі өзгере қойған жоқ.

Әлеуметтік сауалнама нәтижелеріне сүйенсек, қазақстандық жастардың көпшілігінде алкогольдік ішімдіктерді пайдалануға, нашақорлық пен темекі шегуге қатысты біржақты теріс пікір қалыптасқан. Ал фастфуд өнімдеріне және энергетикалық сусындарға қатысты біз мұндай көріністі байқамаймыз. Қазақстандық жастардың тек 19,4 пайызы фастфудқа, 29,5 пайызы энергетикалық сусындарға мүлдем теріс қарайтындығын білдірді (3.13-сурет).

Сонымен қатар ұлттық онлайн-консультациялардың қорытындысы бойынша еліміздегі жастардың басым

3.13-сурет

Жастардың көзқарасы, %

- Мүлдем жағымсыз, тұтынуға қорқамын
- Жағымсыз, бірақ кейде тұтынамын
- Бейтарап, бұл әркімнің өз ісі
- Қалыпты, кейде достарыммен бірге тұтынамын
- Жақсы, апта сайын қолданамын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

бөлігі салауатты өмір салтын ұстану қажеттігіне сенеді. 70,84% дұрыс тамақтанудың және салауатты өмір салтын ұстанудың маңызды екеніне келіседі.

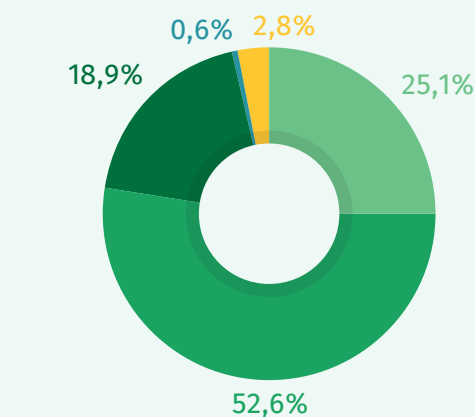
Бұл жастарды салауатты өмір салты және дұрыс тамақтану туралы ақпараттандыруды жалғастыру қажеттігін көрсетеді.

Медициналық қызмет сапасына көңілі толатын және дәрігерлерге сенетін респонденттердің үлесі 25,1 пайызды (2013 жылы – 17,4%) құрайды. Алайда респонденттердің жартысынан астамы білікті дәрігерлердің тапшылығына байланысты медициналық қызметтердің сапасына ішінара ғана көңілдері толады (52,6%). Жалпы 2013 жылмен салыстырғанда еліміздегі медициналық қызмет сапасына көңілі толатын жастардың саны артқаны байқалады. Тиісінше, Қазақстанда медициналық қызмет сапасы нашар, білікті дәрігерлер жоқ деп есептейтін жастардың саны азайған. 2014 жылы олардың саны 18,9% құрады (2013 жылы – 26,8%) (3.14-сурет).

Онлайн-консультациялардың мәліметтері бойынша респонденттердің 89,12 пайызы дұрыс тамақтану мен салауатты өмір салтын сақтауға «толық келісемін» немесе «ішінара келісемін» деп жауап берді.

3.14-сурет

Медициналық қызметтердің сапасы туралы жастардың пікірі, %

- Көңілім толады, біздің дәрігерлерге сенемін
- Ішінара көңілім толады, білікті дәрігерлер әрдайым кездесе бермейді
- Мүлдем көңілім толмайды, өз ісінің шеберін табу өте қиын
- Ауырған жоқпын, сондықтан оларға тап болған емеспін
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

Денсаулық үшін ортақ жауапкершілік қағидасы мемлекеттік жастар саясатының ажырамас бөлігіне айналуы керек. Жастарға жаппай зиянды әдеттерден бас тартып, алдын алу шараларына көңіл аудара отырып салауатты өмір салтын ұстануға ұмтылысты арттыру керек.

Тұрмысы төмен отбасылар мен балаларды анықтау, оларды оңалту және әлеуметтік патронаж жүргізу, осы саладағы мамандарды қайта даярлау және біліктілігін арттыру бойынша заманауи технологияларды әзірлеу және енгізу қажеттігі туындап отыр.

Алдын алу шараларының тиімділігі салауатты өмір салтын насихаттайтын іс-шараларды ақпараттық тұрғыда сүйемелдеу сапасына тығыз байланысты.

АИТВ/ЖИТС-ті алдын алудың құрамдас бөлігі ретінде өз денсаулығына жауапты көзқарасты қалыптастырудың алғышарттары: салауатты өмір салтын насихаттау және нашақорлыққа қарсы насихат жүргізу; АИТВ және ЖИТС өмір сүретін адамдарға төзімділік қарым-қатынасын қалыптастыру.

Үнемі өзгеретін қоршаған ортаның теріс ықпалы өсіп отырған жағдайда өскелең ұрпақтың денсаулығына тұрақты мониторинг жасап, репродуктивтік әлеуетін сақтау, білім беру және тәрбиелеу ұйымдары, БАҚ арқылы соматикалық және психикалық денсаулық, репродуктивті әлеуетті сақтау бойынша қазіргі денсаулық сақтау технологиялары жайлы бозбалалар мен бойжеткендерді тұрақты түрде ақпараттандыру қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ:

1. Корчагина Г.А., Холдин В.Н., Фадеева Е.В. Организация профилактики потребления психоактивных веществ на муниципальном уровне // Вопросы наркологии. 2014. № 2. С.77-87; Галкин Р.А., Сандреева С.Х., Федосеева Л.С. Здравоохранение // Проблемы управления здравоохранением. 2001. № 2. С. 38-40.

2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 марта 2012 года № 366 «Об утверждении Программы развития онкологической помощи в Республике Казахстан на 2012-2016 годы». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.mz.gov.kz/files/PPRK_366.html

3. Давидян О. В., Давидян К. В. Планирование семьи и охрана репродуктивного здоровья // Молодой ученый, 2011. - №1. - С. 256-257.

4. Доклад ЮНЭЙДС о глобальной эпидемии СПИДа, 2013; UNAIDS: The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, 2009. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/UNAIDS_Global_Report_2013_ru_1.pdf

5. Леви Д. Э. ВИЧ и патогенез СПИДа. — Перевод 3-го издания. — М.: Научный мир, 2010. — 736 с.;

6. Денисов Б. П. Демография ВИЧ. — МГУ. — М.: МАКС Пресс, 2009. — Т. вып. 2.

7. Супотницкий М.В. Эволюционная патология. К вопросу о месте ВИЧ-инфекции и ВИЧ/СПИД-пандемии среди других инфекционных, эпидемических и пандемических процессов. — Москва: Вузовская книга, 2009. — 400 с.

8. Молодежные центры здоровья – уникальный метод охраны здоровья подростков и молодежи. [Электронный ресурс]. – Режим доступа //<http://www.unicef.kz/ru/news/item/246/?sid=76us8c2h287k1e>

9. К. Маскаев Как сберечь здоровье смолоду? [Электронный ресурс]. –Режим доступа //http://www.np.kz/2014/09/05/kak_sberech_zdorove_smolodu.html

10. Постановление Правительства РК от 11.01.2013 года «Концепция государственной молодежной политики до 2020 года: путь в будущее».

11. Сайт Национального центра проблем формирования здорового образа жизни МЗСР РК. [Электронный ресурс]. – Режим доступа //<http://www.hls.kz>

4-ТАРАУ

ЖАСТАРДЫҢ ӨМІРІНДЕГІ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ

4.1. ЖАСТАР ҮШІН БІЛІМ БЕРУДІҢ САПАСЫ ЖӘНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІГІ

Жастардың барлық санаттары үшін білімнің қолжетімді және сапалы болуы олардың әлеуметтенуі барысындағы білім жүйесінің тиімділігін анықтайтын негізгі өлшем болып табылады. Сонымен қатар жастардың ғылыми қызметке қатысу деңгейі мен олардың тілдік дайындық деңгейлері білім жүйесін бағалаудың маңызды өлшемдеріне жатады.

2013-2014 оқу жылында республика бойынша барлығы 2,5 млн. астам оқушысы бар 7458 күндізгі жалпы білім беру мектептері жұмыс істейді (2012-2013 оқу жылында оқушы контингенті 2,5 миллионнан асатын 7529 мектеп болған) [1]. Балалар мен жастарды орта біліммен қамту деңгейі жыл сайын артып келе жатқаны байқалады (2011 ж. – 97,2%; 2012ж. – 98%; 2013ж. – 101,8%). Еліміздегі мектептердің 78%-ы ауылдық мектептер (қалалық мектептер 22% құрайды), дегенмен оқушылардың 56%-ы қалалық, 44%-ы ауылдық мектептерде білім алады [2]. Қазақстан жастарының Әл-ауқат индексі анықтау барысында жүргізілген ұлттық онлайн-консультацияның мәліметтеріне сүйенсек, халықаралық сарапшылар орта мектептердегі оқушылар контингентін, сауаттылық деңгейін және күтілетін білімнің ұзақтығын жоғары бағалайды. Жас респонденттердің көпшілігі өзінің тұрғылықты жеріндегі (63,13%) мектептегі білім жүйесіне көңілдері толатындарын білдірген. Жастардың орта білім жүйесі туралы оң пікірлерінің көбінде мектеп мұғалімдеріне деген алғыс байқалады.

Білім сапасын қазақстандық бағалау жүйесіндегі элементтердің бірі – Ұлттық бірыңғай тестілеу (ҰБТ). Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің (бұдан әрі – ҚР БҒМ) мәліметтері бойынша 2004-2014 жылдар арасында ҰБТ орташы

баллдық көрсеткіштері ауыспалы динамиканы көрсеткен. Соңғы екі жылда орташа баллдың біртіндеп артқаны байқалады (4.1-сурет). Егер 2012 жылы ҰБТ қорытындысына сәйкес республика бойынша орташа балл 70,9 құраса, 2013 жылы – 74,5, ал 2014 жылы орташа балл 76,9-ға жетті.

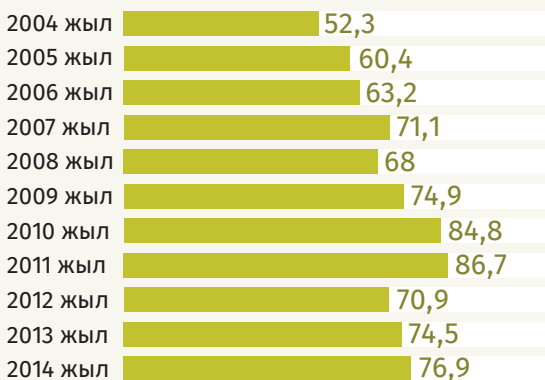
Орта білім сапасының ең жоғары көрсеткіштері Алматы (92,7) және Астана (87,6) қалаларында, сондай-ақ Ақтөбе (84,0), Ақмола (80,2) және Батыс Қазақстан (81,5) облыстарында тіркелген. 2014 жылы орыс тілді оқушылардың ҰБТ-ғы орташа баллы 81,7, қазақ тілді оқушылар арасында 74,84 баллды құраған.

Қазақстандық оқушылардың халықаралық олимпиадалардағы нәтижелері орта білім сапасын жақсартудағы оң қарқын болып табылады. Олардың қорытындысы бойынша Қазақстан математика, физика, химия пәндерінен әлемнің үздік 15 елдерінің қатарына кіреді. 2013 жылы қазақстандық оқушылар 967 медаль және грамотаға ие болған, олардың 188-і алтын, 298-і күміс, 463-і қола медаль және 18-і грамота. ҚР БҒМ мәліметтері бойынша 2011-2014 жылдары 14-17 жас аралығындағы жастардың арасында халықаралық жарыстардың және ғылыми олимпиадалардың жеңімпаздары мен жүлдегерлерінің саны 2591 адамға жеткен. Олардың арасында қалалық мектептерде оқитын жеңімпаздар мен жүлдегерлердің саны ауылдық жерлерде білім алатын жеңімпаз және жүлдегер оқушыларға қарағанда 10 есе артық (2373 - қалалық мектеп оқушылары, 218 - ауылдық мектеп оқушылары).

Орта білім алу кезеңінде жастардың қосымша білім беруге қолжетімділігінің мәні аса зор. Бұл балалар мен жастардың шығармашылық қабілетін, жеке тұлғалық әлеуетінің ашылуын, кәсіби бағдарын дамыту арқылы олардың қоғамдағы өмірге табысты бейімделуіне әсер етеді. ҚР БҒМ мәліметтері бойынша республикамыздағы 14-18 жас аралығындағы жастарды қосымша біліммен қамту оң динамикамен сипатталады: 2012-2013 оқу жылында – 244 775 (69,2%), 2013-2014 оқу жылында - 256 584 (70%), 2014-2015 оқу жылында - 290 845 (82,9%) оқушы қосымша біліммен

4.1-сурет

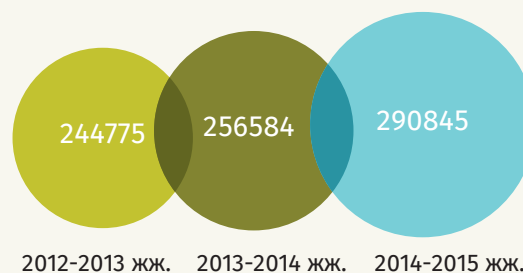
ҰБТ қатысушыларының жылдар бойынша орташа баллы

Дереккөзі: ҚР БҒМ

4.2-сурет

14-18 жас аралығындағы жастарды қосымша біліммен қамту (адам)

Дереккөзі: ҚР БҒМ

қамтамасыз етілген (4.2-сурет).

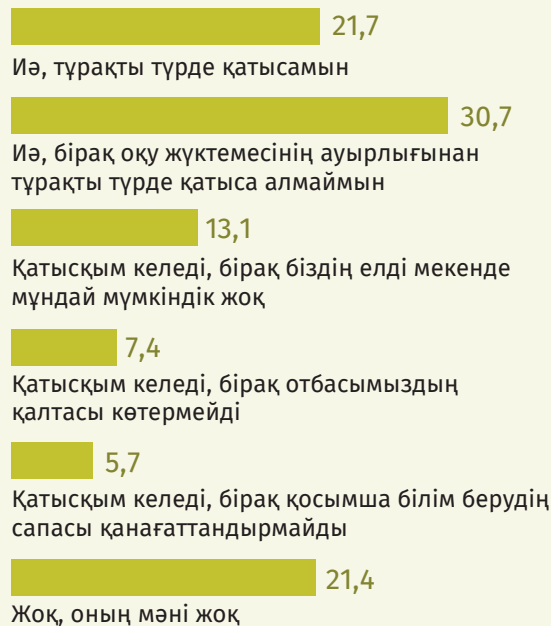
Балалар мен жастарды қосымша білім берудің бағыттары бойынша қамтудың арақатынасына назар аудару қажет. Мектеп жасындағы балалар мен жастардың ең көп бөлігі қосымша білім беру ұйымдарының ішінде музыкалық мектептерге - 24%, балалар өнер мектептеріне - 12% және балалардың аулалық және әскери-патриоттық клубтарына - 12% барады [3]. Жастарды техникалық және табиғи-жаратылыстану бағыттағы қосымша біліммен қамту пайызы төмен болып отыр. Жас техниктердің станциясы және жас натуралистер станциясы тәрізді ұйымдарда балалар мен жастардың тиісінше 3%-ы және 2%-ы ғана қосымша білім алуда. Қосымша білім беру дайындығының бағыттары бойынша бұл теңсіздіктің салдары мектеп түлектері жоғарғы оқу орындарына түскен кезінде байқалады. Олардың басым көпшілігі бизнес және құқыққа байланысты білім беру бағдарламаларын таңдайды - 41%, ғылыми-техникалық мамандықтарға артықшылық беретін мектеп түлектерінің саны екі есе төмен - 24%. Мамандарды даярлаудағы теңсіздік еңбек нарығындағы сұраныс пен ұсыныстың сәйкес келмеуіне алып келеді [4]. Сондай-ақ, жастардың еңбек нарығындағы сұранысы мен ұсынысын үйлестіру үшін мектеп жасындағы жастармен кәсіптік бейімдеу жұмыстарының түбегейлі жаңа деңгейіне өтіп, оның тәсілдерін әзірлеу қажет. Ұлттық онлайн-консультация мәліметтері бойынша өткен жылы қазақстандық жастардың 82,70%-ы мектептен немесе жұмыстан тыс уақытта түрлі оқыту (қосымша) мүмкіндіктерін пайдаланған (2013 жыл). Жастар арасында онлайн оқыту/қашықтықтан білім беру кеңінен таралған (19,28%).

Жас респонденттер қосымша білім алуға қолжетімділікті қиындататын себептер ретінде оқыту жүктемесінің ауырлығын, тұрғылықты жерлерінде қосымша білім беру мекемелерінің жоқтығын, қосымша білім беру қызметі құнының жоғарылығын, сапасына көңілдері толмайтынын, қосымша білім алуға қызығушылықтың жоқтығын көрсеткен (4.3-сурет).

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің мәліметі бойынша 14-24 жас аралығындағы жастарды техникалық және кәсіби білім беру жүйесімен қамтудың республикадағы орташа көрсеткіші 16,2%-ды құрайды (01.01.2014ж. жағдай бойынша). Өңірлер қимасында 2013-2014 жылдары техникалық және кәсіби білім беру жүйесімен қамтудың ең жоғары көрсеткіштері Алматы қаласында тіркелген: тиісінше 22,9% және 22%. Осы жас аралығындағы жастарды техникалық және кәсіби білім берумен қамтудың ең төменгі көрсеткіші 2013 және 2014 жылдары Алматы (9,8% және 9,4%), Оңтүстік Қазақстан (13,1% және 13,2%) және Жамбыл (15,9% және 14,2%) облыстарында байқалған. Бұл жастағы жастардың қала/ауыл қимасында техникалық және кәсіби білім беруге қолжетімділігі бірдей емес. Оған ТжКБ немесе колледждердің тек 20% ғана ауылдық жерлерде орналасуы себеп болып отыр [5]. Бұл

4.3-сурет

Жастардың қосымша білім беру ұйымдарына (музыкалық және спорттық мектептер, үйірмелер, секциялар және т.б.) қатысуы, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

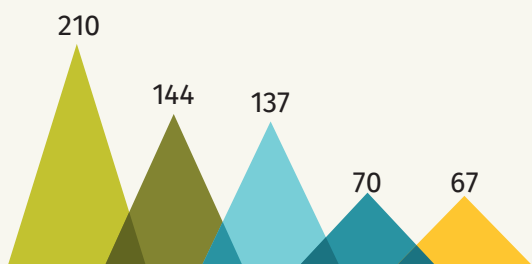
фактор ауыл жастарының жұмысқа орналасуына теріс әсерін тигізіп, оның еңбек нарығындағы бәсекелестігін едәуір төмендетеді, сонымен қатар қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық бейімделу мүмкіндігін нашарлатады.

Жоғары оқу орындарында жастарды оқыту жүйесі білім берудің заманауи үш сатылы құрылымына негізделген (бакалавр, магистратура және PhD докторантура). ҚР БҒМ мәліметтері бойынша 2013-2014 оқу жылында ЖОО-ғы студенттердің контингенті 527,2 мың адамды құраған, магистратурада 28 102 адам, докторантурада 1 533 адам білім алған. Жастардың «Болашақ» бағдарламасына қатысуы қазақстандық білім және ғылым жүйесінің әлемдік қауымдастықпен ынтымақтасуының маңызды көрсеткіштерінің біріне айналған. «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ-ның деректері бойынша, 18-28 жас аралығындағы 1297 жас стипендия иегері атанған, бұл жалпы «Болашақ» бағдарламасы стипендианттарының (жалпы саны 2061 адам) 63 пайызын құрайды. ҚР БҒМ мәліметтеріне сүйенсек, 18-28 жастағы стипендианттар арасында «Болашақ» бағдарламасы бойынша ең көп таңдалған белгілі мамандықтардың

4.4-сурет

**2014 жылы «Болашақ»
бағдарламасы стипендианттары
арасындағы (18-28 жас) ең танымал
мамандық санаттары**

- Ақпараттық технологиялар және жүйелер. Информатика. Ақпараттық қауіпсіздік
- Менеджмент және салалар бойынша басқару (білім беру, адами ресурстар, технологиялар, инновациялар)
- Экономика. Бухгалтерлік есеп және аудит. Қаржы
- Электроника және радиотехника
- Құрылыс және архитектура

Дереккөзі: «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ

тізімі бар (4.4-сурет).

«Болашақ» бағдарламасы стипендианттарының таңдауы көбіне Ұлыбританияға (560 адам - 43%), АҚШ-қа (432 адам - 33%), ГФР-ге (49 адам - 4%), Ирландияға (29 адам - 2%) және Швейцарияға (28 адам - 2%) түседі (4.5-сурет).

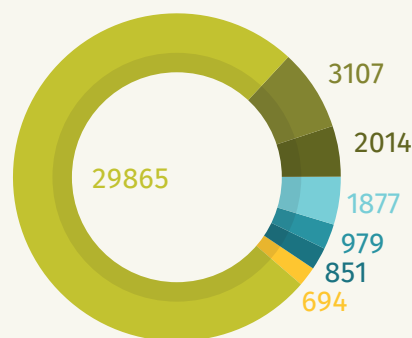
Академиялық ұтқырлық – жоғары білім берудегі кеңінен танымал әлемдік үрдістердің бірі. ЮНЕСКО картасына сәйкес 2014 жылы Қазақстаннан академиялық мобильділік бағдарламасы бойынша 43 039 студент шетелге оқуға кеткен, бұл жалпы студент жастардың 1,2% құрайды. Білім алуға ниет білдірген қазақстандық студенттер көбіне Ресей Федерациясын (29865 адам), Қырғызстанды (3107 адам), Ұлыбританияны (2014 адам), АҚШ-ты (1877 адам), Чехияны (979 адам), Түркияны (851 адам) және Германияны (694 адам) таңдайды (4.5-сурет).

Биыл академиялық ұтқырлық бойынша біздің елімізге келген шетелдік студенттердің саны 8989 адамды құрайды. Қазақстанның жоғары оқу орындарында Өзбекстанның (2898 адам), Ресей Федерациясының (1993 адам), Қытайдың (1145 адам), Молдавияның (628 адам), Түркіменстанның (589 адам), Тәжікстанның (397 адам), Қырғызстанның (354 адам), Түркияның (250 адам) және т.б. мемлекеттердің студенттері білім алуға ниет білдірген [6].

Жастардың әлеуметтік әлжуаз санаттарына арналған

4.5-сурет

**2014 жылы қазақстандық
студенттер академиялық ұтқырлық
бойынша оқитын елдер (адам)**

- Ресей Федерациясы
- Қырғызстан
- Ұлыбритания
- АҚШ
- Чехия
- Түркия
- Германия

Дереккөзі:
education-events.ru
ЮНЕСКО ресми сайты

білім беру қазіргі қоғамдағы өмірге бейімделу кезінде баса мәнге ие. ҚР БҒМ деректеріне сүйенсек, балалар үйі түлектері арасындағы 18-28 жастағы жастарды техникалық және кәсіби, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берумен қамту деңгейі 98% құрайды.

Әрбір тұлғаның зияткерлік, психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім берудің барлық деңгейлерінің халыққа қолжетімділік қағидасы инклюзивті білім беруді дамыту арқылы жүзеге асырылады. Елімізде 18 жасқа толмаған 138 513 мүмкіндігі шектеулі бала бар. Бұл мектеп жасындағы балаларды (93 740 бала) қоса есептегенде, барлық балалардың 2,8% құрайды. 106 арнайы мектепте және жалпы білім беретін 1219 мектептегі арнайы сыныптарда 25 мың бала оқиды. Қазіргі таңда 17 оңалту орталықтары, 133 психологиялық-педагогикалық коррекция кабинеттері, мектептерге қарасты 558 логопедтік пункттер мүмкіндігі шектеулі балаларға коррекциялық-педагогикалық қолдау көрсетеді. 62 мыңнан астам оқушы арнайы оқу бағдарламалары бойынша білім алады. Сонымен қатар техникалық және кәсіби білім беру жүйесінде мүмкіндігі шектеулі жандар қатарынан кадрлар даярлауды 178 колледж қолға алған, онда 3 мыңға жуық адам білім алуда. Электронды оқыту және қашықтықтан білім беру жүйелері де мүмкіндігі шектеулі балалар үшін білімнің қолжетімділігін қамтамасыз етеді [7].

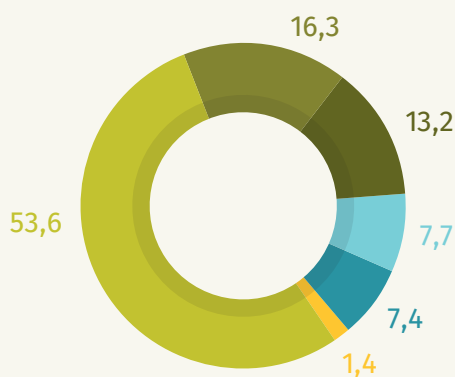
Тілдік даярлық жастардың қоғамда табысты әлеуметтенуінің маңызды факторы саналады,

ол мемлекетімізде қолға алынған үздіксіз білім беру тұжырымдамасына сәйкес оқытудың барлық кезеңдерінде жүзеге асырылуда. Елбасының «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деген сөзі Қазақстанның барлық азаматтары үшін әрекетке көшудің тәжірибелік негізіне айналды [8]. «Жастар» ҒЗО-ның қазақстандық жастар арасындағы тілдік ахуалға қатысты әлеуметтік сауалнамасы өскелең ұрпақтың 71,2% қазақ тілін еркін меңгергенін, 73% орыс тілінде еркін сөйлейтінін анықтады. Дейтұрғанымен жас респонденттердің тек 13,7% ағылшын тілінде еркін сөйлейді, оқиды және жаза алады. 14-17 және 26-27 жастағы жас респонденттер «ағылшын тіліндегі білімнің жетіспейтіндігін» көрсеткен: тиісінше 35%-тен 45%-ға дейін.

2013 жылдың 1-қыркүйегінен ағылшын тілін 1-сыныптан бастап үйретуді енгізу – қазақстандық білім беру жүйесінде ағылшын тілін оқытудың сапасы мен деңгейін жақсартуға бағытталған маңызды қадам. Үш тілде білім беретін мектептер санының артуы жастар арасындағы көптілділікті табысты ендіруге септеседі. 2013-2014 оқу жылында оқушылардың

4.6-сурет

Жастар табысты өмір үшін жеткілікті деп есептейді, %

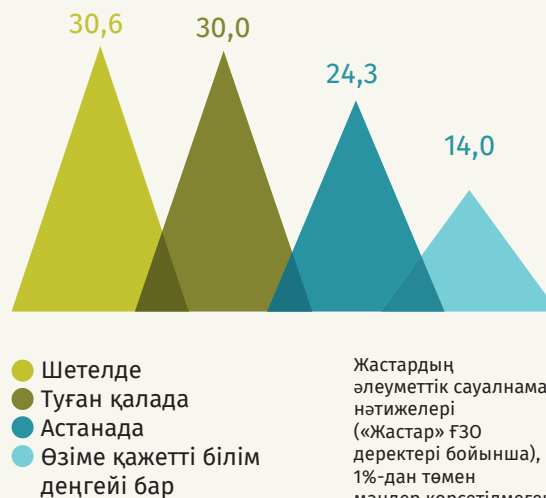

- Жоғары білім
- Магистратура
- Арнайы орта/техникалық және кәсіби білім беру
- Орта білім
- Докторантура
- Білім маңызды емес, басқа қасиеттер маңызды

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), 1%-дан төмен мәндер көрсетілмеген

4.7-сурет

Жастар білім алуды қалайды, %

көптілді даярлығын республика бойынша 90 мектеп қолға алған. Олардың қатарында 15 Назарбаев зияткерлік мектебі, 29 қазақ-түрік лицейі, 33 дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектептер, 13 жалпы білім беру мектептері бар.

Әлеуметтік сауалнама нәтижелері қазақстандық жастардың түрлі білім деңгейлеріне қажеттігі және олардың білімге деген құндылық көзқарасы бар екендігін көрсетіп отыр (4.6-сурет).

Жастардың отандық немесе шетелдік, астаналық және өңірлік білім алуға байланысты таңдаулары қазақстандық білім беруге көңілдері толатынын дәлелдейді. Әлеуметтік сауалнама қазақстандық жастардың отандық білім беру жүйесіне сенімділік деңгейі (54,3%) айтарлықтай жоғары екендігін көрсетті (4.7-сурет).

Жастарға қатысты білім беру саясатын жүзеге асырудағы көрсетілген үрдістер мемлекеттік білім беру саласындағы мемлекеттік органдардың және жалпы қоғамның қолдауын, ынталандыруын және назарын талап етеді.

4.2. ЖАСТАР ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ: ДАМУ ВЕКТОРЛАРЫ

Соңғы үш жылдың ішінде Қазақстанның ғылымында маңызды жүйелік өзгерістер орын алды. Ғылыми парадигма мен ғылыми зерттеулерге тұжырымдамалық тәсілдер өзгеріп, бүгінде олар нақты нәтижеге бағыттала отыр.

Ғылыми саясаттың жаңа тетіктері ғылым саласындағы мамандар әлеуетінің тұрақталуына септігін тигізіп, ғылыми жобаларды жүзеге асыру үшін ғалымдардың мүмкіндіктерін кеңейтіп, олардың

ғылыми бастамаларын ынталандырады. Мәселен, 2011 жылғы 18 ақпандағы «Ғылым туралы» ҚР Заңында ғылыми қызметкерлерді, оның ішінде жастарды қолдау аясында әлеуметтік шарттар қарастырылған. «Ғалымдарды, ғылыми ұйымдардың ғылыми қызметкерлерін көтермеу шаралары» деген 14-бапқа сәйкес республикалық бюджет есебінен сыйлықтар мен стипендиялар тағайындалады:

- «Ғылым саласындағы сыйлықтар мен мемлекеттік ғылыми стипендиялар туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 19 шілдедегі №830 Қаулысына сәйкес ғылым саласында 6 атаулы стипендия, 75 мемлекеттік ғылыми стипендия, соның ішінде ғылым мен техниканың дамуына елеулі үлес қосқан 50 дарынды жас ғалымға тағайындалады.

- Елбасының тапсырмасы бойынша 2015 жылдан бастап ғылым мен техника саласында әл-Фараби атындағы Мемлекеттік сыйлық тағайындалады (100 мың АҚШ доллары көлемінде жеті сыйлық).

Білім және ғылым министрлігінің 2014-2018 жылдарға арналған стратегиялық жоспарында мектеп оқушыларын, студенттерді, магистранттарды, докторанттарды қолдауға және ынталандыруға бағытталған бірқатар көрсеткіштер мен іс-шаралар жоспарланған.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 27 ақпандағы №191 Қаулысымен бекітілген "Қазақстан 2020: болашаққа жол" Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасында мемлекеттік жастар саясатының нормативтік-құқықтық базасын жетілдіру және ғылыми-зерттеумен қамтамасыз ету; сараптама мен диагностиканың объективті бағдарламаларына негізделген жастар саясатын ғылыми-зерттеумен сүйемелдеу бойынша жүйелі жұмыстарды жүргізу қарастырылған. Жастардың жағдайын жан-жақты зерттеу және әлеуметтік-мәдени үдерістерді нақты айқындау мақсатында 2012 жылдың сәуір

айында Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың тапсырмасы бойынша «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы құрылды. Орталық жастар арасында іргелі және қолданбалы зерттеулерді жүргізеді, мемлекеттік жастар саясаты саласындағы ғылыми-зерттеу жобалары мен бағдарламаларын дайындауға қатысады.

Сонымен қатар «Нұр Отан» партиясы «Жас Отан» жастар қанатының 2020 жылға дейінгі Стратегиясын орындау бойынша Іс-шаралар жоспары (2012 жылдың желтоқсанында «Нұр Отан» партиясы Төрағасының бірінші орынбасарымен бекітілген) шеңберінде «Нұр Отан» партиясы, «Жас Отан» ЖК, орталық және жергілікті мемлекеттік органдар жастар арасында ғылымды дамытуға бағытталған іс-шаралар кешенін жүзеге асырудың жұмысы жоспарланды:

- жас және дарынды ғалымдар, ұлттық ғылыми және инженерлік мамандар, соның ішінде «Болашақ» бағдарламасы бойынша шетелде білім алған қазақстандықтар арасынан пул қалыптастыру (2014-2015 жылдар);

- жас ғалымдар бойынша мәліметтер қорын әзірлеуге атсалысу (2018 жыл);

- жас ғалымдар арасында Назарбаев университетіндегі ғылыми зерттеулердің тәжірибесін дәріптеуге септесу;

- жас ғалымдарға тағылымдамадан, соның ішінде кейін тәжірибелік білімдерін пайдалану үшін шетелдік ғылыми орталықтарда өтуге қолғабыс ету (2014 жыл);

- ғылымды дамыту үшін елдегі университеттер негізінде шығармашылық зертханаларды құруға атсалысу;

- жас ғалымдардың инновациялық жобаларын тәжірибеде қолдану үшін бастау алаңдарын құру, жас ғалымдардың жетістіктерін БАҚ-та насихаттау.

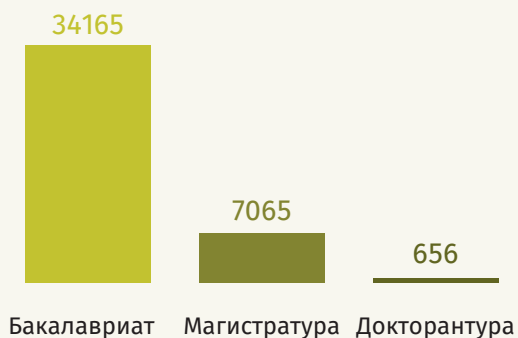
Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің деректері бойынша 2013 жылы елімізде 341 ғылыми ұйым тіркелген. 2011 жылы ғылыми зерттеулер мен әзірлемелерді жүргізген қызметкерлердің саны 18 мыңды құраса, 2012 жылы - 20,4 мыңға, 2013 жылы - 23,7 мыңға жетті. 25 жасқа дейінгі жас ғалымдардың саны 2011 жылы 2212 адам болса, 2013 жылы олардың саны 2818 адамды құрады. 25 пен 34 жас аралығындағы ғалымдардың қатары да артқаны байқалады. 2011 жылы олардың саны 4275 адам болса, 2013 жылы 5770 адамға жеткен [9].

Республиканың жастары ғылыми кадрларды даярлаудың жаңа жүйесіне белсенді атсалысуда. Оған сәйкес магистр академиялық дәрежесін иеленгендер елдің ғылыми кадрлық әлеуетін қалыптастыратын негізгі қор саналады. Сондықтан 2013-2014 оқу жылында магистратураға мемлекеттік тапсырыстың үш есеге жуық ұлғайтылуы - 7 065 орын (2009-2010 оқу жылында 2639 орын бөлінген), алдағы уақытта ғылыми-зерттеу қызметімен кәсіби түрде айналысатын адамдардың санын арттыруға жол ашады.

Философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесі -

4.8-сурет

**Оқыту бағдарламалары бойынша
кадрларды дайындауға
2014 жылдағы мемлекеттік
тапсырыс көлемі**

4.9-сурет

Білімді және ғылымды дамытудағы әлеуметтік әріптестіктің негізгі түрлері

«Самұрық-Энерго» АҚ:

- Ұлттық біліктілік жүйесін дамыту, кәсіби стандарттарды, оқу жоспарлары мен білім беру бағдарламаларын әзірлеуде ҚР БҒМ-мен өзара іс-әрекет;
- «Жастар тәжірибесі» бағдарламасын жүзеге асыру;
- жас мамандардың тағылымдамасы;
- жас жұмысшылар арасында кәсіби шеберлік және өнертабыс байқауларын ұйымдастыру.

«Қазатомөнеркәсіп ҰАК» АҚ:

- бейінді мамандықтарға студенттерді оқытуды қаржыландыру;
- жас жұмысшылар мен ғылыми дәрежені ізденушілерге арналған жазғы мектептер; уран өндірілетін кенттердегі үздік оқушылар мен оқытушыларды жыл сайын Астана қ. Назарбаев зияткерлік мектептерінде оқыту;
- жас мамандардың инновациялық және ғылыми жобаларына арналған байқаулар, кейін ондағы үздік инновациялық жобаларды жүзеге асыру.

«KEGOC» «ҰЖО ҰДО» АҚ:

- мектеп жастарының біліктілігін дамыту және кәсіби бағдарлау;
- оқу бағдарламаларын жетілдіру және студенттік жобаларды сүйемелдеу;
- жас мамандарды кәсіби және әлеуметтік тұрғыда қолдау.

«Қазақстан Темір Жолы» ҰК» АҚ:

- «Магистраль» бағдарламасы бойынша білім гранттары, «ҚТЖ» ҰК» АҚ президентінің атаулы шәкіртақылары;
- бейінді білім беру ұйымдарымен ынтымақтастық;
- «Жоба-менеджмент» бағдарламасы бойынша инновациялық білім беру тренингтеріне жас жұмысшылардың қатысуы.

«ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ:

- Қ. Сәтбаев атындағы Қаз ҰТУ жанындағы «Kazenergy» қауымдастығының жастар комитетімен өзара іс-әрекет;
- «MBA in Oil and Gas» магистрлік бағдарламасын іске қосу.

«KEGOC» АҚ:

- Дуальді оқыту жүйесін ендіру бойынша ҚР, жақын және алыс шетелдік ЖОО және ТжКБ ұйымдарымен ынтымақтастық

«Қазпочта» АҚ :

- дуальді оқыту жүйесін дамыту аясында әлеуметтік әріптестік;
- жас қызметкерлер арасында пошта саласына арналған «Инновациялық идеялар» байқауы.

«Қазақтелеком» АҚ:

- жас мамандарды тарта отырып, «Идеялар қоры» пилоттық жобасы.

қазақстандық ізденушілер иеленуге ұмтылатын ғылыми дәрежеге айналды, олардың даярлығы оқытудың күндізгі түрі бойынша негізінен республикадағы ең ірі университеттерде жүзеге асырылады. ҚР БҒМ Ғылым комитетінің мәліметтеріне сәйкес 2013 жылы еліміздің 13 жоғары оқу орнында 29 диссертациялық кеңес жұмыс істесе, 2014 жылы 24 жоғарғы оқу орнында 52 диссертациялық кеңес қызмет етуде. 465 докторант оқуларын тәмамдап, олардың 217-не PhD докторы ғылыми дәрежесі берілді.

2008 жылдан бастап ғылыми қызметкерлер Ұлыбритания, АҚШ, Канада, Австралия, Германия, Ирландия, Испания, Италия, Франция, Чехия, Нидерланды, Норвегия, Польша, Ресей, Швейцария, Швеция, Қытай, Малайзия, Сингапур, Жапония және Оңтүстік Кореяның жетекші жоғары оқу орындары мен ғылыми орталықтарында кәсіби тағылымдамадан өту мүмкіндігіне ие.

2013-2014 оқу жылында PhD докторантураға 656 орын бөлініп, мемлекеттік тапсырыстың артқанын айта кету керек (2012-2013 жылмен салыстырғанда 156 орынға көбейген, ал 2008-2009 оқу жылымен салыстырғанда 6,5 есе көп) (4.8-сурет).

Жас ғалымдар санының арта түсуі (29 жасқа дейінгі) - Қазақстан Республикасындағы ғылыми кадрлардың жасаруын анықтайтын оң факторлардың бірі. Егер 2013 жылы елімізде PhD докторы ғылыми дәрежесін иеленген жастардың саны 27 адамды құраса, 2014 жылдың алғашқы жартысында олардың саны 47-ге жеткен.

ҚР БҒМ тарапынан білім мен ғылымды ықпалдастыру арқылы магистратурада және докторантурада мамандарды даярлаудың ғылыми жағына баса мән беріліп отыр. Әл-Фараби атындағы Қаз ҰУ, «Ғылым ордасы» ҒЗИ гуманитарлық, жаратылыстану бағыттарында, Қ. Сәтпаев атындағы ҚазҰТУ, «Парасат» ҒЗИ, ҚазҰАУ, АШМ ҒЗИ, «Қазагроинновация» ҒЗИ, С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті арнайы білім беру бағдарламаларын әзірлеген. Осы жоба шеңберінде мемлекеттік тапсырыс есебінен докторантураға 100 орын, магистратураға 350 орын бөлінген.

2014 жылдың қыркүйек айынан бастап тұңғыш рет «Ғылым ордасы» негізінде ҚР БҒМ ҒК-не қарасты ғылыми-зерттеу институттары мен әл-Фараби атындағы ҚазҰУ бірлесіп, магистратура және PhD докторантура мамандарын даярлауға кірісті.

ҚР БҒМ ҒК-нің деректеріне сәйкес қазіргі таңда жобаға 35 жасқа дейінгі жас ғалымдарды міндетті түрде қатыстыра отырып, жалақы қорының 30% есебімен ғылыми жобаларды жүзеге асыруда жас ғалымдарды, докторанттарды тарту қолға алынған. Жобалардың шығындары сметасында жас мамандардың тағылымдамалары және біліктілікті арттыру ескерілген (жалпы соммадан 12-ден 20%-ға дейін). Қазақстандық ғалымдар қатысатын халықаралық ғылыми бағдарламалар да қолдау тауып отыр. Мәселен, бүгінгі таңда Қазақстандағы

жас ғалымдардың жобаларын қолдауға бағытталған «Ньютон – әл-Фараби» әріптестік бағдарламасы жүзеге асырылуда.

«Болашақ» халықаралық стипендиясы шеңберінде магистратура (1-2 жыл), докторантура (3-4 жыл), кәсіби тағылымдамалар (12 айға дейін) бағдарламалары бойынша ғылыми-педагогикалық мамандарды даярлау жолға қойылған. Бағдарлама жүзеге асырылған жылдары магистратура бағдарламасы бойынша 116 адам, тағылымдама бағдарламасы бойынша 904 адам, 77 PhD докторы және бейін бойынша докторлар, жалпы барлығы 1097 ғылыми-педагогикалық маман даярланды. Бүгінгі таңда білім ұйымдары мен ҒЗИ-ның 728 ғылыми-педагогикалық қызметкерлері шетелде білім алып жатыр (478 - магистратура бағдарламасы бойынша, 250 - тағылымдамадан өтуде). 75 адам докторантурада білімдерін шыңдауда.

2015 жылдағы ғылыми кадрларға қажеттілікті анықтауға бағытталған болжамдық талдау көрсеткендей, ҚР БҒМ Ғылым комитетінің ғылыми ұйымдарына – 133, жоғары оқу орындарға - 888 PhD докторлары қажет. ҒЗИ-дің «Болашақ» бағдарламасы бойынша қызметкерлерді оқытудағы қажеттілігі 30-дан астам адамды құрайды. Ең көп сұранысқа ие мамандықтар: «Биология», «Микробиология», «Биотехнология», «Әлемдік экономика», «Математикалық және компьютерлік модельдеу», «Ақпараттық жүйелер», «Есептеу техникасы», «Өсімдіктерді қорғау және оның карантині», «Археология және этнология», «Саясаттану», «Әлеуметтану» және т.б.

Әлеуметтік сауалнама 14-18 (65,9%) және 18-23 (56,5%) жас аралығындағы респонденттердің жартысынан көбі түрлі ғылыми ізденістерге тартылғанын (мектептегі ғылыми жобаларды әзірлеуге қатысады, ғылыми журналдарда мақала дайындайды, ғылыми конференциялар мен форумдарда баяндама жасайды, ғылыми зерттеулерге қатысады) көрсетіп отыр. 14-18 (62,2%) және 19-23 (51,5%) жас аралығындағы Қазақстан жастарының дені ғылым «қоғамды алға жылжытады, адам өміріне оң өзгеріс әкеледі, ашық сұрақтарға жауап табады» деп есептейді. Бұл мәліметтер қазақстандық жастардың ғылыммен айналысуға қызығушылығы жоғары екендігін көрсетеді.

Бүгінде мемлекеттік органдардың, білім беру ұйымдары мен кәсіпкерліктің әлеуметтік әріптестігі мемлекеттегі білім беру және ғылым кластерін жаңғыртудағы елеулі құбылысқа айналып отыр. Бизнесінің әлеуметтік жауапкершілігі жастарға білім алуға және ғылыми қызметіне қолдау көрсету түрінде байқалып, техникалық және кәсіби білім, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру кезеңдерінде жүзеге асырылады (4.9-сурет).

Білім сапасының артуы, қазақстандық ғылымның даму қарқыны, оның ішінде жастардың белсенді қатысуы мемлекеттің және әлеуметтік жауапты бизнестің қаржылық қолдауын, тиімді құрылған білім мен ғылымның ықпалдасу жүйесін, қоғамның

дамуындағы қазіргі әлемдік үрдістерді ескеру сияқты факторлар кешеніне тікелей байланысты болып отыр.

Тиісті жастағы жастар орта біліммен айтарлықтай жоғары деңгейде қамтылған.

Қала/ауыл қимасында сапалы орта, қосымша, техникалық және кәсіптік, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге қолжетімділікте теңсіздік сақталып отыр.

Жылда мемлекеттік тапсырыстың, соның ішінде оның техникалық мамандықтарға артуы мемлекеттің үдемелі индустриалды-инновациялық дамуды қамтамасыз ететін білікті мамандарды дайындауға мүдделі екендігін көрсетеді.

Әлеуметтік зерттеулер нәтижесі бойынша жастар көбіне ағылшын тілі бойынша сапалы және қолжетімді дайындықтың қажет екендігін көрсеткен.

Ғылыми кадрларды дайындауға ерекше көңіл бөлінуде, отандық жоғарғы оқу орындарында жоғарыдан кейінгі білімге мемлекеттік тапсырыстар артты, «Болашақ» бағдарламасы бойынша магистратура және PhD докторантура бағдарламалары шеңберінде оқу орындары көбейтілді. Оқушы жастарды ғылыми қызметке тарту орта білім сатысынан бастап жүйелі түрде жүзеге асырылады.

Мемлекеттің әлеуметтік жауапкершілігі, білім беру жүйесі және ғылымның, бизнестің қарқынды дамып келе жатқандығын атап өтуіміз керек.

Жастардың білім сапасына қанағаттануының жалпы деңгейі жоғары, көрсеткіш 54 пайызды құрайды.

Қазақстан Жастардың әл-ауқат индексіне сәйкес (Ұлттық онлайн-консультациялардың деректері бойынша) «Білім» санаты бойынша ең жоғары бағаны иеленіп, кіріс деңгейі салыстырмалы елдердің үздік ондығына кіреді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ:

1. Статистический ежегодник «Казахстан в 2013 году». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: stat.gov.kz/

2. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан А.Култуманова, Г. Кусиденова, Б.Кабатова и др. – Астана:НЦОСО, 2014 - С. 89.

3. Там же.

4. Стратегический план Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2014-2018 гг.// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: adilet.zan.kz/rus/docs

5. О качестве и перспективах подготовки кадров в системе технического и профессионального высшего образования для отраслей экономики. //Справка МОН РК к парламентским слушаниям, Астана, 2014.

6. Карта академической мобильности Юнеско //

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: education-events.ru/2014/05/16/

7. Инклюзивное образование в Казахстане // [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://egov.kz/wps/portal>].

8. Новый Казахстан в новом мире. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. 28 февраля 2007 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: akorda.kz.ru.page/

9. Национальный доклад «Молодежь Казахстана -2013»//Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова и др. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2013

5-ТАРАУ

ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК- ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

5.1. ЖАСТАР ЖӘНЕ ЕҢБЕК НАРЫҒЫ

Елдің әлеуметтік экономикалық дамуында жастарды жұмыспен қамту анықтаушы рөлге ие. Ол жастардың қоғамға табысты ықпалдасуы тәрізді өте маңызды қызметпен қатар барынша ауқымды міндеттерді қарастырады. Олардың арасында қоғамның ұдайы өсуін қамтамасыз ету, экономиканың өнімділігін арттыру, жалпы қоғамның өміршеңдігі негіздерін нығайту бар.

Экономикалық қызмет түрлері бойынша жастардың жұмыспен қамтылу құрылымын 2010 жылмен салыстыра жүргізілген талдау келесі тұжырымдарға тоқталуға мүмкіндік береді (5.1-сурет).

Кестеде көрсетілген салыстырмалы мәліметтер ауыл, орман және балық шаруашылығында жұмыс істейтін жастар саны айтарлықтай төмендегенін көрсетеді. Бұл үрдіс ауыл шаруашылығындағы экономикалық өсім қарқынының азаюына және урбанизация үдерісінің күшейіп, халықтың қалаға қоныс аударуына байланысты туындаған.

Соңғы 2 жылда іске қосылған өңдеуші өндірістер саны айтарлықтай болғанымен, өңдеуші өнеркәсіпте жұмыс істейтін жастардың саны 6 мың адамға кеміді. Бұл, біріншіден, салада ашылып жатқан кәсіпорындарға жастардың қызығушылығы байқалмайтынын; екіншіден, кәсіпорындардағы қысқартылған орындар ашылып жатқан жұмыс орындарына қарағанда басым екендігін, үшіншіден, еңбек шарттары, мансаптық өсу мүмкіндіктері, жалақы көлемі жастардың талабына сәйкес келмейтіндігін көрсетеді.

Тау-кен өндірісі және карьерлерді игеру саласында аздаған қысқарту (1,3 мың адам) орын алғаны байқалады, бұл саланың тұрақтылығын және өндірілетін шикізатқа сұраныстың бар екендігін дәлелдейді.

Құрылыс, ақпарат және байланыс, сақтандыру және қаржылық қызмет салаларында өсім байқалады. Тұру және тамақтандыру бойынша қызмет көрсету саласындағы өсім екі есе арта түсті. Жастардың 360 мыңнан астамы көтерме-бөлшек сауда және жөндеу

5.1-сурет

Экономикалық қызмет түрлері бойынша ҚР жұмыспен қамтылған жастар (15-28 жас аралығындағы), мың адам

Экономикада жұмыспен қамтылғандар, барлығы: **2010 жыл** **2 180,4** **2014 жылдың 2 тоқсаны** **2 255,6**

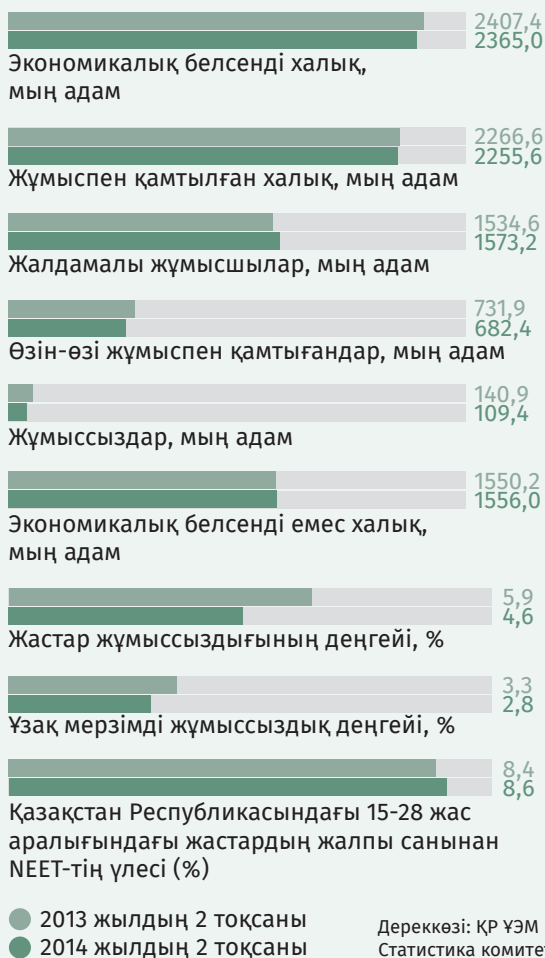
Сала атаулары:	2010 жыл	2014 ж. 2-тоқсаны
Ауыл, орман және балық шаруашылығы	718,6	562,9
Өнеркәсіп	209,6	211,0
Кен өндіру өнеркәсібі және карьерлерді игеру	47,9	46,6
Өңдеу өнеркәсібі	126,5	120,5
Жарықпен қамтамасыз ету, газ беру, бу және ауаны кондициялау	22,4	32,2
Сумен қамтамасыз ету; кәріз жүйесі, қалдықтарды жинауға және бөлуге бақылау	12,8	11,8
Құрылыс	169,8	185,9
Көтерме және бөлшек сауда; көліктер мен мотоциклдерді жөндеу	360,2	363,7
Көлік және жинақтау	115,8	139,2
Тұру және тамақтану бойынша қызмет көрсету	28,8	57,6
Ақпарат және байланыс	30,1	43,8
Қаржы және сақтандыру қызметі	33,5	53,7
Жылжымайтын мүлікпен операциялар	39,4	31,3
Кәсіби, ғылыми және техникалық қызмет	41,9	56,2
Әкімшілік және қосымша қызмет көрсету саласындағы қызмет	37,6	51,7
Мемлекеттік басқару және қорғаныс; міндетті әлеуметтік қамсыздандыру	94,7	114,5
Білім беру	173,4	195,2
Денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер	61,5	90,1
Өнер, ойын-сауық және демалыс	25,2	36,7
Басқа қызмет түрлерінің ұсынылуы	34,8	60,5
Үй қызметшісін жалдайтын және өзі тұтынуға тауарлар мен қызметтерді ұсынатын үй шаруашылығы қызметі	5,6	1,7
Аумақтан тысқары ұйымдар мен органдардың қызметі	0,2	-

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ Статистика комитеті

5.2-сурет

Жастар еңбек нарығының негізгі индикаторлары

қызметтерін көрсету саласында тұрақты түрде жұмыспен қамтылған.

Осылайша жастардың еңбек нарығына жүргізілген талдау оң сандық көрсеткіштердің бар екендігін көрсетеді.

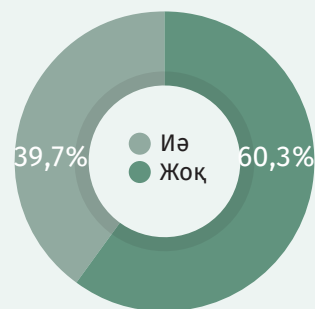
Дегенмен еңбек нарығындағы жастардың сапалық көрсеткіштері бойынша айтарлықтай мәселелер де туындаған: жастар, оның ішінде жоғары және кәсіби орта білімді өскелең ұрпақ ауыл шаруашылығы немесе сауда іспетті біліктілікті көп қажет етпейтін салаларда жеке қызметпен айналысуда.

Статистика комитетінің 2014 жылғы 2-ші тоқсанның қорытындысы бойынша ұсынған деректеріне сүйенсек, 2013 жылдың сәйкес мерзімімен салыстырғанда жастардың еңбек нарығындағы негізгі индикаторлар аса үлкен өзгерістерге ұшырамаған (5.2-сурет).

Әлеуметтік сауалнама нәтижелеріне назар аударсақ, 14-29 жас аралығындағы респонденттердің

5.3-сурет

Жастар жұмыс/қосымша жұмыс істейді, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

60,3% жұмыспен қамтылмаған немесе олар ішінара жұмыспен қамтылған (5.3-сурет)

«Жоқ» (60,3%) деп жауап берген респонденттердің арасында жалпы саны 1556 мың адамды құрайтын экономикалық белсенді емес тұрғындар бар (5.2-сурет). Олардың қатарына ең алдымен білім алудың түрлі формалары бойынша оқып жүрген жастар кіреді. Статистика комитетінің мәліметтеріне сүйенсек, 2013 жылдың қорытындысына сәйкес Қазақстан Республикасындағы «білім алу (күндізгі бөлім)» себебі бойынша 15-28 жас аралығындағы экономикалық белсенді емес тұрғындар қатары 1380,4 мың адамды құраған. Екіншіден, жастардың еңбек нарығындағы көрсеткіштерге жынысқа тән себептер ықпалын тигізеді: ерлер әскер қатарына шақырылады, әйелдер ана атанып, дүниеге сәби әкеледі. Үшіншіден, үй шаруашылығында еңбек ететіндер толық есепке алынбаған (ең алдымен, жеке қосалқы шарушылықтар). Сонымен қатар жастарға көші-қон белсенділігінің тұрақты көрсеткіштері тән.

15-28 жас аралығындағы жастар арасында өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың санында төмендеу үрдісі байқалғанымен, олардың жұмыспен қамтылған халықтың арасындағы үлесі әлі де айтарлықтай жоғары деңгейде сақталып, 30% құрап отыр. Ал дамыған мемлекеттерде көрсеткіш 2-3 есе төмен [1]. Статистика комитетінің мәліметтері бойынша өзін-өзі жұмыспен қамтыған жастардың 70% жуығы ауыл жастарының үлесіне тиесілі. Жұмыспен қамтылған ауыл жастарының басым бөлігін өзін-өзі жұмыспен қамтығандар құрайды (469,8 мың адам немесе 2013 жылдың қорытындылары бойынша 91%). Әдетте олар ауыл, орман және балық шаруашылықтарында, сонымен қатар бөлшек саудада еңбек етеді. Олардың табыстары төмен және тұрақты емес.

Өзін-өзі жұмыспен қамтыған ауыл жастарының сапалық құрамына жүргізілген талдау олардың дені біліктілігі төмен жұмысқа бағдарланғанын көрсетеді. Ал дамыған мемлекеттерде бұл көрсеткіштер жоғары

5.4-сурет**Қазақстан Республикасындағы жалпы және жастар жұмыссыздығының деңгейі (%)**

білікті еңбек үлесінің анағұрлым басымдығымен сипатталады. Мемлекет тарапынан ауылды қолдау жылы, «Агробизнес-2020» бағдарламасы бойынша шаралар аясында мемлекеттік бюджеттен қомақты көлемде қаржы бөлу арқылы ауыл шаруашылығын жандандыруға және реформалауға талпыныс жасалуда. Ауыл шаруашылығын дамытуға бағытталған нақты мақсаттардың басым бөлігіне қол жеткізілсе, бұл жастарды жұмыспен қамтудың және жалпы еңбек нарығының ұзақ мерзімге тұрақтануына септігін тигізер еді.

2014 жылы әлемдегі жұмыссыз жастар саны 2007 жылмен салыстырғанда 4,1 млн. адамға көбейіп, 73,6 млн. адамға жетті. Сарапшылардың болжамына сәйкес бұл көрсеткіш 2018 жылға дейін артудың жолына түспек. Жұмыспен қамтылмаған жастардың көбі әдетте Африка және Таяу Шығыс елдерінде тұрады. Сонымен қатар дамыған мемлекеттерде жұмыспен қамтылмаған жастар санының көбеюі 2008

жылы басталған жаһандық экономикалық дағдарысқа тән сипаттардың біріне айналып отыр.

2013 жылы дамыған экономикалардағы жастар жұмыссыздығының деңгейі 18,2%-ға жеткен. Әлауқаты қашанда жоғары көрінген Еуропаның Греция, Испания сияқты жекелеген елдерінде жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі 50 пайыздан асып кетті [2].

Қазақстанның еңбек нарығында жастардың жұмыспен қамту және жастар жұмыссыздығы көрсеткіштері, Джини коэффициенті бойынша мемлекетаралық қимада тұрақты жағдай қалыптасқан [3].

Негізінен елімізде жалпы және жастар жұмыссыздығы деңгейі төмендегені байқалады. 2014 жылдың 2-ші тоқсанындағы жағдай бойынша жастар жұмыссыздығы 4,6% құрады (5.4-сурет).

Алайда жастардың оқуды тәмамдаған алғашқы жылы жұмысқа орналасуы маңызды мәселе болып

5.5-сурет**ЖОО және колледж түлектерінің оқуды бітірген жылы жұмысқа орналасуы**

Дереккөзі: ҚР БҒМ

қалып отыр. Бұл өз кезегінде жастардың арасындағы жалпы жұмыссыздық деңгейіне ықпал етеді.

2011-2014 жылдары 21 мың колледждің түлегі, жоғары оқу орындарының 35 мың түлегі жұмысқа тұра алмаған (5.5-сурет). Бұл ретте еңбек нарығына мониторинг жасау әдістерін жетілдіру және мамандарды даярлау сапасын арттыру мәселелері өзекті болып отыр.

Жыл сайын 300 мыңнан астам қазақстандық еліміздегі ЖОО мен колледждердегі оқуларын тәмамдайды. Олардың 79% қолына дипломын алған алғашқы жылда өз мамандығы бойынша жұмысқа орналасады.

Жылда шамамен 92 мың мектеп түлектері мен

5.6-сурет

Өңірлік қимадағы Қазақстан жастарының еңбек әлеуеті

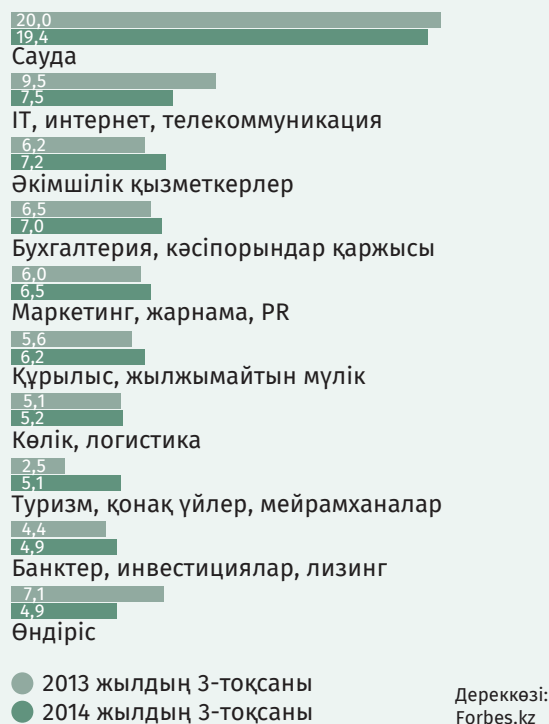
1453	3666	10724	15843
Алматы қаласы			
2164	3080	7012	12256
Оңтүстік Қазақстан облысы			
1410	3314	3476	8200
Қарағанды облысы			
2428	3493	376	6297
Шығыс Қазақстан облысы			
1112	2471	2221	5804
Жамбыл облысы			
2121	2579	524	5224
Алматы облысы			
1455	2128	1577	5160
Қостанай облысы			
1998	1824	1008	4830
Ақтөбе облысы			
400	1796	2636	4832
Астана қаласы			
1103	1840	1160	4103
Батыс Қазақстан облысы			
1269	1120	1592	3981
Қызылорда облысы			
1967	753	792	3512
Атырау облысы			
579	1990	724	3293
Павлодар облысы			
605	1535	944	3084
Ақмола облысы			
1075	1067	452	2594
Маңғыстау облысы			
510	1445	394	2349
Солтүстік Қазақстан облысы			

- Мектеп түлектері
- ТЖКБ – дан шығып қалғандар
- ЖОО – дан шығып қалғандар

Дереккөзі:
ҚР БҒМ

5.7-сурет

Қазақстандағы кәсіби салалар бойынша бос орындар құрылымы, топ - 10 (бос орындардың жалпы санынан, %)

колледж және ЖОО оқудан шығарылғандар біліксіз қалады, бұл жастар арасындағы жұмыссыздық пен қылмыс деңгейінің артуына әкеліп соқтыруы ықтимал [4].

Өңірлік қимада жылда біліксіз қалатын жастардың басым бөлігін алматылықтар (15843), оңтүстікқазақстандықтар (12256) және қарағандылықтар (8200) құрайды (5.6-сурет). Халық арасында діни белсенділіктің артуы және оңтүстік өңірлерде жұмыспен қамтылмаған жастар санының көбеюі жағдайында жас буынның дәстүрлі емес экстремистік бағыттағы діни ұйымдарға тартылу қауіпі туындайды.

Жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейін төмендету үшін мемлекеттік органдар тарапынан түлектердің жұмысқа орналасуына жүйелі түрде бақылау, дуальді білім беру жүйесін дамыту және мамандарды еңбек нарығының қажеттілігіне сәйкес даярлау қажет.

Forbes.kz-та көрсетілгендей, Хедхантер (HeadHunter) компаниясының зерттеу қызметі 2014 жылдың 3-ші тоқсанында Қазақстанның еңбек нарығындағы бос орындарға талдау жүргізіп, ең көп сұранысқа ие мамандықтарды анықтаған (5.7-сурет).

Қазіргі уақытта еңбек нарығында жұмыс берушілер арасында «сату менеджері» үлкен сұранысқа ие болып отыр. Біріншіден, бұл сауда нарығының әлі де кеңейе түсетініне, екіншіден, осы саладағы мамандардың тұрақсыздығы жоғары екендігіне байланысты орын алған. Бұл салаға еңбек жолының бастапқы кезеңінде өз мамандығы бойынша жұмыс таба алмаған жоғарғы оқу орындары мен колледж түлектерінің көпшілігі жұмысқа орналасады.

Бүгінгі таңда ҚР БҒМ даярлық бағыттары бойынша білім беру саясатына кейін түзету енгізу үшін еңбек нарығындағы үрдістерді зерделеу мақсатында түлектердің жұмысқа орналасуын анықтайтын жаңа тетіктерді әзірлеуде.

5.2. ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІ

Қазақстандағы шағын және орта бизнесті (бұдан әрі - ШОБ) дамытудың басым бағыттарының бірі - жастар кәсіпкерлігі. Қазіргі уақытта жастар кәсіпкерлігін қолдауға бағытталған көптеген бағдарламалар бар. Жас кәсіпкерлерге «Бизнестің жол картасы-2020» бағдарламасы қол ұшын созады, оның аясында «Бизнес-Кеңесші» жобасы әзірленген болатын. Бұл жоба ісін жаңа бастаған кәсіпкерлерге қаржылай емес қолдау көрсетудің тетігі болып табылады. Сонымен қатар «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ тарапынан салаға бет бұрған жастарды демеудің «Даму-Көмек», «Кәсіпкерлікті қолдау орталығы»

және «Шағын және орта кәсіпкерлік субъектілерінің лизингтік келісімдерін қаржыландыру бағдарламасы» қарастырылған.

Жоғарыда аталған бағдарламалармен қатар Қазақстанның даму Банкі, технопарктер мен бизнес-инкубаторлардың құрылуын қолдайтын Технологиялық даму жөніндегі ұлттық агенттікті, «КазАгроҚаржы» АҚ, «Ауылшаруашылығын қаржылай қолдау қоры» АҚ, «KaznexInvest» Экспорт және инвестициялар бойынша ұлттық агенттігін, Қазақстандық индустрияны дамыту институтын жастар кәсіпкерлігін қолдаудың тиімді тетіктері қатарына жатқызуға болады.

Халықаралық бағдарламалар қатарында Еуропалық қайта құру және даму банкі, сонымен қатар Германиядағы «SES» аға сарапшылар қызметін, АҚШ-тағы «SABIT» арнайы Америкалық Іскерлік Тағылымдама Бағдарламасын атап өтуге болады.

Алайда көрсетілетін қолдау көбіне шашыраңқы және тиімсіз, ШОБ арасында жұмыс істемейтін субъектілердің үлесі жоғары, шағын фирмалар мен жеке кәсіпкерлердің өнімділігі төмен. Жалпы жұмыспен қамтуда өңірлік ШОБ-тың үлесі бұрынғыдай әлі де төмен.

Орын алған мәселелерге қарамастан, жыл сайын жастар арасында кәсіпкерлік мамандығына деген қызығушылық артудың жолына түскенін әлеуметтік зерттеулердің нәтижесі көрсетіп отыр (5.8-сурет).

Кәсіпкерлердің ұлттық палатасы өзін-өзі жұмыспен қамтығандарды шағын және орта кәсіпкерлікке тартуды міндеттерінің бірі деп есептейді. Оны жүзеге асыру үшін еліміздің барлық өңірлерінде, аудан орталықтарында, ауылдық деңгейде кәсіпкерлікпен айналысуға ниет білдіретін, бірақ оны бастаудың жолын білмейтін адамдарға арналған кәсіпкерлік мектептерді ашу жоспарланып отыр [5].

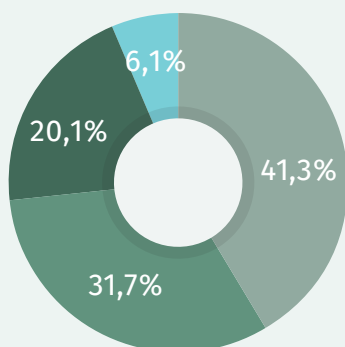
«Бәйтерек» ұлттық басқару холдингі мен «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қорының бастамасымен жергілікті жерлерде кәсіпкерлерге қызмет көрсететін орталықтар ашылуда. Кәсіпкерлерге арналған мемлекеттік көмектің барлық түрлері осы орталықтарда үйлестірілмек, олар бірінші кезекте ақпараттың, инвестицияның, білімнің және дағдының жетіспеушілігіне байланысты жастарды кәсіпкерлікке тарту мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев өзінің 2014 жылғы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» Жолдауында: «Шағын және орта бизнесті экономикалық өсімнің драйвері ретінде дамыту және оның үлесін 2050 жылға қарай ІЖӨ-нің 50 пайызына ұлғайту бойынша жұмысты жалғастырған жөн. Сондықтан шағын және орта бизнес үшін 2015-2017 жылдары жалпы сомасы 155 миллиард теңге несие желілерін Азия даму банкі, Еуропалық қайта құру және даму банкі, Дүниежүзілік банк есебінен тиімді пайдалану қажет» - деп атап өтті [6].

Елбасының тапсырмасымен шағын және орта бизнесті, сонымен қатар ірі кәсіпкерлікті дамыту мақсатында жеңілдетілген несиелендіруге қосымша 100 млрд. теңге бөлінеді. Несиелеудің қаржылық және

5.8-сурет

Жастардың кәсіпкерлікпен айналысуға көзқарасы, %

- Кәсіпкерлік қызметпен айналысқым келеді, бірақ оған қаржылай мүмкіндігім жоқ
- Кәсіпкерлік қызметпен айналысқым келеді, бірақ оның жолын білмеймін
- Кәсіпкерлікті жүргізу қабілетім жоқ
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

экономикалық тетіктерін жаңарту жастар кәсіпкерлігін дамытуға да бағытталған.

2011 жылы жас кәсіпкерлердің қызметін үйлестіру, сонымен қатар олардың мүдделерін білдіру және қорғау, қызметтерінің дамуына қолайлы жағдайлар жасауға барынша қолғабыс ету мақсатында Қазақстанның жас кәсіпкерлері қауымдастығы (бұдан әрі - Қауымдастық) құрылған. 2014 жылдың басынан бері Қауымдастықтың көмегіне 120 жас кәсіпкер жүгінді.

Тұрақты түрде жастар кәсіпкерлігінің дамуына кедергі келтіретін түрлі мәселелерді анықтау жолында тұрақты түрде жұмыс жүргізіледі. Сонымен қатар жас кәсіпкерлерге арналған шеберлік сыныптары, тренингтер және пікірсайыстар тегін ұйымдастырылады. Қауымдастық жастарды кәсіпкерлікке ынталандыру үшін әлемге әйгілі кітаптарды қазақ тіліне аударуды көздейтін «Шабыт» жобасын қолға алған.

Қауымдастық кәсіпкер атануға талпынған жастарға ерекше көңіл бөледі. 2014 жылдың өзінде шетелдік сарапшылардың қатысуымен жас кәсіпкерлер және Қазақстан жастары арасында 25 бизнес кездесулер өткізілген.

5.3. ЖАСТАРҒА ӘЛЕУМЕТТІК ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ

Жастарды әлеуметтік тұрғыда қолдау бойынша мемлекет тарапынан айтарлықтай шаралар қолға алынған.

«Жұмыспен қамту 2020» бағдарламасы 2013 жылы «Жұмыспен қамту жол картасы - 2020» бағдарламасына қосылды. Жол картасы 2020 бағдарламасының мақсаты - жұмыспен тұрақты және нәтижелі қамту арқылы халықтың әл-ауқатын көтеру. Бағдарлама жұмыспен қамтудың келешегін және жұмыссыздар саналатын немесе өзін-өзі өнімділігі төмен бейресми жұмыспен қамтуға тартылғандарды немесе кедейлік шегіндегі адамдардың еңбек өнімділігін арттыруға бағытталған. Олардың дені әлеуметтік көмекке тәуелді болып отыр. Жұмыссыз, өзін-өзі жұмыспен қамтыған, кедейлік шегіндегі адамдардың 80 пайызға жуығы ауылдық жерлерде тұрады және олардың басым бөлігін жастар құрайды.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің ресми сайтындағы мәліметтер бойынша 2013 жылы «Жұмыспен қамту жол картасы - 2020» бағдарламасы арқасында 250 мыңнан астам адам жұмыс тапқан. 2014 жылдың алғашқы 3 айында 20 мыңнан астам адам бағдарламаға қатысуға қажетті әлеуметтік келісім-шарттарға қол қойды. Олардың 72 пайызы жұмыссыздар саналады (негізінен жергілікті еңбек биржаларында тіркелген, бірақ кейбіреулері тіркелмеген), 246 мың адам оқудан өткен және оқу курсы аяқтаған 1 065 адам жұмысқа орналастырылды.

Жергілікті жұмыспен қамту орталықтары да «Жұмыспен қамту жол картасы - 2020» бағдарламасын

жүзеге асыруға жергілікті деңгейде жауапты құрылым болып табылады. Олар бағдарламаға қатысуға ниет білдірген жергілікті өзін-өзі жұмыспен қамтыған, жұмыссыздар және әлеуметтік әлжуаз топтағы тұрғындармен жұмыс жүргізіп, қатысуға таңдалған адамдармен әлеуметтік келісім-шарт жасайды.

Жұмыс іздеуші ретінде тіркелген жас адамдардың негізгі сипаттамалары 5.9-суретте көрсетілген. Жергілікті жұмыспен қамту департаменттеріне жұмысқа орналасу үшін жүгінген әйелдердің саны ерлерге қарағанда екі есе артық. Жұмыс іздеушілер арасында қала тұрғындарының үлесі басым. Олардың арасында ең көбін 20-24 жас аралығындағы жастар құраса, оның соңынан 25-28 жас аралығындағы топ ілеседі. Жалпы жұмыссыздар ретінде тіркелген жастар арасында техникалық және кәсіби білімі бар қыздар мен жігіттердің саны көп, көрсеткіш 50%-ға жуықтайды.

Тіркелген жұмыссыздар арасында орта арнайы және жоғары білімі бар адамдардың үлесі жоғары (барлығы олардың үлесі 70%). Бір қызығы, олардың арасындағы жұмыссыздық деңгейі басқа жас ерекшелік топтарына қарағанда төмен саналады. Тіпті барлық жас топтары арасында тіркелген жұмыс іздеушілер арасында біліктіліктегі айырмашылықтар маңызды рөлге ие. Себебі тіркелген жұмыссыздардың жалпы санынан орта кәсіптік және жоғарғы білімі бар адамдардың үлесі 45% жуық. Жұмыс іздеушілердің жартысынан астамы бір жылдан астам уақыттан бері жұмыссыз ретінде тіркеуде тұр, бұл жұмыс табуда кедергілердің барын көрсетеді.

Кәсіби білім беру және қайта даярлау ең алдымен кәсіби біліктілігі жоқ жұмыс іздеушілерге ұсыныларды. Кәсіби білім берумен және қайта даярлаумен қамтылған жұмыс іздеушілердің үлесі 2010 жылғы 11,5%-дан 2013 жылы 4,2%-ға төмендеді.

Әлеуметтік жұмыс орындары - бұл жалақысы демеуқаржыландырылған жұмыспен қамтудың уақытша түрі. Ол тек тіркеуде тұрған жұмыссыздар арасындағы жұмыс табу кезінде белгілі бір қиындықтарға ұшыраған мақсатты топ өкілдеріне ғана арналған.

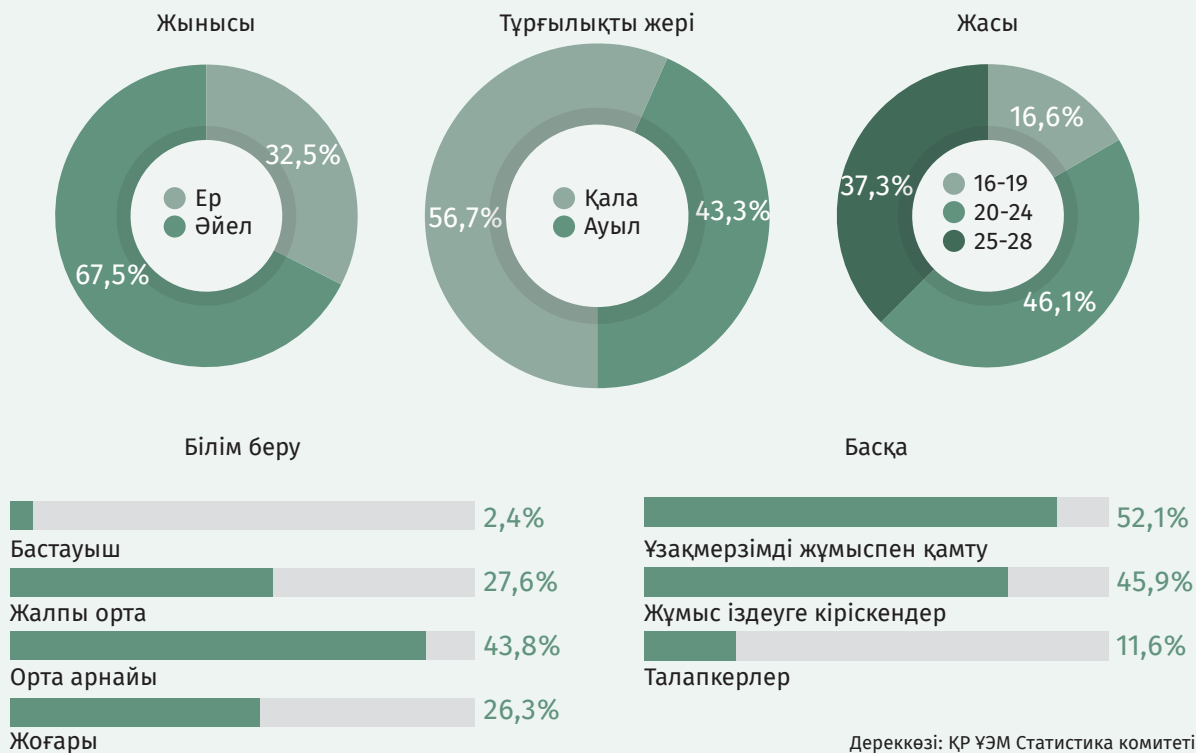
Жұмысқа орналасуға ниеттілер арасында мақсатына жеткендердің үлесі әдеттегідей өте төмен. 2013 жылы көрсеткіш 2,4% құраған, бұл ретте 16-28 жас аралығында жұмыс іздеген жастардың тек 0,5% ғана әлеуметтік жұмыс орындарына жіберілгенін ескеру қажет.

Жастар тәжірибесі орта кәсіби мектептерде және университеттерде кәсіби білім алу курсы аяқтаған, жұмыс өтілі жоқ жұмыссыз жастар үшін ұйымдастырылады. Кәсіпорындар бағдарламаның қатысушына жалақы төлемейді. Себебі олар тәжірибелі әріптестерінің қарауында жұмыс жасайды және бағдарлама бойынша оларға 2014 жылы 18 АЕК, яғни 31 736 тенге (шамамен 174 АҚШ доллары) көлемінде шәкіртақы беріледі.

«Жол картасы» бағдарлама аясында 2014 жылдың бірінші жартысында «Жастар тәжірибесі» бағыты бойынша 8275 адам кәсіби машықтарын шыңдап,

5.9-сурет

2014 жылғы 1 қантар бойынша жастар арасында тіркелген жұмыссыздардың жіктелуі

олардың 5052-сі жұмысқа орналастырылды. Салыстыратын болсақ, 2013 жылы аталған бағдарламаға сәйкес 23 523 адам тәжірибеден өтсе, олардың 6 409 жұмысқа орналастырылды. Көрсеткіштердің төмендеу динамикасына «Жастар тәжірибесі» бағдарламасына қарастырылған мемлекеттік қаржы көлемінің азайтылуы әсер етуі ықтимал. 2013 жылы қолдаудың бұл бағыты бойынша 2979,0 млн. теңге бөлінсе, ал 2014 жылы қаржыландыру көлемі 653 млн. теңгеге азайып, 2326,0 млн. теңгені құрады.

Қазақстанда инфрақұрылымдық жобалардағы қоғамдық жұмыстар еңбек нарығының кеңінен қолданылатын бағдарламалары қатарына жатады. 2013 жылы еңбек нарығындағы мемлекеттік институттардың көмегіне жүгінгендердің 30% немесе 100 мыңға жуық адам аталған жұмыстарға атсалысқан. Олардың 32% жастар құрайды (олардың тіркелген жұмыссыз жастар арасындағы үлесі 21%). Жастар бұл бағдарламаларға аса қызығушылық танытпайды деген тоқтамға келуге болады.

2009-2010 жылдары дағдарысқа қарсы «Жұмыспен қамту жол картасы» бағдарламасының шеңберінде экономикалық әлеуеті барынша жоғары өңірлерге қоныс аударуды демеу қаржыландыруды ұйымдастыру

қолға алынып, ол «Жұмыспен қамту жол картасы-2020» бағдарламасының маңызды бір бөлігіне айналды. Жері кең, халқы шашыраңқы қоныстанған және өңірлердің экономикалық даму деңгейлерінде айтарлықтай айырмашылықтар бар Қазақстан сияқты ел үшін мұндай ұйымдасқан көшіру саясаты өте маңызды. Бұл бағдарламаны пайдаланған отбасылардың саны аз екендігін ескере отырып, біз оны одан ары күшейту қажет деп есептейміз.

Шағын бизнесті дамытуға көрсетілетін қолдау қазіргі таңда көбіне «Жұмыспен қамту жол картасы - 2020» бағдарламасы бойынша жұмыс орындары тапшы ауылдық аумақтарда тұратын жұмыссыз, өзін-өзі қамтамасыз еткен және тұрмысы төмен тұлғаларға көрсетіледі. Бұған дейінгі қолдау бағдарламаларына қарағанда мұнда бизнесті жүргізуге және кеңейтуге айтарлықтай кедергілерді еңсеру жолында қолғабыс ету мақсатында барынша кешенді амалдар қарастырылған. Олардың қатарында 3 млн. теңгеге (шамамен 16 700 АҚШ доллары көлемінде) дейін шағын несие беру бар, ал маңызды кенттер үшін 5 млн. теңгеге дейін (27 800 АҚШ доллары көлемінде) шағын несие қарастырылған, сонымен қатар кіріс көлемін ұлғайтуды қолдау және бизнес-жоспарды құруды, маркетинг, құқықтық және есепшілік кеңес

беруді қамтитын тегін кәсіпкерлікке оқыту да қарастырылған.

Алайда бұл шаралардың барлығы бизнесті табысты жүргізуге жеткілікті емес.

Денсаулық сақтауға, әлеуметтік қорғауға, білім беруге, мәдениетке, спортқа және ветеринарияға маманданған жоғарғы оқу орындарының, ортадан кейінгі және кәсіби білім беру оқу орындарының аталған салаларда жұмыс тәжірибесі жоқ немесе аз түлектерді мамандар тапшы ауылдық жерлерге жіберуді қарастыратын «Дипломмен – ауылға!» арнайы жобасы 2009 жылы қолға алынды. Жоба қатысушыларына бірреттік демеуқаржыға қоса субсидияланған тұрғын үй несиесі және еңбекақы тарифінен жоғары сыйақы беріледі. 2014 жылдың басында «Дипломмен – ауылға!» жобасына қатысушылардың саны 12 031 адамды құрады.

«Жасыл ел» жобасы ағаш отырғызу, саябақтарды және басқа да жасыл желектерді баптау және түрлі экологиялық жобалар бойынша жастарға маусымдық жұмыс ұсынады.

Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің «Жұмыс» деп аталатын порталы бар. Онда кейбір бос қызмет орындары туралы ақпарат жарияланады және түйіндемені немесе ілеспе хатты дұрыс әзірлеу жолдары қамтылған, жұмыс берушімен сұхбатқа дайындалу жайлы кеңестер бар. Кейбір өңірлердегі бос қызметтер туралы ақпаратты «Жастардың электрондық еңбек биржасы» веб-порталынан табуға болады.

Жастарды жұмыспен қамту және кәсіпкерлікті қолдау бағытында қабылданған шаралардан жастар оң өзгерістерді күтеді. Онлайн-сауалнама қорытындысына сәйкес жастардың 65,72% ата-аналарымен салыстырғанда олардың өмірі жақсы болады деп есептейді.

Еңбек нарығындағы қазақстандық жастардың ахуалы бойынша талдау бірқатар қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Еңбек нарығындағы қазақстандық жастардың жағдайы салыстырмалы түрде оң сандық көрсеткіштермен сипатталады. Алайда көптеген жастар ауыл шаруашылығы мен сауда сияқты біліктілікті қажет етпейтін еңбек секторларында жеке қызмет етуде.

Жастардың еңбек нарығындағы негізгі индикаторлар өткен жылмен салыстырғанда айтарлықтай өзгерістерге ұшыраған жоқ.

Қазақстандық жастардың білім деңгейінің өскені байқалады.

Ересектермен салыстырғанда жастардың өзін-өзі жұмыспен қамтамасыз етуі жиі байқалады, олар жеке еңбек қызметімен айналысады. Еңбекпен қамтылған барлық жастардың арасында өзін-өзі жұмыспен қамтамасыз еткендер қалалық елді мекендерде 20%-ды құраса, ауылдық жерлерде 50%-ға жуық.

Өзін-өзі жұмыспен қамтамасыз еткен жастардың

60%-ға жуығы ауыл шаруашылығында, 20%-дан астамы саудада, яғни біліктілікті аса қажет етпейтін екі салада жұмыс істейді.

Қазақстанда жұмыспен қамтамасыз етілген халықтың ширек бөлігі тіркелмеген; олардың 40% жалдамалы жұмысшылар, ал 60% өзін-өзі жұмыспен қамтамасыз еткендер. Өзін-өзі жұмыспен қамтамасыз ету жастар арасында өте кең таралған.

Сондай-ақ еңбек нарығындағы қазақстандық жастардың қазіргі ахуалы келесі ерекшеліктермен сипатталады: жұмыспен тиімсіз қамтудың басымдығы; білікті жұмысшы күшіне сұраныс пен ұсыныс арасындағы айырмашылық; жұмысшы күшіне сұраныстың өзгеруіне кәсіби және техникалық білім беру жүйесінің икемді түрде бейімделе алмауы; жастардың ел ішіндегі бейберекет еңбек көші-қоны; тұрғын үй нарығының қолжетімділігін дамыту сылбыр, бұл өз кезегінде экономикалық белсенді тұрғындардың көшіп-қонуына және оларды тиімді пайдалануға кедергі жасайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ:

1. Тулембаева А.Н., Калиева С.А. Проблемы занятости населения Республики Казахстан в условиях социальной модернизации. Режим доступа: www.iab.kz/.../tulembaeva%20a%20n%20i%20kalieva%20s%20a
2. Global employment trend –2014. Режим доступ: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_233953.pdf
3. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». С. 128-129
4. Трудоустройство выпускников и занятость молодежи. - Министерство образования и науки РК. Астана, 10 ноября 2014.
5. Доля МСБ в ВВП Казахстана в последние годы не изменилась. Режим доступа: <http://www.palata.kz/>
6. Послание Главы государства Н.А.Назарбаева от 11 ноября 2014 года «Нұрлы жол - Путь в будущее». Режим доступа: http://www.akorda.kz/ru/page/page_218338_poslanie-glavy-gosudarstva-narodu-kazakhstan

6-ТАРАУ

ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ҚЫЛМЫС

6.1. ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ҚЫЛЫСТАР МЕН ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫҢ ЖАЛПЫ СИПАТТАМАСЫ

Балалар мен тәуекел тобындағы отбасыларға әлеуметтік-құқықтық, психологиялық-медициналық педагогикалық көмек көрсететін түрлі ведомстволық мекемелер желісін кеңінен дамытуды қарастыратын біздің мемлекетіміз өзінің әлеуметтік саясатын күзету-қорғау тұжырымдамасы негізінде құруда. Елімізде кәмелеттік жасқа толмағандардың құқықтарын, бостандықтарын және заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ететін, оларға қатысты жазалау шараларын шектейтін ювеналды соттар қызмет етеді. Сонымен қатар халықаралық стандарттарға сай жалпыға ортақ, балаларға достық ілтипаттағы құқықтық жүйені құруға бағытталған балаларға арналған сот төрелігі жүйесінің реформасын жетілдіру бойынша ауқымды жұмыстар жүзеге асырылуда.

Жастар арасындағы қылмыстылық әлеуметтік-экономикалық, әлеуметтік-психологиялық және тәрбиелік мәні бар факторлар кешенімен байланысты болып отыр. Жастар арасында қылмыстың таралуына көбінесе жастарды әлеуметтендірудегі кемшіліктер ықпалын тигізеді.

Жастар қылмысын талдау жастардың жас ерекшелігі санаттарын есепке алуды көздейді. Қылмыстық статистикада 14-18 жас аралығындағыларды «жасөспірімдер» немесе «кәмелетке толмағандар», 18-ден 24 жасқа дейінгілерді «жастар» және 25-29 жас аралығындағы жас ерекшелік топты «жас ересектер» деп жіктейді.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің (бұдан әрі - Комитет) 2014 жылғы 6 ай ішіндегі қылмыстық ахуал туралы статистикалық деректерін талдау барысында 2013 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда жалпы ел бойынша қылмыс деңгейі 5,4%-ға (177 896-дан 168 132-ге дейін) төмендегені байқалады. Соның ішінде қылмыс жасағандардың саны 48833 адамнан 47589 адамға дейін азайғаны тіркелген.

Кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыс бойынша да төмендеу үрдісі байқалып отыр. Ағымдағы жылдың I жартыжылдығында олардың үлесі (қылмыс жасаған жастар арасындағы 14-18 жастағылардың үлесі) 4,4% немесе 2108 адамды құрады. Бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 23%-ға төмен (2013 жылдың 6 айындағы көрсеткіш 2736 адамға жетті).

Өңірлер қимасындағы деректерді талдау кезінде кәмелетке толмағандармен жасалған қылмыстар деңгейінің төмендегені айқын байқалады (6.1-сурет). 2014 жылдың 6 айы ішінде жастармен жасалған қылмыстық әрекеттер саны 2013 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда Алматы облысында, сондай-ақ Алматы мен Астана қалаларында ғана

6.1-сурет

Кәмелетке толмағандармен жасалған қылмыстарды тіркеу туралы мәліметтер

артқан. Сонымен қатар олардың үлес салмағы Қарағанды облысында (5,2%), Шығыс Қазақстан облысында (4,3%) және Оңтүстік Қазақстан облысында (4,1%) салыстырмалы түрде әлі де жоғары болып

қалып отыр.

2014 жылдың I жартыжылдығында қылмыс жасаған жастар арасындағы сандық-жас ерекшелік талдауы заңды бұзатындардың басым бөлігі ересектер тобының өкілдері (18-20 жас аралығында 5597 тұлға (20,5%) және 21-29 жас аралығында 20274 тұлға (74,4%) екенін көрсетіп отыр. 14-15 пен 16-17 жастағы жасөспірімдер арасында тиісінше 412 және (жалпы санынан 1,5%) және 1695 (жалпы санынан 6,2%) заңды бұзушы тіркелген.

Комитеттің деректері бойынша, қылмыстың жалпы құрылымы 2013 жылы және биыл елеулі өзгерістерге ұшыраған жоқ. Олардың негізгі үлесін жеке адамға қарсы қылмыстар – шамамен 8% (адам өлтіру, зорлау), қоғамдық қауіпсіздік пен қоғамдық тәртіпке қарсы қылмыстар – шамамен 17% (бұзақылық) және меншікке қарсы қылмыстар 65%-дан артық (ұрлық, тонау) болып отыр.

Қылмыс құрамы бойынша басым бөлігі ауырлығы орта санатқа жатады – шамамен 65-66%. Негізінен 21-29 жастағы жастармен ауыр және аса ауыр қылмыстар жасалады, ағымдағы жылдың I жартыжылдығында 3190 қылмыстық әрекет тіркелген. Ал 18-20-жас аралығындағы тұлғалармен 990 қылмыстық әрекет жасалған.

Жастардың ұйымдасқан қылмыстық топтары да пайда болуда. 2013 жылы ҚР Қылмыстық кодекстің 235-бабы «Қылмыс жасау мақсатында ұйымдасқан топ құру және оны басқару» бойынша 49 тұлға, ағымдағы жылдың I жартысында 9 адам қылмыстық жауапкершілікке тартылды.

2014 жылғы 6 айда бұрын қылмысты болған адамдар жасаған 3079 қылмыс тіркелді. Қылмыстардың қайталануы көбіне 21-29 жастағы тұлғалар арасында кездеседі - 3564, ал 18-20 жас аралығында - 745, 14-17 жас аралығында - 173. Бұл санат бойынша Қостанай (17%), Шығыс Қазақстан (10,6%), Павлодар (12,6%) облыстары ең қолайсыз өңірлер болып табылады.

Жұмыссыз жастар арасында қылмыстылық мәселесі аса өзекті болып отыр. Комитеттің деректері бойынша олардың арасындағы қылмыстық сипат өсуде, атап айтқанда 2013 жылы 18-29 жас аралығындағы қылмыс жасаған жұмыссыздардың саны 41 682 адамды құрап, 2012 жылға қарағанда 2,5%-ға өскен (40 607 адам). Ағымдағы жылдың бірінші жартыжылдығында 14 жастан 29 жасқа дейінгі қылмыс жасаған 27 229 адамның жартысынан көбісі, нақтырақ айтсақ 18 450 адам жұмыссыздар болды.

2014 жылғы 6 ай ішінде 21 мен 29 жас аралығындағы қылмыс жасаған жұмыссыздардың (жалпы саны 14 556) көпшілігі Шығыс Қазақстан (2362) және Қарағанды (1864) облыстары мен Алматы қаласында (2284) тіркелген.

Әкімшілік жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандар саны азаюда. Атап айтқанда 2013 жылы олардың саны 16,1 мың адамды (2012 жылы – 18 мың адам) немесе жалпы тіркелген 3,2 млн. (2012 жылы – 2,6 млн.) әкімшілік құқық бұзушылықтардың 0,5%-ын құрады. Төмендеу динамикасы 10,6% құрады.

2014 жылдың алғашқы алты айына талдау бұл

үрдістің сақталып отырғанын көрсетті. Мәселен, аталған кезеңде 1,3 млн. әкімшілік құқық бұзушылық есепке алынып, оның ішінде 5,4 мыңы немесе 0,4% кәмелетке толмағандармен жасалған, бұл 2013 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 37,1%-ға төмен.

2013 жылы және 2014 жылдың I жартыжылдығындағы құқық бұзушылықтар құрылымы негізінен өзгеріске ұшырамаған. Олардың басым бөлігін (шамамен 63%) қоғамдық тәртіпке және имандылыққа қол сұғатын құқық бұзушылықтар құрайды, оның ішінде тыныштықты бұзу – 10-12%, қоғамдық орындарда алкогольді ішімдіктерді ішу немесе мас күйде жүру – 5-6%, жекелеген қоғамдық орындарда темекі тартуға салынған тыйымды бұзу – 27-31%.

Жеке меншікке қол сұғатын құқық бұзушылықтар – «бөтеннің мүлкін ұсақ-түйектеп ұрлау» әлі де болса басымдыққа ие. Өткен жылдың осы кезеңімен салыстырғанда ол 1,5 есе (18-ден 31-ге дейін), ал ағымдағы жылдың алты айында 2 еседен артық (12-ден 28-ге дейін) өскен. Сонымен қатар «Кәмелетке толмағандар жасаған бұзақылық» бабы бойынша құқық бұзушылық саны өсті. 2013 жылы осы бап бойынша құқық бұзушылық 1,5 есеге артып, 741-ге жетті (2012 жылы 413 тіркелді), 2013 жылдың 6 айында оның саны 450-ге, ал 2014 жылы 543 оқиғаға жетті.

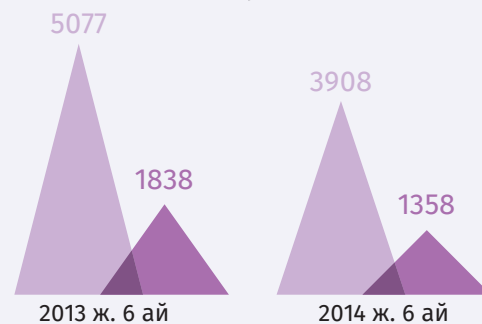
2014 жылы өңірлер бойынша кәмелетке толмағандар жасаған әкімшілік құқық бұзушылықтардың дені Астана, Алматы қалаларында және Шығыс Қазақстан облысында тіркелген.

Елімізде кәмелеттік жасқа толмағандардың қауіпсіздігі мен тіршілігіне қол сұғудың түрлі фактілері маңызды мәселеге айналып отыр. Комитеттің статистикалық деректеріне жүргізілген талдауға сәйкес ағымдағы жылдың бірінші жартыжылдығында кәмелетке толмағандарға қатысты 3908 қылмыс тіркелді. Бұл өткен жылдың сәйкес кезеңіне (5077 оқиға) қарағанда 3%-ға төмен. Зорлық-зомбылық

6.2-сурет

Кәмелеттік жасқа толмағандарға қатысты жасалған қылмыстар динамикасы

- Кәмелеттік жасқа толмағандарға қатысты қылмыстар жасалды
- Солардың ішінде күштеу зорлығымен жасалған қылмыстар

Дереккөзі: ҚР Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитет

сипаттағы қылмыстар саны 26,1%-ға азайды (1838-ден 1358-ге дейін) (6.2-сурет).

Құрамы бойынша бұл қылмыстар көбіне меншікке қарсы - 59% немесе 2306 қылмыс (2013 жылдың 6 айы ішінде 63,9% немесе 3245), жеке адамға қарсы - 20,7% немесе 808 (16,3% немесе 826) және қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікке қарсы 10,9% немесе 428 (12,2% немесе 617) жасалған. Яғни, жасөспірімдер көп жағдайда ұрлықтың, тонаудың, бұзақылық әрекеттердің, жыныстық қатынас немесе жыныстық сипаттағы өзге де әрекеттердің, алаяқтықтың құрбанына айналады.

Өңірлер бойынша кәмелеттік жасқа толмағандарға қатысты әрбір 9-шы қылмыс Алматы қаласында (448) және Қарағанды облысында (431), әрбір 13-ші қылмыс Оңтүстік Қазақстан облысында тіркелді. Атап

айтқанда, Алматы қаласында әрбір 2-ші, ал Қарағанды облысында әрбір 3-ші жасөспірім ұрлықшылардан жәбір көрген. Бұл жағдайларда негізінен ұялы телефондар ұрланып отырған (6.3-сурет).

Оңтүстік Қазақстандағы жағдай кереғар. Облыстағы жасөспірімдер көбіне бұзақылыққа (тіркелген 308 қылмыстың 49-ы), тонауға (43), жыныстық сипаттағы әрекеттерге (31) ұшырайды. Бұл ретте жәбірленушілердің 60%-дан астамын 14-15 жастағы балалар құрайды.

Медицина мекемелері мен ішкі істер органдарының мәліметтерін салыстыру барысында жүктілік бойынша кәмелеттік жасқа толмағандарды есепке қояудың 360-тан астам оқиғалары анықталды (Қарағанды облысы – 99, Қостанай облысы – 51, Алматы облысы – 50, Астана қ. – 33, Алматы қ. – 29, Ақтөбе облысы – 1, Жамбыл облысы – 22, Оңтүстік Қазақстан облысы – 17, Қызылорда облысы - 16, Батыс Қазақстан облысы – 18, Маңғыстау облысы - 11, Павлодар облысы – 4, Шығыс Қазақстан облысы - 17). Заң тұрғысынан қарағанда кәмелеттік жасқа толмағандармен жыныстық қатынасқа түсу қылмыс деп есептеледі.

Бүгінгі таңда бала ұрлау және оларды іздестіру өзекті мәселеге айналып отыр. Атап айтсақ, ағымдағы жылғы 6 ай ішінде ҚР Қылмыстық кодексінің «Кәмелетке толмағандар саудасы» деген 133-бабы бойынша Қазақстанда 11 қылмыс тіркелді (13 – 2013 жылы). Өндірісте жатқан 20 қылмыстық істің ішінде сотқа 40% (8) жіберілді, тұлғаның анықталмауына байланысты істердің 25%-ы (5) тоқтатылды. Бұл статистика жас ұрпақтың денсаулығына, психикасына және адамгершілік келбетіне нұқсан келтіретін қоғамдағы аса қауіпті құбылыстарды айғақтайды.

Хабарсыз жоғалып, іздеуде жүрген кәмелет жасына толмағандар саны азайды. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің деректері бойынша 2014 жылдың басында мұндай 72 адам тіркелген. Бұл өткен жылдың сәйкес мерзімімен (83) салыстырғанда 13,3%-ға төмен. 292 адамға іздеу жарияланды, бұл да өткен жылдың аталмыш кезеңіне (423) қарағанда 31%-ға азайған. Іздеп табылған адамдардың үлесі ағымдағы жылдың алғашқы жартыжылдығында 92,1% құрады (2013 жылдың 6 айында 91,7%).

Жастардың жол-көлік оқиғалары салдарынан қаза табуы күрделі әлеуметтік мәселе болып қалуда. Комитеттің статистикалық мәліметтеріне сәйкес 2014 жылдың алғашқы 6 айындағы жол-көлік оқиғаларының (бұдан әрі - ЖКО) саны өткен жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 1,7%-ға (8 462-ден 8 608-ге дейін) өскен және онда зардап шеккендердің 53,2% немесе 6347 адам 14-29 жас аралығындағы жастар болып табылады.

Тіркелген жол-көлік оқиғаларының басым көпшілігі Алматы қаласында – 2425 (2013 жылғы 6 ай ішінде 2013); 16,3% Оңтүстік Қазақстан облысында – 1408 (1442); 9,2% Алматы облысында – 799 (695); 6,7% Шығыс Қазақстан облысында – 580 (617); 6,3% Жамбыл облысында – 549 (690) орын алған. Жол қозғалысына қатысушылардың басым көпшілігінде құқықтық мәдениеттің, басқа жүргізушілер мен жаяу жүргіншілерге құрмет танытудың жоқтығын атап өтпеске болмайды. Себебі жылдамдықты асыру, жаяу жүргіншілер өтетін жер арқылы қозғалу ережелерін бұзу, жолдың қарсы бетіне шығып кету, сондай-ақ

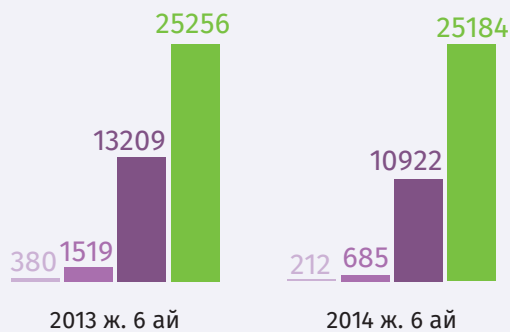
6.3-сурет

Кәмелеттік жасқа толмағандарға қатысты жасалған қылмыстар туралы мәліметтер, өңірлер қимасында

6.4-сурет**Есірткі, психотроптық заттарды және прекурсорларды қолданатын тұлғалар туралы мәліметтер**

- 14 жасқа дейін қоса алғанда
- 15-17 жас
- 18-30 жас
- 31 жас және жоғары

Дереккөзі: ҚР Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитет

жаяу жүргіншілердің белгіленбеген жерде жолдан өтулеріне байланысты қозғалыстың белгіленген ережелерін бұзу жүргізушілердің ЖКО себепкер болуына әкеледі.

Елімізде есірткіні тұтынуға байланысты орын алатын қылмыстық әрекеттер деңгейі төмендегіні байқалады. Комитеттің статистикалық деректеріне сәйкес 2014 жылдың I жартыжылдығында құқық қорғау органдары бұл санаттағы 1987 қылмыстық әрекетті тіркеген (2013 жылдың сәйкес кезеңінде 2155 немесе 7,8%-ға төмен). Сонымен қатар есірткіге салынған тұлғалардың саны азайды (медицина мекемелерімен анықталған). Мәселен, талдау жүргізілген кезеңде олардың саны 8,3%-ға (40364-тен 37003-ке дейін) кему түскен.

Алайда есепке қойылғандардың жалпы саны төмендегеніне қарамастан, психотропты заттарға әуестенгендердің саны (2013 жылдың I жартыжылдығында 4652 адамнан 2014 жылдың 6 айындағы 5019 адамға дейін) ұлғайды. Сонымен қатар есірткі заттарын өткізу мақсатында оны заңсыз сатып алуға, тасымалдауға немесе сақтауға байланысты қылмыстар саны 2013 жылдың 6 айындағы 388-тен 2014 жылдың сәйкес кезеңінде 411-ге дейін артқан (5,9%).

Мүдделі органдар арасында ведомствоаралық іс-қимылдың әлі де аздығы, ата-аналар тарапынан тиісті бақылаудың жоқтығы кесірінен есірткіге салынған кәмелеттік жасқа толмағандардың санын нақты анықтау мәселесі күн тәртібінен түспей тұр.

Бұл тоқтамды жас ерекшелігі топтары бойынша есірткі заттарын, психотропты заттарды және прекурсорларды пайдаланатын тұлғаларды есепке алу нәтижелері туралы деректер айғақтайды

(6.4-сурет).

6.2 ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ӨЗІНЕ ӨЗІ ҚОЛ ЖҰМСАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазіргі уақытта қазақстандық қоғам үшін өзіне өзі қол жұмсау және оған әрекеттену күрмеулі мәселеге айналып отыр. Мәселен, Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметтері бойынша Қазақстан өзіне өзі қол салғандардың саны бойынша әлемде 10-шы орында және Шығыс Еуропа елдері мен бұрынғы Кеңес Одағы елдері арасында «көшбасшылардың» алғашқы үштігіне кіреді [1].

Елімізде 2014 жылдың 8 айы ішінде 9 жастан 29 жасқа дейінгі балалар мен жастар арасында өзіне өзі қол жұмсаумен аяқталған 628 оқиға (2013 жылдың сәйкес кезеңінде 641 оқиға тіркелген) анықталған: солардың ішінде 9-дан 18 жасқа дейінгі тұлғалармен 130, 18-ден 29 жасқа дейінгі тұлғалармен 498 оқиға (6.5-сурет). Комитет ұсынған мәліметтер «жастардың» өз-өзіне қол жұмсауы «жасөспірімдер» суицидінен төрт есеге дерлік артық екенін дәлелдейді.

Жоғарыда көрсетілген өзіне өзі қол жұмсаудың 628 оқиғасы бойынша 494-ін ерлер, 134-ін әйелдер жасаған. Өмірін өз еркімен қию нәзік жандарға қарағанда ер азаматтар арасында төрт есеге көп.

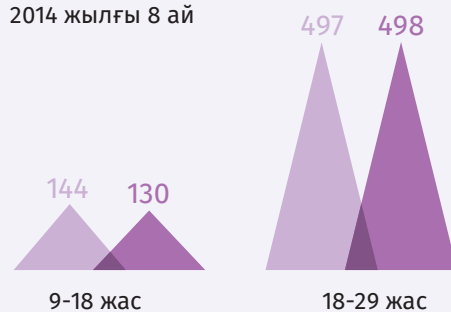
Өңірлер бойынша жасөспірімдер арасында өзіне өзі қол салудың жоғары көрсеткіштері Оңтүстік Қазақстан (28), Шығыс Қазақстан (18), Қарағанды (14) облыстарында тіркелген. Жастардың өзіне өзі қол жұмсауы бойынша Шығыс Қазақстан (104), Қостанай (60), Алматы (47) облыстары «көш» бастап келеді.

2014 жылдың 8 айы ішінде өз-өзіне қол жұмсауға әрекеттенудің 807 оқиғасы тіркелген, бұл 2013 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 7%-ға аз (869 оқиға).

Комитеттің деректеріне сай отбасындағы дау-жанжал, соның ішінде жасөспірімдерге қатысты қатыгездік және күш қолдану, үзеңгілестермен араласудың қиындығы (нормативті емес тұлғааралық қатынастар), өмірлік қиын жағдайлар, ұстаздармен келіспеушіліктер, денсаулықтың сыр беруі жасөспірімдер арасында өзіне өзі қол салу актілеріне

6.5-сурет**Жастар мен жасөспірімдер арасындағы өзіне өзі қол жұмсау туралы мәліметтер**

- 2013 жылғы 8 ай
- 2014 жылғы 8 ай

Дереккөзі: ҚР Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитет

итермелейтін басты себептер болып табылады.

Ал үлкен жастағы жастар жоғарыда аталған себептермен қатар жалғыздық, материалдық жағдайдың қиындығы, тұрғын үй жағдайларының қолайсыздығы, отбасылық қарым-қатынастардың сыр беруі (ажырасу) іспетті әлеуметтік-тұрмыстық мәселелерге тап болады.

6.3. ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМ МӘСЕЛЕРІ

Жастар максимализмі, әділеттілік және мейірімділік үшін күресуге талпыну, сондай-ақ әлеуметтік-экономикалық мәселелер және діни сауаттылық деңгейінің төмендігі жастарды заңға қайшы экстремистік және лаңкестік әрекеттерге итермелеудің қолайлы психологиялық негізіне айналады.

Өмірлік тәжірибе мен білімнің жоқтығынан жастарға өз мақсаттарын іске асыру үшін жастарды өз қатарына тартатын іріткі күштердің ықпалына ұшырау қаупі төніп тұр. Технологиялардың дамуы да жастардың экстремистік және лаңкестік ұйымдардың радикалды идеялары жетегіне еру қаупін ұлғайтады. Бүгінгі таңда Интернет жастар «танымының» басты көзі саналады, оны өз қатарына жастарды алдап-арбап тарту мақсатында экстремистік діни ағымдардың өкілдері жетік меңгерген.

Қазақстан Республикасы Дін істері жөніндегі комитеттің статистикалық деректеріне сәйкес 2008-2013 жылдар аралығында лаңкестік қылмыс үшін сотталғандар саны 27-ден 171 адамға дейін, ал экстремистік қылмыстар үшін 56-дан 168-ге дейін көбейген. 2014 жылдың I жартыжылдығында 21-29 жас аралығындағы жастармен жасалған экстремистік және лаңкестік сипаттағы 33 қылмыс тіркелді. Еліміздің 150 астам азаматы Сириядағы әскери қақтығысқа қаруланған исламшыл құрылымдардың жағында қатысқаны Қазақстан Республикасы аумағында экстремистік құрылымдардың қызмет етуінің бір көрінісі болып табылады.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Комитетінің мәліметтерін талдау қазақстандық лаңкесшінің бет-бейнесін жасауға мүмкіндік береді. Зерттеу көрсеткендей, олардың 55% астамы – 17-29 жас аралығындағы жастар, бұл ретте 36%-ы 25 жасқа жетпеген, шамамен 35%-ы 30-39 жастағы адамдар, 40 жастан асқандардың саны 10 пайызға жетпейді. Қылмыс жасау кезінде оған қатысушылардың ең жасы кәмелетке толмаған 17 жастағы жеткіншек, ал ең үлкені – 48 жаста болған.

Лаңкестік қызметке тартылған жастардың басым көпшілігі батыс өңірлерінен (Ақтөбе және Атырау облыстарында) екені байқалады, онда лаңкестік топтарға қатысушылардың орташа жасы - 23, ал Алматы қаласында радикалды топ мүшелерінің орташа жасы 32-34 жасты құрайды. Бұл тұлғалардың негізінен орта және/немесе орта арнайы білімі бар. Тек «Лаңкестік» бабы бойынша сотталғандардың бірі орта мектептің 4 сыныбын ғана тәмамдаған. Радикалды топ мүшелерінің шамамен 56%-ы орта білім туралы аттестатты иеленген. Лаңкестік топқа қатысушылардың 30%-дан астамы орта-арнайы (16%)

және жоғары білім (18%) алған. Бұл ретте медресеге топ мүшелерінің ең аз бөлігі (6%) барған, басым көпшілігі Каир қаласында (Египет) білім алды. Лаңкестік топ мүшелерінің басым бөлігін жұмыссыздар (73%) құрайды. Лаңкесшілердің тек 26% тұрақты жұмысы болған. Олардың дені күзет фирмаларында, жеке бизнестің жергілікті ұйымдарында және мұнай компанияларында еңбек еткен, олардың арасында жеке кәсіпкерлер де бар. Жастардың көпшілігі қолайсыз жағдайларда, толық емес отбасында өскен. Сонымен қатар олардың басым бөлігі некелескен. Жат пиғылдағы топтар қатысушыларының арасында 12%-ы бұрын сотталғандар екен.

Қазақстан Республикасындағы жастар қылмысы жастардың барлық санаттарын қамтиды және қылмыстық әрі әкімшілік істер түрінде көрініс тапқан. Жастар қылмыстың құрамын қарастыру кезінде заңға қайшы әрекеттердің субъектісі ғана емес, объектісі болып табылады.

Деректерге сүйенсек, 2013 жылы және ағымдағы кезеңде әкімшілік және қылмыстық істердің құрылымы елеулі өзгерістерге ұшырамаған.

Жастар арасындағы жұмыссыздық, есірткі және психотропты заттарға әуестену, экстремистік сипаттағы діни ұйымдардың қызметі девиантты және заңға кереғар әрекеттерді ынталандыратын факторлар болып табылады. Қолайсыз әлеуметтік-тұрмыстық жағдайлар және психологиялық мәселелер құқыққа қарсы әрекеттерге және өзіне өзі қол жұмсауға итермелейді.

Өмірін өз еркімен қиюмен қатар жастардың қатысуымен орын алатын жол-көлік оқиғаларының саны да жас буын арасындағы өлім-жітім деңгейінің ұлғаюына әсер етеді. Жоғарыда аталған мәселелерден бөлек балаларды ұрлау, із-түссіз жоғалған жасөспірімдер, кәмелет жасына толмағандарды жүктілік бойынша есепке алу жәйттері де орын алады.

Жастар қылмысы мәселелерінде кешенді және өзара әсер етуші сипат байқалады. Бұл бағытта мемлекеттік ведомстволардың, ата-аналардың және жастардың өзін қатыстыруды қарастыратын жүйелі әдіс-тәсіл қажет. Салада орын алатын мәселелерге байланысты жастарға қолғабыс ету әлеуметтік-құқықтық, психологиялық-медициналық-педагогикалық сипатқа ие болуы шарт.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ:

1. Иванилова. А. Покушение на жизнь. Московский комсомолец от 23 октября 2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mk-kz.kz/articles/2014/10/23/pokushenie-na-zhizn.html>

7-ТАРАУ

ЖАСТАР ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ПРОЦЕСТЕРДЕ

7.1. ЖАСТАРДЫҢ ЕЛДІҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ӨМІРІНЕ ҚАТЫСУ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Жастардың қоғам өміріне өз бетінше әрі жауапкершілікпен қатысуы қазіргі заманғы мемлекеттің дәйекті даму факторларының бірі болып табылады. Бұл ретте жастардың қоғамдық-саяси процестердің объектісі ме, құралы ма әлде белсенді субъектісі ме екенін түсінудің маңызы зор. Оның қатысу мәртебесінің бұл критерийлері әлеуетін дамытудың, сайып келгенде, елдің әлеуметтік-экономикалық реформаларының барысы мен бағытын айқындаушы үрдістеріне айналмақ.

Мемлекеттік қызметтегі жастар

Мемлекеттік қызмет – мемлекеттік басқарудың аса маңызды сегменттерінің бірі, мемлекеттің басқа салаларының жұмыс істеу тиімділігі көбіне осыған тәуелді болады. Жастар арасында кәсіптік қызмет ретінде мемлекеттік қызметшінің беделі жоғары.

2014 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің (қазіргі – Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі, бұдан әрі – Агенттік) деректерін талдау республика бойынша барлығы 22306 жас мемлекеттік қызметші бар екенін көрсетті (29 жасқа толмаған), оның 2-еуі саяси қызметші, 22304-і – әкімшілік қызметші. Орталық мемлекеттік органдардағы қызметшілердің үлесі жоғары – 13103 (оның ішінде Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің аппаратында – 36, Сенатта – 19) (7.1-сурет).

Жас мемлекеттік қызметшілердің жалпы санынан

7.1-сурет

Орталық мемлекеттік органдардағы (ОМО) жас әкімшілік және саяси қызметшілердің саны, 2014 жылдың басы

1 Саяси

13103 Әкімшілік,
↳ оның ішінде
↳ ҚР Парламенті Мәжілісі
мен Сенаты аппараттарында:
↳ 36 Мәжіліс
↳ 19 Сенат

Дереккөзі: ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі

7.2-сурет

Жергілікті атқарушы органдардағы (ЖАО) 29 жасқа толмаған жас мемлекеттік қызметшілердің үлесі

Дереккөзі: ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі

жергілікті атқарушы органдарда еңбек ететін жас қызметшілердің үлесі шамамен 41,2%-ды құрады (7.2-сурет). Жергілікті атқарушы органдардағы жас мемлекеттік қызметшілердің ең жоғары көрсеткіші Оңтүстік Қазақстан (961 адам), Алматы (834) облыстарына тиесілі. Олардың үлесі Атырау облысы (296) мен Астана қаласында (290) өте аз.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев кәсіпқой мемлекеттік аппаратты қалыптастыру аясында «Қазақстан-2050» стратегиясында «Бұдан былай мемлекеттік қызметші лауазымдық сатымен кезең-кезеңмен, билік иерархиясының бір сатысынан келесісіне өзінің машығын жетілдіре және кәсіби деңгейін арттыра отырып көтерілетін болады» деп атап көрсетті [1]. Бұл талаптар елдің мемлекеттік басқару саласындағы кадрлық әлеуеттің сапасын жақсарту мақсатында жастардың кәсіптік тәжірибені игерудегі маңыздылығын өзекті ете түседі.

«Мемлекеттік қызмет туралы» заңмен жаңартылған Мемлекеттік қызметтің жаңа моделі тұжырымдамасына сәйкес мемлекеттік басқару саласын жүйелі түрде реформалау жүзеге асырылуда [2]. «А» корпусының әкімшілік мемлекеттік қызметшілері арасында ротация жүргізу қағидалары және әкімшілік мемлекеттік лауазымдарға қойылатын арнайы біліктілік талаптары бекітіліп [3], жастар үшін әлеуметтік баспалдақ тетіктеріне айналды. Айталық, Агенттіктің деректеріне сәйкес «А»

корпусының арасындағы жас мемлекеттік қызметшілер саны – 7 адам.

2014 жылдың басында 29 жасқа толмаған барлық деңгейдегі әкімдер мен олардың орынбасарларының саны 115 адамды құрады (2013 ж. – 169). Басым бөлігі Қостанай облысында (21) еңбек етеді. Ал Астана, Алматы қалалары мен Маңғыстау облысында олардың үлесі өте төмен (7.3-сурет). Бұл көрсеткіш бойынша Қостанай облысы өткен жылы да көш бастаса (31), Алматы және Астана қалаларындағы үлес аз болған еді (3).

7.3-сурет

29 жасқа толмаған барлық деңгейдегі әкімдер мен олардың орынбасарларының саны

11	Ақмола облысы
8	Ақтөбе облысы
17	Алматы облысы
2	Атырау облысы
9	Шығыс Қазақстан облысы
3	Жамбыл облысы
4	Батыс Қазақстан облысы
11	Қарағанды облысы
21	Қостанай облысы
5	Қызылорда облысы
1	Маңғыстау облысы
8	Павлодар облысы
9	Солтүстік Қазақстан облысы
4	Оңтүстік Қазақстан облысы
1	Алматы қ.
1	Астана қ.

Дереккөзі: ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі

Жоғарыда келтірілген деректерден көріп отырғанымыздай, өткен жылмен салыстырғанда мемлекеттік қызметшілердің барлық санаттары бойынша жастар үлесінің төмендеуі мемлекеттік қызметтің жаңа үлгісін қалыптастыру барысына және жалпы саяси мемлекеттік қызметшілердің саны қысқартылуына байланысты орын алуы ықтимал. Мәселен, өткен жылы жас саяси қызметшілердің саны 88 адамға жетсе, ағымдағы жылы (2014 жылдың басында) 2 адамды құрады. Агенттіктің ақпаратына сәйкес саяси мемлекеттік қызметшілердің саны 8 есе қысқарды [4].

Барлық деңгейдегі мәслихат аппараттарындағы 29 жасқа толмаған мемлекеттік қызметшілердің саны 142 адамды құрады (7.4-сурет). Басқа өңірлерге қарағанда Алматы (19) және Қостанай (16) облыстарының мәслихаттарында жұмыс істейтін жастардың саны көп. Атырау облысы мен Алматы қаласында (әрқайсысында 3-тен) жұмыс істейтін жастардың саны аз. Елордада мәслихат аппаратында жас мемлекеттік қызметшілер жоқ.

7.4-сурет

Барлық деңгейдегі мәслихат аппараттарындағы 29 жасқа толмаған мемлекеттік қызметшілердің саны

12	Ақмола облысы
5	Ақтөбе облысы
19	Алматы облысы
3	Атырау облысы
7	Шығыс Қазақстан облысы
10	Жамбыл облысы
8	Батыс Қазақстан облысы
13	Қарағанды облысы
16	Қостанай облысы
6	Қызылорда облысы
11	Маңғыстау облысы
11	Павлодар облысы
8	Солтүстік Қазақстан облысы
10	Оңтүстік Қазақстан облысы
3	Алматы қ.
0	Астана қ.

Дереккөзі: ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі

Саясатқа деген қызығушылық адамның саяси білім деңгейін, қоғамның саяси өмірі туралы құнды көзқарасын, белгілі бір саяси құрылымдарға сенім арту дәрежесін білдіреді. Сенім саяси мінез-құлықтың іргелі факторы болып табылады. Сонымен қатар жастардың билік құрылымдарына сенім арту деңгейі олардың еліміздегі қазіргі саяси жүйеге көрсететін қолдау дәрежесінің көрінісі.

Әлеуметтік сауалнаманың деректері бойынша жастардың басым бөлігі, яғни сауалнамаға қатысушылардың 68,5%-ға жуығы Елбасына сенім білдіреді. Олардың әрбір екіншісі ел Үкіметіне сенім артады. Аздаған айырмашылықпен үшінші орынға облыс әкімі тұрақтады – 47,7% (7.5-сурет). Респонденттердің 32,8%-ы мәслихат депутаттарына сенім білдіреді.

Шешім қабылдау, жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту процестеріне жастардың қатысуын кеңейту, жастардың әлеуметтік жұмылғыштығын жоғарылату және оның өзін-өзі ұйымдастыру үлгілерін жандандыру тұрғысында жергілікті атқарушы органдардың жастармен жұмыс істеуінің жаңа жолдарын іздеу, жастар саясатын іске асыру мәселелері бойынша жастардың өкілдерімен консалтингті ұйымдастыру қажет.

Жастардың электоралдық белсенділігі

Белсенді және пассивті сайлау құқықтарының жүзеге асырылуы жастардың саяси шешімдерді қабылдауға қатысуының үлгісі болып табылады. Пассивті сайлау құқығын іске асырудың жас ерекшелігіне байланысты шегі 25 жастан бастап Қазақстан Республикасы Парламентінің төменгі палатасы – Мәжілістің депутаты, ал 20 жастан

7.5-сурет

Жастар сенім артады..., %

- Толық сенемін
- Әрі сенемін, әрі сенбеймін
- Мүлдем сенбеймін
- Жауап беруге қиналамын

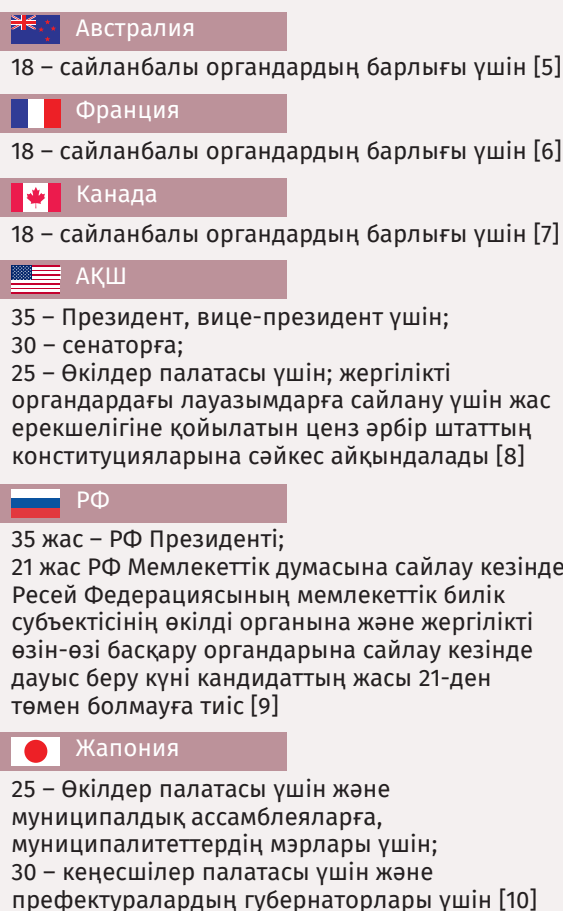
Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» F30 деректері бойынша)

жергілікті өкілді орган – мәслихаттың депутаты атануға мүмкіндік береді. Қазіргі таңдағы қазақстандық меже мейлінше кеңінен таралған заңнамалық норма болып табылады. Мәселен, Еуропаның көптеген елдері (Австрия, Канада, Дания, Германия, Нидерланды, Ұлыбритания, Норвегия, Франция) мемлекеттік атқарушы және өкілді органдардағы лауазымдарға сайлануда жас ерекшелігіне қойылатын ценз 18 жасқа дейін төмендетілген, Еуропа тұрғындарының қартаю фактісін ескерсек, бұл жастарды жергілікті сайланбалы органдардың қызметіне кеңінен тартуды көздейді (7.6-сурет).

Көптеген елдерде сайлауға түсетін үміткердің ең төменгі жасы – 18 (Австрия, Финляндия, Швеция, Дания, Германия, Испания, Нидерланды, Люксембург, Португалия және Еуропалық Одаққа жаңа мүше мемлекеттердің көбі). Бірқатар мемлекеттерде 21 – ең төменгі жас саналса (Бельгия, Греция,

7.6-сурет

Өкілді және атқарушы мемлекеттік органдардағы лауазымдарға сайлану үшін жас ерекшелігіне қойылатын ценз (шетелдік тәжірибе)

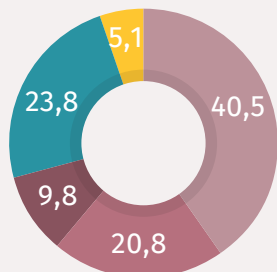

Чехия Республикасы, Ирландия, Литва, Польша, Словакия және Ұлыбритания), Францияда 23 жас және Италияда 25 жас деп белгіленген [11].

Жастарға берілген мұндай мүмкіндіктер тұрғындардың азаматтық құқықтарын іске асыру саласында қалыптасқан тәжірибесін ғана емес, жастардың қоғам қызметіне азаматтық қатысу әлеуетін дамытудағы қоғам қажеттіліктерін де көрсетеді.

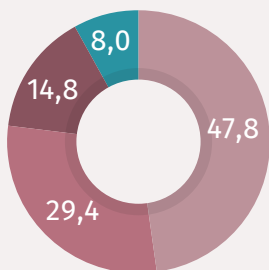
Электоралдық белсенділік мәселелерін екі бағытта зерттеу қажет: халықтың электоралдық қызығушылығын жоғарылату үшін электоралды науқандарға еріктілер ретінде қатысу; белгілі бір заң шығару органына, барлық деңгейдегі мәслихаттарға, ауылдық округтердің әкімдеріне үміткер ретінде сайлауға тікелей қатысу.

Белсенді сайлау құқығы бар жастардың пайыздық арақатынастағы үлесі еліміздегі барлық сайлаушылардың 19,07%-ын құрайды. Студент жастар арасында жүргізілген әлеуметтік зерттеу нәтижелері

7.7-сурет**Жас респонденттердің сайлауға қатысуы, %**

- Иә, бұл менің азаматтық борышым
- Бұл оған кім қатысатынына байланысты
- Жоқ, менің дауысым ештеңе де шешпейді
- Мен әлі 18-ге толған жоқпын
- Жауап беруге қиналамын

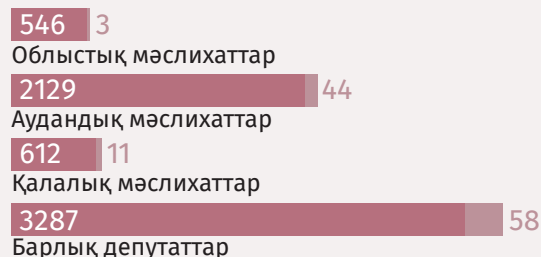
Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

7.8-сурет**Жастардың пікірінше, сайлау – бұл ..., %**

- Менің азаматтық борышым
- Елдегі ахуалды өзгертудің нақты мүмкіндігі
- Өмірдегі маңыздылығы аз кезең, өйткені менің дауысым ештеңе шешпейді
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

бойынша респонденттердің басым бөлігі (40,5%-ы) тек сайлауға қатысып қана қоймай, бұл ұстанымды өзінің азаматтық борышы ретінде білдіріп, саналы түрде дауыс береді (7.7-сурет). Мұндай электоралдық мінез-құлықты оңтайлы үлгі ретінде айқындауға болады. Себебі қабылданған шешімдер үшін өзінің жауапкершілігін сезіну электоралдық белсенділіктің негізі саналады [12]. «Бұл оған кімнің қатысатынына байланысты» деген жауапты таңдаған респонденттерді (20,8%) де осы үлгіге жатқызуға

7.9-сурет**Қазақстан Республикасы мәслихаттары депутаттарының жас ерекшелігі бойынша құрамы**

- Барлық депутаттар
- 1984 жылға дейін (30 жасқа толмаған)

Дереккөзі: ҚР ОСК

болады. Бұл олардың саналы түрде электоралдық процеске қызығушылық білдіретінін көрсетеді. Респонденттердің тек 9,8%-ы ғана сайлауға бармай, «менің дауысым ештеңе де шешпейді» деп санайды. Электоралдық мінез-құлықтың бұл түрін апатиялық (ешқандай) деп айқындауға болады.

Респонденттердің жартысынан көбі (77,2%) жастардың электоралдық мінез-құлқының құндылық аспектісі саналы көзқараспен және ұтымды тәсілмен сипатталады, ал құбылмалы күйдегі, бірақ абсентеизмге бейім жастардың бір бөлігі сайлау «өмірдегі маңыздылығы аз кезең, өйткені менің

7.10-сурет**Қазақстан Республикасының аудандық маңызы бар қалалар, ауылдық округтер, ауылдық округтің құрамына кірмейтін кенттер мен ауылдар әкімдерінің жас ерекшелігі бойынша құрамы**

- Барлық әкімдер
- 25-30 жас аралығындағы

Дереккөзі: ҚР ОСК

дауысым ештеңе шешпейді» деген көзқарасты ұстанады – 14,8%. Ал сауалнамаға қатысушылардың 8%-ы жауап беруге қиналған (7.8-сурет).

Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясының деректерін (2014 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша), сондай-ақ жастар саясаты жөніндегі өңірлік атқарушы органдардың ақпаратын талдау ҚР Парламентінде 30-ға толмаған жас депутаттардың жоқтығын, барлық деңгейдегі мәслихаттарда олардың аз екенін көрсетті. Депутаттардың жалпы санынан жас депутаттардың үлесі 1,76% құрады (7.9-сурет).

30-ға толмаған жастар негізінен аудандық мәслихаттардың депутаты болып сайланады, бұл ретте Астана және Алматы қалаларында мұндай жастағы депутаттар жоқ екенін атап өту қажет.

Қазақстан Республикасының аудандық маңызы бар қалалары, ауылдық округтері, ауылдық округтің құрамына кірмейтін кенттері мен ауылдары әкімдерінің сайланған корпусында жас әкімдер аз – 2436 (7.10-сурет).

Сандық арақатынаста ауылдық округтер арасында жас әкімдер көп (62 лауазымды адам). Аумақтық округ құрамына кірмейтін аудандық маңызы бар қала, ауылдық округтер, кенттер мен ауылдар әкімдерінің арасында жастардың үлесі 3% құрады.

Ұсынылып отырған талдау бүгінгі таңда жастар тек электорат ғана емес, сайлау процесінің, демек әлеуметтік-саяси өзгерістердің әлсіз болса да, нақты субъектісі екенін тағы бір мәрте дәлелдеді.

Сенім білдіру және қолдау көрсету, оның ішінде қаржылай демеу мемлекеттің жастарға деген

көзқарасының қағидасына айналуы тиіс. Қазақстанда жастар бағдарламаларын және жобаларын іске асыру тәжірибесі жастардың әлеуметтік ұтқырлығын қолдау мен жұмылдырудың түріне айналып отыр. Бағдарламалар мен жобалар арасында «Жасыл ел» бағдарламасы және «Дипломмен – ауылға!» жобасы, қоғамдық бастамашылдық жобалар арасында «Жастар – Отанға!», «Сәтті қадам», «Жастардың кадрлық резерві» кеңінен танымал.

Қоғамдық пікірді анықтау мақсатында жүргізілген сауалнама деректеріне сәйкес жастар жобалары туралы жастардың ақпаратқа қанықтығы және оған қатысу деңгейі жеткілікті емес екенін атап өту қажет (7.11-сурет). Бұл жастардың өз арасындағы әлеуметтік енjarлығын және аталған жобалар мен бағдарламалардың мазмұнын жастар арасында түсіндіру шараларының маңыздылығы жоғары екенін көрсетеді.

Қоғамдық пікірді анықтау мақсатында жүргізілген сауалнама қорытындысы жастар бағдарламаларын насихаттау бойынша ақпараттық науқанды кеңінен жүргізу, оларға жастардың қатысу деңгейін жоғарылату, оларды жүзеге асыру тиімділігі мен нәтижелігіне сараптама және бағалау жүргізу қажеттігін дәлелдеп отыр.

Саяси партиялар мен қоғамдық ұйымдардың қызметіне қатысу

Жастардың саяси партиялар мен қоғамдық ұйымдардың қызметіне қатысуы оларды белсенді саяси процеске жұмылдыру индикаторларының бірі болып табылады. Жергілікті атқарушы органдардың деректеріне сәйкес жастар еліміздегі сегіз саяси партияның мүшесі болып табылады. Ақтөбе, Алматы, Қарағанды, Оңтүстік Қазақстан облыстарының жастары саяси партиялардың барлық спектріне саяси артықшылық береді (7.12-сурет). Өңірлік өкілдіктерінің тармақталған желісі бар және жастармен жұмыс істеу стратегиясы дамыған саяси партиялар жастармен мақсатты жұмыс жүргізуге мүмкіндік алады. Оларға «Нұр Отан» партиясы, ҚКХП жатады.

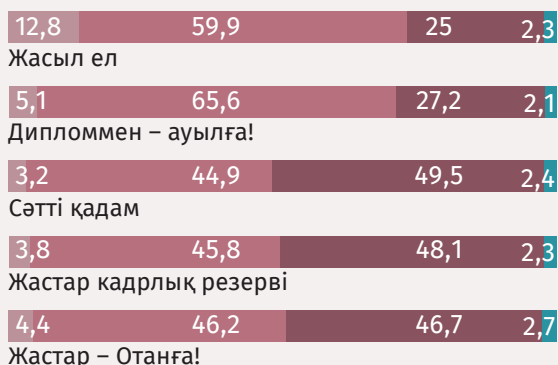
Бұл қызмет басқа партияларда жастар қанатын ресімдеу түрінде ұйымдық-құқықтық мәртебені иеленбеген немесе жастармен жүргізілетін жұмыс басымдықтарын өзекті ету деңгейінде қалған.

Жастардың саны жағынан «Нұр Отан» билік партиясы көш ілгері, одан кейін арадағы айтарлықтай айырмашылықпен «Ауыл» ҚСДП, «Ақ жол», ҚКХП, ЖСДП орналасқан. Елордада жастардың басым бөлігі «Нұр Отан» партиясының саяси идеалдарын ұстанады. Олардың аздаған бөлігі «Ауыл» ҚСДП-ның, «Бірлік» саяси партиясының, ҚКХП-ның саяси акценттеріне қызығушылық танытады.

Елдің саяси партияларындағы жастардың саны туралы жоғарыда келтірілген деректер жастардың партияларға көзқарасын анықтау мақсатында жүргізілген әлеуметтік сауалнаманың қорытындысымен сәйкес келеді. Респонденттердің жартысы (50,5%) белгілі бір партияға басымдық береді, 26,1% – ешбір партияны қолдамайды, олар

7.11-сурет

Респонденттердің жастарға бағытталған бағдарламалар мен қоғамдық бастамашылдық жобалар жайлы хабардар болуы, %

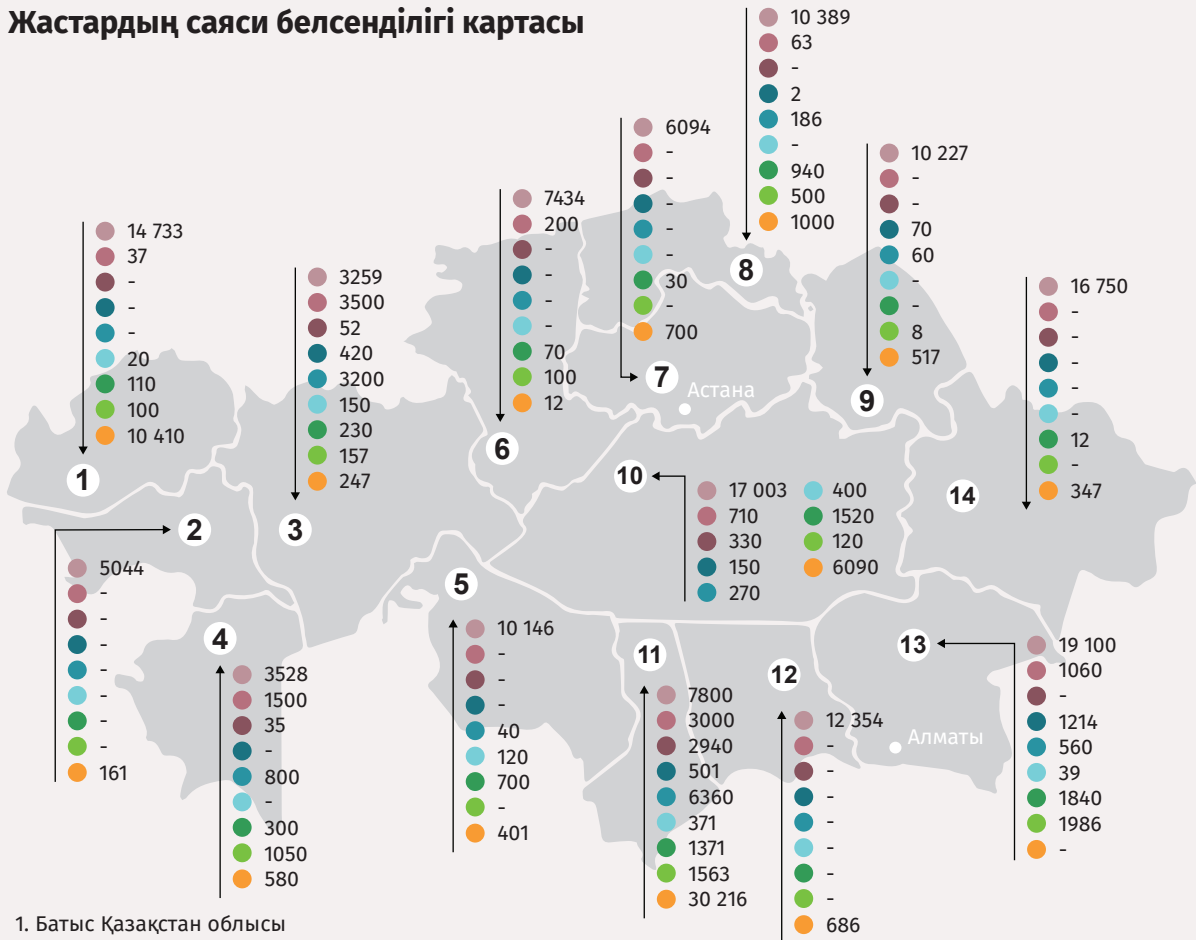

- Қатыстым
- Естідім, бірақ қатыспадым
- Білмеймін/Естіген жоқпын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

7.12-сурет

Жастардың саяси белсенділігі картасы

1. Батыс Қазақстан облысы
2. Атырау облысы
3. Ақтөбе облысы
4. Маңғыстау облысы
5. Қызылорда облысы
6. Қостанай облысы
7. Ақмола облысы
8. Солтүстік Қазақстан облысы
9. Павлодар облысы
10. Қарағанды облысы
11. Оңтүстік Қазақстан облысы
12. Жамбыл облысы
13. Алматы облысы
14. Шығыс Қазақстан облысы

- «Жас Отан» ЖҚ*
- «Ақ Жол»
- ҚКП
- Қазақстан патриоттарының партиясы
- «Ауыл» ҚСДП
- «Бірлік» саяси партиясы
- ҚКХП
- ЖСДП
- Этномәдени бірлестіктер

Алматы	Астана
6 054	14 200
-	20
-	65
1	-
710	1500
-	1526
25	1249
-	-
4000	839

Дереккөзі: Жергілікті атқарушы органдар

*«ЖасОтан» мүшелерінің саны бойынша мәліметтер «Нұр Отан» партиясының жастар қанатымен ұсынылған

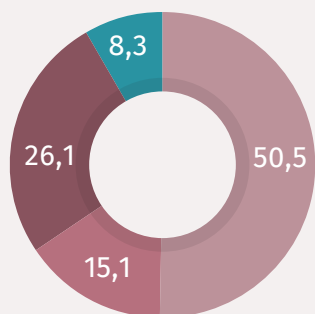
жайлы ештеңе естімегендердің қатары 15,1% жетсе, 8,3% жауап беруге қиналған (7.13, 7.14-суреттер).

Сауалнама нәтижесінен көріп отырғанымыздай, өңірлік бөліністе Ақтөбе облысының жастары (69,9%) өздерінің партияларға қатысты көзқарастарын сенімділікпен білдіріп отыр. Сәйкесінше аймақта саяси партияларды білмейтіндердің үлесі төмен (6,8%), ал «ешбір саяси партияны қолдамаймын» деген жауапты облыс респонденттерінің 14,6%-ы таңдаған.

Елдің саяси алаңында қызмет ететін партиялардан хабарсыз респонденттердің ең жоғары пайызы Атырау облысына тиесілі – 35,3%. Солтүстік Қазақстан облысы ешбір саяси партияны қолдамайтындардың саны жағынан алға шықты – 39,7%. Елорданың жас тұрғындары өздерінің партияларға қатысты көзқарасы жағынан алматылық қатарластарына қарағанда көш ілгері, тиісінше 63,2% және 60,8%. Астаналық жастардың төрттен бір бөлігіне жуығы

7.13-сурет

Жастардың еліміздегі саяси партияларды қолдау деңгейі, %

- Мен белгілі бір партияны қолдаймын
- Мен Қазақстанда қандай партиялар қызмет ететінін білмеймін
- Ешбір партияны қолдамаймын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

(22,3%) партиялар жайлы білмейтін болып шықты, ал алматылықтардың 21,6%-ы бірде-бір партияны қолдамайды. Жастардың басым бөлігі «Нұр Отан» партиясына (81,8%) артықшылық береді. «Ақ жолдан» (2,5%) басқа қалған партиялар дауыстардың 1% да жинаған жоқ (7.15-сурет). Сауалнама қорытындысы жастардың басқа партияларды білмейтіндерін көрсетіп отыр.

Тәжірибе көрсетіп отырғандай, этносаралық қатынас пен қоғамдық келісім – аса маңызды саяси-идеологиялық құндылық. Олар ұлттық мүддемен өте тығыз байланысты, оларды айқындайды және көрсетеді, қоғамның экономикалық және саяси тұрғыда табысты даму шарттары ретінде қолданылады.

Жастар өз этносының мүддесін Қазақстан халқы Ассамблеясының аясында қызмет ететін елдегі этномәдени бірлестіктердің жұмысына қатысу арқылы білдіре алады. Олардың құрамындағы жастардың саны бойынша Оңтүстік Қазақстан облысы көш бастайды (30216), одан кейін Батыс Қазақстан (10410), Қарағанды (6090) облыстары орналасқан. Этномәдени бірлестіктердегі адамдардың жалпы санынан жастардың үлесі 1,3% құрады (7.12-сурет). Келтірілген деректер жастардың этномәдени бірлестіктер қызметіне қатысуына, олардың құрылымында жастар қанатын құруға және дамытуға кең мүмкіндіктер бар екенін көрсетіп отыр. Алайда этномәдени бірлестіктердің әлеуетін нығайту үшін олардың қызметіне жастарды тарту қажет.

Әлеуметтік зерттеу қорытындысына жүгінсек, жастардың басым бөлігі (53,6%) өздерін ең алдымен Қазақстан азаматтары деп есептейді. Содан кейін ғана жастар өздерін этностық тобымен (12,5%),

7.14-сурет

Жастардың еліміздегі саяси партияларды қолдау деңгейі (өңірлік қимада), %

- Мен белгілі бір партияны қолдаймын
- Мен Қазақстанда қандай партиялар қызмет ететінін білмеймін
- Мен ешбір партияны қолдамаймын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

7.15-сурет

Жастардың партияларды қолдау деңгейі, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
1%-дан төмен мәндер көрсетілмеген

* Жауаптар нұсқасын респонденттер өздері ұсынды

7.16-сурет**Жастардың ортақтық (тұтастық) сезімін сезінуі, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

өз замандастарымен (12,4%) байланыстырады (7.16-сурет).

Этносаралық қатынастар оң бағытта дамып келеді, сауалнамаға қатысушылардың 56,4% жағдай жақсарғанын атап өткен (7.17-сурет). Респонденттердің 4%-ға жуығы ғана жағдай нашарлағанын көрсетті. Жастардың үштен бірі үшін жағдай өзгерген жоқ әрі бірқалыпты.

Бүгінде еліміздің жас ұрпағы әлеуметтенетін

7.17-сурет**Жас респонденттердің пікірінше, соңғы жылда ұлты әртүрлі адамдар арасындағы қарым-қатынас..., %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

қоғамның полиэтникалылығын ескере отырып, жастарда этномәдени сауаттылықты қалыптастыруда жаңа білім беру стратегиялары мен тәсілдерін әзірлеу қажеттігі анық байқалып отыр.

Этномәдени сауаттылық объективті-субъективті құбылыс ретінде адамның полиэтникалық ортада жайлы өмір сүру, дүниетанымның таяздығын еңсеру, этностардың өзара әсерін жете түсіну мақсатында түрлі мәдениеттерді зерделеуге әзірлігін қамтиды.

Елдің кәсіподақтары жұмысшы және студент жастардың мүдделері мен құқықтарын қорғауға бағытталған. Бұл басымдықтар Кәсіподақтар федерациясы қызметінің стратегиясында, көптеген салалық, өңірлік келісімдер мен ұжымдық шарттарда, соның ішінде Қазақстан Республикасының Үкіметі, жұмысшылардың республикалық бірлестіктері мен жұмыс берушілердің республикалық бірлестіктері арасындағы 2012 – 2014 жылдарға жасалған Бас келісімде айқындалған [13].

Республикалық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық және қызмет көрсету салалары қызметкерлерінің республикалық кәсіподағы, «Қазақстан Су Арнасы» ҚР сумен жабдықтау және су бұру жөніндегі кәсіпорындар қауымдастығы, «Қазақстандық жылумен жабдықтау ұйымдары қауымдастығы» ЗТБ мен ҚР Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері агенттігі арасындағы 2012 – 2014 жылдарға арналған салалық шарттың шеңберінде қызметкерлерді қысқарту кезінде жұмыста қалдыру басымдығы 29 жасқа дейінгі жас мамандарға берілетіні көрсетілген. Жастардың әлеуметтік кепілдіктерін сақтау бағытында «жұмыс беруші жастарды жұмысқа орналастыру кепілдіктерін қолданыстағы заңнамаға сәйкес қамтамасыз етеді», «салаға жас мамандарды тарту мақсатында жұмыс берушілер кәсіподақпен бірлесіп, әрбір кәсіпорында жастарды өндірісте бекітуді ынталандыратын бағдарламаны әзірлейді» [14].

Еңбек етушілердің заңнамалық құқықтары мен кепілдіктерін сақтау бағытында әлеуметтік қорғау мүмкіндіктері 2 млн. 200 адамды тартады. Қазақстан Республикасы Кәсіподақтар федерациясының деректері бойынша оның ішінде 730 мыңнан астамы, яғни 1/3-і жастар (35 жасқа дейінгі) болып табылады. Олар кәсіподақтар мүшелерінің жалпы санынан 33% астамын құрады.

Қазақстан Республикасы Кәсіподақтар федерациясының деректері бойынша теміржолшылардың, денсаулық сақтау, білім және ғылым, мәдениет, мұнай-газ кешені қызметкерлерінің кәсіподақтарында жастар саны артып келеді.

Жастардың білім беру және ғылым, денсаулық сақтау ұйымдарының облыстық, салалық кәсіподақ органдарына мүше атануы кәсіподақтардың мүшелері саналатын техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының жекелеген студенттеріне кәсіподақ шәкіртақысын тағайындау мен төлеудің енгізілген тәжірибесін пайдалануға мүмкіндік береді. Тиісті салалық кәсіподаққа мүше болу және ұйымның жастар белсендісі мәртебесі шәкіртақы тағайындаудың міндетті шарты болып табылады.

Жастардың еліміздегі кәсіподақтардағы қызметі

7.18-сурет

2010-2014 жж. аралығындағы жастар ұйымдарының саны

	2010 жыл	2011 жыл	2012 жыл	2013 жылдың 2-тоқсаны	2014 жылдың басы
Қазақстан Республикасы	1043	966	1086	1073	1081
Ақмола облысы	59	64	62	62	72
Ақтөбе облысы	22	29	28	29	39
Алматы облысы	46	46	50	54	54
Атырау облысы	22	20	25	27	29
Шығыс Қазақстан облысы	110	74	184	124	90
Жамбыл облысы	58	59	62	70	75
Батыс Қазақстан облысы	72	74	74	86	87
Қарағанды облысы	68	82	79	80	80
Қостанай облысы	100	80	103	102	115
Қызылорда облысы	55	56	59	60	60
Маңғыстау облысы	32	19	30	30	30
Павлодар облысы	63	31	64	71	73
Солтүстік Қазақстан облысы	47	50	57	60	63
Оңтүстік Қазақстан облысы	74	71	71	76	77
Алматы қ.	160	160	80	76	58
Астана қ.	55	51	58	66	79

Дереккөзі: ҚР БҒМ деректері

олардың азаматтық белсенділігін арттыруға, өз құқықтарын қорғаудың жауапкершілігі мен маңыздылығын түсінуді қалыптастыруға оң әсер етеді.

Жастардың азаматтық белсенділігі жастардың қоғамдық ұйымдардағы қызметі арқылы іске асырылады. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің деректері бойынша еліміздегі жастар ұйымдарының қатары 1081 жеткен. Олардың саны жыл сайын артып келеді. Мәселен, 2010-2013 жж.

аралығында сәйкесінше 1043, 966, 1086, 1073 жастар ұйымдары қызмет еткен [15]. Ағымдағы жылы олардың қатары 1081-ге жетті (7.18-сурет). Жастар ұйымдары, әсіресе Қостанай (115) және Шығыс Қазақстан (90) облыстарында көп. Жастардың саны бойынша әдетте Оңтүстік Қазақстан облысы көш бастағанымен, аймақтағы жастар бірлестіктерінің саны жоғарыда аталған облыстармен салыстырғанда аз. Ең төменгі көрсеткіш Атырау облысында байқалып отыр (29).

Отандық үкіметтік емес ұйымдардың (бұдан әрі - ҰЕҰ) көпшілігі өз қызметін денсаулық сақтау, гендерлік теңдік, адамның құқықтарын қорғау және азаматтық қоғамды нығайту сияқты бағыттар бойынша балалармен және жастармен жұмыс жүргізуге жұмылдырған.

Бұл ретте ҰЕҰ қызметін жеткізушілердің консультациялық, ақпараттық және тұтастай алғанда түсіндіру жұмыстары форматына бағытталуы әлеуметтік қызметтердің қазақстандық нарығына тән ерекшелігі болып табылады.

ҰЕҰ тек 10% жуығы халықтың нақты мәселелерін шешуге бағытталған тікелей қызметтерді (мүгедектерді қолдау, қиын жасөспірімдермен жұмыс, жастарға арналған оңалту орталықтарына бас-көз болу) ғана көрсетеді.

Әлеуметтік зерттеудің деректері бойынша жастар бірлестіктерінің арасында «Нұр Отан» басқарушы партиясының жастар қанаты, Президенттік «Болашақ» бағдарламасы стипендиаттарының қауымдастығы, «Жас Ұлан» және «Жас Қыран» жасөспірімдер ұйымдары мен «Жасыл ел» еңбек жасақтары кеңінен танымал (7.19-сурет). Респонденттер іс-шараларға қатысу деңгейі бойынша «Жасыл елді» (11,6%), «Жас Отанды» (10,1%), «Жас Ұланды» (8,3%) атап өтті. Респонденттердің жартысынан астамы Студенттік құрылыс жасақтарының республикалық штабы - 55,8%, Жұмысшы жастардың одағы - 54,4%, Ауыл жастарының одағы - 53,1% туралы білмейді.

Осылайша жас респонденттер ірі жастар ұйымдарының қызметіне жастардың қатысу дәрежесі төмен екендігін атап өтті.

Жастар ұйымдары қызметіндегі басты мәселелер ретінде әлі де белсенділіктің төмендігі, мемлекеттік әлеуметтік тапсырысқа үміттену, жұмыстағы мақсаттылықтың жоқтығы қалып отыр. Оның салдарынан жастар мүддесін білдіру және қорғау қызметінің тиімділігі төмен.

Бұл тұжырымдарды қоғамдық пікірге жүргізілген сауалнама деректері растайды. Осылайша жүргізілген әлеуметтік зерттеудің қорытындысына сәйкес сарапшылардың 34% мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс жастардың үкіметтік емес ұйымдары қызметін қолдаудың негізгі тетігі деп санайды. Сарапшылардың 42% алға қойған міндеттер үнемі іске асырыла бермейді, сондықтан елімізде жастар ҰЕҰ қызметін қолдаудың түрі ретінде мемлекеттік тапсырыс әрдайым тиімді болмайтынын мойындады.

Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс аясындағы жастар бірлестіктері қызметінің кемшілігі іс-шараларға қатысатын негізгі әлеуметтік топ оқушылар екенін атап өту қажет. Олар қиын өмірлік жағдайға ұшыраған жастардың әлеуметтік әлжуаз санаттарын (балалар

7.19-сурет**Жастар ұйымдары жайлы жастардың хабардар болуы, %**

- Қатыстым
- Естідім, бірақ қатыспадым
- Білмеймін/Естіген жоқпын
- Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

үйлерінің тәрбиеленушілері, т.б.), жұмысшы жастарды, бейәлеуметтік топтардың өкілдерін қамтымайды. Сарапшылардың 50% пікірі бойынша дөңгелек үстелдер, кеңестер, конференциялар жастар ұйымдары жұмысының тиімсіз үлгісі. Консалтингтік сипаттағы іс-шаралар, әлеуметтік қызметтер жұмысы секілді әлеуметтік бағыттағы қызметтерді көрсету, семинарлар, тренингтер, бос жұмыс орындарының жәрмеңкелері тиімді болып танылды.

Сарапшылар жастар ұйымдарының өте өзекті мәселелерінің алғашқы үштігіне ұйымдарда материалдық-техникалық базаның (42%), жұмыста білімнің, тәжірибе мен біліктіліктің (40%), жастардың ҰЕҰ жүйелі түрде қаржыландырудың (32%) жоқтығын атап өтті (7.20-сурет). Кадр мәселелері проблемалардың екінші тобына кірді: жастар ұйымдарында басшыларды «жоғарыдан» тағайындау,

7.20-сурет**Жастардың пікірінше, ҰЕҰ ең басты мәселелері, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

кадрлардың тұрақтамауы.

Сарапшылардың басым бөлігі жастарға жұмысқа орналасуға жәрдемдесуді жастар ұйымдары қызметінің бір бағыты ретінде өңірлерде дамытқан жөн дейді (72%). Сарапшылардың үштен бірі үшін кәсіптік бағдар беру жұмысы маңызды болып табылады (34%). Осылайша сарапшылардың көзқарасы тұрғысынан әлеуметтік сипаттағы іс-шаралардың маңыздылығы аса жоғары (7.21-сурет).

Мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты жүзеге асыру рәсімдерінің жетілдірілмегені, жобаларды орындаудың қысқа мерзімі жастар ұйымдарын дамытуға кедергі келтіретін еңсерілмейтін тосқауылға айналып отыр.

Бұл үрдістерге қарамастан, ұлттық онлайн-консультациялардың деректері бойынша жастардың 84,93%-ы жастар саясатына қатысу және әсер ету мүмкіндігіне ие екендігін көрсетсе, 22,31%-ы жастар айтарлықтай әсер ете алады деп есептейді.

Жергілікті өзін-өзі басқаруды, жастардың әлеуметтік әлжуаз санаттарымен ерікті жұмысты дамытуда жастар ұйымдарының әлеуеті аса маңызды.

7.2. ЖАСТАРДЫҢ НАРАЗЫЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІНІҢ ДЕҢГЕЙІ: ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖАСТАРДЫҢ ПІКІРІ

Осы зерттеу шеңберінде жүргізілген әлеуметтік зерттеу жастар арасында жаппай наразылық білдірудің туындау мүмкіндіктері туралы жас респонденттердің пікірін зерделеуге жол ашады.

7.21-сурет

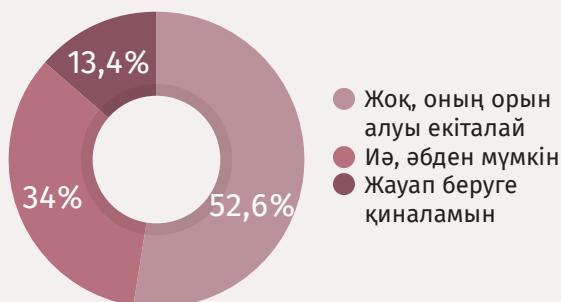
Жастар ҮЕҰ жұмысының дамуды қажет ететін бағыттары (сарапшылардың пікірі), %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

7.22-сурет

Жастардың ықтимал жаппай наразылық білдіру акциялары туралы пікірі, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша, %)

Әрбір екінші респонденттің пікірінше, жаппай наразылық білдіру акцияларының орын алуы екіталай. Бұл әлеуметтік сауалнама бойынша жүргізілген жастар саяси белсенділігінің дәстүрлі емес үлгілерінің ықтимал көріністерін талдау арқылы анықталды (7.22-сурет).

7.23-сурет

Жастар жаппай наразылық білдіру акцияларына итермелейтін мәселелерді атап өтті, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

Жастар арасында наразылық тудыруы мүмкін себептердің алғашқы үштігіне экономикалық сипаттағы мәселелер кіреді (7.23-сурет).

Жастар өз мүдделерін қорғаудың басты тетігі ретінде сотқа жүгінуді қарастырады. Оған елімізде жүргізілген сауалнамаға қатысушылардың 37,4%-ы сенімді (7.24-сурет). Жастар арасындағы құқықтық сана-сезім деңгейі арта түскені байқалады. Өткен жылы дәл осы жауапты жас респонденттердің 18,4%-ы таңдады. Билеуші партияға сенім артқандардың үлесі жоғары. Өскекең ұрпақ өз мүдделерін қорғау жолында «Нұр Отан» партиясының қоғамдық қабылдау бөлмесіне жүгінбек (15,5%). Сауалнама нәтижесіне сәйкес үшінші орынды

7.24-сурет**Жастар өз мүдделерін қорғаудың жолдарын таңдайды, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

бұқаралық ақпарат құралдары (15,2%) иеленді.

Респонденттердің 23,3% мүдделерін қорғау мақсатында түбегейлі шараларға иек артпақ. Сауалнамаға қатысушылардың 17,2% шара қабылдаудан бас тартатындарын көрсеткен. Ал 10,8%-ы жауап беруге қиналған.

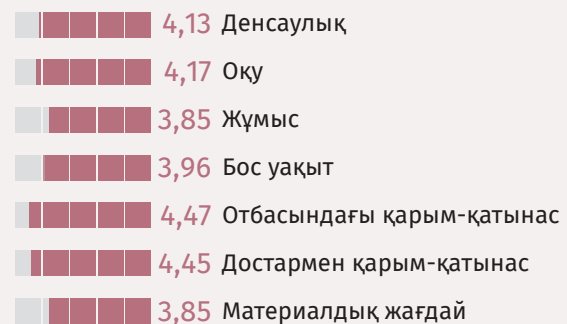
7.3. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖАСТАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ

Жастардың әлеуметтік көңіл-күйі құндылықтарға айтарлықтай ықпалын тигізеді. Әлеуметтік сауалнаманың деректері бойынша жас респонденттердің басым бөлігі (77,8%) өз өмірлеріне қанағаттанады. Өмірлеріне көңілдері толмайтындардың үлесі – 18,1% (7.25-сурет).

Жастардың әлеуметтік көңіл-күйі жалпы өзінің өміріне көңілі толуымен сипатталады (7.26-сурет). Жастар өздерінің жұмысы мен материалдық жағдайына қанағаттанбайды. Бұл қайта әлеуметтену

7.25-сурет**Жастардың өз өмірлері жайлы пікірлері, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

7.26-сурет**Жастардың өз өмірлеріне қағаттануын 5 баллдық шәкіл бойынша бағалау**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

кезеңінде жастардың жаңа мәртебені (кәсіптік, тұлғалық, отбасылық) иелену тұрғысынан түсінікті.

Өмірлік құндылықтар рейтингінде отбасы (90,8%), денсаулық (57,5%), достар (40%), балалардың болашағы (16,2%), махаббат, сүйікті адам (13,4%) тәрізді игі құндылықтар басымдыққа ие (7.27-сурет).

Сауалнамаға сәйкес жастар үшін Отанға қызмет ету аса маңызды құндылық емес (4,1%) (7.27-сурет). Дегенмен жас респонденттердің басым бөлігі (64,3%) еш мүдірмей, өздерін Қазақстанның патриоты ретінде санайтындарын көрсеткен (7.28-сурет). Арадағы мұндай айырманы жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларға бейімделу кезеңіндегі жастар үшін өзін өзі анықтау міндетінің маңыздылығымен түсіндіруге болады.

Негізінен жас респонденттердің дені үшін «қазақстандық патриотизм» ұғымы елі үшін мақтаныш

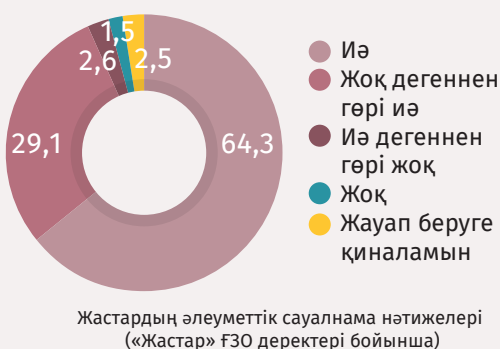
7.27-сурет

Жас респонденттер өздері үшін ең маңызды құндылықтарды атап өтті (үш жауаптан артық емес), %

7.28-сурет

Қазақстандық жастар өздерін патриот деп санайды, %

сезімімен және оны қорғауға деген ұмтылыспен, өз мемлекетіндегі өмірді жақсартумен ұштасады (7.29-сурет).

Жастар жұмысқа орналасу, жұмыссыздық (47,7%), тұрғын үй (44,9%) және материалдық қиындықтар (қаржының тапшылығы, бағаның қымбаттығы) – 40,9% сияқты экономикалық сипаттағы мәселелерді өте өзекті мәселелер деп есептейді (7.30-сурет).

7.29-сурет

Жастардың пікірінше, қазақстандық патриотизм – бұл ... (екі жауаптан артық емес), %

Жастардың табыс пен мансаптық өсудің құрамдас бөліктерін бағалауы қисынды. Олар оған жақсы білімді (64,1%), жоғары біліктілікті, кәсіптік даярлықты (43,5%), заңдық сауаттылықты (29,7%) жатқызады. Жастар дарын, бай ата-ананың болуы, қажетті байланыстар мен таныстар, және т.б. секілді субъективті факторларға сенім арта қоймайды (7.31-сурет).

Таяудағы бес жылдықты жастар өзін-өзі жетілдіруге арнамақ. Басымдықтардың алғашқы бестігін сапалы білім алу (34,9%), мамандық бойынша еңбек ету (31%), баспаналы болу (20,1%), табысты мансапқа қол жеткізу (19,5%) құрайды (7.32-сурет).

Қазақстандық жастар саяси қатысудың дәстүрлі түрлерін таңдауға бейім келеді. Олар үшін жастар қоғамдық бірлестіктерінің, саяси партиялардың (5,5%), кәсіподақтардың, этномәдени (1,3%) және басқа да бірлестіктердің қызметіне араласу, мемлекеттік қызметте еңбек ету саяси қызметтің ең кең таралған үлгілері болып табылады.

Жастардың саяси белсенділігі көбіне жастардың қоғамдық бірлестіктерінің қызметіне қатысуы арқылы байқалады. Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс қаржыландырудың негізгі көзі, демек жастар қоғамдық бірлестігі жұмысының де негізі болып табылады. Жастардың нақты мәселелерін шешу бойынша тікелей қызметтерді (мүгедектерді қолдау, қиын жасөспірімдермен жұмыс, жастарға арналған оңалту орталықтарын ұстау) көрсететін ҰЕҰ-ның саны аз. Жастар ұйымдары легитимділік дағдарысына тап болады, бұл ұйымдағы жастар санының азаюына әкеледі. Еріктілер қозғалысы жеткілікті деңгейде

7.30-сурет**Жас респонденттер жастардың өте өзекті мәселелері ретінде есептейді, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

дамымаған.

Бұл тұжырым ұлттық онлайн-консультациялардың қорытындысымен сәйкес келеді. Оған сәйкес респонденттердің тек 12%-ы еріктілік қызметпен айына бірнеше рет айналысатындарын көрсетті.

Қазақстандық жастар қоғамдық-саяси процестердің нақты субъектісі болып табылады. Олардың өзін-өзі жетілдірудегі әлеуеті зор және мақсат-

7.31-сурет**Жастардың пікірінше, табысқа және мансаптық өсуге қол жеткізу үшін қажетті факторлар, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды, 1%-дан төмен мәндер көрсетілмеген

мұраттары биік екенін атап өткен жөн. Жастардың бастамашылдық белсенділігін тарту, олардың арасындағы патерналистік пиғылды жою мақсатында мемлекет пен жастар арасындағы диалогты әріптестік байланыстарды орнату арқылы жандандыру қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. «Қазақстан-2050» Стратегиясы: «Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://www.akorda.kz>
2. Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі жаңа моделінің тұжырымдамасы, «Мемлекеттік қызмет туралы» Заң. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://www.adilet.zan.kz/rus/docs/Z990000453>; <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1100000119>
3. «А» корпусының әкімшілік мемлекеттік қызметшілерін ротациялау қағидалары. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1400000721>
4. Қазақстан Республикасында саяси мемлекеттік қызметшілердің саны 8 есе қысқарды. 2013 жылғы 26 наурызда Орталық коммуникациялар қызметіндегі брифингте Мемлекеттік қызмет істері агенттігі төрағасы А. Байменовтің сұхбаты. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://www.kursiv.kz/news/details/vlast/CHislennost-politicheskikh-gossluzhashih-v-RK-sokratilas/>

7.32-сурет

Жастар алдағы 5 жылда бағындыруды қалайды, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

[Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: www.elections.ca.

8. The Constitution of the United States. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://www.law.cornell.edu/constitution/overview>

9. «Ресей Федерациясының Президентін сайлау туралы» 2003 жылғы 10 қаңтардағы N 19-ФЗ Ресей Федерациясының Федералдық заңы // Российская газета; «Ресей Федерациясының Федералдық Жиналысының Мемлекеттік Думасына депутаттарды сайлау туралы» 2005 жылғы 18 мамырдағы N 51-ФЗ Ресей Федерациясының Федералдық заңы // Российская газета. 2005 жылғы 24 мамыр; Ресей Федерациясының Орталық сайлау комиссиясы. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік тәртібі: <http://www.cikrf.ru>.

10. Election System in Japan. Local Governance (Policy Making and Civil Society) 2007. [Электрондық ресурс]. – қолжетімділік режимі: www.freechoice.jp.

11. Voting rights in Europe. FORUM Factsheet. June 2012. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://www.forum.nl>.

12. Бычкова М.Н., Лопатина А.Ф. Электоральная пассивность молодёжи: пути преодоления проблем. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://pr.tsu.ru/articles/145/>.

13. Қазақстан Республикасының Үкіметі, жұмыскерлердің республикалық бірлестіктері мен жұмыс берушілердің республикалық бірлестіктері арасындағы 2014 – 2014 жылдарға арналған бас келісім. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: <http://online.zakon.kz>.

14. «Қазақстан Республикасының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық және көрсетілетін қызметтер саласы жұмыскерлерінің кәсіподағы», «Қазақстан Су Арнасы» РК сумен жабдықтау және су бұру кәсіпорындарының қауымдастығы, «Қазақстандық жылумен жабдықтау ұйымдарының қауымдастығы» заңды тұлғалар бірлестігі мен Қазақстан Республикасының Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері агенттігі арасындағы 2012 – 2014 жылдарға арналған салалық келісім. [Электрондық ресурс]. – қолжетімділік режимі: kds.gov.kz/images/web/doc-planu/soglashenie_2607121155.doc.

15. «Қазақстан жастары – 2013» Ұлттық баяндамасы. Ж.К. Боқанова, Ж.К. Кәрімова, Г.Т. Илиясова, Б.Б. Масатова, К.М. Хамчиев, Е.В. Варкентин, Р.А. Құдайбергенов, Р.А. Абраева және басқалары. – Астана: «Жастар» ҰЗО, 2013 ж., 169-б.

5. Australian Electoral Commission Candidates Handbook. The Australian Electoral Commission. LanePrint&Post. 2013г. [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік режимі: www.aec.gov.au.

6. Nomination and voting procedures governing presidential elections in selected places. Prepared by Yuki HUEN. 1 November 2013. legco.gov.hk; www.elections-legislatives.fr.

7. How to Become a Candidate. ElectionsCanada.

8-ТАРАУ

ЖАСТАР СУБМӘДЕНИЕТТЕРІ

8.1. СУБМӘДЕНИЕТ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ЖҮЙЕ РЕТІНДЕ

Жастар – қоғамның түрлі салаларының, соның ішінде мәдениеттің де экспериментаторы. Жастардың әлеуметтік топ ретінде ерекшелігі оларға үнемі қоғамдық ықпалдың объектісі болу басымдық сипатынан әлеуметтік-өзгеріс қызметінің субъектісі болудың басымдық сипатына көшу жағдайы тән. Жастардың «есеюінің» әлеуметтік мәні осында жатыр. Қоғамдық пікір жастар субъектілігінің жүзеге асырылуын әдетте «жастар субмәдениеті» түсінігімен байланыстырады.

Субмәдениет (subculture) – құндылықтары, ұстанымдары, жүріс-тұрыс дағдылары қоғамда «билік еткен» мәдениеттен ерекшеленетін кейбір топтардың өмірлік стилінің жүйесі.

«Біз - Олар» психологиялық антонимі ретінде көрінетін жастар мәдениетінің дербестігі, әсіресе жас буынның өзіндік мәдени (тар мағынада) стереотиптерінің деңгейінде анық байқалады: «өзіміздің» музыкамыз, «өзіміздің» сән үлгіміз, «өзіміздің» әңгімеміз бар, ол «әке/шешенікі» деген пікір гуманитарлық әлеуметтенудің институционалдық

құралдары деп саналады. Мұнда жастардың мәдени шеттелуі, яғни саналы түрде жаңа бірегей ізденіске мойынұсынып, жаңа стиль қалыптастыру мақсатында жас буынның бай мәдени мұрадан қол үзуі байқалады.

Сауалнамаға қатысқан респонденттердің 25,5% жастар субмәдениеті дегеніміз «қазіргі жастардың өмір стилі», 23,8%-ы «көпшілікке өзін-өзі таныту мен өзін-өзі өзгеге ұқсату үлгісі» деп белгілеуі бекер емес. Ал 20,6% жастық кезеңнің (жасқа байланысты) уақытша ермегі ретінде қарастырса, небәрі жастардың 11,7% бос уақыттағы сауықтың түрі екенін көрсетіп, бүгінде жастар қауымдастықтары қоғамның монолитті және бірегей бөлшегі емес екендігіне назар аудартады. Кейінгі толқынның аз да болса бір бөлігі жастар субмәдениетін қоғамға жат әдет (3,5%) немесе аутсайдерлік және қоғамдық нормаларға наразылық формасы (2,4%) ретінде санайды. Ал респонденттердің 12,3% «Сіздің ойыңызша, жастар субмәдениеті бұл: ...» деген сұраққа жауап беруге қиналған (8.1-сурет).

Субмәдениеттер – саналы түрде бірегейлікті іздеудің, әлеуметтік-мәдени өмірдің түрлі салаларында жаңа стиль құрудың нәтижесі. Жастардың белгілі бір субмәдениеттің құрамында болу әуестігінің ұзақтығы әдетте бірнеше жылды қамтиды. Бұл оның құрылымындағы тұрақсыздықтарды көрсетеді.

Сауалнамаға қатысқан жастардың тек 11,3%-ы өздерін бейформал қауымдастықтарға қатысы бар екендігін көрсетсе, респонденттердің 88,7% мұндай ұйымдармен өздерінің байланысы жоқтығын көрсеткен.

Респонденттердің тек 15,1%-ы ғана жастардың

8.1-сурет

Жас респонденттердің пікірінше, жастар субмәдениеттері – бұл ..., %

25,5%
Қазіргі жастардың өмірлік стилі

23,8%
Өзін-өзі таныту / өзін-өзі өзгеге ұқсату формасы

20,6%
Уақытша (жаспен келетін) әуестік

11,7%
Бос уақытта өзін шыңдаудың формасы

3,5%
Жастардың қоғамға жат әдеті

2,4%
Аутсайдерлік, қоғамдық нормаларға наразылық формасы

12,3%
Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша), 1%-дан төмен мәндер көрсетілмеген

8.2-сурет

Жастар өздерін жайлы сезінеді, %

55,6%
Үйде

16,4%
Жұмыста

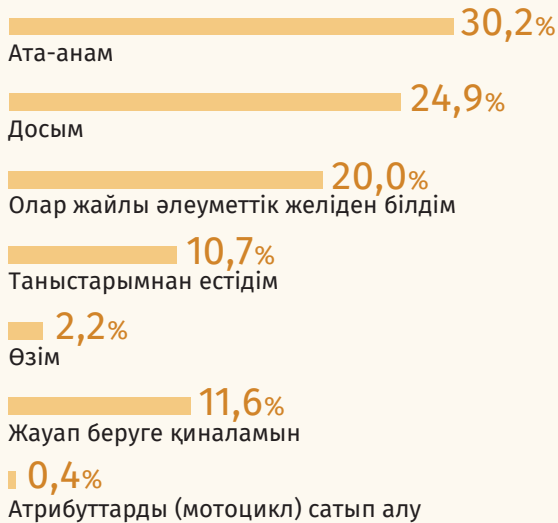
15,1%
Пікірі ортақ адамдардың арасында (қауымдастық)

4,0%
Университетте/колледжде

0,4%
Жатақханада

8,5%
Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері («Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

8.3-сурет**Жастар бейресми қауымдастыққа не/кім алып келгенін көрсетті, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

субмәдениеттік тәжірибесін өзіне жайлы кеңістік ретінде қарастырады, бұл уақытын үйде өткізуді қалайтындармен салыстырғанда (55,6%) әлдеқайда төмен (8.2-сурет).

Бұл жағдайда «Сізді қауымдастыққа кім алып келді?» сұрағының жауаптары қызығушылық туғызады. Себебі ол «балалар – ата-ана» деген алдамшы дихотомияның таптаурындарын жоққа шығарады. Респонденттердің 30,2% қауымдастыққа ата-анасы алып келгенін белгілеген, бұл ата-ана ықпалы жоғары екендігін білдіреді. Қалған 24,9% құрдастарын көрсетсе, тек 2,2% өздері саналы түрде субмәдениетке қосылғандар (8.3-сурет).

Әлеуметтанушылардың пікірінше, топтасу үрдісінің артуын және топқа бірігу мен қосылуды ынталандыратын негізгі факторлар: оқшауланып қалу қорқынышы, қауіпсіздікке, түсіністікке, беделге, өзінің керек екеніне қажеттілік («мен өзімді алғаш рет сол жерде тең сезіндім, онда мен керекпін»); өзін танытудың дәстүрлі, жалпы қабылданған нормалар тәртібіне кейде баламалы ең ыңғайлы жолын таңдаудың нақты мүмкіндігі және т.б.

«Сіз үшін бейресми топтарға мүше болу нені білдіреді?» деген сұраққа жауап берген респонденттердің көбі өз пікірін еркін білдіруге мүмкіндік беретінін (28,0%), шынайылықты ұмытуға көмектесетінін (20,4%) және пікірі ортақ адамдарды табатынын (19,6%), қарапайым өмірден жалығудан құтқаратынын (16,0%), жалпыға ортақ нормалардан құтылатынын (14,7%) белгіледі.

8.2. ӘРТҮРЛІ ЖӘНЕ БІР-БІРІНЕ ҰҚСАМАЙДЫ

Алматы қаласы мен кейбір ірі облыс орталықтарын (Қарағанды, Павлодар, Қостанай) қоспағанда, 1980 жылдардың аяғы мен 1990 жылдардың басындағы «субмәдени серпілістің» қазақстандық жастарға ықпалы өте төмен болған. Оның белгілі бір деңгейде негізі де бар. Себебі әдетте субмәдени жаңалықтар бірінші кезекте астаналардың жастары арасында таралады.

Эмпирикалық мәліметтерді талдау еліміздегі жастардың бірлестіктері арасында спорттық субмәдениеттің басым екендігін көрсетіп отыр - 42,7% (8.4-сурет). Олардың кейбірінде ұйымдық құрылым да бар. Мәселен, байкерлердің (ағылш. bicycle – қысқ. bike) өздерінің байкклубы құрылған. Олардың көпшілікке ең танымалы Астана және Алматы қалаларында (толық мәлімет «biker.kz» порталында) орын тепкен.

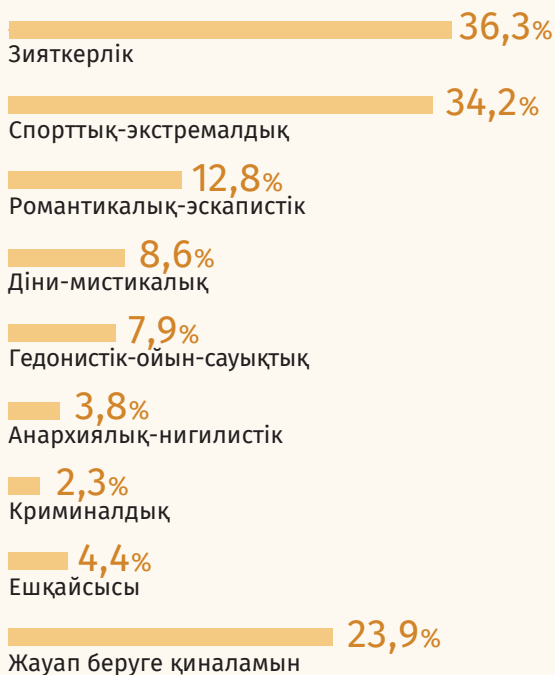
8.4-сурет**Жастардың субмәдениеттерге қатысуы, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

8.5-сурет

Жастардың көңілінен шығатын субмәдениеттер (үш жауаптан артық емес), %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
1%-дан төмен мәндер көрсетілмеген

Қазақстандық жасөспірімдердің арасында паркур кең қанат жайып келеді. Бұл қала жағдайында түрлі жасанды кедергілерден өтуді және жылдам секіруді көздейтін экстремалды спорт түрі саналады. Мұндай кедергілер ретінде бұрыннан бар архитектуралық құрылыстар (шарбақтар, қабырғалар, жақтаулар және т.б.) немесе арнайы жасалған конструкциялар (түрлі шаралар мен жаттығулар барысында қолданылатын) пайдаланылады. Трейсерлер - паркурмен айналысатын жастар мұны өмір стилі ретінде қабылдайды. Қазақстанда трейсерлер қозғалысы Алматы мен Астана қалаларынан басталды. Дегенмен республиканың басқа қалаларында да әуесқой бірлестіктер бар.

Қазақстандағы аталмыш субмәдениеттер енді қалыптасу үстінде. Сондықтан олар болашақта халықтың әл-ауқаты артқан сайын қазіргіден де көп қолдаушылар табуы мүмкін. «Сіз қандай субмәдениеттерге көбірек іш тартасыз?» - деген сұраққа респонденттердің 34,2%-ның спорттық экстремалдық деп таңдауы бекер емес (8.5-сурет).

Жастар арасында танымалдығы жағынан екінші және үшінші орындағы субмәдениет үрдістеріне музыкалық – 27,1% және би (брейк-данс, капозйра

және т.б.) - 17,8% бағыттары жатады. Қазіргі танымал музыка жүріс-тұрыс талаптары мен үлгісін қалыптастырудың көзіне және жеке немесе жаппай жанға дауа құралға айналуға. Жастар өмір ағысының «орасан» шапшаңдығында ғұмыр кешуде, қол жеткізгісі келетін мақсаттары көп. Сондықтан оларға күнде күш беретін заманауи ырғақтағы әуен керек.

«Студент – болашақтың айнасы» халықаралық әлеуметтік сауалнаманың мәліметтері бойынша еліміздің, Украинаның, Ресейдің және Польшаның жастары поп әрі рок музыканы тыңдауды жөн санайды [1]. Сауалнамаға қатысқан 5 мың 155 студент аталмыш төрт елдегі 22 жоғарғы оқу орнынан кездейсоқ таңдалған. Сауалнамаға қатысқан төрт елдегі студенттердің жартысынан көбі танымал музыканы тыңдайды (Қазақстанда - 57,5%, Польшада - 56,9%, Украинада - 51,6%, Ресейде - 50,1%). Бірқатар мемлекетте рок екінші орынды иеленген (Польшада - 53,6%, Украинада - 49,3%, Ресейде - 45,0%). Қазақстанда бұл сатыға симфоникалық музыка (42,1%) жайғасса, Украинада ол тыңдаушылардың саны бойынша үшінші орында (27,0%). Қазақстан мен Ресейде үшінші орынды рэп алса, Польшада музыканың хаус түрі (32,7%) орналасқан. Төрт елдегі жастардың бір бөлігі джаз, шансон, ритм-н-блюз тәрізді әуендерді тыңдайды. Студенттер арасында этно, лаунж және фанк сияқты стильдердің танымалдығы төмен екені анықталды.

Сәнді, салтанатты, «мәңгілік көктем» әдетін, гедонизм мен гламурды көрсететін өмір салтын таңдаған жастардың үлесі (9,3%) болмашы. Бұл өмір, әсіресе «тоқ жастар» деп аталатын санатқа тән.

Бұған қарсы түсініктегі аскеттік өмірді ұстанушылар (8,9%) түрлі діни ағымдарды қолдаушылар болып келеді.

Ақпараттық және көркемөнер бағытындағы жастар топтарының қолдаушылары жоғары (екеуі де 8% мөлшерінде) (8.4-сурет).

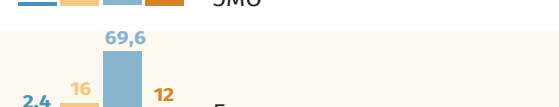
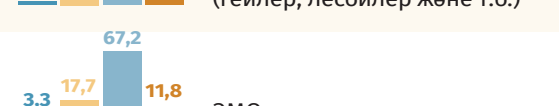
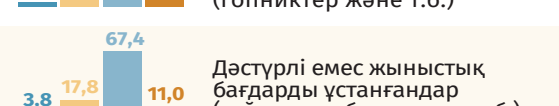
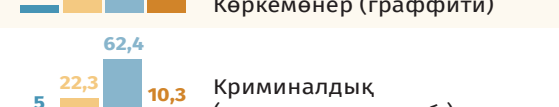
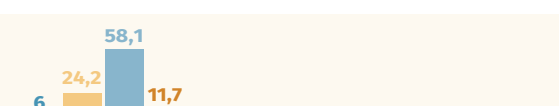
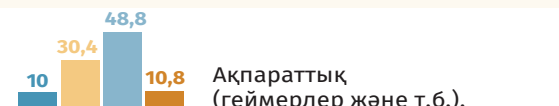
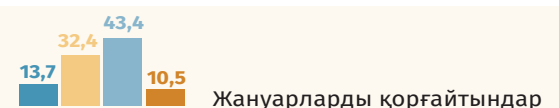
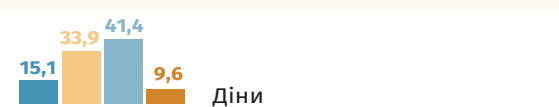
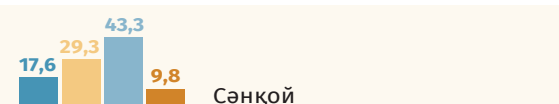
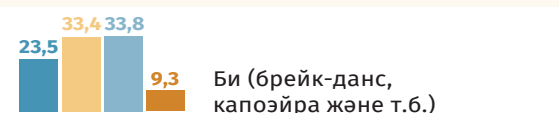
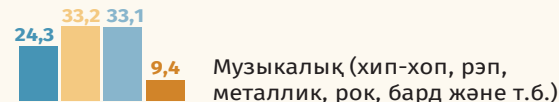
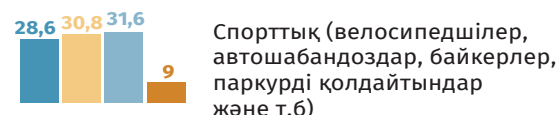
Жастар арасында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар кеңінен қолданылатынын онлайн-консультацияның қорытындылары дәлелдейді. Респонденттердің үштен екісі (67,53%) олар өз өмірлерін Интернетсіз елестете алмайды деп ұсынылған пайымға «ішінара келісеміз» немесе «толық келісеміз» деп жауап берген.

Біздің сауалнамаға қатысқан респонденттердің тек 4% өздерін криминалдық субмәдениеттермен байланыстырады. Бірақ қылмыстық статистика жастар сегментінде топтық қылмыстардың бар екендігін көрсетеді [2]. Сауалнама нәтижесіне сәйкес респонденттердің 5% гопниктермен және аулалық бұзақылармен жиі ұшырасады, ал 62,4% олармен ешқашан жолықпаған (8.6-сурет).

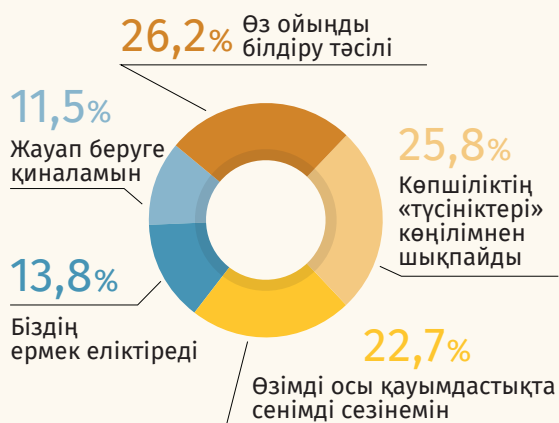
Субмәдениеттердің пайда болуы мен дамуын әлеуметтенудің, қоғамдық қарым-қатынастарды қалыптастырудың баламалы түрі ретінде анықтауға әсер ететін ең басты факторлар:

8.6-сурет**Жас респонденттердің өз таныстары арасында бейресми қауымдастық өкілдерін жолықтыруы, %**

● Жиі ● Ешқашан
● Сирек ● Жауап беруге қиналамын

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша),
респонденттер бірнеше жауапты таңдай алды

8.7-сурет**Жас респонденттердің бұл қауымдастықты таңдауға әсер еткен себептер, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

– әлеуметтену мен тәрбиенің дәстүрлі институттарының әлсіреуі және өзгеріске ұшырауы;
– жеке жауапкершілікпен үндесетін прагматикалық ұстанымдардың кенжелеуі;

– әлемнің қалыптасқан бейнесінің, тарихы мен мәдениетінің, ұжымдық құндылықтарының өзгеруі.

Сауалнамадағы «Неліктен бұл қауымдастықты таңдадыңыз?» деген сұрақтың жауаптары жастардың «өзім» ұғымымен байланысты екенін көрсетеді – өзін тану, өзін көрсету, өзін дамыту, өзін жетілдіру және т.б. (8.7-сурет).

Ересектер қауымдастығының жастарға әлеуметтік тәжірибе жүргізуге кеңістік құруы, өз жолдарын саналы түрде таңдауына мүмкіндік жасауы аса маңызды. Оның арқасында ғана әлеуметтік белсенді және жауапты ұрпақты тәрбиелеуге болады. Біздің мәліметтер бойынша қазақстандық қоғамның жастар субмәдениетін қабылдауға оң көзқарасы қалыптасқан. Оған «Сіздің осы қауымдастықта жүргеніңізге қарсы адамдар бар ма?» сұрағына сауалнамаға қатысқандардың 61,8% «жоқ» деп жауап беруі дәлел, респонденттердің тек 14,2% «иә, ата-анам» нұсқасын таңдаған (8.8-сурет). Сауалнамаға қатысқандардың 51,1% өздері таңдаған субмәдениетті ана-анасының қолдайтынын айтады (8.9-сурет). Басты себеп олардың ата-аналары өздері әлеуметтенудің балама жолын басынан өткергеніне тіреледі. Сондықтан ересектердің құндылығы мен олардың ұл-қыздарының құндылығы ұқсас, алайда өмір сүру тәртібі, шығу тегі, білімі, діні және т.б. бойынша ерекшеліктері бар. Бұл жастардың бойында ата-аналар мен ересектер мәдениетімен ұқсастықтың

8.8-сурет

Жастар бейресми қауымдастыққа кіргеніне кімнің қарсы екенін көрсетті (%)

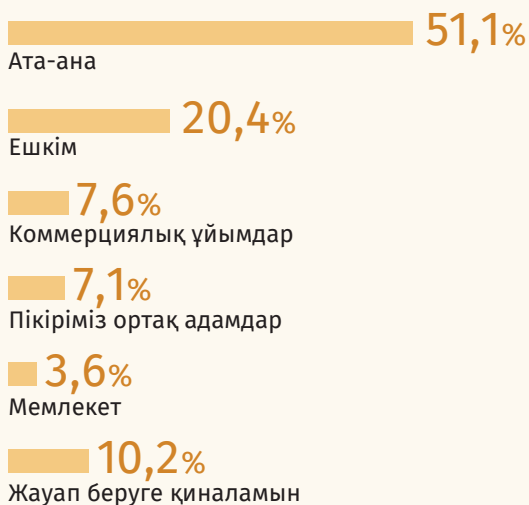
Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

көп екендігін дәлелдейді.

Әрине, ата-ананың, жақын әлеуметтік ортаның қолдауы жастарға маңызды, бірақ респонденттердің 20,4% мұндай қолдаудан сырт қалған. Мемлекеттің де қолдауы өте маңызды. Сауалнамаға қатысқан қыздар мен жігіттердің тек 3,6% мемлекеттің қолдауын

8.9-сурет

Жастар өздерін қолдайтындарды атап көрсетті, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

8.10-сурет

Жастар ұйымдары мен қозғалыстарына мемлекет тарапынан жүргізілетін бақылау туралы жастардың пікірі, %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

сезінеді (8.9-сурет). Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, мұндай жағдай жастардың санасында шеттеу сезімін қалыптастырып, қоғамдағы нормалар мен дәстүрлерден ауытқуға әкелуі ықтимал.

Жастардың бейформал бірлестіктеріне, ұйымдарына және қозғалыстарына мемлекеттік бақылаудың қажеттігі туралы сауалға өскелең ұрпақ өкілдерінің 51,8% оң жауап берген, бұл пікірді респонденттердің 31,2% да қолдайды (8.10-сурет).

Жастар мәдениеті – өскелең ұрпақтың өз-өзін дамытуы және баламалы әлеуметтену аймағы. Әлеуметтенудің заманауи теорияларының тұжырымдамалық құрылымында басты орынды әлеуметтік шынайылықтың субъектісі ретінде жастар жайлы пікір алады. Осылайша жастардың әлеуметтену мен өзін дамытудың түрлі үрдістерінің мазмұны мен мақсаты түбегейлі өзгеріске ұшырайды (8.11-сурет). Сауалнамаға қатысқан респонденттердің 29,3%-ы субмәдени бірлестіктерге мүше болуды күнделікті мәселелерден құтылудың амалы ретінде қараса, 24,9%-ы өз өмірінің мәні деп санайды.

Респонденттердің 33,6% бейформал ұйымдардың жастарға ықпалы елеусіз деп санайды, ал 21,2%-ы «құндылықтар жүйесі мен жастардың дүниетанымын бұзатындықтан» зиянды екенін алға тартқан, тек 16,6%-ы жастардың өзін дамытуы мен оң әлеуметтенуіне әсері бар екендігін көрсетеді (8.12-сурет).

8.11-сурет**Жастар осы қауымдастықтың мүшесі атану қаншалықты маңызды екенін көрсетеді, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

Жалпы бейформалды жастар қауымдастықтарына теріс немесе немқұрайлы қарау көзқарасын «Жастардың бейресми топтарға кіруінің негізгі себебі қандай деп ойлайсыз?» - деген сұрақтың жауабын талдау барысында да байқауға болады (8.13-сурет). Сонымен қатар субмәдениеттердің басым бөлігінің ойын және инфантильді түрдегі идеологиясы «Тұтыну қоғамы» сұранысына және өмірді қабылдау дәстүріне жақын келеді. Оны құрайтын қағидалар – ләззат алу, кәсіби ғана емес, сондай-ақ отбасылық-тұрмыстық міндеттерден арылу, жеке басқа институционалдық қысымның азаюы сияқты мәселелер екенін жастардың бос уақытын өткізуге қатысты мәліметтердің құрылымы айшықтайды.

Түрлі жастар қозғалыстары мен субмәдениеттер көрінісінің эклектикалығына қарамастан, олардың көпшілігінің не бос уақытты өткізуге (29,8%) немесе сән үрдістерін тарату мен жаюға (2,7%) бағдарланғанын айта кету керек. Жастардың барлық ынтасы мәдени орталықтарға ауып, жергілікті ортадағы жағдайды ұмытады. Бұл әлеуметтік жаңартылу тұрғысынан тиімді – жастардың жеделдігі артады. Олардың жаңа аумақтық, кәсіби, ғылыми-техникалық, мәдени ортаны игеруге дайындайды. Оның маңыздылығы қоғамның жаңартылуы кезеңінде артады, алайда жастар арасындағы әлеуметтенудің жалпы үрдісінде, оларды тәрбиелеуде елеулі қолайсыздықтар тудырады. Жаңашылдықтарға деген қабілет-қарым

8.12-сурет**«Бейформалдардың» жастарға әсері туралы жас респонденттердің пікірі, %**

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

ұзақмерзімдік әлеуметтік-мәдени нормалар мен құндылықтарды игерудің пайдасына дамымайды, техногенді ортаға бейімделу қабілеті – ортақ мәдени ықпалдасудың пайдасына дамымайды.

8.3. БОС УАҚЫТ ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІНІҢ МӘДЕНИ КЕҢІСТІГІ РЕТІНДЕ

Жастар қауымдастықтарында өзін бағалауда, тәртіпте, жастардың құндылық бағдарында және гедонистикалық пен тұтынушылық көңіл-күйдің өсуі түрінде байқалатын елеулі трансформациялық үрдістер орын алуда. Біріншіден, қазақстандық жастардың артып бара жатқан тілектері мен оны қанағаттандыру мүмкіндігі арасындағы айырмашылық ұлғайып барады, екіншіден әуелі жеке тұлғаның бос уақыттағы жүріс-тұрысының әлеуметтік-жауапкершілігі нәтижесі ретінде субъектілік

8.13-сурет

Жастар бейресми қауымдастыққа кіру себептерін белгіледі (жауаптарға шек жоқ), %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

8.14-сурет

Жастар өздерінің бос уақыттарын қалай өткізетіндерін атап көрсетті (бес жауаптан артық емес), %

Жастардың әлеуметтік сауалнама нәтижелері
(«Жастар» ҒЗО деректері бойынша)

өзектілігінің артуына нақты мүмкіндіктер ашылып отыр.

Жастардың бос уақытын өткізу түрін таңдауы жасына, білім деңгейіне, әлеуметтік-экономикалық мәртебесіне, тұрғылықты мекеніне байланысты өзгереді.

Жүргізілген сауалнаманың қорытындысы жастардың субмәдениеттерге қатысу арқылы қоғамның бос уақытты өткізудің үлгілерінен басқа, өздерінің даралығын іске асыра алатындығын эмпирикалық тұрғыдан дәлелдеді. Бос уақытты өткізудің қоғамдық маңызды қызметтерін шеттелген «бейформал топтар», «сауықтар» және т.с.с. уақытша тосын қауымдастықтармен салыстырады.

Субмәдени факторларға жүргізілген талдау жастардың бос уақытты өткізу құрылымына жалпы мәдени үдерістердің әсерін көрсетеді. Жастар мәдениеті технологиялық-эволюциялық үрдістерге сезімтал екені байқалады: қазіргі жастардың бос уақытын өткізу тәртібіне бұрынғы оқу, достармен әңгімелесу сияқты дәстүрлі түрлердің орнына ақпараттық-компьютерлік технологиялар дендеп енуде (8.14-сурет).

Жастардың бос уақытын сапалы өткізуін қамтамасыз ету мәселесі өте өзекті, оның объективті және субъективті себептері бар. Біріншіден, жастардың енжарлығы, олардың тұтынушылық көзқарасы; екіншіден, қаржылық мүмкіндіктердің шектеулілігі; үшіншіден, ауылдық елді мекендер мен моноқалаларда бос уақытты өткізу орындарының дамымауы.

Жүріс-тұрыстың құндылықтарын, үлгілерін және моделін қалыптастыруға ықпал ететін мәдени әлеуметтенудің маңызды көзіне аудио-визуалды орта (радио, телеарна, жеке компьютер, ғаламтор) және жастардың бос уақытты өткізудің көпшілік үлгілері (би, рок/поп-концерт, фестивальдер, шоу-бағдарламалар) және жеке тұлғаның өзін-өзі дамытудағы басқа да әлеуметтендіру негіздері жатады.

Мәдени әлеуметтену тұрғысынан ең тиімдісі әуесқой бірлестіктер мен мүдделестер клубы, өзін-өзі ұйымдастыру мен өзін-өзі басқару сипатындағы мұндай ұйымдар жеке тұлғаның мәдени-сауықтық қызметін кеңейтудің және түрлендірудің әрі бұл қызметті іздестіру барысындағы қарым-қатынастар мен байланыстарды іздестіруде ең қолайлы үлгі ретінде қарастырылады.

Мемлекеттік жастар саясаты аясында мәдени нормаларды, құндылықтарды және білімнің жүйелік негіздерін игеруге баса мән берілетін әлеуметтенудің мәдени-білім беру үлгісінен жастарға өздерінің субъектілігін іске асыруға мүмкіндік беретін әлеуметтік-мәдени қалыптастыруға көшу керек. Ұзеңгілестерінің және жастар субмәдениетінің әлеуметтендіру ықпалын ескере отырып, жастар арасындағы өзін-өзі ұйымдастыру үрдісін, ең алдымен жастар көбірек қызығатын салалардағы әуесқой және бейформал қозғалыстардың ұйымдасу формасын дамытуды ынталандырған дұрыс.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ:

1. Молодежь Украины, России, Казахстана и Польши предпочитает поп-музыку. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://g.ua/aWvy>
2. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова, К.М. Хамчиев, Е.в. Варкентин, Р.А. Кудайбергенов, Р.А. Абраева и др. - Астана: НИЦ «Молодежь», С. 157.

ҚОРЫТЫНДЫ

«Қазақстан жастары – 2014» ұлттық баяндамасында жаңа сындармен сипатталатын Қазақстан дамуының қазіргі кезеңіндегі жастардың жағдайы қарастырылған.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың тың экономикалық саясатты және әлеуметтік жаңғыртуды дамыту бойынша ауқымды міндеттері елімізді дамудың жаңа кезеңіне шығаратын, ұлттық бәсекеге қабілеттілікті арттыратын жастарға үлкен жауапкершілікті жүктейді.

Бүгінгі қазақстандық жастардың тыныс-тіршілігіне ғылыми дәйектердің, мемлекеттік органдардың, интернет-дереккөздердің, әлеуметтік сауалнамалардың мәліметтері негізіндегі талдау бірқатар қорытынды шығаруға мүмкіндік береді.

1. Қазіргі таңда қазақстандық қоғамның 25,01%-ын жастар құрайды (2014 жылдың 1 шілдесінде республика тұрғындарының саны 17 160 774 адамға жеткен), яғни еліміздің әрбір төртінші тұрғыны 14-29 жас аралығындағы жас саналады. Олардың басым бөлігі 24-28 жас аралығындағы қыздар мен жігіттер болып табылады. Қала және ауыл жастарының үлес салмағы бойынша айырмашылық аса үлкен емес.

2. Мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыруда оң өзгерістер байқалып отыр: жастар ресурстық орталықтарының қатары артты; мемлекеттік жастар саясатын бюджеттен қаржыландыру көлемі ұлғайды, мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларына жастар саясатына қатысты индикаторларды енгізу бойынша жұмыс қолға алынған; ірі кәсіпорындарда жастар саясаты бойынша кеңестер құрылуда және т.б. Мемлекеттік жастар саясатының жүйелі түрде жүзеге асырылуы Қазақстанның халықаралық рейтингтерде жоғары орындарды иеленуіне жол ашты (Жастардың әл-ауқат индексі және Жастардың жаһандық даму индексі).

3. Денсаулық – азаматтардың әл-ауқатын анықтайтын маңызды көрсеткіштердің бірі. Аурулардың алдын алу және салауатты өмір салтын насихаттау денсаулықты сақтаудың маңызды шарты болып табылады. Негізінен әлеуметтік маңызы бар аурулар (туберкулез, АИТВ, нашақорлық, жыныстық жолмен берілетін инфекциялар және т.б.) көбіне жасөспірімдер мен жастардың денсаулығына қауіп төндіреді. Балалар мен жеткіншектер арасындағы әлеуметтік маңызы бар аурулардың таралуына бірнеше себеп ықпал етеді: әлеуметтік тұрғыда бейімделе алмау, гигиеналық сауаттың төмендігі, қоршаған ортадағы жағдайлар, жыныстық қатынасқа ерте түсу және т.б.

Өкінішке орай, белсенді түрде өмір сүретін балалар мен жасөспірімдердің, жастардың саны едәуір төмен. Оқушылардың жартысынан көбінде денсаулығы нашар, әскерге шақырылатын жастардың 40%-дан астамында денсаулығы әскери қызметтің талаптарына сай емес.

Қазақстандағы спорт секцияларымен қамтылған балалардың саны әлемдік орташа көрсеткіштерден

төрт есе төмендігі алаңдатушылық туғызады. Дене шынықтыру даярлығы бойынша президенттік тестерді сүрінбей тапсырған оқушылардың саны азайып келеді.

4. Білім жастардың өміріндегі маңызды сала болып табылады. Балалар мен жастарды орта біліммен қамтуда еліміз жоғары көрсеткіштерге жетіп отыр.

Ұлттық бірыңғай тестілеу еліміздегі білім сапасын бағалаудың маңызды элементтерінің бірі саналады. Соңғы екі жылда ҰБТ бойынша орташа балл біртіндеп жоғарылағаны байқалады.

Қазақстандық оқушылардың халықаралық олимпиадалардағы нәтижелерін орта білім сапасын арттыру бағытындағы оң қарқын ретінде алып қарауға болады. Олардың қорытындысына сәйкес математика, физика, химия пәндерінен Қазақстан әлемдегі үздік 15 елдің қатарына кіреді.

Жастардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, олардың тұлғалық әлеуетін анықтау арқылы жастарды өмірге бейімдейтін қосымша білім беруге ерекше көңіл бөлінеді.

2013-2014 оқу жылында магистратураға бөлінген мемлекеттік тапсырыс үш есеге жуық артып, ғылыми-зерттеу жұмыстарымен кәсіби түрде айналысатындардың санын көбейтуге мүмкіндік бар.

5. Мемлекет тарапынан жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартуға бағытталған айтарлықтай шаралар қабылданғанына қарамастан, еңбек нарығында жастарға қатысты әлі де өзекті мәселелер бар: жұмыспен тиімсіз қамтудың басым түсуі; еңбек өнімділігінің төмендігі; жұмысшылардың жалпы санында жоғары технологиялық және ғылымды қажет ететін қызмет түрлерінде жұмыс істейтіндер үлесінің азаюы; жұмыс күшіне сұраныстың өзгеруіне техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінің икемді түрде әрекет етуі жеткіліксіз; ел ішіндегі жастардың бейберекет көші-қоны үрдісінің орын алуы, экономикалық белсенді тұрғындардың жүріп-тұруына және олардың әлеуетін толық пайдалануға кедергі жасайтын тұрғын үй нарығы қолжетімділігінің нашар дамуы.

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар арасында ересектерге қарағанда жастар жиірек кездеседі.

Жастар кәсіпкерлігін дамытуда ілгерілеу байқалады.

6. Жастар арасындағы қылмыс мәселесі кез-келген мемлекет үшін маңызды. Жалпы ел бойынша қылмыс деңгейі төмендегенін атап өткен жөн. Кәмелет жасқа толмағандар арасында да қылмыстың азаю үрдісі орын алып отыр.

Әкімшілік жауапкершілікке тартылған кәмелеттік жасқа толмағандардың саны кеми түсті.

Есірткіні қолдану нәтижесінде жасалған қылмыстар азайғаны байқалады. Медицина мекемелерінің есірткіге салынуды анықтауында төмендеу үрдісі байқалады.

Сонымен қатар психотропты заттарды қолданатындардың саны көбейген. Қазақстандық қоғам үшін өзіне өзі қол жұмсау және өзіне өзі қол салуға әрекеттену өзекті мәселелердің бірі болып қалып отыр.

Өз мақсаттарын іске асыру үшін жастарды алдап-арбайтын деструктивті күштердің ықпалына өскелең ұрпақтың түсу қауіпі үлкен. Жастар арасындағы максимализм, сонымен қатар әлеуметтік-экономикалық мәселелер және діни сауаттылықтың төмендігі жастарды заңға қайшы әрекеттерге итермелейтін қолайлы психологиялық жағдайлар туғызады.

Сонымен қатар жаңа байланыс технологияларының дамуы жастардың экстремистік және лаңкестік ұйымдардың радикалды идеялары ықпалына түсу қатерін арттырады.

Жастар арасындағы қылмыстың алдын алу бағытында ведомствоаралық және салааралық өзара іс-қимылдың жеткіліксіздігі өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

7. Жастардың қоғамдық белсенділігінің жоғары деңгейі қазіргі қоғамның демократиялануының маңызды индикаторына айналды. Қазақстандық жастар қоғамдық-саяси үрдістердің белсенді субъектісі болып табылады.

Жастар қоғамдық бірлестіктерінің, саяси партиялардың, кәсіподақтардың, этномәдени және басқа бірлестіктердің қызметіне араласу, мемлекеттік қызметте еңбек ету - қазақстандық жастардың саяси қызметінің неғұрлым кең таралған түрлері болып табылады.

Жастардың мемлекеттік қызметтегі мансапқа ұмтылысы тұрақты үрдіске айналып отыр.

Жастар қоғамдық ұйымдарына қатысу жастардың саяси белсенділігінің маңызды түрі болып табылады. Сонымен қатар тек «қағаз» жүзінде ғана қызмет ететін жастар ұйымдары да кездеседі.

Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс жастар қоғамдық ұйымдарын қаржыландырудың, яғни олардың қызмет етуінің басты көзі болып табылады. Жастардың нақты мәселелерін (мүмкіндіктері шектеулі жандарға қолғабыс ету, тәртібі қиын жасөспірімдермен жұмыс, жастарға арналған оңалту орталықтарына бас-көз болу) шешумен айналысатын үкіметтік емес ұйымдардың саны көп емес.

Кейбір жастар ұйымдарының легитимділік дағдарысына ұшырауы олардың қатарындағы жастардың азаюына әсер етуде.

8. Баяндамада алғаш рет жаңа бірегейлікті саналы түрде іздеудің, әлеуметтік мәдени өмірдің әртүрлі салаларында жаңа стильді құрудың нәтижесі ретінде жастардың субмәдениеті қарастырылады. Жастардың қандай да бір субмәдениет (бейресми бірлестік) шеңберінде болуы және оған қызығушылығы, әдетте бірнеше жылға созылады. Бұл оның құрылымы тұрақты емес екендігін көрсетеді.

Жастардың тек 11,3 % ресми емес қауымдастықтарға мүше екендігін айтса, 88,7%-ы жастардың бейресми қозғалыстарына қатысуы жоқ екендігін көрсетті.

Мәдени әлеуметтендіру тұрғысынан Қазақстанда мәдени өмір мен бос уақытты түрлендіруде, кеңейтуде тұлғаның жас ерекшелігі бойынша қажеттіліктерге барынша жауап беретін өзіндік әрекеттің ерекше түрі саналатын әуесқой бірлестіктер мен қызығушылық

бойынша клубтардың келешегі бар.

Осылайша, қазақстандық жастардың қазіргі ахуалын талдау оң үдерістерді және түйіткілді тұстарды анықтап берді. Олар қазақстандық жастардың өміріндегі негізгі мәселелердің алуан қырлы және көп аспектілі тұстарын зерделеуге, жастар саясаты қатысушыларына арналған қорытындылар мен ұсыныстарды әзірлеуге жол ашты.

ҰСЫНЫСТАР

Қазақстан Республикасындағы жастардың қазіргі жағдайына жүргізілген талдау жастар саясатына қатысушыларға ұсыныстар әзірлеуге мүмкіндік береді.

Орталық мемлекеттік органдарға:

жастарға қатысты мемлекеттік және салалық бағдарламаларды жүзеге асыру мәселелері туралы жастар арасында жүйелі ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізу;

жастар бастамаларын қолдаудың тетіктері мен құралдарын табу;

жастар арасындағы қылмыстың өсуіне жол бермеу үшін мүдделі құрылымдардың арасындағы ведомстваралық үйлестіруді және салааралық өзара іс-қимылды күшейту.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігіне:

орталық мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларына және жергілікті атқарушы органдардың аумақтарды дамыту бағдарламаларына жастармен жұмысқа қатысты индикаторларды/көрсеткіштерді енгізу жұмысын жалғастыру;

жастармен жұмыс жүргізетін мамандарды кәсіби даярлаудың түрлі формаларын енгізу: жоғары оқу орындарының оқу жоспарына енгізу мақсатында «Жастар саясатының негізі» пәнін әзірлеу; гуманитарлық бағыттағы жоғарғы оқу орындарына «Қазақстан Республикасындағы жастар саясаты» деген элективті курсты енгізу; жастар саясатына қатысушыларға біліктілікті арттырудың сертификацияланған курстарын ұйымдастыру және оларды бәсекелі ортаға жіберу бойынша ұсыныстар дайындау;

жастар саясаты институттарының жұмысын үйлестіру, мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыру мәселелері бойынша ведомстваралық және салааралық өзара іс-қимылды күшейту;

кәсіби бағдар жұмысына инновациялық тәсілдерді және заманауи әдістерді енгізу арқылы жастардың кәсіби бағдарлаумен толық қамтылуын қамтамасыз ету;

ғылыми жаратылыстану және техникалық бағыттар бойынша қосымша білім беру ұйымдарын көбейту мүмкіндігін қарастыру;

қызметі жастарға әлеуметтік-құқықтық көмек көрсетуге бағытталған үкіметтік емес ұйымдарға мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс бойынша лоттарды қаржыландыруды ұлғайту;

балалардың құқықтарын қорғауды жетілдіру және құқықбұзушылықтардың алдын алу мақсатында кәмелеттік жасқа толмағандарды бейімдеу орталықтарына төтенше жағдайларда балаларды орналастыру, балалар мен отбасыларына қысқа мерзімді интенсивті жұмыс жүргізу (сол жерде тұруын қоса алғанда) орталығы, сонымен қатар жағдайды

бағалау және әлеуметтік қызметкерлерге арналған оқу орталықтары ретінде пайдалану мүмкіндігі қарастырылсын.

Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігіне:

насихаттаудың әртүрлі құралдары мен әдістерін пайдалана отырып, жастардың барлық санаттары арасында салауатты өмір салтын кеңінен дәріптеу бағытында жүйелі жұмысты ұйымдастыру;

жастарды жұмыспен қамтуға септесетін бағдарламалардың аясында қабылданатын шаралардың атаулылығы мен құрылымын жақсарту мәселесін пысықтау, ауқымын кеңейту, олардың жүйелі сараптамасын және әсер етуін бағалауды қарастыру.

Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігіне:

мүмкіндігі шектеулі жастарды дене шынықтыру және спортқа тарту қызметін көрсету бойынша мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс лоттарының санын көбейту шараларын қабылдау;

мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс туралы заңнаманың мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс бойынша жоба аясында қызметті жеткізушіге материалдық базаны жетілдіру құқығын ұсыну бөлігін жетілдіру; оқыту сипатындағы іс-шараларды жүзеге асыру (жастар ұйымдарының қызметкерлеріне арналған тренингтер, курстар); волонтерлік қозғалысты дамыту туралы заңнамалық акт қабылдау қажет.

Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі:

жастарды тиімді жұмысқа орналастыруды қамтамасыз ету бойынша ұлттық іс-әрекеттер жоспарын әзірлеу мүмкіндігін қарастыру;

жастар кәсіпкерлігін дамытуға бағытталған шағын және орта бизнес секторларын күшейту мен кеңейтуге басымдық беріп, кәсіпкерлік ортаны жақсарту бойынша жұмыстарды жалғастыру керек.

Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігіне:

ірі қалалардың «жасыл белдеуін» күзету, тұрғын ауыз су көздерін қорғау және аумақтарды абаттандыру мен тазалау бойынша жастардың бастамаларын қолдау; экологиялық білім беру арқылы жастардың экологиялық мәдениетін дамыту керек.

Жергілікті атқарушы органдарға:

барлық деңгейдегі жастар саясаты бойынша кеңестердің жұмыс тиімділігін арттыру, ондағы жастардың санын көбейту, жастардың маңызды мәселелерін шешуге бағытталған мақсатты жұмысты ұйымдастыру (баспамен қамтамасыз ету, жұмыспен қамту мәселелері, жас отбасыларды қолдау және т.б.); жергілікті атқарушы органдардың құрылымына жастар саясаты мәселелерімен айналысатын

жұмысшылардың штаттық бірлігін енгізу немесе басқа шараларды қабылдау арқылы ауылдық жерлердегі жастар саясатының институционалдық дамуы мәселелерін шешу;

жастардың қажеттіліктері мен мұқтаждықтарын қанағаттандыра отырып, жастардың түрлі санаттарымен жұмысты жүргізудің жаңа түрлерін енгізу;

қызығушылықтары бойынша студенттік және аулалық клубтарды құру арқылы бұқаралық спорт түрлерін дамыту, қалаларда спорттық алаңқайлар мен велосипед жолдарының санын ұлғайту;

жастардене шынықтыру және спортпен шұғылдану үшін спорттық нысандар мен ғимараттардың қолжетімділігін қамтамасыз ету шараларын ұсыну;

ауылдық жерлерде ұлттық спорт түрлерін дамытуға және ауыл жастары үшін спорттық интернаттарды ашуға жан-жақты қолғабыс ету;

жастардың тұрғылықты жері бойынша мәдени-демалыс инфрақұрылымын дамыту (аулалық клубтар және жастардың қызығушылықтары бойынша басқа клубтар) керек.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігіне:

мемлекеттік қызмет жүйесінде сайланатын қызметтерге жастар квоталарын енгізу туралы мәселені пысықтау ұсынылады.

Ұлттық компаниялар мен ірі өнеркәсіп кәсіпорындарына:

жұмысшы жастардың мәселелерін шешуге бағытталған жастар ісі жөніндегі кеңестерді/комитеттерді құруды жалғастыру ұсынылады.

Жастар ұйымдарына:

бірреттік шараларды өткізуден бас тартып, жастардың түрлі топтарындағы нақты мәселелерді шешуге бағытталған жұмысты күшейту, қызметті қайта бағдарлау;

табиғатты қорғау қызметтері мен ұйымдарының жұмысын бақылауға қатысу;

жастар коммуникациясының түрлі формаларын дамыту;

аулалық клубтарға қолғабыс ету, өз қызметі аясында жастар субмәдениеттерінің өкілдерін жастар жобаларын жүзеге асыруға тарту.

Совет по молодежной
политике при Президенте
Республики Казахстан

Министерство
образования и науки
Республики Казахстан

Научно-
исследовательский центр
«Молодежь»

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДОКЛАД «МОЛОДЕЖЬ КАЗАХСТАНА – 2014»

АСТАНА – 2014

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	93
ГЛАВА 1	
Демографическая характеристика молодежи Республики Казахстан	95
1.1. Численность молодежи в возрасте от 14 до 29 лет	96
1.2. Половозрастная структура молодежи	98
1.3. Рождаемость, брачность и разводимость среди молодежи	99
1.4. Смертность среди молодежи	100
1.5. Внешняя и внутренняя миграция молодежи	101
ГЛАВА 2	
Реализация государственной молодежной политики	107
2.1. Основные тенденции государственной молодежной политики в Республике Казахстан	108
2.2. Казахстанская молодежь в мировых рейтингах	113
2.3. Мировой опыт реализации государственной молодежной политики	115
ГЛАВА 3	
Здоровье молодого поколения	118
3.1. Социально значимые болезни молодежи	119
3.2. Здоровый образ жизни и спортивно-оздоровительная работа среди молодежи	123
3.3. Молодежь и здоровье (по итогам социологического исследования)	125
ГЛАВА 4	
Образование и наука в жизни молодежи	128
4.1. Доступность и качество образования для молодежи	129
4.2. Молодежь в науке и инновациях: векторы развития	132
ГЛАВА 5	
Социально-экономическое положение молодежи	137
5.1. Молодежь и рынок труда	138
5.2. Молодежное предпринимательство	142
5.3. Социальная поддержка молодежи	143
ГЛАВА 6	
Преступность в молодежной среде	147
6.1. Общая характеристика преступлений и правонарушений в молодежной среде	148
6.2. Вопросы суицида среди молодежи	151
6.3. Проблемы религиозного экстремизма в молодежной среде	152
ГЛАВА 7	
Молодежь в общественно-политических процессах	153
7.1. Состояние и основные тенденции участия молодежи в общественно-политической жизни страны	154
7.2. Уровень протестной активности молодежи: мнение молодых казахстанцев	163
7.3. Ценностные ориентации молодежи Казахстана	164
ГЛАВА 8	
Молодежные субкультуры	169
8.1. Субкультура как социокультурная система	170
8.2. Такие разные, такие непохожие	171
8.3. Досуг как культурное пространство социальной активности молодежи	175
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	178
РЕКОМЕНДАЦИИ	180

ВВЕДЕНИЕ

В условиях геополитического кризиса, новых вызовов и угроз, стоящих перед страной, Президентом страны Н.А. Назарбаевым в новом Послании народу Казахстана «Нұрлы жол – путь в будущее» поставлены глобальные задачи по реализации новой экономической политики, развитию индустриальной, энергетической и социальной инфраструктуры, поддержке малого и среднего бизнеса, деловой активности населения.

Во многом эти задачи осуществимы при наличии патриотичной, физически и морально здоровой, способной к созиданию, уверенной в себе, креативной, трудолюбивой и активной молодежи. От уровня развития казахстанской молодежи, ее положения в обществе зависит будущее Казахстана, основы которого закладываются в настоящем.

В связи с этим представляют большой научный и общественный интерес знания о современной молодежи Казахстана.

В Национальном докладе «Молодежь Казахстана – 2014», подготовленном Научно-исследовательским центром «Молодежь» (далее – НИЦ «Молодежь») по заказу Министерства образования и науки Республики Казахстан, рассмотрено положение молодежи, численность которой составила на начало 2014 года 4 293 353 человека, или 25% от всей численности населения Казахстана.

Следует отметить, что это второй подобный доклад, подготовленный НИЦ «Молодежь». В 2013 году издан Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013», обсужденный на экспертных площадках с участием представителей государственных органов, научной общественности, молодежных организаций и получивший позитивную оценку.

Продолжение практики по подготовке такого доклада продиктовано потребностью системного анализа развития потенциала молодежи Казахстана в целях прогнозирования ситуации и процессов в молодежной среде.

Цель Национального доклада «Молодежь Казахстана – 2014» – научное рассмотрение состояния и основных тенденций в молодежной среде Казахстана в 2014 году.

Национальный доклад состоит из 8 глав, в которых детально описаны социально-демографические процессы в молодежной среде; подробно проанализированы такие важнейшие составляющие жизнедеятельности

молодого поколения, как здоровье, образование и наука, социально-экономическое положение, участие в общественно-политических процессах, ценностные ориентации молодежи.

Рассмотрены состояние и причины преступности, профилактические меры по предупреждению правонарушений и преступности в молодежной среде.

Отдельная глава посвящена анализу молодежных субкультур, исследованию причинно-следственных связей вовлечения молодежи в неформальные объединения, а также типологии субкультур.

Подробно изложены вопросы реализации государственной молодежной политики, ход исполнения государственных и отраслевых программ, затрагивающих положение молодежи.

Впервые проанализирован мировой опыт молодежной политики 10 стран разных регионов с различным уровнем социально-экономического развития на основе изучения оригинальной литературы на английском языке.

Кроме того, в доклад включены данные международных индексов: Индекс благополучия молодежи (Youth Wellbeing Index, YWI) и глобальный Индекс развития молодежи (Youth Development Index, YDI), появление которых является свидетельством возрастания важности и значимости проблем молодежи в мировом сообществе. Примечательно, что Казахстан в индексе YDI из 170 стран занимает 27 место (по расчетам международных экспертов), в Индексе YWI – 10 позицию из 31 страны мира.

В результате можно сделать вывод, что Казахстан находится в мейнстриме лучших мировых подходов в осуществлении молодежной политики и достигает высокой планки в решении вопросов развития молодежи.

Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2014» базируется на научных сведениях, официальных данных центральных и местных исполнительных органов, крупных промышленных предприятий и национальных компаний, сведениях из Интернет-ресурсов в открытом доступе.

Доклад снабжен большим количеством инфографиков, таблиц, в которых приведены достоверные статистические и иные данные.

Доказательной базой в докладе служат массовые и экспертные социологические исследования, проведенные НИЦ «Молодежь» в

2014 году. В каждом массовом социологическом опросе приняли участие по 2000 респондентов в возрасте от 14 до 29 лет всех социальных групп, проживающих в 14 областях Казахстана, городах республиканского значения Астана и Алматы. Кроме того, в докладе использованы результаты национальных онлайн-консультаций с молодежью Казахстана, проведенных НИЦ «Молодежь» по инициативе Мажилиса Парламента Республики Казахстан и при поддержке совместной программы Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ) и Представительства Европейского Союза в Казахстане. В консультациях приняли участие 564 молодых человека посредством фокус-групп и 3616 молодых людей высказали мнение в онлайн-опросе.

Полученные результаты исследования позволили выработать практические рекомендации для заинтересованных сторон (госорганы, институты молодежной политики), направленные на эффективную реализацию государственной молодежной политики в Республике Казахстан.

Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2014» адресован государственным органам, научной общественности, всем институтам молодежной политики, международным организациям, СМИ; всем, кому не безразлично будущее Казахстана; всем, кто профессионально занимается вопросами молодежной политики.

ГЛАВА 1

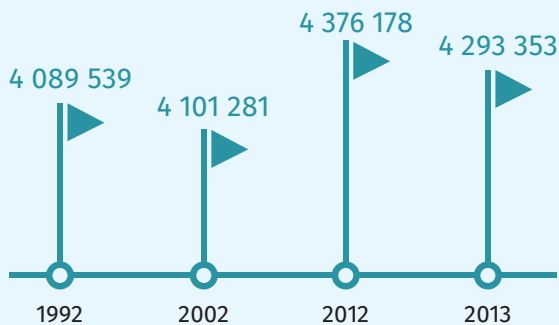
**ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ
ХАРАКТЕРИСТИКА
МОЛОДЕЖИ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН**

1.1. ЧИСЛЕННОСТЬ МОЛОДЕЖИ В ВОЗРАСТЕ ОТ 14 ДО 29 ЛЕТ

По данным Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан (далее – Комитет по статистике), по состоянию на начало 2014 года численность молодежи Республики Казахстан в возрасте от 14 до 29 лет составляла 4 293 353 человека (рис. 1.1).

Рис. 1.1

Численность молодежи Республики Казахстан (1992-2013 гг., человек), на конец года

Источник: Комитет по статистике

За двадцать два года численность молодежи выросла на 286 639 человек (4,75%).

В структуре современного казахстанского общества молодежь составляет 25,01% (рис. 1.2).

По численности городская молодежь (54,9%) несколько преобладает над сельской (45,1%) (рис. 1.3).

Рис. 1.2

Численность молодежи от общей численности населения страны (человек), на начало 2014 года

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.3

Численность молодежи в разрезе город / село (человек), на начало 2014 г.

Источник: Комитет по статистике

Для республики характерно неравномерное распределение молодежи в разрезе регионов. Наибольшая численность молодежи представлена в Южно-Казахстанской (729 251) и Алматинской (486 710) областях. Наименьшая численность молодежи отмечена в Северо-Казахстанской (120 677) и Атырауской (146 263) областях (рис. 1.4а).

Вместе с тем на начало 2014 года в территориальном разрезе наибольшая доля молодежи от общей численности населения регионов представлена в г. Алматы – 27,8%, Актюбинской области – 27,1%, г. Астана – 26,8%. Наименьшая доля молодежи отмечается в Северо-Казахстанской (21,0%) и

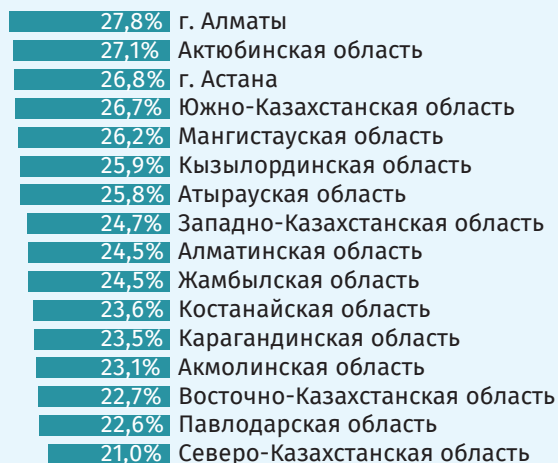
Рис. 1.4а

Численность молодежи Республики Казахстан в разрезе регионов (человек), на начало 2014 г.

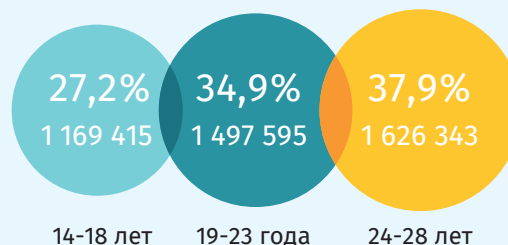
Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.46
Численности молодежи по отношению к численности населения регионов (в %), на начало 2014 г.

Источник: Комитет по статистике

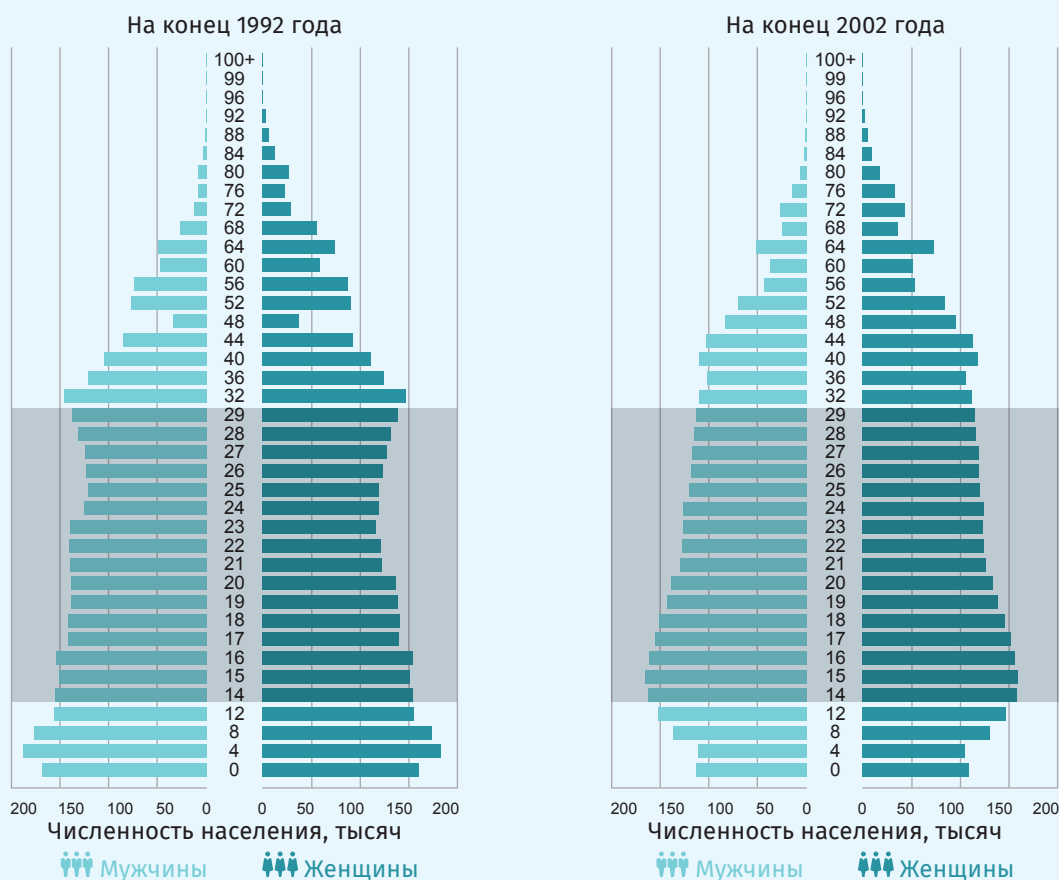
Рис. 1.5а
Численность молодежи по возрастным группам по отношению к общей численности молодежи (человек и в %), на начало 2014 г.

Источник: Комитет по статистике

Павлодарской (22,6%) областях (рис. 1.46).
В мировой практике существуют различные подходы к определению возрастных групп молодежи, исходя из степени их вовлеченности

Рис. 1.5б
Половозрастная структура населения Казахстана, на конец 1992, 2002 гг.

Источник: Комитет по статистике

в социально-экономические отношения и психолого-физиологических особенностей. Самым распространенным является подход, согласно которому молодежь можно условно разделить на 3 возрастные группы: ювенальная – 14-18 лет; постювенальная – 19-23 года и старшая группа – 24-28 лет.

На сегодняшний день в структуре молодежи Казахстана наиболее многочисленной является старшая возрастная группа (рис. 1.5а).

Существенные диспропорции в численности молодежи в разрезе возрастных групп связаны с увеличением рождаемости во второй половине 1980-х годов и постепенным ее снижением, обусловленным социально-экономическим кризисом в 90-е годы XX века (рис. 1.5б, рис. 1.5в).

1.2. ПОЛОВОЗРАСТНАЯ СТРУКТУРА МОЛОДЕЖИ

Гендерный состав населения в возрасте от 14 до 29 лет свидетельствует о незначительном численном

Рис. 1.6

Гендерный состав молодежи Республики Казахстан (в %, от общей численности молодежи), на начало 2014 г.

Источник: Комитет по статистике

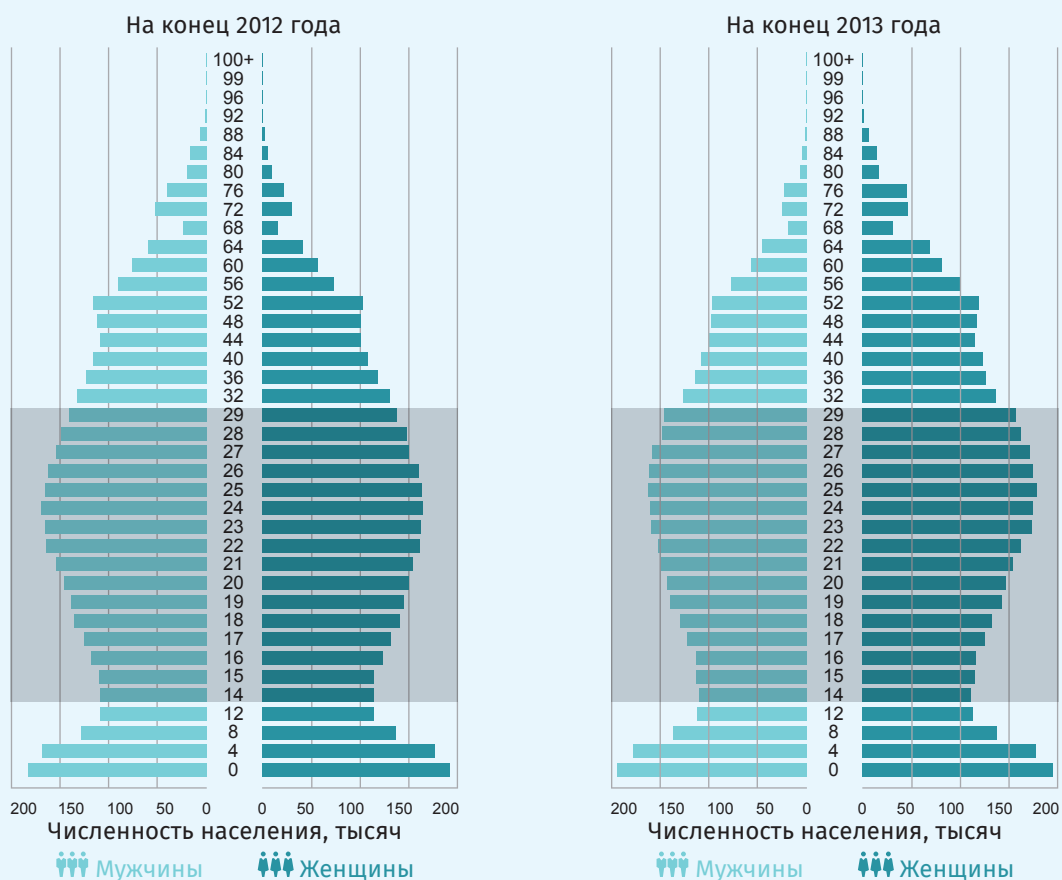
превосходстве лиц мужского пола. Молодое население страны составляет 2 156 754 мужчины и 2 136 599 женщин (рис. 1.6).

Наибольшее число женщин и мужчин зафиксировано в возрастной группе молодежи 24-28 лет – 19,2% и 18,7% соответственно (рис. 1.7).

По состоянию на начало 2014 года в городах страны проживали 1 149 757 молодых мужчин и 1 208 965 молодых женщин, что составляло 26,8% и

Рис. 1.5в

Половозрастная структура населения Казахстана, на конец 2012, 2013 гг.

Источник: Комитет по статистике

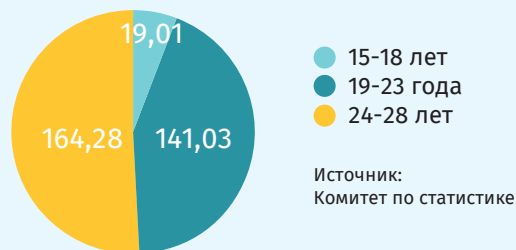
Рис. 1.7

Половозрастная структура молодежи (человек), на начало 2014 г.

Рис. 1.8б

Коэффициенты рождаемости по возрастным группам молодежи (число родившихся на 1 000 женщин), 2013 г.

28,2% соответственно.

Увеличение числа молодежи в городах Казахстана связано с образовательными и трудовыми целями выпускников школ, колледжей и вузов.

1.3. РОЖДАЕМОСТЬ, БРАЧНОСТЬ И РАЗВОДИМОСТЬ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

В общей картине рождаемости в Казахстане коэффициенты рождаемости у молодежи значительно выше, чем у представительниц других групп репродуктивного возраста (рис. 1.8а).

На многочисленную возрастную группу женщин 24-28 лет приходится наибольшая рождаемость детей (164,28 рождений на 1000 женщин) (рис. 1.8б).

В региональном разрезе наибольшее количество рождений детей у женщин возрастной группы 24-28 лет отмечается в Южно-Казахстанской (230,45); Кызылординской (216,57) и Жамбылской (209,86) областях.

Наименьшее число рождений детей в данной возрастной группе зафиксировано у женщин г. Алматы (104,27), Костанайской (106,53) и Восточно-Казахстанской (130,15) областей соответственно (рис. 1.9).

Рис. 1.8а

Коэффициенты рождаемости по возрастным группам (число родившихся на 1 000 женщин), 2013 г.

Рис. 1.9

Коэффициенты рождаемости по возрастным группам молодежи и регионам (число родившихся на 1 000 женщин), 2013 г.

Рис. 1.10

Коэффициенты рождаемости по возрастным группам молодежи в разрезе город-село (число родившихся на 1 000 женщин), 2013 г.

Источник: Комитет по статистике

Коэффициент рождаемости у сельских молодых женщин страны выше, чем у городских, во всех возрастных группах молодежи (рис. 1.10).

В сельской местности по показателям рождаемости среди молодежи на первом месте (по состоянию за 2013 год) Южно-Казахстанская область (возрастная группа 24-28 лет – 241,44 рождения на 1000 женщин, возрастная группа 19-23 года – 237,43).

БРАЧНОСТЬ

Возрастные группы молодежи страны 20-24 года и 25-28 лет имеют наибольший процент состоящих в браке (рис. 1.11).

Процесс образования супружеских пар в Казахстане среди молодежи за 2013 год более активным отмечен в возрастной группе 20-24 года (79862 женщины и 57563 мужчины).

РАЗВОДИМОСТЬ

Наибольший процент разводов в республике в 2013 году наблюдался в возрастной группе 25-28 лет как у мужчин, так и у женщин (рис. 1.12а).

В регионах наибольшее количество разводов отмечено у мужчин и женщин в г. Алматы, Алматинской и Карагандинской областях (рис. 1.12б).

1.4. СМЕРТНОСТЬ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Возрастной коэффициент смертности молодежи – это соотношение общего числа умерших (в возрасте 14-28 лет) за отчетный год к численности населения, выраженное в промилле (‰), т.е. на 1000 человек.

Наибольший возрастной коэффициент смертности в 2013 году наблюдался среди молодых мужчин страны – 1,70 ‰. Максимальное значение коэффициента

Рис. 1.11

Брачность (человек), 2013 г.

- вступившие в брак (по брачному состоянию), из них:
 - прежде не состоявшие в браке
 - вдовы
 - разведенные
- не указавшие состояние в браке

Женихи

Возрастная группа	вступившие в брак (прежде не состоявшие в браке)	вдовы	разведенные	не указавшие состояние в браке
<18	101	101	0	0
18-19	3612	3592	2	3
20-24	57563	56705	117	704
25-28	52986	49847	142	2953

Невесты

Возрастная группа	вступившие в брак (прежде не состоявшие в браке)	вдовы	разведенные	не указавшие состояние в браке
<18	1392	1390	0	2
18-19	19707	19545	27	36
20-24	79862	78087	200	1471
25-28	33151	29617	195	3308

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.12а

Разводы по возрастным группам бывших супругов (по стране, человек), 2013 г.

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.126

Разводы в разрезе пола и регионов (человек), 2013 г.

	Мужчины	Женщины
Акмолинская область	581	889
Актюбинская область	636	914
Алматинская область	1235	1949
Атырауская область	520	714
Восточно-Казахстанская область	1081	1664
Жамбылская область	586	976
Западно-Казахстанская область	470	729
Карагандинская область	1254	1946
Костанайская область	827	1209
Кызылординская область	382	635
Мангистауская область	458	635
Павлодарская область	710	1110
Северо-Казахстанская область	439	669
Южно-Казахстанская область	1006	1693
г. Астана	653	1062
г. Алматы	1285	1883

Источник: Комитет по статистике

смертности отмечается в старшей возрастной группе молодежи (24-28 лет) - 2,47 ‰. (рис.1.13а).

В гендерном разрезе и по типу поселения смертность выше среди сельских мужчин (рис. 1.13б).

В разрезе регионов наивысшие показатели возрастного коэффициента смертности отмечаются в Акмолинской (1,75‰), Северо-Казахстанской (1,73‰) и Восточно-Казахстанской (1,56 ‰) областях (рис. 1.13в).

В 2013 году основными причинами смерти молодежи стали несчастные случаи, отравления и травмы, болезни системы кровообращения, новообразования (рис. 1.13г).

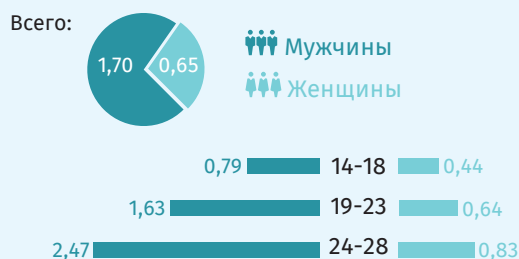
1.5. ВНЕШНЯЯ И ВНУТРЕННЯЯ МИГРАЦИЯ МОЛОДЕЖИ

Анализ внешней миграции молодого населения страны показывает, что пик мобильности приходится на возрастную группу молодежи 24-28 лет, преимущественно женского пола (рис. 1.14).

В 2013 году положительное сальдо внешней миграции молодежи отмечается в Мангистауской (1286 человек) и Алматинской (1119 человек) областях. Отрицательное сальдо отмечено в Восточно-

Рис. 1.13а

Возрастные коэффициенты смертности молодежи по полу, промилле

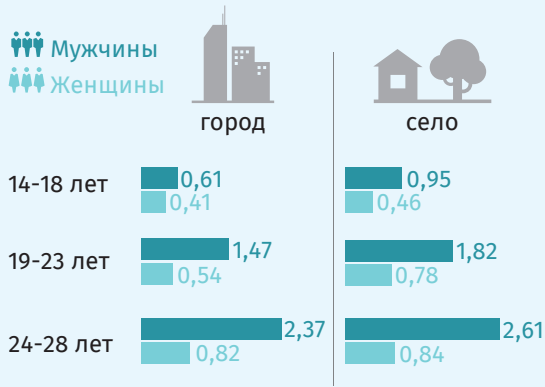

Источник: Комитет по статистике

Казахстанской (-574) и Северо-Казахстанской (-555) областях, что связано с тенденцией миграции населения из приграничных районов Казахстана в Россию (рис. 1.15).

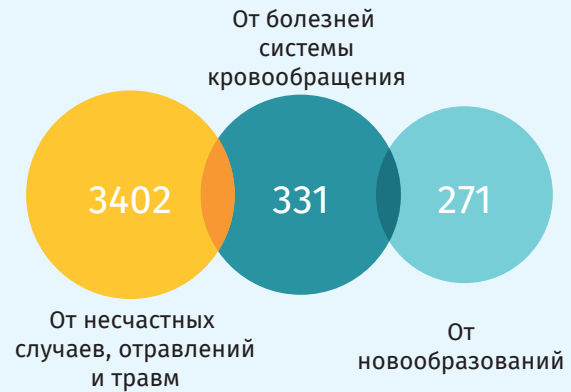
В миграционном обмене Казахстана и стран СНГ в 2013 году наибольшее количество прибывших в нашу страну из числа молодежи отмечено в Мангистауской (1223) и Южно-Казахстанской (780)

Рис. 1.13б

**Коэффициенты смертности
в разрезе возрастных групп, 2013 г.**

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.13г

**Показатели смертности молодежи страны
(по основным группам причин смерти),
человек, 2013 г.**

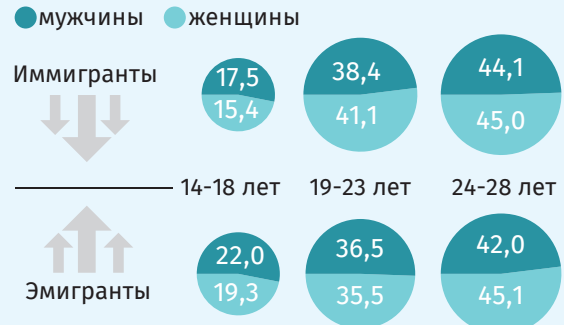
Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.13в

**Коэффициенты смертности
молодежи в разрезе регионов
и возрастных групп, 2013 г.**

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.14

**Иммигранты и эмигранты
среди молодежи, 2013 г., в %**

Источник: Комитет по статистике

областях. Отрицательное сальдо внешней миграции отмечено в Восточно-Казахстанской (-665) и Северо-Казахстанской (-520) областях (рис. 1.16).

В отношении других стран у Казахстана наблюдается слабая миграционная активность. В 9 из 16 регионов отмечается положительное сальдо внешней миграции (рис. 1.17).

Миграционные настроения молодежи

Результаты социологического исследования показывают, что большая часть молодежи (55,7%) не имеет намерений к переезду (рис. 1.18).

По данным социологического исследования, желание сменить место жительства более характерно для городской молодежи (26,7%).

Рис. 1.15

Сальдо внешней миграции (всего), 2013 г.

- положительное сальдо
- отрицательное сальдо

Акмолинская область	-333
Актюбинская область	475
Алматинская область	1119
Атырауская область	106
Восточно-Казахстанская область	-574
Жамбылская область	230
Западно-Казахстанская область	-99
Карагандинская область	-259
Костанайская область	-396
Кызылординская область	12
Мангистауская область	1286
Павлодарская область	-448
Северо-Казахстанская область	-555
Южно-Казахстанская область	784
г. Астана	587
г. Алматы	211

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.17

Сальдо внешней миграции (другие страны), 2013 г.

- положительное сальдо
- отрицательное сальдо

Акмолинская область	33
Актюбинская область	-6
Алматинская область	735
Атырауская область	106
Восточно-Казахстанская область	91
Жамбылская область	-12
Западно-Казахстанская область	8
Карагандинская область	-14
Костанайская область	-47
Кызылординская область	0
Мангистауская область	63
Павлодарская область	-35
Северо-Казахстанская область	-35
Южно-Казахстанская область	4
г. Астана	125
г. Алматы	85

Источник: Комитет по статистике

Потенциальную миграционную подвижность в разрезе регионов чаще демонстрирует молодежь Жамбылской (59%), Павлодарской (39%) и Кызылординской (38%) областей (рис. 1.19).

Рис. 1.16

Сальдо внешней миграции (страны СНГ), 2013 г.

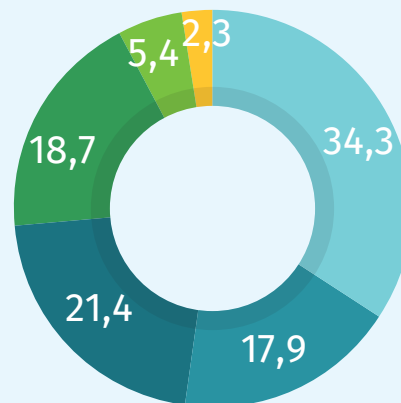
- положительное сальдо
- отрицательное сальдо

Акмолинская область	587
Актюбинская область	481
Алматинская область	735
Атырауская область	103
Восточно-Казахстанская область	-665
Жамбылская область	242
Западно-Казахстанская область	-107
Карагандинская область	-245
Костанайская область	-349
Кызылординская область	12
Мангистауская область	1223
Павлодарская область	-413
Северо-Казахстанская область	-520
Южно-Казахстанская область	780
г. Астана	462
г. Алматы	126

Источник: Комитет по статистике

Рис. 1.18

Желание молодых людей переехать, в %

- Нет, никуда переезжать не собираюсь
- Пока не собираюсь, только при определенных обстоятельствах
- Не задумывался об этом
- Хотелось бы переехать, но пока нет такой возможности
- Да, готовлюсь к переезду в течение ближайших двух лет
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

Рис. 1.19

**Желание молодых людей переехать
(региональный разрез), в %**

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Реже всех задумывается о переезде молодежь казахской национальности. Готовность переехать лишь в случае возникновения определенных обстоятельств выражает чаще молодежь русской этнической принадлежности (рис. 1.20а). О готовности и желании сменить место жительства чаще заявляет молодежь из числа других этнических групп.

Анализ намерений молодежи разных возрастов мигрировать выявил закономерность: чем старше возраст молодежи, тем реже она заявляет о желании переехать (рис. 1.20б).

Из числа респондентов, указавших конкретные территории назначения, 77% настроены на внутреннюю миграцию. Основные миграционные потоки молодежи из сел устремлены в города, преимущественно Астану и Алматы (рис. 1.20в).

Чаще всего молодежь меняет место жительства по личным мотивам (рис. 1.20г).

Рис. 1.20а

**Желание молодых людей переехать
(этнический разрез), в %**

- Хотелось бы переехать, но пока нет такой возможности
- Да, готовлюсь к переезду в течение ближайших двух лет
- Пока не собираюсь, только при определенных обстоятельствах
- Нет, никуда переезжать не собираюсь
- Не задумывался об этом
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 1.20б

Желание молодых людей переехать (возрастной разрез), в %

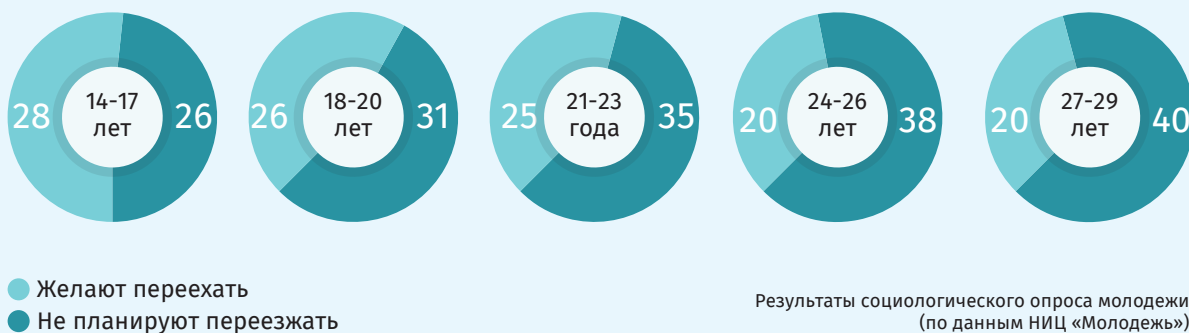
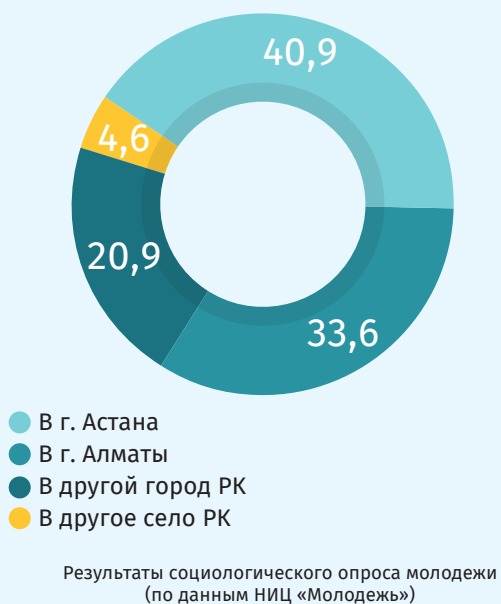

Рис. 1.20в

Желание молодых людей переехать внутри страны, в %

Таким образом, согласно статистическим данным, каждый четвертый житель страны – представитель населения в возрасте от 14 до 29 лет.

Наибольшую численность в структуре молодежи Казахстана составляет группа в возрасте 24-28 лет. Высокие показатели рождаемости отмечаются у женщин этой же возрастной группы.

Удельный вес сельской молодежи незначительно ниже удельного веса городской молодежи.

Молодежь страны от 20 до 28 лет имеет наибольший процент состоящих в браке. Наибольший процент

Рис. 1.20г

Причины планируемого переезда молодых людей, в %

разводов характерен для старшей возрастной группы молодежи.

В 2013 году основными причинами смерти молодежи

во всех возрастных группах стали несчастные случаи, отравления и травмы.

Старшая возрастная группа молодежи женского пола является более мобильной в отношении миграции по сравнению с другими возрастными группами.

Численность молодежи, составляющая 25% от общей численности населения страны, и дальнейшая тенденция к ее уменьшению в последующие 10 лет требуют от государства принятия действенных мер по разработке социальных программ, направленных на поддержку этой категории населения.

ГЛАВА 2

**РЕАЛИЗАЦИЯ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ
МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ**

2.1. ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

В 2014 году продолжалась работа по выполнению поручений, данных Президентом страны - Лидером нации Н.А. Назарбаевым на II съезде МК «Жас Отан», реализации положений Концепции государственной молодежной политики до 2020 года, определяющих сущность государственной молодежной политики на современном этапе [1]. Идет поиск наиболее приемлемых форм и методов работы с молодежью с учетом интересов общества, особенностей осуществления молодежной политики в региональном аспекте и международного опыта.

Укрепляется управленческая вертикаль в молодежной сфере. Обновлен состав Совета по молодежной политике при Президенте Республики Казахстан. С 2012 года практикуются выездные заседания Совета. В 2014 году особое внимание Совет уделил осуществлению мер занятости и трудоустройства молодежи на местах, реализации проектов «Молодежная практика», «Жасыл ел», «С дипломом - в село!».

В основном молодежные советы заседают ежеквартально, рассматривают актуальные проблемы государственной молодежной политики, ход ее реализации в регионе.

Областные советы по молодежной политике и советы городов Астана и Алматы по поручению Президента страны возглавили акимы, в их состав включены лидеры различных молодежных организаций. Такой подход позволяет усилить внимание к проблемам молодежи и обеспечить непосредственное участие в их решении общественности и молодых казахстанцев.

В Северо-Казахстанской области только в первом полугодии 2014 года проведено 31 заседание советов по молодежной политике различных уровней, на которых рассмотрены 100 вопросов, касающихся проблем молодежи области. В Южно-Казахстанской области в 2013 году проведены 52 заседания советов по работе с молодежью при акиматах области, городов, районов; с начала 2014 года – 32 заседания. В Восточно-Казахстанской области в 2014 году обновлен состав областного совета, включающего 34 человека, работающих в составе 6 групп по разным направлениям.

Повестка дня советов характеризуется особенностями регионов. Городской совет Астаны, например, в 2014 году рассмотрел ход развития волонтерского движения и возможность вовлечения волонтеров в подготовку международной выставки «ЭКСПО-2017». Алматинский городской совет принял решение о продолжении работы по подписанию соглашений и меморандумов с работодателями о прохождении студентами вузов производственной практики на предприятиях города и возрождению в производственной сфере профессионального

наставничества. В Южно-Казахстанской области созданы комиссии в рамках программ «Доступное жилье – 2020», «Занятость – 2020», а также по реализации проекта «С дипломом – в село!».

Развиваются институты государственной молодежной политики. Усилена работа с молодежью на крупных промышленных предприятиях и в национальных компаниях.

Так, в 2014 году в АО «НК «КазМунайГаз» создан Совет по делам молодежи. Избраны председатели молодежных ячеек, представляющие интересы Совета по делам молодежи по месту работы. В настоящее время молодежные советы функционируют в АО «Разведка Добыча «КМГ», ТОО «Атырауский нефтеперерабатывающий завод», ТОО «Павлодарский нефтехимический завод», АО «КазТрансГаз». Ведется работа по созданию молодежных советов в других дочерних организациях.

В таких крупных объединениях, как АО «НК «Қазақстан темір жолы», «KEGOC», «НАК «Казатомпром», «Казпочта», с 2013 года работают советы по делам молодежи.

В группе компаний АО «Самрук-Энерго» созданы 12 молодежных организаций с общей численностью 4 537 человек, что на 213 человек больше, чем за аналогичный период 2013 года.

В АО «Казактелеком» третий год действует молодежная организация «Жастелеком», в каждом филиале АО «Казактелеком» созданы региональные группы.

Основными направлениями деятельности советов по делам молодежи крупных компаний являются разработка молодежных приоритетов, формирование и реализация комплексной политики в отношении молодых работников, содействие в вопросах повышения квалификации, профессионального и карьерного роста, участие в социально значимых мероприятиях и другие.

В 2014 году получили активное развитие молодежные ресурсные центры (далее - МРЦ). Если в 2013 году по республике было 125 МРЦ, то в 2014 году их насчитывается 198. Для обеспечения деятельности МРЦ из республиканского и местных бюджетов в 2014 году выделены 2 млрд. 235 млн. тенге.

Деятельность МРЦ направлена на создание условий для самореализации и социализации молодежи. МРЦ являются «мостиком» между государством и молодежью, на них возлагаются важные задачи: они должны формировать концептуальное видение развития молодежи в регионе, реализовать проектную деятельность, актуализировать направления молодежной политики в регионе.

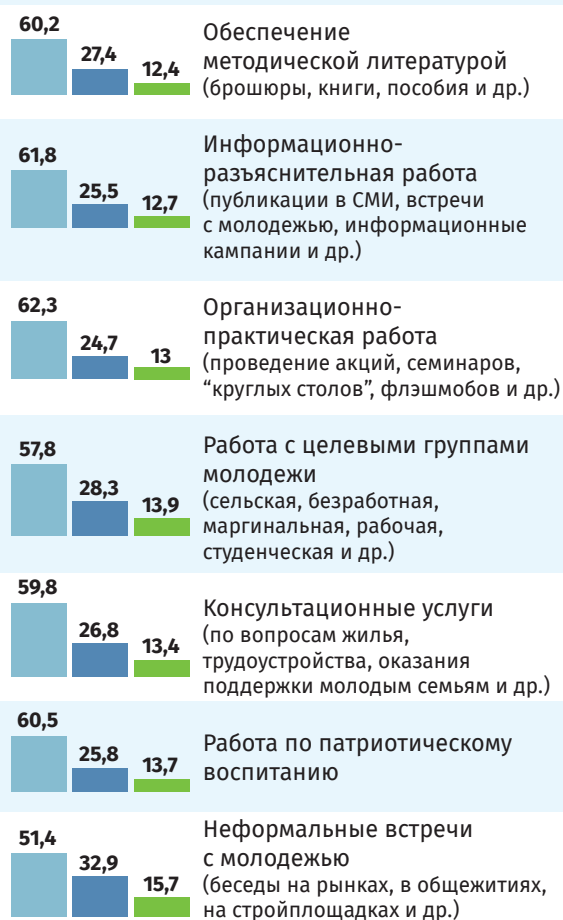
Анализ показал, что в целом молодежь положительно оценивает работу новой структуры в системе институтов государственной молодежной политики – молодежных ресурсных центров (рис. 2.1). Большая часть опрошенных считает работу МРЦ по различным направлениям эффективной: 62,3% отмечают организационно-практическую

Рис. 2.1

Эффективность работы МРЦ глазами молодых респондентов, в %

- Эффективна
- Неэффективна
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

работу; 61,8% - информационно-разъяснительную работу; 60,5% - работу по патриотическому воспитанию; 60,2% - достаточное обеспечение методической литературой.

Однако потенциал МРЦ полностью не исчерпан, их работа сопряжена с большими трудностями (большая текучесть кадров, низкая заработная плата, нечеткое видение региональных проблем молодежи, недостаточный профессионализм и др.).

Социологический опрос выявил, что молодые люди в целом имеют представление об институтах государственной молодежной политики (рис. 2.2), но участвует в их работе весьма незначительная часть: в

Рис. 2.2

Знание молодых респондентов об институтах молодежной политики, в %

- Участвовал(а)
- Слышал(а), но не участвовал(а)
- Не знаю / не слышал(а)
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

советах по делам молодежи при акиматах областей, городов Астана и Алматы принимают участие только 2,8% молодежи; региональных управлений по вопросам молодежной политики – 2,9% молодых людей; молодежных ресурсных центрах – 3,6%, т.е. отмечается недостаточное представительство самой молодежи в институтах молодежной политики.

Следует отметить усиление системной работы центральных государственных органов по реализации государственной молодежной политики.

По официальным данным Министерства труда и социальной защиты населения Республики Казахстан (ныне – Министерство здравоохранения и социального развития РК), в первом полугодии 2014 года по программе «Дорожная карта занятости – 2020» молодежную практику прошли 8275 человек, из них трудоустроены 5052 молодых человека; на портал «Молодежная биржа труда» обратились 18 404 человека из числа молодежи.

По официальным данным Министерства здравоохранения Республики Казахстан (ныне -

Рис. 2.3

Знание молодежи о государственных программах и иных программах, в %

- Участвовал(а)
- Слышал(а), но не участвовал(а)
- Не знаю / не слышал(а)
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Министерство здравоохранения и социального развития РК), в работе с молодежью используются возможности современных средств коммуникаций. Так, на Русском радио, Хит ТВ широко транслируются видеоролики по психосоциальной поддержке молодежи; на сайте www.youtube.com ротируются ролики по популяризации здорового образа жизни.

Министерство культуры Республики Казахстан (ныне – Министерство культуры и спорта РК) ежегодно

выпускает более 300 наименований книг социально-политического, исторического, познавательного, научно-популярного характера для молодых читателей. В целях поддержки молодых талантов издается не менее 20 книг серии «Жас толқын» («Новая волна»).

Министерством обороны Республики Казахстан (далее - МО РК) в первом полугодии 2014 года на базе свыше 60 воинских частей и 2600 организаций образования осуществлен комплекс военно-патриотических мероприятий, в которых приняли участие более 74 тысяч молодых людей. В сравнении с 2013 годом общее количество учебных заведений, в которых проводится военно-патриотическая и шефская работа, возросло на 23%. Во исполнение поручения, данного Главой государства на XX сессии Ассамблеи народа Казахстана в апреле 2013 года, МО РК организована работа по созданию центров патриотического воспитания молодежи.

Агентство Республики Казахстан по делам религий (ныне – Министерство культуры и спорта РК) проводит информационно-разъяснительную работу по вопросам религиозной сферы. Во всех регионах работают свыше 700 информационных пропагандистских групп (далее – ИПГ), на постоянной основе обеспечивающих повышение религиозной грамотности населения и предупреждение религиозного экстремизма. За первое полугодие 2014 года региональными ИПГ проведены 5635 мероприятий среди молодежи с охватом 402201 человек.

К сожалению, несмотря на принимаемые меры со стороны государственных органов по решению проблем молодежи, данные социологического исследования показывают слабую осведомленность казахстанской молодежи о реализуемых государственных и отраслевых программах (рис. 2.3). Наглядно виден незначительный процент молодых людей, принимавших участие в реализации отмеченных программ (от 2,6% до 7,6%). С одной стороны, эти данные свидетельствуют о недостаточной информационно-разъяснительной работе госорганов среди молодежи, с другой – следует отметить социальную инертность и самой молодежи.

Одной из важнейших задач Глава государства считает внесение индикаторов по работе с молодежью в стратегические планы всех министерств, программы развития территорий областей, городов Астана и Алматы. Эта работа активно проводилась в первой половине 2014 года. Приказом Министра образования и науки РК от 6 февраля 2014 года создана межведомственная рабочая группа по разработке и внедрению индикаторов по работе с молодежью в стратегические планы центральных и местных государственных органов. Разработан перечень индикаторов/показателей, согласованный с семью центральными и шестнадцатью местными государственными органами.

Некоторые показатели и индикаторы,

характеризующие развитие молодежи, включены в региональные программы развития территорий на 2011-2015 годы. Выделяется такой индикатор, как «удовлетворенность населения в возрасте от 14 до 29 лет государственной молодежной политикой». Он колеблется: в Костанайской области – 81,9%, Западно-Казахстанской - 78,9%, Акмолинской – 43%. Существуют и другие индикаторы. В Северо-Казахстанской области - это «уровень социального оптимизма в молодежной среде» (63%), в Карагандинской - «уровень удовлетворенности молодежи созданными условиями по реализации своих прав и гарантий» (61,5%), «уровень патриотизма молодежи» (76 %).

В течение 2014 года проведены региональные семинары-тренинги «Оценка эффективности государственной молодежной политики: региональный аспект», на которых обсуждены вопросы разработки и внедрения индикаторов по молодежной политике.

Рис. 2.4
Сведения об объемах финансирования на реализацию ГМП, в том числе на государственный социальный заказ (в разрезе регионов), тыс. тенге

Источник: МОН РК

Ожидается внедрение индикаторов, «чувствительных к молодежи», в стратегические планы работы госорганов и программы развития территорий, что вызовет новый импульс в реализации

Рис. 2.5
Сведения об объемах финансирования на реализацию государственного социального заказа (в разрезе регионов), тыс. тенге

Источник: МОН РК

государственной молодежной политики.

Современная ситуация характеризуется поэтапным увеличением бюджетных средств, выделенных на реализацию государственной молодежной политики на региональном уровне (рис. 2.4). В 2014 году на реализацию государственной молодежной политики на региональном уровне выделено более 4 млрд. тенге, что выше объема 2013 года более чем на 460 млн. тенге.

При этом акиматами Атырауской, Карагандинской, Павлодарской, Южно-Казахстанской областей было уменьшено финансирование на молодежную политику, тогда как акиматом города Астана в 2014 году увеличен объем финансирования чуть ли не в два раза (более 270 миллионов тенге); акиматом Кызылординской области – более 100 миллионов тенге; акиматом Алматинской области – около 100 миллионов тенге.

Данные по финансированию свидетельствуют о недостаточном внимании местных исполнительных органов к проблемам молодежи, отсутствию единого понимания проблем реализации государственной молодежной политики.

Одним из важных механизмов поддержки молодежных движений и инициатив, способных активизировать процессы самоорганизации молодежи, является государственный социальный заказ.

Анализ показывает, что в выделении бюджетных средств на реализацию государственного социального заказа в региональном разрезе наблюдается большой разброс (рис. 2.5). Если в целом по республике можно отметить незначительное увеличение: 2014 г. – 917 961 000 тенге, 2013 г. – 875 844 300 тенге (увеличение более чем на 40 миллионов тенге), то в Акмолинской, Актюбинской,

Рис. 2.6

Молодежь считает первоочередными государственными мерами (не более пяти ответов), в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Павлодарской областях наблюдается уменьшение, причем, в Актюбинской области чуть ли не в 3 раза. В бюджете г. Алматы на 2013-2014 годы вообще не предусмотрен государственный социальный заказ.

Безусловно, государственный социальный заказ на сегодняшний день является наиболее эффективной формой поддержки молодежных организаций. Вместе с тем на различных диалоговых площадках, в СМИ, веб-ресурсах лидеры молодежных организаций, представители молодежных ресурсных центров, государственных органов, депутаты всех уровней единогласны во мнении о необходимости его совершенствования.

Казахстанскую молодежь волнуют многие проблемы, которые способно решить государство. Результаты социологического исследования показывают (рис. 2.6), что для большинства казахстанской молодежи (61,4%) в первую очередь важнейшей государственной мерой является обеспечение доступного и качественного образования. Молодежь понимает: чтобы быть конкурентоспособным и востребованным членом общества, необходимо в первую очередь быть образованным и квалифицированным специалистом.

Половина опрошенных (51,1%) считает, что первоочередной задачей государства является создание условий для трудоустройства. 44,7% респондентов полагают, что важнейшей государственной мерой является формирование здорового образа жизни, совершенствование медицинского обслуживания.

К сожалению, казахстанская молодежь не видит своего потенциала в развитии таких важнейших направлений молодежной политики, как туризм, волонтерство, социальное меценатство. Соответственно, только 9,2%, 7,5%, 5,1% респондентов отметили их как первоочередные меры государственной поддержки молодежи.

В целом, как показывают данные социологического исследования, казахстанская молодежь удовлетворена ходом реализации государственной молодежной политики (рис. 2.7). Показательно, что 74,6% респондентов

(31,7% - «да, эффективно» и 42,9% - «скорее да, чем нет») высоко оценивают ход реализации государственной молодежной политики, т.е. можно отметить социальный оптимизм молодых людей, их веру в эффективную работу органов государственной власти.

2.2. КАЗАХСТАНСКАЯ МОЛОДЕЖЬ В МИРОВЫХ РЕЙТИНГАХ

В поиске новых форм работы с молодежью важен международный опыт, позволяющий увидеть внутренние проблемы и перспективы дальнейшего развития со стороны, использовать позитивные мировые достижения.

Согласно отчету «Состояние по молодежной политике на 2014 год» [2], в 122 странах мира из 198 существует национальная молодежная политика, что на 50% больше в сравнении с 2013 годом.

Новацией является появление международных индексов, измеряющих уровень благополучия и развития молодежи. Индекс развития молодежи (Youth Development Index, YDI) опубликован в сентябре 2013 года [3], Индекс благополучия молодежи (Youth Wellbeing Index, YWI) [4] опубликован в апреле 2014 года. Появление сразу двух международных индексов, затрагивающих молодежную тематику, является свидетельством возрастания в мировом сознании важности и значимости проблем молодежи.

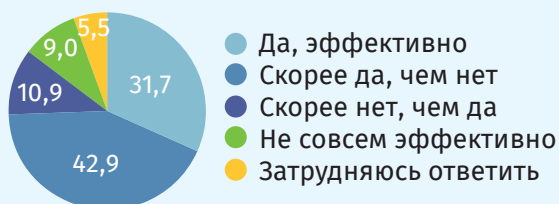
Индекс благополучия молодежи охватил 30 стран мира. Уровень благополучия молодежи оценивается по шкале от 0 до 1, где 1 является самым высоким значением уровня благополучия. Высокое значение Индекса благополучия молодежи имеет Австралия - 0,752, самое низкое значение у Нигерии - 0,375. Сравнительный анализ результатов Индекса благополучия молодежи и уровня доходов стран демонстрирует прямую корреляцию. Так, страны с высоким уровнем доходов показывают высокий уровень благополучия молодежи (Австралия, Швеция и Южная Корея – лидеры Индекса). Страны с уровнем дохода ниже среднего и низким, такие как Танзания, Уганда и Нигерия, имеют самый низкий уровень благополучия среди молодежи.

Международными экспертами сделаны расчеты по Казахстану для включения в YWI с использованием методологии, изложенной в «Глобальном индексе благополучия молодежи: методология отчета» [5]. Кроме того, использованы альтернативные источники: результаты национальных онлайн-консультаций с молодежью Казахстана, проведенных НИЦ «Молодежь» по инициативе Мажилиса Парламента РК и ЮНИСЕФ в сентябре-октябре 2014 г.; научные данные НИЦ «Молодежь», Республиканского центра по профилактике и борьбе со СПИДом и иные международные базы данных.

По предварительным расчетам, общее значение благополучия молодежи Казахстана составляет 0,59 (рис. 2.8). При сравнении с оригинальными

Рис. 2.7

Эффективность реализации ГМП глазами молодых, в %

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 2.8
Место Казахстана в Индексе благополучия молодежи

расчетами значений Казахстан занимает 10 место среди 31 страны и показывает одинаковое общее значение с Таиландом и Вьетнамом, следуя за Саудовской Аравией. При этом следует отметить, что среднее значение Индекса благополучия молодежи 0,58 и показатели Казахстана лучше, чем у большинства других стран мира с уровнем дохода выше среднего (Перу, Колумбия, Китай, Бразилия, Мексика, Иордания, Турция) (рис. 2.9).

Индекс развития молодежи является глобальным индексом, в котором представлены 170 стран мира [6]. Индекс рассчитывается по 5 критериям, состоящим из 15 показателей: 1) образование (средняя продолжительность обучения (в годах); расходы на образование в % от ВВП; грамотность среди молодежи); 2) здоровье и благополучие (смертность среди молодежи; употребление каннабиса; подростковая беременность; распространенность ВИЧ-инфекции; употребление табака); 3) трудоустройство молодежи (уровень безработицы среди молодежи; общий коэффициент занятости молодежи); 4) участие молодежи в политической жизни (молодежная политика и представительство; грамотность избирателей; выражение политических взглядов); 5) гражданское участие (волонтерство; помощь нуждающимся).

Индекс рассчитывается также по шкале от 0 до 1. Первое место в глобальном ранжировании занимает Австралия (0,856), далее следуют Канада (0,820) и Южная Корея (0,809). Самые низкие показатели Индекса отмечаются у Кот-д'Ивуар (0,229), Центрально-Африканской Республики (0,228) и Демократической Республики Конго (0,173).

Казахстан занимает высокое место (0,741) в рейтинге

Рис. 2.9

Глобальный индекс благополучия молодежи: ранжирование стран по уровню доходов согласно классификации Всемирного банка

1 Австралия	16 Мексика
2 Швеция	17 Иордания
3 Южная Корея	18 Турция
4 Великобритания	19 Индонезия
5 Германия	20 Марокко
6 США	21 Гана
7 Япония	22 Филиппины
8 Испания	23 Южная Африка
9 Саудовская Аравия	24 Египет
10 Таиланд	25 РФ
11 Вьетнам	26 Индия
12 Перу	27 Кения
13 Колумбия	28 Танзания
14 Китай	29 Уганда
15 Бразилия	30 Нигерия

- Страны с высоким уровнем дохода
- Страны с уровнем дохода выше среднего
- Страны с уровнем дохода ниже среднего
- Страны с низким уровнем дохода

развития молодежи стран мира, находясь на 27 месте, что выше значений многих стран с более высоким уровнем дохода, таких как Франция, Россия, Турция и Швеция. Казахстан находится выше среднемировых показателей по критериям «образование», «здоровье и благополучие», «трудоустройство». По критерию «трудоустройство молодежи» у Казахстана значение 0,925, что выше, чем у лидеров рейтинга Австралии, Канады и Южной Кореи. В то же время у Казахстана низкие результаты по критериям «участие молодежи в политической жизни» (0,167) и «гражданское участие» (0,280).

Таким образом, Казахстан занимает высокие позиции в мировом сообществе по благополучию и развитию молодежи и имеет схожую траекторию развития с другими странами. Действия казахстанского Правительства отвечают Лиссабонской декларации по молодежной политике и программам 1998 года. Фундаментом служит Всемирная программа действий, касающаяся молодежи [7], принятая в 1996 году и измененная в 2007 году.

Ключевые направления казахстанской молодежной политики соответствуют международным стандартам и принципам, что продемонстрировал Первый

Глобальный форум по молодежной политике (г. Баку, 28-30 октября 2014 г.). Государственная молодежная политика в Республике Казахстан обеспечивает равные права и возможности каждому молодому человеку, создает условия для активного участия молодежи в процессах принятия решений, предусматривает комплексный подход в развитии молодежи, основывается на научных знаниях и фактических данных. И это особо отмечено в Бакинской декларации Глобального форума по молодежной политике.

2.3. МИРОВОЙ ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ

Представляет интерес рассмотрение опыта реализации государственной молодежной политики стран с различным уровнем социально-экономического развития разных регионов мира. Проанализирован опыт 10 стран с демонстрацией различных подходов к осуществлению молодежной политики.

Наиболее результативные национальные молодежные политики основаны на демократических принципах. В Швеции принципы демократического участия в молодежной политике отражены в законопроекте о молодежи 2014 года [8], который предусматривает активное участие молодежных организаций в реализации и мониторинге молодежной политики. Законопроект определяет стейкхолдеров в качестве стратегических партнеров (с англ. stakeholder – группа поддержки или группа влияния), которые влияют на молодежную политику через Совет по молодежной политике. Законопроект в качестве приоритетов определяет изучение механизмов по расширению участия молодежи в процессах принятия решений и разработку мер по усилению участия молодежи во всех сферах общественной политики.

Межотраслевая политика применяет целостный подход к всестороннему развитию молодых людей. Например, Министерство по делам молодежи, спорта и культуры Ботсваны [9] определяет 12 стратегических сфер в национальной молодежной политике с описанием принимаемых мер, установленных показателей и определением курирующих организаций.

Пример Дании является уникальным, так как в стране отсутствует законодательство и программы по молодежной политике. Правительство применяет интегрированный подход в работе с молодежью на всех уровнях, чтобы «каждый орган имел свою собственную сферу ответственности в отношении мер и политики для молодежи» [10]. Наличие Национального молодежного совета с большим количеством членов и ежегодным финансированием является ярким примером интегрированной модели молодежной политики в стране с развитой

демократической культурой.

Важным представляется координация усилий стейкхолдеров. В Эквадоре были приняты Закон о молодежи [11], стратегия молодежной политики [12]. Кроме того, Конституция страны гарантирует соблюдение прав молодежи [13]. Эти меры являются фундаментом для формирования молодежной политики страны. Министерство, ответственное за реализацию молодежной политики, возглавляет Межведомственный координирующий орган. Его наличие не является гарантией системного подхода к молодежной политике, однако данный орган обладает долгосрочным мандатом на работу с молодежью в сложных политических условиях.

Анализ молодежной политики Кыргызстана позволяет констатировать внушительное количество концептуальных документов, законодательных актов и правил, регламентирующих молодежную политику, принятых за последнее десятилетие [14]. Однако многие меры и программы не смогли по-настоящему повысить благополучие кыргызской молодежи, так как они не были эффективно реализованы и остались декларативными.

Важное место в современной молодежной политике отводится ее научному обеспечению. Так, национальная молодежная политика Уругвая особо выделяет роль научных исследований в изучении проблем молодежи [15]. Национальный институт молодежи (INJU) [16] тесно сотрудничает с Программой социальных показателей и мониторинга при Министерстве социального развития [17].

Во многих странах осуществляется значительное финансирование для реализации молодежной политики. Правительство Ирландии выделяет 449,0 млн. евро (617,7 млн. долларов США) Министерству по делам детей и молодежи. На текущие расходы в 2014 году выделены 414 млн. евро и 35 млн. евро на капитальные расходы. Тем не менее, Национальный совет по делам молодежи Ирландии (NYCI) [18] выступил с резкой критикой правительства страны из-за сокращения государственного финансирования программ в период финансового кризиса [19].

Чаще всего работа с молодежью не выделяется в качестве отдельной профессии и/или возможности профессионального развития в этой сфере ограничены. Вместе с тем Европейский союз и Совет Европы определили стандарты по оценке качества работы с молодежью и профессионализма ее исполнителей. Согласно Стратегии молодежной работы Эстонии [20] Эстонский центр молодежной работы является государственным органом по работе с молодежью. Он также ответственен за «приобретение и развитие знаний и навыков, необходимых для качественной работы с молодежью и успешного выполнения задач» [21].

Национальная молодежная политика Науру на 2008-2015 годы устанавливает рамки подотчетности, мониторинга и оценки результативности [22]. Политика построена таким образом, что для каждой из пяти целей определены результат и несколько стратегий

достижения результата, ряд показателей по оценке эффективности каждой стратегии, а также указаны ответственные правительственные структуры. Во-вторых, определяется график предоставления отчетов. Все стейкхолдеры направляют отчеты по итогам реализации программ в Управление по делам молодежи, которое предоставляет ежеквартальный отчет Министру по делам молодежи. Ежегодно публикуются в открытой печати итоговый годовой отчет и финансовая отчетность. Каждые два года проводится независимая оценка результативности внешними оценщиками.

Наглядным примером принципа открытости и доступности является опыт Мексики. После завершения реализации Национальной молодежной программы Мексики на 2008-2012 годы [23] Молодежное агентство Мексики, Мексиканский институт молодежи провели общенациональные публичные консультации для разработки новой молодежной политики [24]. В течение 2013 года молодые люди, а также организации, работающие с молодежью, участвовали в национальных молодежных консультациях посредством шести механизмов: общественные слушания; онлайн-опрос молодежи; мобильные консультационные отделы; видеоконкурс, где молодые люди рассказывали о видении своего будущего; "круглые столы" с участием стейкхолдеров; онлайн-дискуссионные платформы. Впервые федеральное правительство провело широкомасштабные молодежные консультации, результаты которых использовались при разработке Национальной молодежной программы на 2014-2018 годы [25].

Таким образом, молодежная политика по всему миру характеризуется различиями в структуре, особенностями тематической направленности, форм реализации и многообразием оценок результатов.

Подводя итоги развития государственной молодежной политики в Казахстане в 2014 году, можно констатировать позитивные сдвиги: создание советов по молодежной политике на крупных предприятиях; массовое развитие сети молодежных ресурсных центров; увеличение бюджетного финансирования государственной молодежной политики; работа по включению индикаторов молодежной политики в стратегические планы госорганов; признание высокой позиции Казахстана в Индексе благополучия и глобальном Индексе развития молодежи и другие.

Вместе с тем выявлены проблемные зоны в реализации государственной молодежной политики:

- отмечается слабое межведомственное и межсекторальное взаимодействие участников государственной молодежной политики;
- недостаточно реализуется потенциал консультативно-совещательных органов; в советах слабо представлена сама молодежь;

- не на всех крупных предприятиях созданы советы по молодежной политике. Так, в крупнейшем АО «Национальный управляющий холдинг «КазАгро» не создан совет по молодежной политике. Вся работа с молодежью сводится к реализации меморандума, заключенного с МК «Жас Отан», по поддержке проекта «Сәтті қадам»;

- создание повсеместно МРЦ не сопровождается достаточной подготовительной работой, разработкой четкого положения их функционирования, определением стратегических целей. Отмечается большая текучесть кадров, связанная с недостаточным финансированием, отсутствием профессиональных навыков работы с молодежью;

- проектом по внедрению индикаторов/показателей молодежной политики охвачены не все госорганы; разработанные индикаторы затрагивают не все аспекты жизнедеятельности молодого поколения;

- проблемными остаются вопросы финансирования государственной молодежной политики, особенно на региональном и районных уровнях;

- не все проводимые мероприятия для молодежи отличаются эффективностью; молодежь слабо информирована о молодежной политике государства.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Выступление Президента Республики Казахстан, Председателя НДП «Нур Отан» Н.А.Назарбаева на II съезде Молодежного крыла «Жас Отан». Режим доступа: http://akorda.kz/ru/page/page_vystuplenie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-predsdatelya-ndp
2. YouthPolicy.org. The state of youth policy in 2014. Режим доступа: <http://www.youthpolicy.org/blog/2014/05/state-of-youth-policy-2014/>
3. CSIS. The Global Youth Wellbeing Index. Режим доступа: <http://www.youthindex.org/>
4. Commonwealth Youth Programme. Commonwealth Youth Development Index. Режим доступа: <http://www.youthdevelopmentindex.org/views/index.php#OVER>
5. The Global Youth Wellbeing Index (2014). Режим доступа: <http://www.youthindex.org/full-report/>
6. YouthPolicy.org. 2013 YDI results. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/2013_YDI_Results_Report_Eng1.pdf
7. Режим доступа: <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>
8. YouthPolicy.org. Proposed youth bill Sweden 2014. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/Sweden_2014_Proposed_Youth_Bill_swe.pdf
9. Republic of Botswana. Ministry of Youth, Sport & Culture. Режим доступа: http://www.mysc.gov.bw/?q=dept_youth
10. YouthPolicy.org. Danish youth policy. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Denmark_2008_Youth_Policy_Article.pdf
11. YouthPolicy.org. National Youth Law of Ecuador 2011.

Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Ecuador_2011_National_Youth_Law.pdf

12. YouthPolicy.org. National Youth Equality Policy 2012. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Ecuador_2012_Youth_Equality_Policy.pdf

13. YouthPolicy.org. Ecuador Constitution 2008. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2008_Ecuador_Constitution.pdf

14. YouthPolicy.org. Youth and Public Policy in Kyrgyzstan. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/pdfs/Youth_Public_Policy_Kyrgyzstan_En.pdf

15. YouthPolicy.org. National Youth Policy Uruguay 2011. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Uruguay_2011_National_Youth_Policy.pdf

16. Ministerio de Desarrollo Social Unidad de Información y Comunicación. INJU. Режим доступа: <http://www.inju.gub.uy/>

17. El Observatorio Social de Indicadores. Режим доступа: <http://observatoriosocial.mides.gub.uy/>

18. National Youth Council of Ireland. Режим доступа: <http://www.youth.ie/>

19. YouthPolicy.org. NYCI Pre-Budget Submission 2014: Beyond Austerity. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2013_NYC_Ireland_Eng.pdf

20. YouthPolicy.org. Youth Work Strategy Estonia 2006. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Estonia_2006_Youth_Work_Strategy.pdf

21. Estonian Youth Work Centre. Режим доступа: <http://www.entk.ee/eng/estonian-youth-work-centre>

22. YouthPolicy.org. National Youth Policy Nauru 2008. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Nauru_2008_National_Youth_Policy.pdf

23. YouthPolicy.org. National Youth Programme Mexico 2009. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Mexico_2009_National_Youth_Programme.pdf

24. Consulta Nacional Juvenil. Режим доступа: <http://www.projuventud.mx/>

25. YouthPolicy.org. National Youth Programme Mexico 2014. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/Mexico_2014_National_Youth_Programme.pdf

ГЛАВА 3

ЗДОРОВЬЕ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

3.1. СОЦИАЛЬНО ЗНАЧИМЫЕ БОЛЕЗНИ МОЛОДЕЖИ

Здоровье занимает одно из ведущих мест в системе ценностей человека. Охрана здоровья молодого поколения – важнейшая стратегическая задача любого государства, т.к. фундамент здоровья будущего взрослого населения страны закладывается в каждом растущем организме. Будущие достижения и перспективы социально-экономического и культурного развития государства во многом зависят от уровня здоровья подрастающего поколения сегодня.

К наиболее актуальным основным угрозам здоровью населения, в том числе подростков и молодежи, относятся социально значимые заболевания (туберкулез; ВИЧ-инфекция; наркомания; инфекции, передаваемые половым путем, и др.) Рост социально значимых заболеваний среди детей и подростков обусловлен социальной дезадаптацией, низким уровнем гигиенических знаний и др. [1].

В результате реализации Национальной программы борьбы с туберкулезом, по данным Национального центра проблем туберкулеза МЗСР РК (далее - НЦПТ), за последние 10 лет показатели заболеваемости туберкулезом в Республике Казахстан снизились на 52,4%, смертности – на 72,8%. В то же время серьезно подрывают здоровье молодого поколения отсутствие элементарных знаний о туберкулезной патологии и мерах профилактики, а также социально-климатические условия проживания молодежи.

По данным МЗСР РК, на начало 2014 года абсолютное число молодежи в возрасте 15-29 лет, состоящей на учете в противотуберкулезных диспансерах, достигло 6430 человек. При этом наиболее уязвимой оказалась трудоспособная,

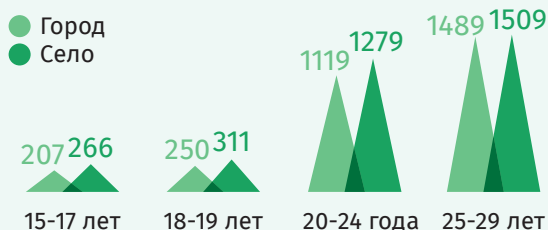
имеющая достаточно большое количество контактов, возрастная категория от 25-ти до 29-ти лет, удельный вес которой составил 46,6% от общего числа активных больных туберкулезом, состоящих на учете в противотуберкулезных диспансерах. Обращает на себя внимание тот факт, что сравнительный анализ распространения туберкулезной инфекции среди сельской и городской молодежи определил незначительное преобладание первого над вторым – 3365 случаев в абсолютных единицах (52,3%) против 3065 случаев (47,7%) (рис. 3.1).

Результаты исследования НЦПТ МЗСР РК хода реализации Национальной программы борьбы с туберкулезом показали, что заболеваемость студентов активным туберкулезом в динамике снижается, но остается все еще высокой. Факторами риска развития туберкулеза среди студенческой молодежи являются: неудовлетворительное и нерегулярное питание, частые простудные заболевания, нерационально организованный режим учебы и отдыха, психоэмоциональные перегрузки, а также социально-климатические условия проживания молодежи.

Анализ распространения туберкулезной инфекции (в региональном разрезе) на начало 2014 года зафиксировал наиболее высокий уровень заболеваемости молодого поколения в возрасте 15-29-ти лет в городах - Астана (39,8% от общего числа активных больных туберкулезом, состоящих на учете в противотуберкулезных диспансерах) и Алматы (34,4%), а также в Актыбинской (35,6%), Мангистауской (35,2%), Атырауской и Южно-Казахстанской областях (34,7% в равных долях) (рис. 3.2).

Рис. 3.1

Сравнительный анализ численности молодежи в возрасте 15-29 лет, состоящей на учете в противотуберкулезных диспансерах (абсолютное число), в разрезе город/село

Источник: МЗСР РК

Рис. 3.2

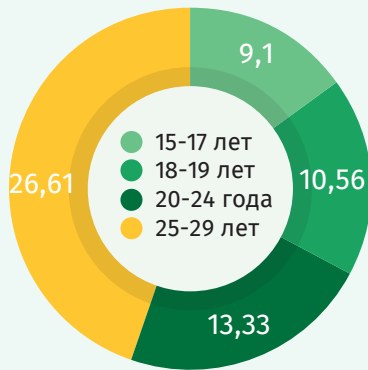
Удельный вес молодежи, в % от общего числа активных больных туберкулезом

Источник: МЗСР РК

Рис. 3.3

Уровень онкопатологии среди молодежи в возрасте 15-29 лет (на 100 тысяч населения)

Источник: МЗСР РК

Ежегодно от рака умирают порядка 17000 человек, из которых 42% - лица трудоспособного возраста.

По прогнозам Всемирной организации здравоохранения, заболеваемость и смертность от злокачественных новообразований до 2020 года во всем мире увеличатся в 1,5-2 раза. Аналогичная тенденция роста заболеваемости раком характерна и для Республики Казахстан [2].

Анализ уровня онкологических заболеваний среди молодежи на начало 2014 года показал наиболее высокие его значения в возрастной группе 25-29 лет – 26,61 случаев на 100 тысяч населения (рис. 3.3).

Наибольшее количество случаев злокачественных новообразований зарегистрировано на начало 2014 года среди молодежи старшей возрастной группы 25-29-ти лет в Актыубинской области (44,38 случаев на 100 тысяч населения), Атырауской области (35,53) и в Кызылординской области (33,12) (рис. 3.4).

Дети и подростки являются одной из уязвимых категорий населения с учетом основных поведенческих факторов риска, включая желание испытать на себе воздействие наркотических и других психотропных средств, алкогольных напитков и т.д.

Растет заболеваемость психическими и поведенческими расстройствами у детей и подростков. На сегодня из всех страдающих психическими и поведенческими расстройствами каждый четвертый – это ребенок. При этом темпы прироста данной патологии у подростков в 2 раза превышают таковые у взрослых.

Численность молодежи в возрасте 15-29-ти лет, состоящей на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления алкоголя, в двухлетней динамике повысилась на 1,36%, составив на начало 2014 года

Рис. 3.4

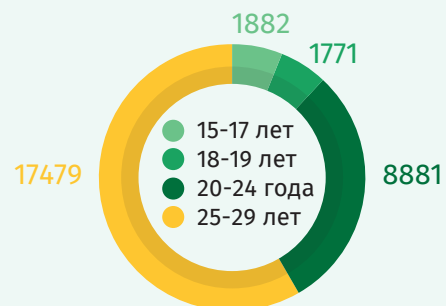
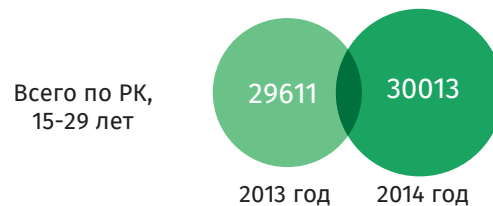
Сравнительный анализ уровня онкопатологии среди молодежи в возрасте 15-29 лет в зависимости от региона проживания (на 100 тысяч населения)

Источник: МЗСР РК

Рис. 3.5

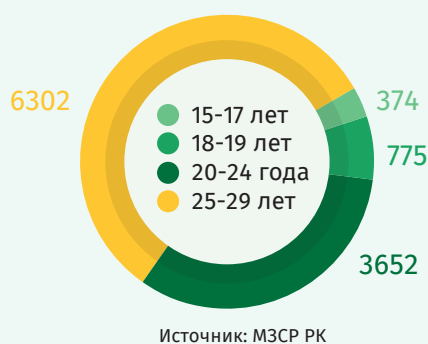
Численность молодежи в возрасте 15-29-ти лет, состоящей на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления алкоголя

Источник: МЗСР РК

Рис. 3.6

Численность молодежи в возрасте 15-29-ти лет, состоящей на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления наркотических веществ

30 013 случаев против 29 611 случаев на начало 2013 года (рис. 3.5).

Рост отмечен в 2-х возрастных категориях: 18-19-ти лет – на 22,5%, 25-29-ти лет – на 5,5%. При этом в возрасте 15-17-ти лет зарегистрировано снижение абсолютного числа данных лиц на 25,1%, в возрасте 20-24 года – на 2,3% (рис. 3.5).

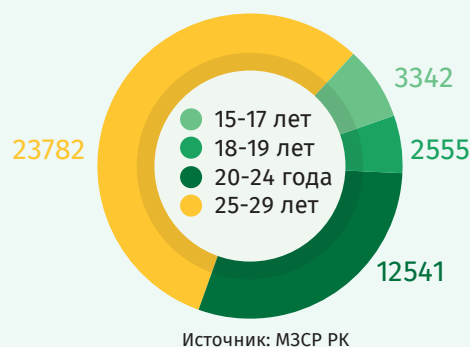
Наиболее неблагополучными регионами по численности лиц, состоящих на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления алкоголя, на начало 2014 года оказались г. Алматы (абсолютное число лиц - 7935), Восточно-Казахстанская (5430), Карагандинская (2459) и Актюбинская (2040) области.

При анализе численности молодежи, состоящей на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления наркотических веществ, отмечено, что основная категория такой молодежи – лица в возрасте 25-29-ти лет (56,8% от общего числа молодых людей в возрасте 15-29-ти лет, состоящих на учете). На долю лиц 15-17-ти, 18-19-ти и 20-24-х лет приходится соответственно 3,4%; 6,98% и 32,9% (рис. 3.6).

Анализ результатов исследования определил незначительное снижение на 9,8% численности молодых людей, состоящих на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления психоактивных веществ, на начало 2014 года в сравнении с аналогичным периодом 2013 года. При этом абсолютное число данной категории лиц составило 42 220 человек. Наибольшее распространение таких расстройств зафиксировано в возрастной группе 25-29 лет (удельный вес 56,3% от общего числа молодых людей в возрасте 15-29-ти лет, состоящих на учете).

Рис. 3.7

Численность молодежи в возрасте 15-29-ти лет, состоящей на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления психоактивных веществ (абсолютный показатель)

Наименее уязвимыми оказались юноши и девушки 18-19-ти лет, на долю которых пришлось 6,1% (рис. 3.7).

Мониторинг гендерной структуры определил превалирование данного вида расстройств среди юношей во всех 4-х возрастных группах.

Сравнительный анализ территориального компонента роста численности молодых людей, состоящих на учете с психическими расстройствами и расстройствами поведения в результате употребления психоактивных веществ, на начало 2014 года позволил выявить наиболее неблагоприятные в этом плане регионы – Восточно-Казахстанский и Карагандинский, где абсолютный показатель равнялся 6958 и 4033 человека соответственно.

Результаты эпидемиологического мониторинга ВИЧ-инфекции показывают, что именно молодые люди являются наиболее уязвимым контингентом, требующим особо пристального внимания и адекватных мер по предупреждению дальнейшего распространения данной нозологической формы заболевания.

В 2012 году в мире проживали 35,3 (32,2–38,8) миллиона ВИЧ-инфицированных людей. Это выше показателей за предыдущие годы, поскольку больше людей стали получать спасительную антиретровирусную терапию [3].

Согласно докладу ЮНЭЙДС (UNAIDS - Программа ООН по ВИЧ/СПИД) о глобальной эпидемии СПИДа (2013 год) и докладу «Объединенная программа ООН по ВИЧ/СПИД» (2009 год), на молодых людей приходится около 40% всех новых случаев ВИЧ-инфекции, регистрируемых среди лиц старше 15-ти лет [4].

Рис. 3.8
Удельный вес
ВИЧ-инфицированных в возрасте
15-29 лет, в % от общего числа
людей, состоящих на диспансерном
учете в каждом регионе

Источник: Республиканский Центр по профилактике и борьбе со СПИДом

Численность юношей и девушек РК в возрасте 15-29-ти лет, состоящих на учете в центрах по профилактике и борьбе со СПИДом, в 2013 году составила 2494 человека.

Удельный вес ВИЧ-инфицированных молодых людей в Атырауской и Кызылординской областях составил 34,04% и 37,1% от общего числа людей, состоящих на диспансерном учете в данных регионах, соответственно. Наименьшая распространенность ВИЧ-инфицированных наблюдалась в Западно-Казахстанском (9,6% от общего числа людей, состоящих на диспансерном учете в ЗКО) и Карагандинском регионах (10,9%) (рис. 3.8).

С современных позиций ВИЧ-инфекцию необходимо рассматривать как комплексную проблему, включающую медицинскую, социальную, экономическую составляющие. В целом же ВИЧ-инфекция относится к одной из значимых социопатий современного общества [5].

Общие социокультурные предпосылки распространения ВИЧ и СПИДа среди молодежи связаны с происходящими изменениями в социальных отношениях в обществе. В их числе - развитие толерантности в сфере приватной жизни людей; смена сложившихся исторически культурных и социальных норм нравственного поведения, в первую очередь - в области сексуальных отношений; отсутствие системы полового воспитания; употребление наркотических средств молодыми людьми при доступности их приобретения;

у определенной части молодых людей не сформированы нормы безопасного поведения, а также мировоззренческая и нравственная готовность к здоровому и безопасному образу жизни.

Эффективным проектом развития услуг, дружественных по отношению к молодежи, является создание молодежных центров здоровья (далее - МЦЗ). Первая такая служба - Молодежный центр здоровья «Демеу» - была создана в Астане при поддержке Детского фонда ООН в 2004 году. В МЦЗ подростки и молодежь могут получить квалифицированную консультацию по вопросам репродуктивного здоровья, планирования семьи, профилактики инфекций, передаваемых половым путем, психического здоровья, ВИЧ/СПИДа, профилактики алкоголизма, наркомании, табакокурения, рационального питания, профилактики стресса и депрессивных состояний, несчастных случаев и травматизма, проблем жестокого обращения и насилия. Кроме того, в МЦЗ осуществляется правовое консультирование. Основные проблемы, с которыми обращаются подростки к психологу, - это мысли о суициде, развод родителей, детско-родительские отношения. МЦЗ уникален тем, что использует в своей работе эффективные технологии, направленные на сохранение здоровья, предупреждение девиантного поведения среди подростков, социальное сопровождение и защиту их прав, на основе принципов доброжелательности, доступности, добровольности, доверия и конфиденциальности [6].

Рис. 3.9

Количество МЦЗ в регионах

● 2013 г. ● 2014 г.

4	4	Акмолинская область
4	7	Актюбинская область
2	2	Алматинская область
7	7	Атырауская область
8	8	Восточно-Казахстанская область
5	5	Жамбылская область
4	4	Западно-Казахстанская область
10	10	Карагандинская область
2	2	Костанайская область
3	3	Кызылординская область
6	7	Мангистауская область
2	2	Павлодарская область
1	1	Северо-Казахстанская область
2	2	Южно-Казахстанская область
6	9	г. Алматы
10	10	г. Астана
76	83	Всего

Источник: МЗСР РК

В 2013 году в Казахстане действовали 76 МЦЗ. В регионах МЦЗ открываются при городских, районных организациях первичной медико-санитарной помощи, в районных, городских центрах формирования ЗОЖ, а также на базе молодежных центров при местных исполнительных органах и университетах.

В 2013 году к специалистам МЦЗ обратились 227 444 человека, из них 96 024 (42,2%) мужчины, 131 420 (57,8%) женщин.

В Казахстане работает национальная телефонная служба «Горячая линия» (150), благодаря которой в любом уголке страны бесплатно можно получить консультацию гинеколога или психолога.

В текущем году на телефоны службы поступили 342 684 звонка. Так, 5628 абонентам была оказана психологическая, 732 абонентам правовая, 652 абонентам – социальная помощь.

В первом квартале 2014 года открыты еще 7 МЦЗ и их общее количество достигло 83 (рис. 3.9). Количество обратившихся к специалистам в МЦЗ в первом квартале 2014 года составило 59 169 человек. По сравнению с соответствующим периодом 2013 года (34 188) за аналогичный период 2014 года количество поступивших заявлений в МЦЗ выросло и составило 64 126 случаев.

Следует отметить, что в МЦЗ работают добровольцы-подростки, которых обучают волонтерской работе по принципу "равный - равному". Это способствует вовлечению все большего числа подростков и молодежи в процесс формирования норм безопасного поведения и солидарной ответственности за свое здоровье [7].

3.2. ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ И СПОРТИВНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНАЯ РАБОТА СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Высокие темпы развития современной цивилизации привели к существенным изменениям в структуре социальных, технологических, экологических процессов, требующим от человека быстрой адаптации к постоянно меняющимся условиям окружающей среды. В таких условиях гарантом здоровья членов общества является системное формирование здорового образа жизни, в первую очередь среди молодежи.

Об актуальности данной проблемы свидетельствуют и статистические данные. По данным Агентства РК по делам спорта и физической культуры (ныне - Комитет по делам спорта и физической культуры МКС РК (далее - Комитет), сегодня в Казахстане число детей, подростков и молодежи, ведущих активный образ жизни, составляет 18-22%. Около 60% обучающихся имеют ослабленное здоровье, свыше 40% допризывной молодежи не соответствует нормативным

Рис. 3.10

Данные о молодежи, занимающейся спортом, в разрезе регионов

Источник: МКС РК

требованиям, в отношении физической подготовки новобранцев, предъявляемым армейской службой.

В Казахстане спортивные секции охватывают школьников вчетверо меньше, чем в среднем по мировым показателям. Сокращается количество учащихся, успешно сдающих нормативы президентских тестов по физической подготовке. По данным Комитета, количество сдавших нормативы на президентский уровень среди учащихся 5, 9, 11 классов и молодежи 18-24-х лет составило 63 463 человека. При этом, по сравнению с началом 2013 года, число сдавших данные нормативы снизилось на 4296 человек, в том числе 7196 человек из числа сдавших нормативы проживают в селе.

Физическая культура и спорт по конкурентоспособности сегодня проигрывают таким видам развлечений, как компьютерные игры, кино, дискотеки и т.д. Ситуация усугубляется сохранением высокого уровня так называемых «вредных привычек» среди молодежи: табакокурения, употребления алкогольных напитков, наркотикотических и других психотропных препаратов.

По данным Комитета, в 2013 году количество молодежи, занимающейся физической культурой и спортом, снизилось на 39,2%.

При этом в разрезе регионов наиболее активно занимается спортом молодежь Алматинской и Южно-Казахстанской областей (рис. 3.10).

Снизилась численность детей и подростков, занимающихся в спортивных секциях по различным видам спорта, с 2 290 014 человек на начало 2013 года до 1 289 739 человек – на начало 2014 года (на 43,7%). Количество молодежи, занимающейся в спортивных секциях различных учебных заведений среднего и высшего звена в городе и на селе, на начало 2014 года составило 658507 человек.

Государство в связи с этими процессами в молодежной среде продолжает совершенствовать механизмы по гарантированному обеспечению молодежи качественными медицинскими услугами, улучшать условия по созданию здоровой окружающей среды [8]. Современная система мер, предпринимаемых обществом для формирования здорового образа жизни и способствующих укреплению здоровья молодых людей и вовлечению их в активную социальную жизнь, должна развиваться и реализовываться на социальном, инфраструктурном и личностном уровнях.

По данным Комитета, в целях развития и популяризации массового спорта, в 2013 году проведено более 35 800 спортивно-массовых мероприятий, в которых приняли участие более 6,5 млн. человек. Численность детей и подростков, систематически занимающихся физической культурой и спортом, составляет 318 123 человека, или 12,5% (в 2012 году – 269 370 человек, или 10,8%).

В 2013 году в школьных секциях по спорту занималось порядка 700 тысяч человек, в ТиПО – 282 300 человек, в высших учебных заведениях – 168 500 человек.

На сегодняшний день возобновлены 3-х часовые занятия по физической культуре в 7 261 общеобразовательной школе, что составляет 98% от их общей численности. Занятия по физической культуре в школах организуют 21 459 учителей, из них 14 366 человек – в селе, специальное физкультурное образование имеют 20 722 человека.

В настоящее время в республике действуют 427 детско-юношеских спортивных школ, в том числе одна – республиканского значения (далее – ДЮСШ). В них функционируют 2547 отделений по видам спорта, из них 1770 – по олимпийским видам спорта и 777 – по неолимпийским видам спорта.

На начало 2014 года в ДЮСШ занимались 281 841 человек, что больше показателя предыдущего года на 16 828 человек.

Также необходимо отметить, что в стране действуют 652 детско-подростковых клуба, где 124 000 детей и подростков занимаются физической культурой и спортом.

В целях популяризации и развития массовых видов спорта и спорта высших достижений, внедрения принципов здорового образа жизни средствами физической культуры и спорта, усиления антинаркотической пропаганды среди подростков

Комитетом регулярно проводятся спортивные мероприятия. В школьных и межшкольных соревнованиях были зарегистрированы всего 356 тыс. участников.

На начало 2014 года охват студентов, занимающихся в спортивных секциях, составил всего 46%, или 168,5 тыс. чел.

Количество обладателей национальных и международных наград среди молодежи РК в 2013 году составило (в том числе и по параолимпийским играм) 5389 человек, а численность обладателей звания мастера спорта – 942 человека.

По результатам 5-го Национального социологического исследования, в РК зарегистрирована одинаковая частота посещения уроков физической культуры в городской и сельской местности, составившая соответственно 87,8% и 86,3%. Явных отличий в регулярном выполнении физической зарядки среди детей города и села не выявлено (69,1% и 64,3%). Подвижными видами спорта городские дети занимаются больше, чем сельские, что составляет 63,4% и 58,6% случаев [8].

Несмотря на свои ограниченные физические возможности 10 817 детей и подростков-инвалидов РК в 2013 году систематически занимались спортом.

Следует отметить растущую популярность национальных видов спорта среди подрастающего поколения: на начало 2014 года 210 137 детей и подростков являются сторонниками и участниками этих видов спорта.

Таким образом, в современных условиях под ЗОЖ следует понимать определенный вид жизнедеятельности детей, подростков и молодежи, направленный на укрепление адаптивных свойств организма в единстве духовных, эмоциональных и волевых качеств, актуализацию и реализацию личностного потенциала в процессе личностно-профессионального становления человека.

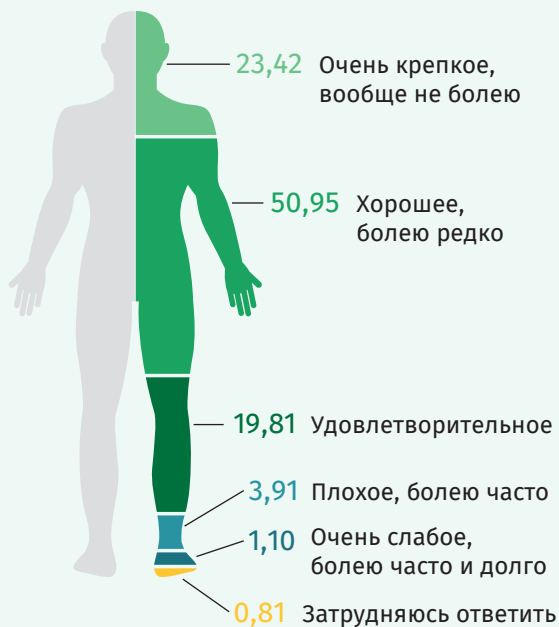
3.3. МОЛОДЕЖЬ И ЗДОРОВЬЕ (ПО ИТОГАМ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ)

Данные социологического опроса показывают, что большинство молодых людей удовлетворено состоянием своего здоровья. По сравнению с 2013 годом количество респондентов, отметивших, что у них хорошее состояние здоровья, увеличилось на 3,6% и составило 74,37%. Из них 23,42% утверждают, что у них крепкое здоровье и они вообще не болеют. почти 51% молодых людей ответили, что у них хорошее здоровье и они редко болеют. Каждый пятый молодой человек (19,81%) отметил, что состояние здоровья у него удовлетворительное (рис. 3.11).

Количество молодых людей, недовольных своим здоровьем, составило 5,01% (в 2013 году – 3,7%). Из них 3,91% отмечают, что у них плохое здоровье и они часто болеют, 1,10% утверждают, что часто и долго болеют и у них очень слабое здоровье.

Рис. 3.11

Молодые люди оценивают свое здоровье, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 3.12

На здоровье молодых влияют, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать любое количество ответов, в диаграмме не указаны значения менее 1%

Проблемы со здоровьем молодые люди чаще всего связывают с плохим состоянием экологии (59,5%), неправильным питанием (35%) и личным небрежным отношением к своему здоровью (21,1%) (рис. 3.12).

Также основными причинами их плохого здоровья, по мнению молодежи, являются низкое материальное положение (19%) и вредные привычки (14,5%). Негативное влияние друзей (2,3%), стрессы (0,2%), ошибки врачей (0,6%), аварии и ДТП (0,4%), нехватка времени (0,2%), физиологические особенности (0,2%) и осложнения после беременности и родов (0,2%) также влияют на состояние здоровья.

В последние годы к числу вредных привычек, кроме алкоголя, наркотиков и табакокурения, добавилось злоупотребление продуктами быстрого питания (фастфудами) и энергетическими

Рис. 3.13

Отношение молодежи к..., в %

- Крайне негативно, остерегаюсь употреблять
- Плохо, но иногда себе позволяю
- Нейтрально, это дело каждого
- Нормально, употребляю иногда, за компанию
- Хорошо, употребляю почти каждый день
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

напитками. Несмотря на принимаемые меры со стороны государства и общества (например, социальные рекламы, запрет на реализацию фастфуда, газированных и энергетических напитков в школьных столовых), молодежь Казахстана еще не поменяла свое отношение к данным продуктам.

Данные социологического опроса показывают, что среди большинства казахстанской молодежи сложилось резко отрицательное отношение к употреблению алкоголя, наркомании и табакокурению. Однако по отношению к фастфуду и энергетическим напиткам мы этого не наблюдаем. К фастфуду крайне негативно относятся только 19,4%, к энергетическим напиткам – только 29,5% молодых людей (рис. 3.13).

Вместе с тем важно отметить, что по итогам национальных онлайн-консультаций большинство молодых людей Казахстана верит в необходимость соблюдения здорового образа жизни. Так, 70,84% респондентов полностью согласны с тем, что важно правильно питаться и вести здоровый образ жизни.

Данные факты свидетельствуют о необходимости продолжения работы по информированию молодежи о здоровом образе жизни и здоровом питании.

По данным социологического опроса, полностью

удовлетворены качеством медицинских услуг и доверяют врачам 25,1% респондентов (в 2013 году – 17,4%). Однако более половины респондентов частично удовлетворены качеством медицинских услуг из-за недостатка компетентных врачей (52,6%). В целом молодых людей, которые более или менее удовлетворены качеством медицинских услуг в Казахстане, стало больше по сравнению с 2013 годом. Соответственно, сократилось число молодежи, считающей, что в Казахстане плохое качество медицинских услуг и нет хороших врачей (18,9%, в 2013 году – 26,8%) (рис. 3.14).

По данным национальных онлайн-консультаций, 89,12% респондентов отметили «частично согласна (-сен)» или «полностью согласна (-сен)» с утверждением, что важно правильно питаться и вести здоровый образ жизни.

Неотъемлемой частью государственной молодежной политики должен стать принцип солидарной ответственности за свое здоровье. Необходимо повышать среди молодых людей мотивацию к ведению здорового образа жизни, уделяя внимание профилактическим мероприятиям.

Назрела острая необходимость в разработке и внедрении современных технологий выявления, реабилитации и социального патронажа неблагополучных семей и детей, подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров в этой сфере.

Эффективность результатов профилактической работы будет напрямую зависеть от качества информационного сопровождения мероприятий, пропагандирующих здоровый образ жизни.

Предпосылками для формирования ответственного отношения к своему здоровью как составной части профилактики ВИЧ/СПИДа являются пропаганда здорового образа жизни и антинаркотическая пропаганда; формирование толерантного отношения к людям, живущим с ВИЧ-инфекцией и СПИДом.

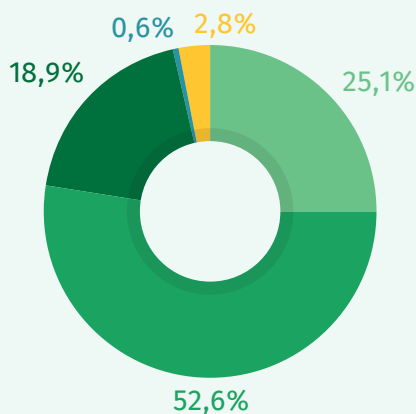
В условиях влияния постоянно меняющихся негативных факторов среды проживания необходимо проведение регулярного мониторинга состояния здоровья молодого поколения и постоянное информирование юношей и девушек через организации образования и воспитания, СМИ о современных здоровых сберегающих технологиях, позволяющих сохранить свой репродуктивный потенциал, соматическое и психическое здоровье.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Корчагина Г.А., Холдин В.Н., Фадеева Е.В. Организация профилактики потребления психоактивных веществ на муниципальном уровне //

Рис. 3.14

Мнение молодежи о качестве медицинских услуг, в %

- Полностью удовлетворен (-а), я доверяю нашим врачам
- Частично удовлетворен (-а), не всегда встречаются компетентные врачи
- Совсем не удовлетворен (-а), у нас очень сложно найти профессионала своего дела
- Не болел, поэтому не сталкивался (-ась)
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Вопросы наркологии. 2014. № 2. С. 77-87; Галкин Р.А., Сандреева С.Х., Федосеева Л.С. Здравоохранение // Проблемы управления здравоохранением. 2001. № 2. С. 38-40.

2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 марта 2012 года № 366 «Об утверждении Программы развития онкологической помощи в Республике Казахстан на 2012-2016 годы». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.mz.gov.kz/files/PPRK_366.html

3. Давидян О. В., Давидян К. В. Планирование семьи и охрана репродуктивного здоровья // Молодой ученый, 2011. - №1. - С. 256-257.

4. Доклад ЮНЭЙДС о глобальной эпидемии СПИДа, 2013; UNAIDS: The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, 2009. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/UNAIDS_Global_Report_2013_ru_1.pdf

5. Леви Д. Э. ВИЧ и патогенез СПИДа. — Перевод 3-го издания. — М.: Научный мир, 2010. — 736 с.;

6. Денисов Б. П. Демография ВИЧ. — МГУ. — М.: МАКС Пресс, 2009. — Т. вып. 2.

7. Супотницкий М.В. Эволюционная патология. К вопросу о месте ВИЧ-инфекции и ВИЧ/СПИД-пандемии среди других инфекционных, эпидемических и пандемических процессов. — Москва: Вузовская книга, 2009. — 400 с.

8. Молодежные центры здоровья – уникальный метод охраны здоровья подростков и молодежи. [Электронный ресурс]. - Режим доступа // <http://www.unicef.kz/ru/news/item/246/?sid=76us8c2h287k1e>

9. К. Маскаев Как сберечь здоровье смолоду? [Электронный ресурс]. - Режим доступа // http://www.np.kz/2014/09/05/kak_sberech_zdorove_smolodu.html

10. Постановление Правительства РК от 11.01.2013 года «Концепция государственной молодежной политики до 2020 года: путь в будущее».

11. Сайт Национального центра проблем формирования здорового образа жизни МЗСР РК. [Электронный ресурс]. - Режим доступа // <http://www.hls.kz>

ГЛАВА 4

**ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
В ЖИЗНИ МОЛОДЕЖИ**

4.1. ДОСТУПНОСТЬ И КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ МОЛОДЕЖИ

Основными параметрами, определяющими эффективность работы образовательной системы в процессе социализации молодежи, являются доступность и качество образования для всех категорий молодежи. Кроме того, важнейшими критериями оценки системы образования и науки служат уровни вовлеченности в научную деятельность и языковой подготовки казахстанской молодежи.

В 2013-2014 учебном году в республике функционировали 7458 дневных государственных общеобразовательных школ с общим контингентом более 2,5 млн. учащихся (в 2012 – 2013 учебном году – 7529 школ с контингентом более 2,5 млн. учащихся) [1]. Охват детей и молодежи средним образованием характеризуется высокими показателями с последующим возрастанием – (2011 г. – 97,2%, 2012 г. – 98%, 2013 - 101,8%). 78% школ в республике являются сельскими (городские составляют 22%), при этом 56% учеников обучаются в городских школах и 44% – в сельских [2]. На основании данных национальных онлайн-консультаций, проведенных в рамках определения Индекса благополучия молодежи Казахстана, международные эксперты отмечают высокий уровень грамотности контингента учащихся в средней школе и ожидаемую продолжительность образования. Большинство молодых респондентов (63,13%) выразили удовлетворение школьной системой образования в их местности. Положительные комментарии молодежи о системе среднего образования в большинстве случаев содержат благодарности учителям школ.

Одним из элементов казахстанской оценки качества образования является Единое национальное тестирование (ЕНТ). Согласно данным Министерства

образования и науки Республики Казахстан (далее – МОН РК), в период 2004-2014 годов наблюдается переменная динамика, характеризующаяся за последние два года постепенным повышением среднего балла ЕНТ (рис.4.1). Так, если в 2012 году средний балл ЕНТ по республике составлял 70,9, в 2013 – 74,5, то в 2014 году он повысился до 76,9.

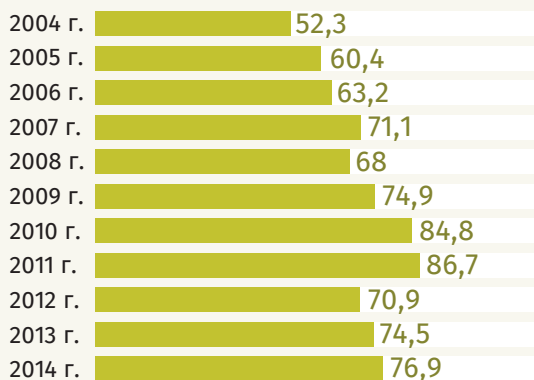
Самые высокие показатели качества среднего образования зафиксированы в гг. Алматы (92,7) и Астана (87,6), а также в Актюбинской (84,0), Акмолинской (80,2) и Западно-Казахстанской (81,5) областях. Средний балл ЕНТ учащихся школ с русским языком обучения в 2014 составил 81,7, с казахским языком обучения – 74,84.

Положительная динамика в плане повышения качества среднего образования подтверждается результатами участия казахстанских учащихся в международных олимпиадах, по итогам которых Казахстан входит в число 15 лучших стран мира по математике, физике и химии. За 2013 год учащимися республики завоевано 967 медалей и грамот, из них 188 – золотых, 298 – серебряных, 463 – бронзовых и 18 грамот. Согласно данным МОН РК, общее количество победителей и призеров международных соревнований и научных олимпиад в возрасте от 14 до 17 лет в 2011-2014 гг. составило 2591 человек. Количество победителей и призеров из городских школ более чем в 10 раз превышает количество победителей и призеров из числа сельских школьников (2373 – городские школьники, 218 – сельские школьники).

Особое значение на этапе среднего образования имеет возможность доступа молодежи к дополнительному образованию, которое способствует успешной адаптации молодых людей к жизни в обществе через развитие творческих способностей, раскрытие личностного потенциала и профессиональную ориентацию детей и молодежи. Охват дополнительным образованием молодежи от 14 до 18 лет в нашей республике, согласно данным МОН РК, характеризуется положительной динамикой:

Рис. 4.1

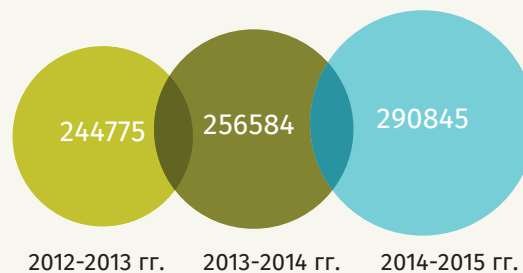
Средний балл участников ЕНТ по годам

Источник: МОН РК

Рис. 4.2

Охват молодежи дополнительным образованием в возрасте от 14 до 18 лет (человек)

Источник: МОН РК

в 2012-2013 учебном году – 244 775 (69,2%), 2013-2014 учебном году - 256584 (70%), в 2014-2015 учебном году - 290845 школьников (82,9%) (рис. 4.2).

Обращают на себя внимание пропорции охвата детей и молодежи по направлениям дополнительного образования. Наибольшее количество детей и подростков школьного возраста в организациях дополнительного образования охвачено деятельностью музыкальных школ – 24%, детских школ искусств - 12% и детских дворовых и военно-патриотических клубов – 12% [3]. Низок процент охвата молодежи организациями технического и естественно-научного направлений. Всего 3% и 2% детей и молодежи получают дополнительное образование в таких организациях, как станции юных техников и станции юных натуралистов соответственно. Последствия этой диспропорции по направлениям дополнительного образования сказываются при поступлении выпускников школ в вузы, которые преимущественным образом выбирают образовательные программы бизнеса и права – 41 %, почти вдвое меньше выпускников школ выбирают научно-технические специальности – 24%. Диспропорция в подготовке кадров ведет к несоответствию спроса и предложения на рынке труда [4]. Кроме того, для гармонизации спроса и предложения на молодежном рынке труда необходимы переход на принципиально новый уровень обучения и нестандартные подходы к профориентационной работе в среде школьной молодежи. Согласно данным национальных онлайн-консультаций, 82,70% молодых людей воспользовались различными услугами дополнительного образования в свободное от учебы и работы время. Наиболее распространенным среди молодежи становится онлайн-обучение/ дистанционное образование (19,28%).

В числе причин, затрудняющих доступ к дополнительному образованию, молодые респонденты назвали большую учебную нагрузку, отсутствие в их местности учреждений дополнительного образования, высокую стоимость услуг дополнительного образования, неудовлетворенность качеством этого образования, отсутствие личного интереса к дополнительному образованию (рис. 4.3).

Охват молодежи в возрасте от 14 до 24 лет техническим и профессиональным образованием, согласно данным МОН РК, в среднем по республике составляет 16,2% (на 01.01.2014 г.). В разрезе регионов самые высокие показатели охвата системой ТипО в 2013 и 2014 гг. зафиксированы в г. Алматы – 22,9% и 22% соответственно. Самые низкие показатели охвата молодежи аналогичного возраста техническим и профессиональным образованием в 2013 и 2014 годах - в Алматинской (9,8% и 9,4%), Южно-Казахстанской (13,1% и 13,2%) и Жамбылской (15,9 и 14,2) областях. Доступ к техническому и профессиональному образованию в разрезе город/ село для молодежи данного возраста является неравномерным: только 20% организаций ТипО или

Рис. 4.3

Посещение молодыми людьми организаций дополнительного образования (музыкальные и спортивные школы, кружки, секции и т.д.), в %

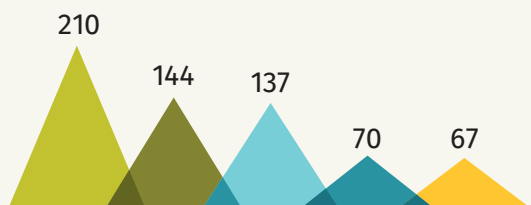
Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

колледжей расположены в сельской местности [5]. Указанный фактор негативно отражается на уровне трудоустройства сельской молодежи и значительно снижает ее конкурентоспособность на рынке труда, а также ухудшает условия социально-экономической адаптации молодых людей в обществе.

Образование молодежи в вузах осуществляется поэтапно в свете современной трехступенчатой структуры образования (бакалавриат, магистратура и докторантура PhD). Согласно данным МОН РК, контингент студентов вузов в 2013 – 2014 учебном году составил 527,2 тыс. человек, в магистратуре обучались 28 102 человека, в докторантуре – 1 533 человека. Одним из важнейших показателей интеграции казахстанской системы образования и науки в мировую образовательную систему является участие молодежи в реализации стипендиальной программы «Болашақ». Так, согласно данным АО «Центр международных программ», стипендиатами этой программы являются 1297 человек в возрасте от 18 до 28 лет включительно, что составляет 63% от общего числа стипендиатов «Болашақ» (2061 человек). По данным МОН РК, наиболее популярными для

Рис. 4.4

Наиболее популярные категории специальностей в 2014 г. среди стипендиатов программы «Болашақ» (18-28 лет)

- Информационные технологии и системы. Информатика. Информационная безопасность
- Менеджмент и управление по отраслям (образование, человеческие ресурсы, технологии, инновации)
- Экономика. Бухгалтерский учет и аудит. Финансы
- Электроника и радиотехника
- Строительство и архитектура

Источник: АО «Центр международных программ»

обучения среди стипендиатов программы «Болашақ» 18-28 лет являются специальности определенного вида (рис. 4.4).

Наиболее популярными странами для обучения стипендиатов являются Великобритания (560 чел - 43%), США (432 чел. - 33%), ФРГ (49 чел. - 4%), Ирландия (29 чел. - 2%) и Швейцария (28 чел. - 2%).

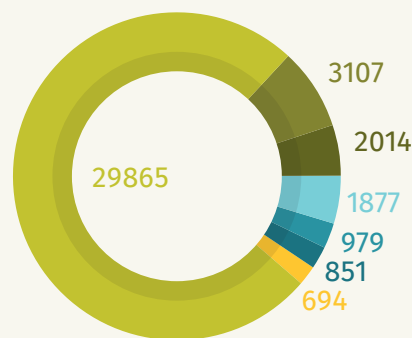
Академическая мобильность – один из самых популярных мировых трендов в высшем образовании. По данным Карты Юнеско, в 2014 году из Казахстана по программе академической мобильности выехали 43039 студентов, что составляет 1,2% от общего числа студенческой молодежи. Чаще всего казахстанские студенты выезжают учиться в Российскую Федерацию (29865 чел.), Кыргызстан (3107 чел.), Великобританию (2014 чел.), США (1877 чел.), Чехию (979 чел.), Турцию (851 чел.) и Германию (694 чел.) (рис. 4.5).

Количество въехавших в нашу страну в этом же году иностранных студентов по программе академической мобильности составляет 8989 человек. В казахстанские вузы по программе академической мобильности прибыли студенты из Узбекистана (2898 чел.), Российской Федерации (1993 чел.), Китая (1145 чел.), Молдавии (628 чел.), Туркмении (589 чел.), Таджикистана (397 чел.), Кыргызстана (354 чел.), Турции (250 чел.) и др. [6].

Особую роль в процессе адаптации к жизни в современном обществе играет образование для

Рис. 4.5

Страны, в которых по академической мобильности обучаются казахстанские студенты в 2014 г. (человек)

- Российская Федерация
- Кыргызстан
- Великобритания
- США
- Чехия
- Турция
- Германия

Источник:
официальный сайт ЮНЕСКО
education-events.ru

социально уязвимых категорий молодежи. Охват молодежи 18-28 лет, выпускников из числа детских домов техническим и профессиональным, высшим и послевузовским образованием, по данным МОН РК, составляет 98%.

Принцип доступности образования всех уровней для населения с учетом интеллектуального развития, психофизиологических и индивидуальных особенностей каждого лица реализуется посредством развития инклюзивного образования. В республике насчитывается 138 513 детей с ограниченными возможностями в возрасте до 18 лет, что составляет 2,8 % от общего числа детского населения, в том числе детей школьного возраста – 93 740 чел. В 106 специальных школах и 1219 специальных классах при общеобразовательных школах обучаются 25 тысяч детей. В настоящее время коррекционно-педагогическую поддержку детям с ограниченными возможностями оказывают 17 реабилитационных центров, 133 кабинета психолого-педагогической коррекции, 558 логопедических пунктов при школах. По специальным учебным программам обучаются более 62 тысяч учащихся. Кроме того, в системе ТиПО подготовку кадров из числа лиц с ограниченными возможностями ведут 178 колледжей, где обучаются около 3 тысяч человек. Доступ к образованию детям с ограниченными возможностями обеспечивает и система электронного обучения/дистанционное образование [7].

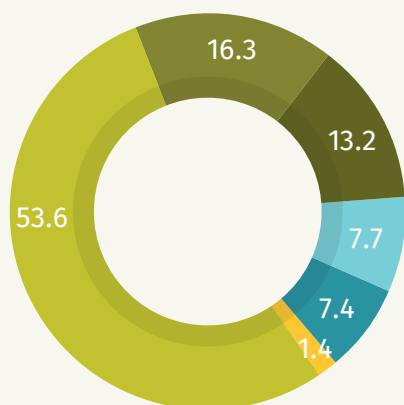
Важнейшим фактором успешной социализации молодежи в обществе является языковая подготовка,

которая в свете реализуемой в республике концепции непрерывного образования осуществляется на всех этапах образования. Практическим руководством к действию для всех граждан Казахстана стали слова Президента Н.А. Назарбаева: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» [8]. Социологические исследования НИЦ «Молодежь» в отношении языковой ситуации в молодежной среде выявили, что казахским языком свободно владеют 71,2% молодежи, 73% молодых казахстанцев свободно владеют русским языком. При этом свободно могут говорить, читать и писать на английском языке только 13,7% молодых респондентов. От 35% до 45% молодых респондентов 14-17 и 26–27 лет соответственно отмечают, что «им не хватает знания английского языка».

Значимым шагом в повышении уровня и качества обучения английскому языку в казахстанской системе образования стало изучение с 1 сентября 2013 года английского языка с 1 класса. Также успешному внедрению полиязычия в молодежной среде способствует увеличение

Рис. 4.6

Молодые люди считают достаточным для успешной жизни, в %

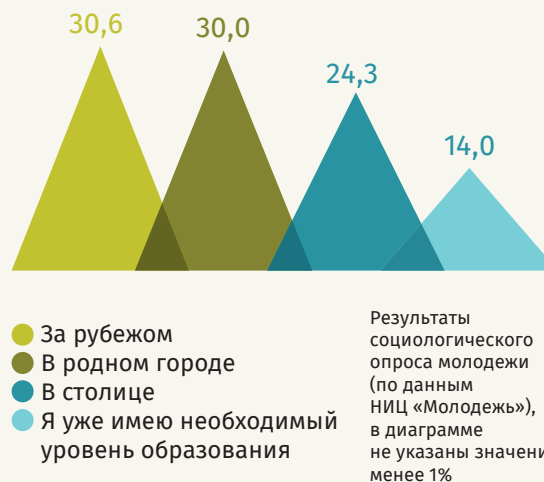

- Высшее образование
- Магистратура
- Среднее специальное / техническое и профессиональное образование
- Среднее образование
- Докторантура
- Образование не имеет значения, важны другие качества

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 4.7

Молодежь предпочитает получить образование, в %

количества школ с обучением на трех языках. В 2013 – 2014 учебном году в республике функционируют 90 школ, реализующих полиязычную подготовку учащихся. В их числе 15 Назарбаев интеллектуальных школ, 29 казахско-турецких лицеев, 33 специализированные школы для одаренных детей, 13 общеобразовательных школ.

Результаты социологического опроса свидетельствуют о потребности в различных уровнях образования, а также о наличии ценностного отношения у казахстанской молодежи к образованию (рис. 4.6).

Предпочтения молодежи в получении национального или зарубежного, столичного или регионального образования указывают на степень удовлетворенности молодежи казахстанским образованием. Социологические исследования показали достаточно высокий уровень доверия (54,3%) молодых казахстанцев к отечественной системе образования (рис. 4.7).

Указанные тенденции, свидетельствующие об отношении молодежи к реализации образовательной политики в стране, требуют поддержки, стимулирования и внимания государственных органов образования и общества в целом.

4.2. МОЛОДЕЖЬ В НАУКЕ И ИННОВАЦИЯХ: ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ

В науке Казахстана за прошедшие три года произошли серьезные системные изменения. Изменилась научная парадигма и концептуальный подход к научным исследованиям, которые сегодня нацелены на конкретный результат.

Новые механизмы научной политики способствуют

стабилизации ситуации с кадровым потенциалом научной сферы, стимулируют научные инициативы ученых, расширяя их возможности для реализации научных проектов. Так, в статье 14 «Меры социальной защиты научных работников» Закона РК «О науке» от 18 февраля 2011 года предусматриваются социальные условия в рамках поддержки научных работников, в том числе молодых. Статьей 15 «Меры поощрения ученых, научных работников научных организаций» Закона за счет республиканского бюджета предусмотрено присуждение премий и стипендий:

- в соответствии с Постановлением Правительства Республики Казахстан от 19 июля 2011 года №830 «О премиях в области науки и государственных научных стипендиях» присуждаются 6 именных премий в области науки, 75 государственных научных стипендий, в том числе 50 – для талантливых молодых ученых, внесших вклад в развитие науки и техники;
- по поручению Главы государства с 2015 года будет присуждаться Государственная премия в области науки и техники имени аль-Фараби (семь премий по 100 тыс. долл.).

В Стратегическом плане МОН РК на 2014-2018 годы обозначен ряд показателей и мероприятий, направленных на поддержку и мотивацию школьников, студентов, магистрантов, докторантов.

В Концепции государственной молодежной политики РК до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее», утвержденной постановлением Правительства РК от 27 февраля 2013 года № 191, предусмотрены научно-исследовательское обеспечение и совершенствование нормативно-правовой базы государственной молодежной политики; проведение системной работы по научно-исследовательскому сопровождению молодежной политики, основанной на объективных программах мониторинга и диагностики. Для всестороннего исследования состояния молодежи, а также объективного видения социокультурных процессов в молодежной среде в апреле 2012 года по поручению Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева создан научно-исследовательский центр «Молодежь». Центр проводит фундаментальные и прикладные исследования в среде молодежи, участвует в разработке научно-исследовательских проектов и программ в сфере государственной молодежной политики.

Кроме того, в рамках Плана мероприятий по исполнению Стратегии Молодежного крыла «Жас Отан» партии «Нур Отан» до 2020 года (утверждено первым заместителем Председателя партии «Нур Отан» в декабре 2012 года) партией «Нур Отан», МК «Жас Отан», центральными и местными государственными органами запланирована работа по проведению для молодежи комплекса мероприятий:

- создание пула молодых и талантливых ученых, национальных научных и инженерных кадров, в том числе с привлечением казахстанцев, получивших

образование за рубежом по программе «Болашақ» (2014-2015 годы);

- содействие в создании базы данных молодых ученых (2018 год);

- содействие в популяризации опыта научных исследований Назарбаев Университета среди молодых ученых (2014-2015 годы);

- содействие молодым ученым в прохождении стажировки, в том числе в зарубежных научных центрах, для последующего практического применения знаний (2014 год);

- оказание содействия созданию творческих лабораторий на базе университетов страны для развития науки (2017 год);

- создание стартовой площадки для практического применения инновационных проектов молодых ученых;

- популяризация достижений молодых ученых в СМИ (2015 год).

Согласно данным Комитета статистики Министерства Национальной экономики Республики Казахстан, в стране в 2013 году была зарегистрирована 341 научная организация. Численность работников, выполняющих научные исследования и разработки, в 2011 году составляла 18 тыс. работников, в 2012 году – 20,4 тыс., в 2013 году – 23,7 тыс. Численность ученых в возрасте до 25 лет выросла с 2212 человек в 2011 году до 2818 человек в 2013 году. Численность ученых в возрасте от 25 до 34 лет включительно выросла с 4275 человек в 2011 году до 5770 человек в 2013 году.

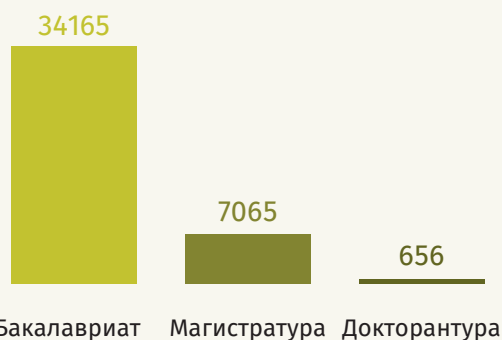
Молодежь республики активно включается в новую систему подготовки научных кадров, в рамках которой основным ресурсом для формирования научного кадрового потенциала страны являются лица, имеющие академическую степень магистра. Поэтому практически трехкратное поступательное увеличение государственного заказа в 2013-2014 учебном году на магистратуру – 7 065 мест (по сравнению с 2009-2010 учебным годом – 2639) в потенциале увеличивает число лиц, имеющих возможность заняться в последующем научно-исследовательской деятельностью профессионально.

Искомой научной степенью для казахстанских соискателей стала ученая степень – доктор философии PhD, подготовка которых сосредоточена в основном в крупнейших университетах республики и осуществляется по очной форме обучения. Согласно данным Комитета науки МОН РК, в 2013 году в 13 вузах республики функционировали 29 диссертационных советов, в 2014 году в 24 вузах – 52 диссертационных совета. Завершили обучение 465 докторантов, из которых утверждены в ученой степени доктора PhD 217 докторантов.

С 2008 года научные работники имеют возможность проходить профессиональную стажировку в ведущих вузах и научных центрах Великобритании, США, Канады, Австралии, Германии, Ирландии, Испании, Италии, Франции, Чехии, Нидерландов, Норвегии, Польши, России, Швейцарии, Швеции, Норвегии, Китая, Малайзии, Сингапура, Японии и Южной Кореи.

Рис. 4.8

Объем госзаказа на подготовку кадров в 2014 г. в разрезе программ обучения

Следует отметить также увеличение государственного заказа в 2013-2014 на докторантуру PhD – 656 мест (это на 156 мест больше, чем в 2012-2013 учебном году и в 6,5 раза больше, чем в 2008-2009 учебном году) (рис. 4.8).

Положительным фактором, определяющим омоложение научных кадров в Республике Казахстан, является рост числа молодых ученых (в возрасте до 28 лет). Так, если в 2013 году ученую степень доктора PhD в нашей стране получили 27 человек, то за первое полугодие 2014 года докторами PhD стали 47 человек из числа молодежи.

В сфере научно-инновационной деятельности МОН РК усилена научная составляющая подготовки кадров в магистратуре и докторантуре через интеграцию образования и науки. Специальные образовательные программы гуманитарного и естественного направлений разработаны КазНУ им. аль-Фараби, НИИ «Ғылым Ордасы», КазНТУ им. Сатпаева, НИИ «Парасат», КазНАУ, НИИ МСХ, КАТУ им. Сейфуллина, НИИ «Казагроинновация». В рамках данного проекта из госзаказа выделены на докторантуру – 100 мест, магистратуру – 350.

С сентября 2014 года впервые на базе «Ғылым ордасы» началась подготовка научных кадров магистратуры и докторантуры PhD научно-исследовательскими институтами Комитета науки МОН РК совместно с КазНУ им. аль-Фараби.

Согласно данным Комитета науки МОН РК, в настоящее время практикуется привлечение молодых ученых, докторантов к реализации научных проектов в возрасте до 35 лет (из расчета 30% фонда заработной платы). В смете расходов проектов учтены стажировки и повышение квалификации молодых специалистов (от 12 до 20% от общей суммы). Поддерживаются международные научные программы с участием казахстанских ученых. Так, например, в настоящее время реализуется партнерская программа «Ньютон – аль-Фараби»,

направленная на поддержку проектов молодых ученых Казахстана.

В рамках международной стипендиальной программы «Болашақ» ведется подготовка научно-педагогических кадров по программам магистратуры (1-2 года), докторантуры (3-4 года), профессиональных стажировок (до 12 месяцев). Всего за годы реализации программы было подготовлено порядка 1097 научно-педагогических кадров, из которых по программе магистратуры – 116 чел.; по программе стажировки – 904 чел. и 77 докторов PhD и докторов по профилю. На сегодняшний день на обучении за рубежом находятся 728 научно-педагогических работников организаций образования и НИИ (по программе магистратуры – 478 чел., на стажировке – 250 человек). 75 человек проходят обучение в докторантуре.

Прогнозный анализ потребности научных кадров в 2015 году показывает, что потребность научных организаций Комитета науки МОН РК в докторатах PhD составляет 133 человека, а у вузов страны – 888 человек. При этом потребность НИИ в обучении сотрудников по программе «Болашақ» составляет более 30 человек. Наиболее востребованными специальностями являются: «Биология», «Микробиология», «Биотехнология», «Мировая экономика», «Математическое и компьютерное моделирование», «Информационные системы», «Вычислительная техника», «Защита и карантин растений», «Археология и этнология», «Политология», «Социология» и т.д.

Социологические исследования показывают, что более половины молодых респондентов от 14 до 18 лет (65,9%) и от 19 до 23 лет (56,5%) вовлечены в научные изыскания (принимают участие в разработке школьных научных проектов, публикуют статьи в научных журналах, выступают на научных конференциях и форумах с докладами, принимают участие в научных исследованиях). Более половины молодежи Казахстана – 62,2% в возрасте от 14 до 18 лет и 51,5% – от 19 до 23 лет считает, что наука «двигает общество вперед, меняет жизнь человека к лучшему, находит ответы на открытые вопросы». Эти данные свидетельствуют о высоком уровне интереса казахстанской молодежи к занятиям наукой.

Заметным явлением в модернизации образовательного и научного кластера в республике сегодня становится социальное партнерство государственных органов, учреждений образования и бизнеса. Социальная ответственность бизнеса проявляется в поддержке образования и научной деятельности молодежи и реализуется на этапах среднего технического и профессионального, высшего и послевузовского образования (рис. 4.9).

Повышение качества образования, темпы развития казахстанской науки, в том числе и с активным участием молодежи, зависят от комплекса факторов, включающих финансовую поддержку государства и социально ответственного бизнеса, эффективно выстроенную систему интеграции образования и науки, учет современных мировых научных трендов в развитии общества.

Рис. 4.9

Основные формы социального партнерства в развитии образования и науки

АО «Самрук-Энерго»:

- взаимодействие с МОН РК по развитию Национальной системы квалификации, разработке профессиональных стандартов, учебных планов и образовательных программ;
- реализация программы «Молодежная практика»;
- стажировка молодых специалистов;
- конкурсы профессионального мастерства, рационализаторства и изобретательства среди молодых работников.

АО «НАК «Казатомпром»:

- финансирование обучения студентов по профильным специальностям;
- летняя школа для молодых работников и соискателей научной степени; ежегодное обучение лучших учеников и преподавателей школ уранодобывающих поселков в НИШ г. Астана;
- конкурс инновационных и исследовательских проектов молодых специалистов с последующей реализацией лучших инновационных проектов.

АО «KEGOC» «НДЦ СО»:

- развитие компетенций и профессиональная ориентация школьной молодежи;
- участие в совершенствовании учебных программ и сопровождение студенческих проектов;
- профессиональная и социальная поддержка молодых специалистов.

АО «НК «Қазақстан темір жолы»:

- образовательные гранты по программе «Магистраль», именные стипендии президента АО «НК «КТЖ»;
- сотрудничество с профильной организацией образования;
- участие молодых работников в инновационных образовательных тренингах по программе «Проект-менеджмент».

АО «НК «КазМунайГаз»:

- взаимодействие с молодежным комитетом ассоциации «Kazenergy» при КазНТУ имени К. Сатпаева;
- запуск магистерской программы «MBA inOilandGas».

АО «KEGOC»:

- сотрудничество с вузами и организациями ТипО РК, дальнего и ближнего зарубежья по внедрению дуальной системы обучения.

АО «Казпочта»

- социальное партнерство в рамках развития дуальной системы обучения;
- конкурс «Инновационные идеи» для почтовой отрасли среди молодых работников.

АО «Қазақтелеком»

- пилотный проект «Фонд идей» с привлечением молодых специалистов.

Следует отметить достаточно высокий охват молодежи соответствующего возраста средним образованием.

Сохраняется диспропорция в доступе к качественному среднему, дополнительному, техническому и профессиональному высшему и послевузовскому образованию в разрезе город/ село.

Ежегодный рост госзаказа, в том числе на технические специальности, по программам обучения свидетельствует о заинтересованности государства в подготовке высококвалифицированных специалистов для дальнейшего форсированного индустриально-инновационного развития.

Итоги социологических исследований свидетельствуют, что молодые казахстанцы отметили наибольшую потребность в качественной и доступной подготовке по английскому языку.

Подготовке научных кадров уделяется особое внимание: увеличивается госзаказ на послевузовское образование в отечественных вузах, возросло количество мест на обучение по программе «Болашақ» в рамках программ обучения в магистратуре и докторантуре PhD. Вовлечение учащейся молодежи в научную деятельность осуществляется на системной основе, начиная с начального этапа среднего образования.

Следует отметить поступательное развитие социального партнерства государства, системы образования и науки, бизнеса.

Общий уровень удовлетворенности молодежи качеством образования остается достаточно высоким, в частности составляет 54,3%.

Согласно Индексу благополучия молодежи (по данным национальных онлайн-консультаций) Казахстан получил наивысшую оценку по категории «Образование» и входит в первую десятку стран с сопоставимым уровнем дохода.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Статистический ежегодник «Казахстан в 2013 году». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: stat.gov.kz/
2. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан А.Култуманова, Г. Кусиденова, Б.Кабатова и др. – Астана:НЦОСО, 2014 - С. 89.
3. Там же.
4. Стратегический план Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2014-2018 гг.// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: adilet.zan.kz/rus/docs
5. О качестве и перспективах подготовки кадров в системе технического и профессионального высшего образования для отраслей экономики. //Справка

МОН РК к парламентским слушаниям, Астана, 2014.

6. Карта академической мобильности Юнеско // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: education-events.ru/2014/05/16/

7. Инклюзивное образование в Казахстане // [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://egov.kz/wps/portal>].

8. Новый Казахстан в новом мире. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. 28 февраля 2007 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [akorda.kz.ru.page/](http://akorda.kz.ru/page/)

9. Национальный доклад «Молодежь Казахстана -2013»//Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова и др. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2013

ГЛАВА 5

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

5.1. МОЛОДЕЖЬ И РЫНОК ТРУДА

Молодежная занятость играет определяющую роль в социально-экономическом развитии страны. Кроме такой важнейшей функции, как обеспечение успешной интеграции молодежи в общество, она решает широкий круг задач, среди которых достижение общественного воспроизводства, рост производительности труда, повышение конкурентоспособности молодых людей на рынке труда.

Анализ структуры занятости молодежи по видам экономической деятельности в сравнении с 2010 годом (рис. 5.1) позволил сделать следующие выводы.

Сравнительные данные, представленные в таблице, показывают существенное снижение численности занятых в сельском, рыбном и лесном хозяйстве. Данная тенденция обусловлена снижением темпов развития сельского хозяйства, оттоком сельского населения в результате происходящих процессов урбанизации.

Численность занятой молодежи в обрабатывающей промышленности сократилась на 6 тыс. человек, несмотря на открытие за последние два года значительного количества обрабатывающих производств. Этот факт, по всей видимости, свидетельствует, что, во-первых, открываемые в этом секторе предприятия не привлекательны для молодежи; во-вторых, число сокращаемых мест на предприятиях больше числа открываемых; в-третьих, условия труда, возможности карьерного роста, заработная плата не отвечают потребностям молодежи.

Незначительное сокращение (1,3 тыс. чел.) наблюдается в секторе горнодобывающей промышленности и разработки карьеров, что может свидетельствовать о стабильности в отрасли и наличии спроса на добываемое сырье.

Произошел прирост в строительстве, сферах информации и связи, страховой и финансовой деятельности. Сфера услуг по организации

Рис. 5.1

Занятость молодежи РК (в возрасте 15-28 лет) по видам экономической деятельности, тыс. человек

Источник:
Комитет по статистике
МНЭ РК

Занято в экономике, всего: **2010 г.** 2 180,4 **2 квартал 2014 г.** 2 255,6

Наименование отраслей:	2010 год	2 квартал 2014 года
Сельское, лесное и рыбное хозяйство	718,6	562,9
Промышленность	209,6	211,0
Горнодобывающая промышленность и разработка карьеров	47,9	46,6
Обрабатывающая промышленность	126,5	120,5
Электроснабжение, подача газа, пара и воздушное кондиционирование	22,4	32,2
Водоснабжение; канализационная система, контроль за сбором и распределением отходов	12,8	11,8
Строительство	169,8	185,9
Оптовая и розничная торговля; ремонт автомобилей и мотоциклов	360,2	363,7
Транспорт и складирование	115,8	139,2
Услуги по проживанию и питанию	28,8	57,6
Информация и связь	30,1	43,8
Финансовая и страховая деятельность	33,5	53,7
Операции с недвижимым имуществом	39,4	31,3
Профессиональная, научная и техническая деятельность	41,9	56,2
Деятельность в области административного и вспомогательного обслуживания	37,6	51,7
Государственное управление и оборона; обязательное социальное обеспечение	94,7	114,5
Образование	173,4	195,2
Здравоохранение и социальные услуги	61,5	90,1
Искусство, развлечения и отдых	25,2	36,7
Предоставление прочих видов услуг	34,8	60,5
Деятельность домашних хозяйств, нанимающих домашнюю прислугу и производящих товары и услуги для собственного потребления	5,6	1,7
Деятельность экстерриториальных организаций и органов	0,2	-

Рис. 5.2

**Основные индикаторы
молодежного рынка труда**

проживания и питания характеризуется двукратным увеличением темпов. Оптово-розничной торговлей и оказанием ремонтных услуг стабильно заняты более 360 тыс. человек.

Таким образом, анализ ситуации на рынке труда молодежи свидетельствует об относительно позитивных количественных показателях.

Вместе с тем качественные показатели молодежного рынка труда свидетельствуют о значительных проблемах и недостаточной конкурентоспособности молодых людей трудоспособного возраста: многие молодые люди, включая тех, кто имеет высшее и профессиональное среднее образование, занимаются индивидуальной трудовой деятельностью в секторах, предлагающих неквалифицированный труд, таких как сельское хозяйство или торговля.

По данным Комитета по статистике, по итогам

Рис. 5.3

**Молодежь работает/
подрабатывает, в %**

2 квартала 2014 года основные индикаторы молодежного рынка труда не претерпели значимых изменений в сравнении с аналогичным периодом 2013 года (рис.5.2).

Вместе с тем, по результатам социологического исследования, 60,3 % респондентов в возрасте от 14 до 29 лет не были заняты или были частично заняты (рис. 5.3).

В число респондентов, которые ответили «нет» (60,3%), входит экономически неактивное население - 1556 тыс. чел. (рис. 5.2). К числу таких респондентов относятся, во-первых, учащиеся различных форм обучения. Так, по данным Комитета по статистике, численность экономически неактивного населения в возрасте 15-28 лет по причине «учеба (дневная форма)» по итогам 2013 года составляет в Республике Казахстан 1380,4 тыс. человек. Во-вторых, на показатели молодежного рынка труда влияют специфичные факторы: в отношении мужчин – служба в Вооруженных Силах, женщин - рождение детей. В-третьих, влияет фактор, связанный с неполным учетом занятости в домашних хозяйствах (прежде всего в личных подсобных хозяйствах). Также для молодежи характерны устойчивые показатели миграционной активности.

Важной проблемой на сегодняшний день, несмотря на определенную тенденцию снижения, остается относительно высокая доля самозанятого населения в возрасте 15-28 лет, что составляет около 30% по отношению к занятому населению, в то время как в развитых странах данное соотношение ниже в 2-3 раза [1]. По данным Комитета по статистике, около 70% от общего числа самозанятой молодежи приходится на долю сельских жителей. Наибольшую долю среди занятой сельской молодежи составляет ее самостоятельно занятая часть (469,8 тыс. чел., или 91% по итогам 2013 года). Как правило, молодые

Рис. 5.4

Уровень общей и молодежной безработицы в Республике Казахстан (%)

сельчане задействованы в сельском, лесном и рыбном хозяйстве, а также в розничной торговле, получая при этом имея низкие доходы, зачастую непостоянные.

Анализ качественного состава самозанятой сельской молодежи позволяет говорить о том, что значительная ее часть ориентирована на низкоквалифицированный труд, тогда как в развитых странах соответствующие показатели характеризуются значительной долей высококвалифицированного труда. Государство предпринимает попытки реанимировать и реформировать сельское хозяйство в рамках мероприятий по поддержке аула, программы «Агробизнес - 2020», а также посредством выделения значительных ассигнований из государственного бюджета. Достижение подавляющего большинства декларируемых целей по развитию сельского хозяйства в значительной мере способствовало бы

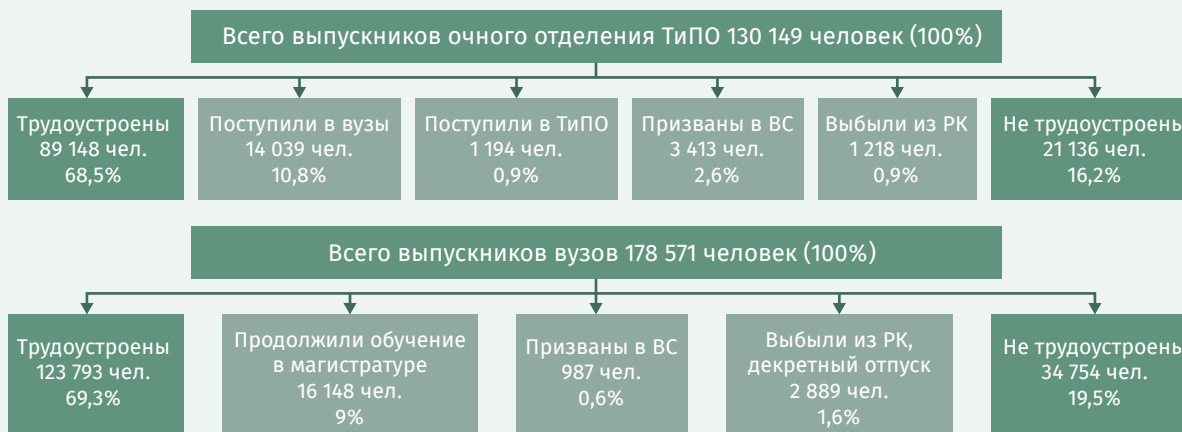
долгосрочной стабилизации занятости молодежи и рынка труда в целом.

В 2014 году в мире отмечается рост численности безработной молодежи на 4,1 млн. чел. по сравнению с 2007 годом, что составляет в целом 73,6 млн. человек. По прогнозам экспертов, этот показатель будет расти до 2018 года. Значительная часть незанятой молодежи традиционно проживает в государствах Африки и Ближнего Востока. При этом одной из характерных черт начавшегося в 2008 году глобального экономического кризиса стало увеличение количества незанятого молодого населения в развитых странах.

Уровень молодежной безработицы в странах с развитой экономикой в 2013 году составил 18,2%. В отдельных государствах, казалось бы, неизменно благополучной Европы, таких как Греция или Испания, уровень безработицы среди молодежи превысил 50% [2].

Рис. 5.5

Трудоустройство выпускников колледжей вузов в первый год окончания учебы

Источник: МОН РК

По показателям занятости молодежи, молодежной безработицы, по коэффициенту Джини на казахстанском рынке труда (в межстрановом разрезе) сохранилась стабильная ситуация [3].

В целом по стране наблюдается постепенное снижение уровня общей и молодежной безработицы. По итогам 2 квартала 2014 года уровень молодежной безработицы составил 4,6% (рис. 5.4).

Однако проблемным вопросом для молодежи остается трудоустройство в первый год завершения обучения, что влияет на показатель уровня безработицы.

Рис. 5.6

Основные индикаторы молодежного рынка труда в региональном разрезе

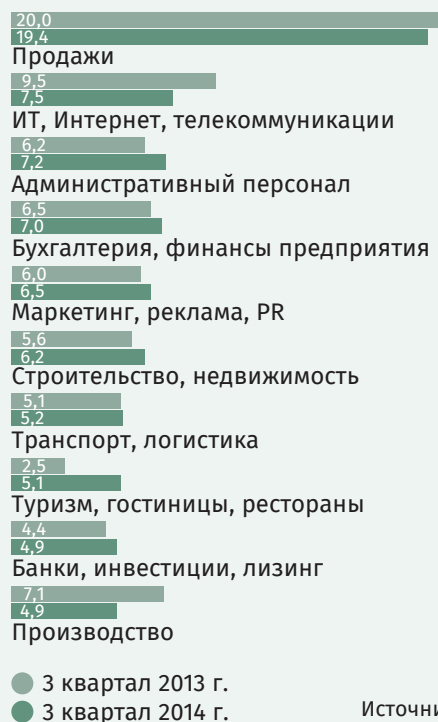
1453	3666	10724	15843
г. Алматы			
2164	3080	7012	12256
Южно-Казахстанская область			
1410	3314	3476	8200
Карагандинская область			
2428	3493	376	6297
Восточно-Казахстанская область			
1112	2471	2221	5804
Жамбылская область			
2121	2579	524	5224
Алматинская область			
1455	2128	1577	5160
Костанайская область			
1998	1824	1008	4830
Актюбинская область			
400	1796	2636	4832
г. Астана			
1103	1840	1160	4103
Западно-Казахстанская область			
1269	1120	1592	3981
Кызылординская область			
1967	753	792	3512
Атырауская область			
579	1990	724	3293
Павлодарская область			
605	1535	944	3084
Акмолинская область			
1075	1067	452	2594
Мангистауская область			
510	1445	394	2349
Северо-Казахстанская область			

- Выпускники школ
- Отсев из ТИПО
- Отсев из вузов

Источник: МОН РК

Рис. 5.7

Структура вакансий по профессиональным сферам в Казахстане, топ-10 (в % от общего количества вакансий)

Источник: Forbes.kz

За 2011-2014 годы нетрудоустроенными остаются свыше 21 тыс. выпускников колледжей и около 35 тыс. выпускников вузов (рис. 5.5). В связи с этим актуальными являются вопросы повышения качества подготовки кадров и совершенствования методов мониторинга рынка труда.

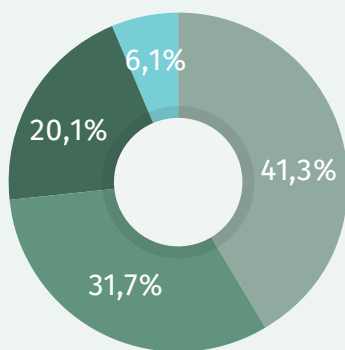
В Казахстане ежегодно число выпускников вузов и колледжей составляет более 300 тыс. человек – 79% из них трудоустраиваются по профессии в первый год окончания учебных заведений.

Ежегодно в среднем без квалификации остаются 92 тыс. выпускников школ и лиц, отчисленных из колледжей и вузов, что может привести к росту безработицы и преступности молодежи [4].

В региональном разрезе наибольшее количество молодых алматинцев (15843), южноказахстанцев (12256) и карагандинцев (8200) ежегодно остаются без квалификации (рис. 5.6). В условиях роста религиозной активности населения и увеличения количества незанятой молодежи в южных регионах существует риск вовлечения молодых людей в нетрадиционные религиозные организации

Рис. 5.8

Отношение молодых людей к занятию предпринимательской деятельностью, в %

- Хотел(а) бы заняться предпринимательской деятельностью, но не имею достаточных финансовых средств
- Хотел(а) бы заняться предпринимательской деятельностью, но не знаю, как это сделать
- У меня нет способностей к ведению бизнеса
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), в диаграмме не указаны значения менее 1%

экстремистского толка.

Для снижения уровня безработицы необходимы дальнейший системный контроль трудоустройства выпускников государственными органами, развитие дуального обучения и осуществление подготовки кадров в соответствии с потребностями рынка труда.

Как отмечает Forbes.kz, служба исследований компании «Хедхантер» («HeadHunter») в 3 квартале 2014 г. провела анализ вакансий на казахстанском рынке труда и определила самые востребованные профессии на этот период (в сравнении с аналогичным периодом 2013 года) (рис. 5.7).

Сегодня на рынке труда у работодателей большим спросом пользуется вакансия «менеджер по продажам», что связано, с одной стороны, с дальнейшим ростом рынка торговли, с другой стороны, с высокой текучестью кадров в этой сфере. Многие выпускники различных вузов и колледжей, не нашедшие работу по своей специальности на начальном этапе своей карьеры, трудоустраиваются именно в этой сфере.

В настоящее время МОН РК разрабатывает новые механизмы для выявления трудоустроенности выпускников с целью изучения тенденции на рынке труда с последующей корректировкой образовательной политики по направлениям подготовки специалистов.

5.2. МОЛОДЕЖНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

Молодежное предпринимательство – одно из приоритетных направлений развития малого и среднего бизнеса (далее – МСБ) в Казахстане. На сегодняшний день существует множество программ поддержки молодежного предпринимательства. Содействие молодым предпринимателям оказывает «Дорожная карта бизнеса – 2020», в рамках которой был разработан проект «Бизнес-советник». Данный проект является инструментом нефинансовой поддержки начинающих предпринимателей. Фондом развития предпринимательства «Даму» предусмотрены такие программы, как «Даму-Көмек», «Центр поддержки предпринимательства» и «Программа финансирования лизинговых сделок субъектов малого и среднего предпринимательства».

Наряду с указанными программами в качестве эффективных инструментов поддержки молодежного предпринимательства следует отметить различные программы Банка развития Казахстана, Национального агентства по технологическому развитию, поддерживающего создание технопарков и бизнес-инкубаторов, деятельность «КазАгроФинанс», Фонда финансовой поддержки сельского хозяйства, Национального агентства по экспорту и инвестициям «KaznexInvest», Казахстанского института развития индустрии.

Среди международных программ можно выделить программу Европейского банка развития и реконструкции, а также «SES» Службы старших экспертов из Германии, Специальную американскую программу деловых стажировок в США «SABIT».

Однако оказываемое содействие зачастую разрозненно и неэффективно. Следует отметить также высокую долю недействующих субъектов МСБ, низкую производительность малых фирм и индивидуальных предпринимателей. По-прежнему невысокой остается доля регионального сектора МСБ в общей картине занятости.

Тем не менее, несмотря на имеющиеся проблемы, данные социологического исследования свидетельствуют о возрастающей роли среди молодежи профессии предпринимателя (рис 5.8).

Национальная палата предпринимателей одной из своих задач видит привлечение самозанятого населения в МСБ. Для этого во всех регионах страны, в районных центрах, на сельском уровне планируется открыть школы предпринимательства с целью привлечения людей, которые хотят заниматься бизнесом, но не знают, с чего начать [5].

По инициативе Национального управляющего холдинга «Байтерек» и Фонда развития предпринимательства «Даму» создаются центры обслуживания предпринимателей на местах.

Все виды государственной помощи для предпринимателей будут сконцентрированы в этих центрах, которые дадут возможность решить проблемы вовлечения молодежи в предпринимательство, связанные прежде всего с недостатком информации, инвестиций, образования и навыков.

Президент страны Н.А. Назарбаев в Послании 2014 года «Нұрлы жол - путь в будущее» отметил: «Следует продолжить работу по развитию МСБ как драйвера экономического роста, по увеличению его доли до 50% в ВВП к 2050 году. Может быть, раньше достигнем этого показателя. Необходимо при этом эффективно использовать кредитные линии для МСБ за счет Азиатского банка развития, Европейского банка реконструкции и развития, Всемирного банка на общую сумму 155 миллиардов тенге, которые выделены на 2015-2017 годы» [6].

Для развития малого и среднего бизнеса и крупного предпринимательства по поручению Главы государства выделяются 100 млрд. тенге на льготное кредитование. Обновление финансово-экономических механизмов кредитования нацелено и на развитие молодежного предпринимательства.

В 2011 году создана Ассоциация молодых предпринимателей Казахстана (далее - Ассоциация) с целью координации деятельности молодых предпринимателей, а также представления и защиты их интересов, оказания всемерного содействия в создании благоприятных условий для развития молодежного предпринимательства. Ассоциация на постоянной основе ведет консультационную работу для молодых предпринимателей. С начала 2014 года за консультацией в Ассоциацию обратились около 120 молодых предпринимателей.

Проводится регулярная работа по выявлению различных проблем, препятствующих развитию молодежного предпринимательства, а также организации бесплатных мастер-классов, тренинговых занятий и дебатов для молодых предпринимателей. Ассоциация реализует проект «Шабьт» по переводу на казахский язык всемирно известных книг по организации бизнеса с целью более активного вовлечения молодых в предпринимательство.

Особое внимание Ассоциация уделяет молодым казахстанцам, намеревающимся стать предпринимателями. Так, только в 2014 году организованы 25 бизнес-встреч с молодыми предпринимателями и молодежью Казахстана с участием зарубежных экспертов.

5.3. СОЦИАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА МОЛОДЕЖИ

Государством осуществляются значительные меры по социальной поддержке молодежи.

В 2013 году «Программа занятости - 2020» была включена в программу «Дорожная карта занятости

- 2020». Цель Дорожной карты - 2020 - повысить благосостояние населения через стабильную и продуктивную занятость и снижение безработицы. Программа направлена на повышение перспективы занятости и продуктивности труда лиц, которые являются безработными или вовлечены в низкопродуктивную неформальную самозанятость либо находятся за чертой бедности и нуждаются в социальной помощи. Около 80% безработных, самозанятых, находящихся за чертой бедности лиц живут на селе и большинство из них - молодежь.

Согласно официальным данным Министерства здравоохранения и социального развития РК, в 2013 году более 250 тысяч человек нашли работу по Программе «Дорожная карта занятости - 2020». В течение первых трех месяцев 2014 года более 20 тысяч человек подписали социальные контракты, необходимые для участия в программе, из них 72% безработных (в основном зарегистрированных на местных биржах труда, но некоторая часть таких лиц не была зарегистрирована), 246 тысяч человек прошли обучение и 1 065 человек были трудоустроены после завершения курса обучения.

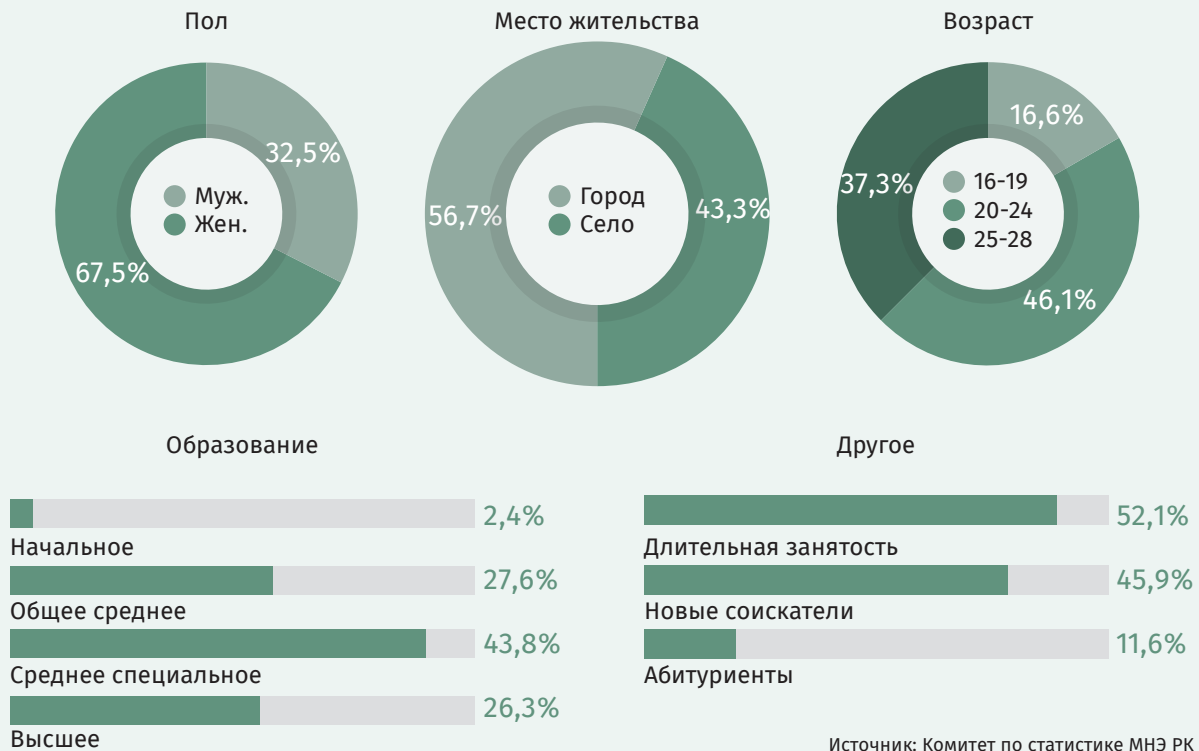
Местные центры занятости являются структурой, также ответственной за реализацию программы «Дорожная карта занятости - 2020» на местном уровне. Они принимают лиц из местного пула самозанятых, безработных и социально уязвимых, заинтересованных в участии в программе, оценивают их возможности и навыки, заключают социальные контракты с теми, кого выбрали для участия в программе.

Основные характеристики молодых людей, зарегистрированных в качестве соискателей, показаны на рис. 5.9. Количество молодых женщин, обратившихся в местные центры занятости за помощью в трудоустройстве, в два раза больше, чем число нуждающихся в этом мужчин. Среди соискателей преобладают городские жители. Самая большая возрастная группа - это молодежь в возрасте от 20 до 24 лет, за которой следует возрастная группа 25-28 лет. Молодежь, имеющая техническое и профессиональное образование, представлена больше всего и составляет около 44% от общего количества зарегистрированных молодых безработных.

Среди зарегистрированных безработных высока доля соискателей, обладающих средним специальным и высшим образованием (в совокупности их доля составляет более 70%), что необычно, поскольку уровень безработицы среди них низок по сравнению с другими возрастными группами (рис. 5.9). Даже среди зарегистрированных соискателей всех возрастных групп специфика квалификаций играет важную конкурентную роль, поскольку лица с профессиональным средним образованием и высшим образованием составляют 50% от общего количества зарегистрированных безработных. Более половины соискателей зарегистрированы в качестве безработных уже более

Рис. 5.9

Распределение зарегистрированных безработных среди молодежи на 1 января 2014 года

года, что указывает на серьезные препятствия для нахождения ими работы.

Профессиональное обучение и переобучение предлагается заинтересованным соискателям, не имеющим профессиональной квалификации. Доля соискателей, которые проходят профессиональное обучение и переобучение, значительно снизилась с 11,5% в 2010 году до 4,2% в 2013 году.

Социальные рабочие места – это форма временной занятости с субсидированной заработной платой, предназначенная исключительно для целевых групп из числа безработных среди зарегистрированных соискателей, которые столкнулись с определенными сложностями при поиске работы.

Доля трудоустроенных соискателей традиционно очень низка. В 2013 году она составила 2,4%, учитывая то, что только 0,5% соискателей в возрасте 16-28 лет получили социальные рабочие места.

Молодежная практика организовывается для молодых безработных, окончивших курс профессионального обучения в средних профессиональных школах и колледжах, и не имеющих опыта работы. Предприятия не платят заработную плату практикантам, поскольку они работают под контролем опытных коллег. В рамках

программы практиканты получают стипендию в размере 18 МРП, т.е. 31 736 тенге (около 174 долларов США в 2014 году).

В первом полугодии 2014 года по программе «Дорожная карта - 2020» молодежную практику прошли 8275 человек, из них затем трудоустроены 5 052 человека. Для сравнения: в 2013 году по данной программе прошли практику 23 523 человека, из них были трудоустроены 6 409 человек. Это, возможно, связано с уменьшением государственного финансирования молодежной практики. В 2013 году было выделено 2979,0 млн.тенге, тогда как в 2014 году предусмотрено на 653 млн. тенге меньше, что составляет 2326,0 млн. тенге.

Общественные работы в инфраструктурных проектах всегда были наиболее широко используемыми программами рынка труда в Казахстане. В 2013 году около 100 тысяч человек, т.е. 30% от тех, кто обратился за помощью в государственные институты рынка труда, приняли участие в этой программе, из них 32% были молодыми людьми (их доля среди зарегистрированной безработной молодежи составила 21%). Среди молодежи эти программы, очевидно, не привлекательны.

Субсидированный переезд в регионы с более высоким экономическим потенциалом уже организовывался в рамках антикризисной программы «Дорожная карта занятости» на 2009-2010 годы и является важной частью казахстанской программы «Дорожная карта занятости - 2020». В стране с огромной территорией, низкой плотностью населения и значительными различиями в экономическом уровне регионов подобная политика организованного переезда очень важна и требует дальнейшего развития, поскольку только незначительное количество семей использовали этот вариант.

Поддержка в развитии малого бизнеса в настоящее время предоставляется в основном безработным, самозанятым и малоимущим лицам, проживающим в сельских регионах, где не хватает рабочих мест по программе «Дорожная карта занятости - 2020». В отличие от предыдущих программ поддержки более комплексный подход был предпринят с целью оказания помощи в преодолении существующих барьеров при ведении и расширении бизнеса, включая не только предоставление микрокредитов до 3 миллионов тенге (примерно 16 700 долларов США), а в ключевых поселках – до 5 миллионов тенге (примерно 27 800 долларов США) на 5 лет, но и бесплатное обучение бизнесу в сочетании с поддержкой дохода, помощью в составлении бизнес-плана, маркетингом, юридическим и бухгалтерским консультированием.

Тем не менее эти меры не могут быть достаточными для того, чтобы вести прибыльный бизнес.

Специальный проект «С дипломом – в село!» начал осуществляться в 2009 году для направления выпускников высших учебных заведений, учебных заведений послесреднего и профессионального образования, специализирующихся в здравоохранении, социальной защите, образовании, культуре, спорте и ветеринарии, без опыта или с непродолжительным опытом работы в данных областях, в сельские регионы, где не хватает специалистов. Проект предоставляет одноразовые субсидии плюс субсидированный жилищный кредит и вознаграждение в форме более высокой заработной платы. На начало 2014 года участниками проекта «С дипломом – в село!» стали 12031 человек.

Еще один проект «Жасыл ел» предоставляет молодым людям сезонную работу по посадке деревьев, разбивке парков и уходу за зелеными насаждениями, предполагает участие в других экологических программах.

Министерство здравоохранения и социального развития РК также создало информационный портал «Работа», который содержит информацию о некоторых имеющихся вакансиях, проводит консультации, как подготовить резюме или сопроводительное письмо, как успешно пройти собеседование с работодателем. Некоторые вакансии в отдельных регионах также доступны на веб-портале «Электронная молодежная биржа труда».

Принимаемые меры по молодежной занятости и поддержке предпринимательства создают позитивные ожидания среди молодых людей. Так, по итогам национальных онлайн-консультаций, 65,72% молодых респондентов считают, что их жизнь будет лучше по сравнению с жизнью их родителей.

Анализ положения казахстанской молодежи на рынке труда позволил сделать некоторые выводы.

Ситуация с положением казахстанской молодежи на рынке труда характеризуется относительно позитивными количественными показателями, однако многие молодые люди занимаются индивидуальной трудовой деятельностью в секторах, предлагающих неквалифицированный труд, таких как сельское хозяйство или торговля.

Основные индикаторы молодежного рынка труда не претерпели значимых изменений по сравнению с предыдущими годами.

Отмечается высокий уровень образования у казахстанской молодежи, который имеет тенденцию к повышению.

Молодые люди чаще взрослых становятся самостоятельно занятыми, осуществляют индивидуальную трудовую деятельность. В городской местности их доля в общей молодежной занятости составляет 20%, в сельской местности почти 50%.

Около 60% самостоятельно занятых молодых людей работают в сельском хозяйстве и свхвзе 20% в торговле (двух секторах с неквалифицированным трудом).

Четверть всего занятого населения в Казахстане заняты трудом неформально; из них 40% - это наемные рабочие, а 60% - самостоятельно занятые. Самозанятость намного больше распространена среди молодого населения.

Кроме того, современное состояние молодежного рынка труда характеризуют следующие основные признаки: преобладание неэффективной занятости; разрыв между спросом и предложением квалифицированной рабочей силы; недостаточно гибкое реагирование системы профессионально-технического образования на изменение спроса на рабочую силу; наличие стихийной трудовой миграции молодежи внутри страны; недостаточное обеспечение доступности рынка жилья, что препятствует гибкому перемещению и эффективному использованию труда экономически активного населения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Тулембаева А.Н., Калиева С.А. Проблемы занятости населения Республики Казахстан в условиях социальной модернизации. [Электронный ресурс].

– Режим доступа: www.iab.kz/.../tulembaeva%20a%20n%20i%20kalieva%20s%20a

2. Global employment trend -2014. Режим доступа: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_233953.pdf

3. Национальный доклад «Молодежь Казахстана -2013»//Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова и др. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2013. С. 128-129

4. Трудоустройство выпускников и занятость молодежи. - Министерство образования и науки РК. Астана, 10 ноября 2014.

5. Доля МСБ в ВВП Казахстана в последние годы не изменилась. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.palata.kz/>

6. Послание Главы государства Н.А.Назарбаева от 11 ноября 2014 года «Нұрлы жол - путь в будущее». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.akorda.kz/ru/page/page_218338_poslanie-glavy-gosudarstva-narodu-kazakhstan

ГЛАВА 6

ПРЕСТУПНОСТЬ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ

6.1. ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ И ПРАВОНАРУШЕНИЙ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ

Наше государство строит свою социальную политику на основе охранно-защитной концепции, которая предлагает развитие широкой сети различных ведомственных учреждений, оказывающих социально-правовую, психолого-медико-педагогическую помощь детям и семьям, относящимся к группам риска. Действуют ювенальные суды, которые обеспечивают защиту прав, свобод и законных интересов несовершеннолетних, ограничение использования в отношении этой категории детей карательных мер. В республике проводится большая работа по совершенствованию реформы системы правосудия для детей, направленной на создание всеобъемлющей дружелюбной к детям правовой системы в соответствии с международными стандартами.

Преступность среди молодежи обусловлена комплексом факторов, имеющих социально-экономический, социально-психологический и воспитательный контексты. Криминализацию в молодежной среде во многом определяют недостатки в социализации молодежи.

Анализ молодежной преступности предполагает учет возрастных категорий молодежи. В уголовной статистике существует разделение молодых людей по возрастному принципу: с 14 до 18 лет – «подростки» или «несовершеннолетние», с 19 до 24 лет – «молодежь» и с 25 до 29 лет – «молодые взрослые».

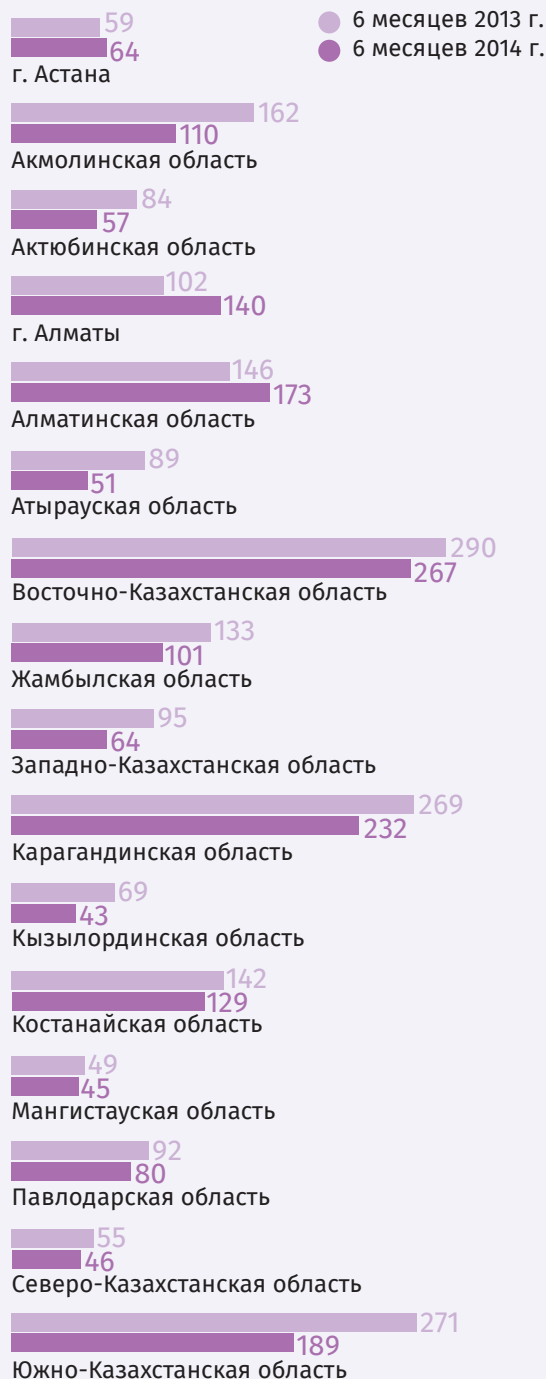
Анализ статистических данных Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан (далее – Комитет) о состоянии преступности за 6 месяцев 2014 г. в сравнении с аналогичным периодом 2013 г. свидетельствует о снижении преступности на 5,4% (с 177 896 до 168 132) по стране в целом. В том числе зафиксировано уменьшение числа лиц, совершивших преступления, с 48833 до 47589 человек.

Уменьшение преступности наблюдается также и среди несовершеннолетних. Их доля (доля 14-18-летних от всех молодых лиц, совершивших преступления) в 1 полугодии 2014 года составила 4,4%, или 2108 лиц, что на 23% меньше, чем в аналогичный период (2736 за 6 мес. 2013 г.).

Снижение роста преступлений, совершенных несовершеннолетними, наглядно видно по результатам анализа данных в разрезе регионов (рис. 6.1). Число преступных деяний, совершенных молодыми лицами, за 6 мес. 2014 г. по сравнению с аналогичным периодом 2013 года увеличилось лишь в Алматинской области, а также в городах Алматы и Астана. Вместе с тем удельный вес указанных преступлений все еще высок в Карагандинской (5,2%), Восточно-Казахстанской (4,3%) и Южно-Казахстанской (4,1%) областях.

Количественно-возрастной анализ молодежи, совершившей преступления в I полугодии 2014 г.,

Рис. 6.1
Сведения о регистрации преступлений,
совершенных несовершеннолетними

Источник: Комитет по правовой статистике
и специальным учетам Генеральной прокуратуры РК

показал, что основными нарушителями законов являются представители старшей возрастной группы (от 18 до 20 лет – 5597 лиц (20,5%) и от 21 года до 29 лет – 20274 лица (74,4%). Среди молодежи в возрасте 14 - 15 и 16-17 лет выявлено соответственно

412 (1,5% от общего числа) и 1695 (6,2% от общего числа) нарушителей закона.

По данным Комитета, общая структура преступности существенных изменений в 2013 и 2014 годах не претерпела. Основная доля всех преступлений – это преступления против личности – около 8% (убийство, изнасилование), общественной безопасности и общественного порядка – около 17% (хулиганство) и против собственности – более 65% (кража, грабеж).

По составу преступлений наибольшая доля совершенных противоправных деяний относится к категории средней тяжести – примерно 65-66%. Тяжкие и особо тяжкие преступления совершаются зачастую 21-29-летними молодыми людьми. Так, данный показатель в 1 полугодии 2014 года составляет 3190 преступных деяний, в т.ч. 18-20-летними – 990.

Стали реальностью молодежные организованные преступные группы, в частности в 2013 году по статье 235 УК РК «Создание и руководство организованной группой в целях совершения преступления» к уголовной ответственности привлечены 49 лиц, в 1 полугодии 2014 года – 9.

За 6 месяцев 2014 года зарегистрированы 3079 преступлений, совершенных лицами, ранее совершавшими преступления. Основная масса рецидивов у лиц в возрасте 21-29 лет – 3564, 18-20-лет – 745, 14-17 лет – 173. Самыми неблагополучными в данной категории являются Костанайская (17%), Восточно-Казахстанская (10,6%), Павлодарская (12,6%) области.

Наиболее остро стоит проблема преступности среди безработной молодежи. Согласно данным Комитета, криминализация среди них растет, в частности в 2013 году число безработных, совершивших преступления в возрасте от 18 до 29 лет, составило 41 682 чел., что на 2,5% больше, чем в 2012 году (40 607 чел.). В 1 полугодии 2014 года из 27229 лиц, совершивших преступления в возрасте от 14 до 29 лет, 18450 чел. – безработные, т.е. более половины.

Больше всего безработных, совершивших преступления за 6 месяцев 2014 г., зарегистрировано в возрасте 21-29 лет (14556); в разрезе регионов – в Восточно-Казахстанской (2362), Карагандинской (1864) областях, г. Алматы (2284).

Уменьшается число несовершеннолетних, привлеченных к административной ответственности, в частности в 2013 году их число составило 16,1 тыс. чел. (в 2012 году – 18 тыс. чел.), или 0,5% из 3,2 млн. (2,6 млн. в 2012 г.) в целом зарегистрированных административных правонарушений (динамика составила - 10,6%).

Анализ за 6 мес. 2014 г. показывает, что данная тенденция продолжает сохраняться. Так, за указанный период зарегистрированы 1,3 млн. административных правонарушений, из них 5,4 тыс., или 0,4%, совершено несовершеннолетними, что на 37,1% меньше, чем за 6 мес. 2013 года.

Структура правонарушений в 2013 году и 1 полугодии 2014 года примерно одинаковая. Наибольшая доля (порядка 63%) приходится на правонарушения, посягающие на общественный порядок и нравственность: нарушение тишины

– 10-12%, распитие алкогольных напитков или появление в общественных местах в нетрезвом виде – 5-6%, нарушение запрета курения в отдельных общественных местах – 27-31%.

Актуальным среди правонарушений, посягающих на собственность, остается мелкое хищение чужого имущества. Относительно аналогичного периода предыдущего года рост составил 1,5 раза (с 18 до 31), а в 1 полугодии 2014 года более чем в 2 раза (с 12 до 28). Также выросло количество правонарушений по статье «Хулиганство, совершенное несовершеннолетним». В 2013 году произошел рост правонарушений по данной статье в 1,5 раза и достиг цифры - 741 (в 2012 году было 413), за 6 мес. 2013 г. – 450 случаев, тогда как в 2014 г. - 543.

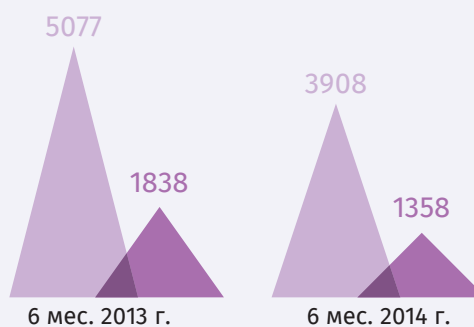
В разрезе регионов в 2014 году наибольшее число зарегистрированных административных правонарушений, совершенных несовершеннолетними, зафиксировано в городах Астана, Алматы и Восточно-Казахстанской области.

Серьезной проблемой всего нашего общества являются факты различных посягательств на безопасность и жизнедеятельность несовершеннолетних. Согласно анализу статистических данных Комитета, за первое полугодие 2014 г. зарегистрированы 3908 случаев совершения преступлений в отношении несовершеннолетних. Это на 3% меньше, чем за аналогичный период 2013 года (5077 случаев), число преступлений насильственного характера также снизилось – на 26,1% (с 1838 до 1358) (рис.6.2).

Данные преступления преимущественно совершаются против собственности – 59%, или 2306 преступлений (63,9%, или 3245, за 6 месяцев 2013 г.), личности - 20,7%, или 808 (16,3%, или 826), общественной безопасности и общественного порядка – 10,9%, или 428 (12,2%, или 617). Другими словами, дети чаще становятся жертвами краж,

Рис. 6.2
Динамика преступлений, совершенных в отношении несовершеннолетних

- Совершено преступлений в отношении несовершеннолетних
- Из них насильственных преступлений

Источник: Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры РК

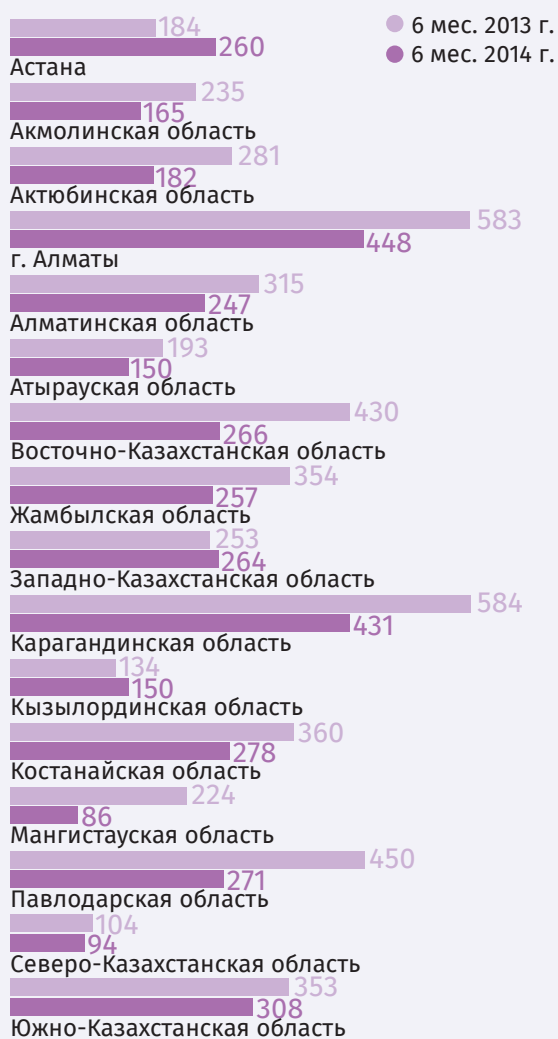
грабежей, хулиганских действий, действий сексуального характера, мошенничества.

В разрезе регионов каждое 9-е преступление в отношении несовершеннолетних зарегистрировано в г. Алматы (448) и Карагандинской области (431), каждое 13-е в Южно-Казахстанской области. В частности, в г. Алматы каждый 2-й несовершеннолетний, а в Карагандинской области каждый 3-й становится потерпевшим от краж, где предметом посягательства в основном является сотовый телефон (рис. 6.3).

Напротив, дети Южно-Казахстанской области чаще подвергаются хулиганству (49 преступлений из 308 зарегистрированных), грабежу (43), действиям сексуального характера (31). При этом возраст более 60% потерпевших 14-15 лет.

Рис. 6.3

Сведения о преступлениях, совершенных в отношении несовершеннолетних, в разрезе регионов

Источник: Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры РК

В ходе совместного анализа, проведенного медицинскими учреждениями и органами внутренних дел, было выявлено более 360 случаев постановки на учет несовершеннолетних по беременности (Карагандинская – 99, Костанайская – 51, Алматинская – 50, г. Астана – 33, г. Алматы – 29, Актюбинская – 1, Жамбылская – 22, ЮКО – 17, Кызылординская – 16, ЗКО – 18, Мангистауская – 11, Павлодарская – 4, ВКО – 17). Факт вступления в половую связь с несовершеннолетним с юридической точки зрения является преступлением.

Острой на сегодняшний день является проблема похищения детей. Так, за 6 месяцев 2014 г. по ст. 133 УК РК «Торговля несовершеннолетними» в Казахстане зарегистрированы 11 преступлений (13 – в 2013 г.). Из 20 уголовных дел, находящихся в производстве, в суд направлено 40% (8), приостановлено производство в связи с неустановлением лица – 25% (5). Указанная статистика свидетельствует о крайне опасных явлениях в обществе, наносящих вред здоровью, психике и нравственному облику молодого поколения.

В то же время уменьшилось число без вести пропавших несовершеннолетних, находящихся в розыске. Так, по данным Министерства внутренних дел Республики Казахстан, на начало 2014 года таковых было 72 лица, что на 13,3% меньше, чем на начало предыдущего года (83). Объявлены в розыск 292 лица, что также меньше (на 31%), чем за аналогичный период прошлого года (423). Процент разысканных лиц из объявленных пропавшими в 1 полугодии 2014 года составил 92,1% (91,7% за 6 мес. 2013 г.).

Весьма актуальной социальной проблемой является смертность от дорожно-транспортных происшествий. Согласно статистическим данным Комитета, за 6 мес. 2014 г. по сравнению с аналогичным периодом прошлого года наблюдается рост дорожно-транспортных происшествий (далее – ДТП) на 1,7% (с 8 462 до 8 608). При этом 6 347 чел. от общего количества пострадавших в ДТП – это дети и молодежь в возрасте от 14 до 29 лет (53,2 %).

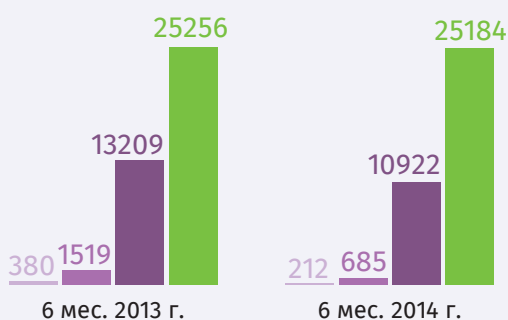
Наибольшее количество зарегистрированных дорожно-транспортных происшествий приходится на г. Алматы – 2425 (2013 – за 6 мес. 2013 г.); 16,3% на Южно-Казахстанскую – 1408 (1442); 9,2% на Алматинскую – 799 (695); 6,7% на Восточно-Казахстанскую – 580 (617); 6,3% на Жамбылскую – 549 (690) области. Нельзя не отметить факт отсутствия у большого числа участников дорожного движения правовой культуры и уважения к другим водителям и пешеходам, так как основными причинами совершения водителями ДТП являются превышение скорости, нарушение правил проезда пешеходных переходов, выезд на полосу встречного движения, а также нарушение установленных правил передвижения со стороны пешеходов (переход проезжей части в неустановленном месте).

В качестве положительной тенденции можно отметить снижение уровня деяний, связанных с употреблением наркотиков. Согласно статистическим данным Комитета, за 1 полугодие 2014 года правоохранительными органами зарегистрировано 1987 подобных фактов данной

Рис. 6.4

Данные о лицах, злоупотребляющих наркотическими средствами, психотропными веществами и прекурсорами

- до 14 включительно
- 15-17 лет
- 18-30 лет
- 31 год и старше

Источник: Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры РК

категории (2155 за аналогичный период 2013 года, или меньше на 7,8%). Кроме того, снизилось количество лиц, злоупотребляющих наркотиками (выявленных медицинскими учреждениями). Так, за анализируемый период их число уменьшилось на 8,3% (с 40364 чел. до 37003 чел.).

Вместе с тем на фоне снижения общего числа лиц, поставленных на учет, идет увеличение числа потребителей психотропных веществ (с 4652 за 1 полугодие 2013 года до 5019 потребителей за 6 мес. 2014 года). Также растет количество преступлений за незаконные приобретение, перевозку или хранение в целях сбыта наркотических веществ – с 388 за 6 мес. 2013 года до 411 за аналогичный период 2014 года (5,9 %).

Злободневной проблемой остается выявление точного количества несовершеннолетних лиц, злоупотребляющих наркотиками, вследствие недостаточного межведомственного взаимодействия заинтересованных органов и отсутствия должного контроля со стороны родителей.

Данный вывод подтверждается сравнением сведений о результатах постановки на учет лиц, злоупотребляющих наркотическими средствами, психотропными веществами и прекурсорами, в разрезе возрастных групп (рис. 6.4).

6.2. ВОПРОСЫ СУИЦИДА СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

В настоящее время суицид и суицидальные попытки являются весьма актуальным вопросом для казахстанского общества. Так, согласно данным

Всемирной организации здравоохранения, Казахстан занимает 10-е место в мире по количеству суицидов и входит в тройку лидеров по этой проблеме среди стран Восточной Европы и стран бывшего Советского Союза [1].

За 8 месяцев 2014 года по республике среди детей и молодежи в возрасте от 9 до 29 лет зафиксированы 628 случаев суицида (за аналогичный период 2013 года зафиксирован 641 случай): из них лицами от 9 до 18 лет – 130, лицами с 18 до 29 лет – 498 (рис.6.5). Из приведенных данных, представленных Комитетом, наглядно видно, что «молодежный» суицид превышает «подростковый» почти в четыре раза.

Из упомянутых 628 случаев суицида лицами мужского пола совершено 494, лицами женского пола – 134. Число оконченных самоубийств среди мужчин в среднем в четыре раза больше, чем среди женщин.

В разрезе регионов высокие показатели по подростковой суицидальности отмечены в Южно-Казахстанской (28), Восточно-Казахстанской (18), Карагандинской (14) областях. По молодежному суициду в «лидерах» Восточно-Казахстанская (104), Костанайская (60), Алматинская (47) области.

Количество попыток покончить жизнь самоубийством за 8 месяцев 2014 года составляет 807 случаев, что примерно на 7% меньше, чем за аналогичный период 2013 года (869 случаев).

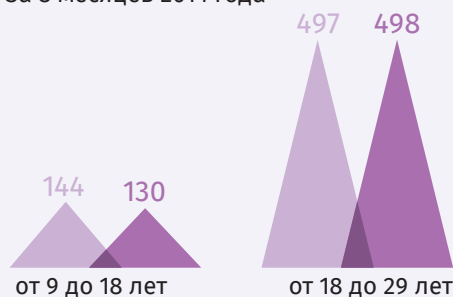
По данным Комитета, основными причинами, побуждающими к совершению суицидальных актов среди подростков, являются внутрисемейные конфликты, в том числе жестокое обращение и применение насилия в отношении подростков, проблемы общения со сверстниками (ненормативные межличностные отношения), трудная жизненная ситуация, конфликт с педагогами, проблемы со здоровьем.

Молодежь более старшего возраста, помимо вышеназванных причин, подвержена воздействию ряда социально-бытовых проблем, таких как одиночество, тяжелое материальное положение, неблагоприятные жилищные условия, разрыв семейных отношений (развод).

Рис. 6.5

Данные о суицидах среди детей и молодёжи

- За 8 месяцев 2013 года
- За 8 месяцев 2014 года

Источник: Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры РК

6.3. ПРОБЛЕМЫ РЕЛИГИОЗНОГО ЭКСТРЕМИЗМА В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ

Молодежный максимализм, желание бороться за справедливость и добро, а также социально-экономические проблемы и низкий уровень религиозной грамотности, как правило, становятся благоприятной "психологической почвой" для провоцирования молодежи на противоправные экстремистские и террористические действия.

Не имеющая жизненного опыта и знаний молодежь подвержена риску оказаться под влиянием деструктивных сил, рекрутирующих молодых людей для реализации своих целей. Кроме того, развитие технологий увеличивает риск подверженности молодежи радикальным идеям экстремистских и террористических организаций. На сегодня основным источником «познания» у молодых людей является Интернет, которым умело пользуются представители экстремистских религиозных течений для вербовки молодежи в свои ряды.

Согласно статистическим данным Комитета по делам религий Республики Казахстан, с 2008 года до 2013 года количество лиц, осужденных за террористические преступления, возросло с 27 до 171, а за экстремистские преступления – с 56 до 168 лиц. В 1 полугодии 2014 года всего зарегистрировано 33 преступления экстремистского и террористического характера, совершенные молодыми людьми в возрасте 21-29 лет. Одним из факторов функционирования экстремистских структур на территории Республики Казахстан, по данным экспертов, является участие более 150 граждан нашей страны в военном конфликте на территории Сирии на стороне вооруженных формирований исламистов.

Анализ сведений Комитета Генеральной прокуратуры Республики Казахстан позволяет составить возрастной портрет казахстанского террориста. Так, анализ показывает, что более 55% из числа террористов – молодые люди в возрасте 17-29 лет, при этом 36% – не достигли 25-ти лет, порядка 35% в возрасте 30-39 лет, менее 10% - люди старше 40 лет. Самый молодой участник на момент совершения преступления был несовершеннолетним, ему было 17 лет, а самому старшему – 48 лет.

Наибольшее количество молодых людей, вовлеченных в террористическую деятельность, отмечается в западных регионах (Актюбинской и Атырауской областях), где средний возраст участников террористических групп достигает 23-х лет, тогда как средний возраст членов радикальных групп в г. Алматы составил 32-34 года. Эти лица имеют в основном среднее и/или среднеспециальное образование. Только один из осужденных по статье "Терроризм" закончил 4 класса средней школы. Порядка 56% членов радикальных групп имеют аттестат о среднем образовании. Более 30% участников террористических групп получили среднеспециальное (16%) и высшее образование

(18%). При этом лишь малая часть членов групп (6%) посещали медресе, большая часть лиц обучались в г. Каир (Египет). Основная масса членов террористических групп – безработные (73%). Только 26% террористов имели постоянную работу. Большинство из них трудились в охранных фирмах, местных организациях частного бизнеса и нефтяных компаниях, занимались индивидуальным предпринимательством. Большинство молодых людей выросли в неблагополучных социальных условиях, в неполных семьях. Следует отметить, что большая часть из них состоят в браке. Только 12% из них ранее имели судимость.

Таким образом, молодежная преступность в Республике Казахстан охватывает все возрастные категории молодых людей и представлена как уголовными, так и административными преступлениями. При рассмотрении состава преступлений можно сделать вывод, что молодые люди выступают не только субъектом противоправных деяний, но и их объектом.

Структура административных и уголовных преступлений в текущем году не претерпела существенных изменений в сравнении с 2013 годом.

Факторами, стимулирующими девиантное поведение и противоправные действия, являются безработица среди молодежи, вредные привычки (употребление наркотиков и психотропных веществ), деятельность религиозных организаций, имеющая экстремистский характер. Также вынуждают к совершению противоправных действий и суициду неблагоприятные социально-бытовые условия и психологические проблемы.

Повышает уровень смертности среди молодых людей, помимо случаев суицида, и количество дорожно-транспортных происшествий с участием молодежи. Помимо вышеуказанных проблем имеют место проблемы, связанные с ростом числа похищений детей, без вести пропавших несовершеннолетних, учетом несовершеннолетних по беременности.

Проблемы молодежной преступности имеют комплексный и взаимовлияющий характер. В связи с этим необходим соответствующий системный подход, предусматривающий участие государственных органов в этом процессе, родителей и самой молодежи. С учетом существующих в молодежной среде проблем помощь молодым людям должна иметь социально-правовую, психолого-медико-педагогическую направленность.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. А. Иванилова. Покушение на жизнь. Московский комсомолец от 23 октября 2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mk-kz.kz/articles/2014/10/23/pokushenie-na-zhizn.html>

ГЛАВА 7

МОЛОДЕЖЬ В ОБЩЕСТВЕННО- ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ

7.1. СОСТОЯНИЕ И ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ УЧАСТИЯ МОЛОДЕЖИ В ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ СТРАНЫ

Самостоятельное и ответственное участие молодежи в жизни общества является одним из факторов поступательного развития современного государства. В связи с этим важно понять, кем является молодежь: объектом, средством или активным субъектом общественно-политических процессов. Эти критерии статуса ее участия становятся предопределяющими трендами развития ее потенциала, а значит, эффективности осуществления социально-экономических реформ в обществе.

Молодежь на государственной службе

Государственная служба – один из важнейших сегментов государственного управления, от которого во многом зависит эффективность функционирования других сфер деятельности государства. Для молодежи государственная служба в качестве профессиональной деятельности наиболее привлекательна.

Анализ данных Агентства по делам государственной службы РК (ныне - Агентство РК по делам государственной службы и противодействию коррупции, далее - Агентство) по состоянию на 1 января 2014 г. показал, что всего по республике 22306 молодых государственных служащих (в возрасте до 29 лет), из них 2 – политических, 22304 – административных. Высока доля молодых служащих в центральных государственных органах - 13103 (в том числе в аппарате Мажилиса Парламента Республики Казахстан – 36, Сената – 19) (рис. 7.1).

Рис. 7.1

Доля молодежи в числе административных и политических служащих в центральных государственных органах (ЦГО), на начало 2014 года

1 Политические

13103 Административные,
в том числе в аппаратах Мажилиса
и Сената Парламента РК:

↳ 36 Мажилис

↳ 19 Сенат

Источник: Агентство РК по делам государственной службы и противодействию коррупции

Рис. 7.2

Доля молодых государственных служащих в возрасте до 29 лет в местных исполнительных органах (МИО)

Источник: Агентство РК по делам государственной службы и противодействию коррупции

Доля молодых служащих в местных исполнительных органах от всей численности молодых государственных служащих составила около 41,2% (рис. 7.2). Наибольшая численность молодых госслужащих в местных исполнительных органах в Южно-Казахстанской (961 человек), Алматинской (834) областях. Наименьшая представленность в Атырауской (296) и г. Астана (290).

В контексте формирования профессионального государственного аппарата Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев в Стратегии «Казахстан-2050» отметил, что «отныне государственный служащий должен продвигаться по карьерной лестнице поэтапно, переходя от одной ступени в иерархии власти к другой, совершенствуя свои навыки и повышая свой профессиональный уровень» [1]. Эти требования актуализируют значимость приобретения молодежью профессионального опыта, что будет способствовать улучшению качества кадрового потенциала сферы государственного управления страны.

В соответствии с Концепцией новой модели государственной службы Республики Казахстан, обновленным Законом «О государственной службе» осуществляется системное реформирование сферы государственного управления [2]. Утверждены правила ротации административных государственных служащих корпуса «А» и специальные квалификационные требования к административным государственным должностям [3], ставшие механизмами социальных лифтов для молодежи. Так, по данным Агентства, среди корпуса

Рис. 7.3

Численность акимов всех уровней и их заместителей в возрасте до 29 лет

11	Акмолинская область
8	Актюбинская область
17	Алматинская область
2	Атырауская область
9	Восточно-Казахстанская область
3	Жамбылская область
4	Западно-Казахстанская область
11	Карагандинская область
21	Костанайская область
5	Кызылординская область
1	Мангистауская область
8	Павлодарская область
9	Северо-Казахстанская область
4	Южно-Казахстанская область
1	г. Алматы
1	г. Астана

Источник: Агентство РК по делам государственной службы и противодействию коррупции

Рис. 7.4

Численность государственных служащих в возрасте до 29 лет в аппаратах маслихатов всех уровней

12	Акмолинская область
5	Актюбинская область
19	Алматинская область
3	Атырауская область
7	Восточно-Казахстанская область
10	Жамбылская область
8	Западно-Казахстанская область
13	Карагандинская область
16	Костанайская область
6	Кызылординская область
11	Мангистауская область
11	Павлодарская область
8	Северо-Казахстанская область
10	Южно-Казахстанская область
3	г. Алматы
0	г. Астана

Источник: Агентство РК по делам государственной службы и противодействию коррупции

«А» 7 молодых госслужащих.

Численность акимов всех уровней и их заместителей в возрасте до 29 лет на начало 2014 г. составила 115 человек (в 2013 г. – 169). Наибольшая их численность в Костанайской области (21), наименьшая в городах Астана, Алматы, Мангистауской области (рис. 7.3). В прошлом году Костанайская область также лидировала по этому показателю (31), наименьшая представленность была также в Алматы и Астане (3).

Как видно из представленных выше данных, уменьшение доли молодежи по всем категориям служащих по сравнению с прошлым годом, скорее всего, связано с процессами формирования новой модели государственной службы, общим сокращением численности политических госслужащих. Так, доля молодых политических служащих в прошлом году составляла 88 человек, в текущем году (на начало 2014 г.) их численность составила 2 человека. Согласно информации Агентства, произошло сокращение численности политических государственных служащих в 8 раз [4].

Численность государственных служащих в возрасте до 29 лет в аппаратах маслихатов всех уровней составила 142 человека (рис. 7.4). Больше всего молодежи работает в маслихатах Алматинской (19) и Костанайской (16) областей. Меньше всего ее в Атырауской и г. Алматы (по 3). В столице молодых государственных служащих в аппарате маслихата нет.

Интерес к политике определяет и уровень политических знаний человека, его ценностные представления о политической жизни общества, степень доверия к тем или иным политическим структурам. Доверие является основным фактором политического поведения. Кроме того, степень доверия молодежи к структурам власти определяет степень поддержки, оказываемой ею действующей

политической системе страны.

По данным социологического опроса, больше всего молодежь доверяет Елбасы – 68,5% опрошенных. Каждый второй опрошенный доверяет Правительству страны. На третьем месте с небольшим отрывом – аким области – 47,7% (рис. 7.5). Депутатам маслихатов доверяют 32,8% респондентов.

В контексте расширения участия молодежи в процессах принятия решений, развития местного самоуправления, повышения социальной мобильности молодежи и активизации форм ее самоорганизации необходимы поиск новых форм работы местных исполнительных органов с молодежью, организация процедур консалтинга с представителями молодежи по вопросам реализации молодежной политики.

Электоральная активность молодежи

Формой участия молодежи в процессе принятия политических решений является реализация ее активного и пассивного избирательных прав. Возрастные рамки реализации пассивного избирательного права позволяют с 25 лет стать депутатом нижней палаты Парламента Республики Казахстан – Мажилиса, а с 20 лет депутатом местного представительного органа – маслихата. Сегодняшний казахстанский возрастной порог является достаточно распространенной законодательной нормой. Так, во многих европейских странах (Австрия, Канада, Дания, Германия, Нидерланды, Великобритания, Норвегия, Франция) возрастной ценз избрания на должности в государственные исполнительные и представительные органы страны снижен до 18 лет, что, скорее, предполагает необходимость широкого вовлечения молодежи в деятельность местных

Рис. 7.5**Молодежь доверяет..., в %**

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 7.6**Возрастной ценз для избрания на должности в представительные и исполнительные государственные органы (зарубежный опыт)**

избираемых органов, учитывая факт старения европейского населения (рис.7.6).

В большинстве стран минимальный возраст, при котором гражданин может баллотироваться на выборах, - 18 лет (Австрия, Финляндия, Швеция, Дания, Германия, Испания, Нидерланды, Люксембург, Португалия и большинство новых государств-членов Европейского союза). В ряде стран минимальный возраст составляет 21 год (Бельгия, Греция, Республика Чехия, Ирландия, Литва, Польша, Словакия и Великобритания), во Франции – с 23 лет и в Италии – с 25 лет [11].

Эти возможности, предоставляемые молодежи, отражают не только сложившийся опыт в сфере реализации населением своих гражданских прав, но и потребности общества в развитии потенциала гражданского участия молодых в деятельности общества.

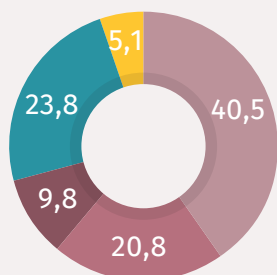
Вопросы электоральной активности необходимо

исследовать в двух направлениях: участие в электоральных кампаниях в качестве волонтеров для повышения электорального интереса у населения; непосредственное участие в выборах в качестве кандидатов в тот или иной законодательный орган, в депутаты маслихатов всех уровней, на должности акимов сельских округов.

В процентном соотношении доля молодежи, обладающей активным избирательным правом, составляет 19,07% от числа всех избирателей Казахстана. По результатам проведенного социологического исследования среди студенческой молодежи, можно отметить, что большинство респондентов (40,5%) не только принимают участие в выборах, но и делают это осознанно, выражая эту позицию как свой гражданский долг (рис.7.7). Такое электоральное поведение определяют как рациональный тип, когда мотивом электоральной активности является осознание собственной ответственности за принятые решения [12]. К этому

Рис. 7.7

Участие молодых респондентов в выборах, в %

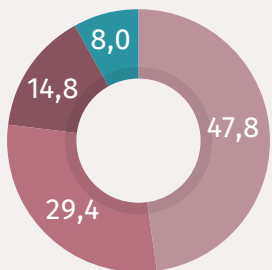

- Да, это мой гражданский долг
- Это будет зависеть от того, кто будет участвовать в них
- Нет, потому что мой голос ничего не решает
- Мне еще не исполнилось 18 лет
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 7.8

Молодежь считает, что выборы – это..., в %

- Мой гражданский долг
- Реальная возможность изменить ситуацию в стране
- Малозначимый эпизод в жизни, потому что мой голос ничего не изменит
- Затрудняюсь ответить

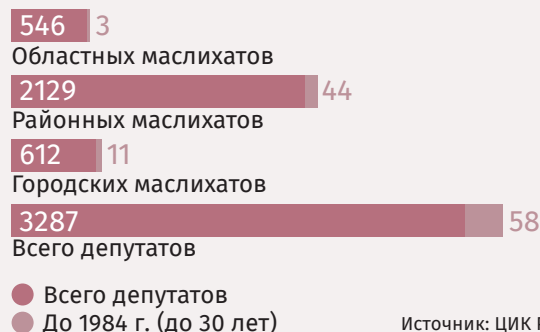
Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

же типу можно отнести респондентов (20,8%), выбравших ответ «это зависит от того, кто будет участвовать в них», что выражает их осознанный интерес к электоральному процессу. Лишь 9,8% респондентов не ходят на выборы и считают, что их голос «ничего не решает». Этот тип электорального поведения определяют как апатичный (никакой).

Ценностный аспект электорального поведения молодежи характеризуется у большинства респондентов (77,2%) осознанным отношением и рациональностью подхода, тогда как доля

Рис. 7.9

Возрастной состав депутатов маслихатов Республики Казахстан

- Всего депутатов
- До 1984 г. (до 30 лет)

Источник: ЦИК РК

колеблющихся, но склонных к абсентеизму, выражает позицию, что выборы – «малозначимый эпизод в жизни, потому что мой голос ничего не решает» - (14,8%), 8% затруднились ответить (рис. 7.8).

Анализ данных Центральной избирательной комиссии Республики Казахстан (по состоянию на 1 января 2014 г.), а также информации региональных исполнительных органов по молодежной политике показали отсутствие молодых депутатов в возрасте до 30 лет в Парламенте РК, их низкую представленность в маслихатах всех уровней. От всей численности депутатов доля молодых депутатов составила 1,76% (рис. 7.9).

Рис. 7.10

Возрастной состав акимов городов районного значения, сельских округов, поселков и сел Республики Казахстан, не входящих в состав сельского округа

- Всего акимов
- В возрасте от 25 до 30 лет

Источник: ЦИК РК

В возрасте до 30 лет преимущественно избираются депутаты районных маслихатов, причем в городах Астана и Алматы такого возраста депутаты отсутствуют.

Мало молодых акимов (в возрасте от 25 до 30 лет – 74 человека) в избранном корпусе акимов городов районного значения, сельских округов, поселков и сел Республики Казахстан, не входящих в состав сельского округа – 2436 (рис. 7.10).

В количественном соотношении больше всего молодых акимов среди сельских округов (62 должностных лица). Доля молодых акимов среди акимов городов районного значения, сельских округов, поселков и сел, не входящих в состав территориального округа, составила 3%.

Представленный анализ еще раз продемонстрировал, что молодежь уже не просто электорат, пусть пока незначительный, но реальный субъект выборного процесса, а значит, участник социально-политических изменений.

Отношение государства к молодежи основывается на доверии и оказании поддержки, в том числе финансовой. Такой формой поддержки и активизации социальной мобильности молодежи в Казахстане стала практика реализации молодежных программ и проектов. Среди программ и проектов наиболее широкую популярность имеют программа «Жасыл Ел» и проект «С дипломом в село!», а среди общественных инициативных проектов «Жастар-Отанға!», «Сәтті қадам», «Молодежный кадровый резерв».

По данным опроса общественного мнения, можно отметить недостаточное знание и участие молодых в этих программах и проектах (рис. 7.11). Это свидетельствует о некоторой социальной инертности самой молодежи и высокой значимости мер по разъяснению содержания данных проектов и

программ в молодежной среде.

Итоги опроса общественного мнения говорят о необходимости проведения широкой информационной кампании по популяризации молодежных программ, повышению степени участия в них молодежи, а также о необходимости мониторинга и оценки результатов и эффективности реализации этих программ.

Участие в деятельности политических партий и общественных организаций

Одним из индикаторов включения молодежи в активный политический процесс является ее участие в деятельности политических партий и общественных организаций. Согласно данным местных исполнительных органов молодежь представлена в восьми политических партиях страны. Политические предпочтения молодежи Актюбинской, Карагандинской, Южно-Казахстанской областей содержат спектр всех политических партий (рис. 7.12). Целенаправленную работу с молодежью могут позволить себе те политические акторы, которые имеют разветвленную сеть своих региональных представителей и продуманную стратегию работы с молодежью. К ним можно отнести партию «Нур Отан», КНПК.

В других партиях эта деятельность не получила организационно-правового статуса в виде оформления «молодежных крыльев» или находится в стадии актуализации приоритетов работы с молодежью.

Доминирует по численности молодежи правящая партия «Нур Отан», затем с большим отрывом следуют КСДП «Ауыл», «Ак жол», КНПК, ОСДП. В столице молодежь в преобладающем большинстве привержена политическим идеалам партии «Нур Отан». Немногочисленную ее часть интересуют идейные акценты КСДП «Ауыл», политической партии «Бірлік», КНПК.

Представленные выше данные о численности молодежи в политических партиях страны коррелируют с итогами социологического опроса, проведенного с целью выявления партийных предпочтений молодежи. Половина респондентов (50,5%) поддерживают определенную партию, 26,1% - не поддерживают никакую партию, 15,1% не имеют представления о них и 8,3% затруднились ответить (рис. 7.13).

Как следует из данных опроса, в региональном разрезе наиболее уверена в своих партийных предпочтениях молодежь Актюбинской области (69,9%), здесь же соответственно ниже доля молодых, которые не знают политических партий (6,8%), лишь 14,6% респондентов области не поддерживают никакую политическую партию (рис. 7.14). Наиболее высок процент респондентов, не знающих о партиях, действующих на политическом поле страны, в Атырауской области – 35,3%. Северо-Казахстанская область лидирует по количеству молодых, которые не поддерживают ни одну партию – 39,7%. Молодые астанчане более продвинуты, чем алматинцы, в своих партийных предпочтениях, 63,2% против 60,8% соответственно. Менее четверти

Рис. 7.11

Знания респондентов о программах и общественных инициативных проектах, направленных на молодежь, в %

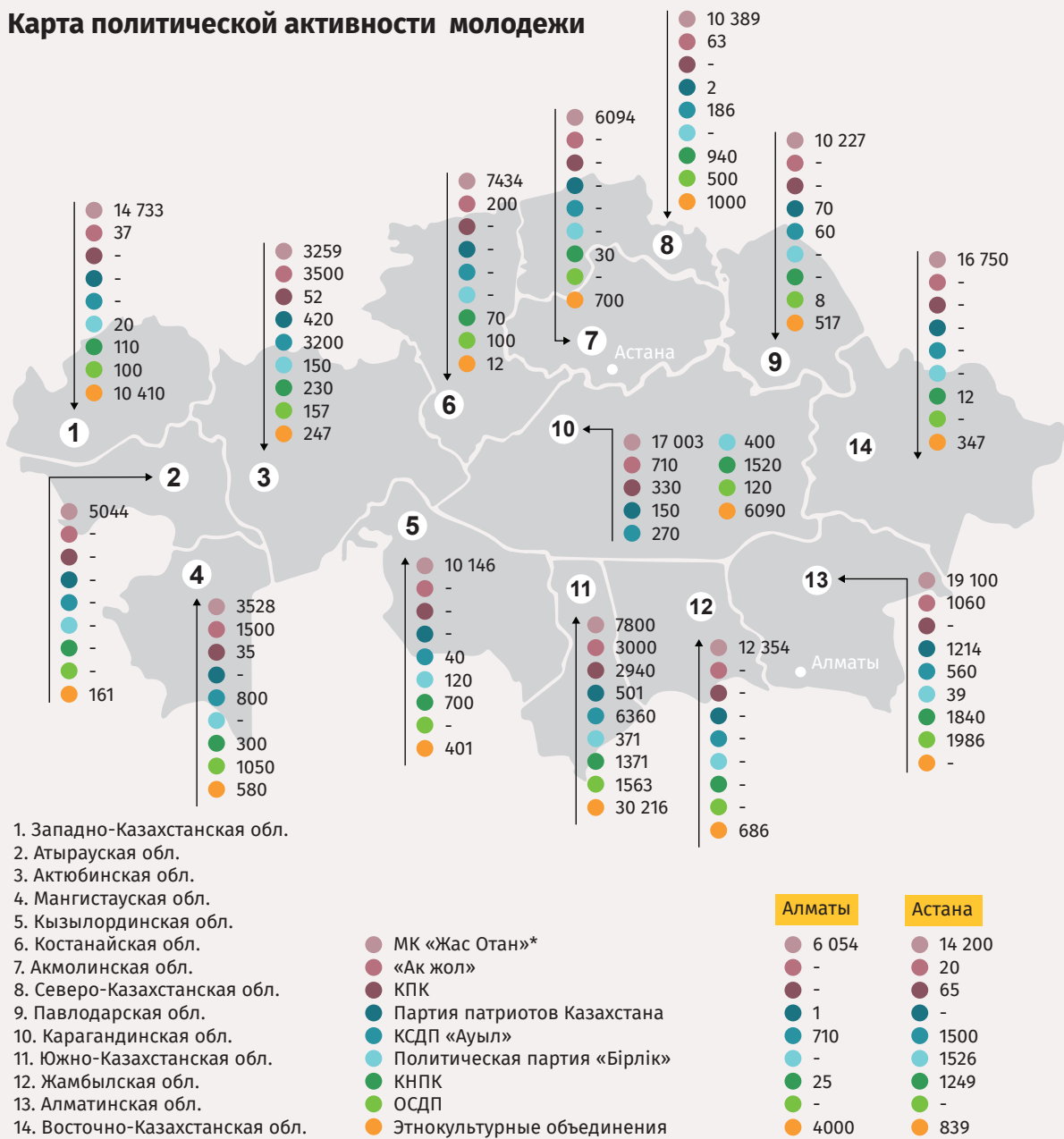
12,8	59,9	25	2,3
Жасыл ел			
5,1	65,6	27,2	2,1
С дипломом – в село!			
3,2	44,9	49,5	2,4
Сәтті қадам			
3,8	45,8	48,1	2,3
Молодежный кадровый резерв			
4,4	46,2	46,7	2,7
Жастар – Отанға!			

- Участвовал(а)
- Слышал(а), но не участвовал(а)
- Не знаю / не слышал(а)
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»),
респонденты могли выбрать несколько ответов

Рис. 7.12

Карта политической активности молодежи

Источник: Местные исполнительные органы РК

*Данные по численности членов «Жас Отан» предоставлены молодежным крылом партии «Нур Отан»

столичной молодежи (22,3%) не знают о партиях, а 21,6% алматинцев не поддерживают ни одну партию. Большинство молодых предпочитают партию «Нур Отан» (81,8%). Остальные партии не набрали 1% голосов, кроме «Ак жол» (2,5%) (рис. 7.15). Итоги опроса демонстрируют незнание молодежью деятельности других политических партий.

Межэтнические отношения и общественное согласие, как показала практика, - важнейшие политико-идеологические ценности. Они теснейшим

образом связаны с национальными интересами, определяют и выражают их, выступают условиями успешного экономического и политического развития общества.

Представлять интересы своего этноса молодежь может, приобщаясь к работе в этнокультурных объединениях страны, действующих под эгидой Ассамблеи народа Казахстана. Наибольшая численность молодежи в них традиционно в Южно-

Рис. 7.13

Уровень поддержки молодежью политических партий Казахстана, в %

Казахстанской области (30216), далее следуют Западно-Казахстанская (10410), Карагандинская (6090) области. Доля молодежи в этнокультурных объединениях составила 1,3% от всей ее численности (рис. 7.12). Представленные данные показывают и широкие возможности молодежного участия в деятельности этнокультурных объединений, создании и развитии «молодежных крыльев» в их структуре. Однако необходимо укреплять потенциал этнокультурных объединений путем привлечения молодежи к ее деятельности.

Как показывают итоги социологического исследования, доминантное большинство молодежи идентифицирует себя, в первую очередь, с гражданами Казахстана (53,6%). Лишь затем молодежь идентифицирует себя со своей этнической группой (12,5%), со своим поколением (12,4%) (рис. 7.16).

Межэтнические отношения развиваются в положительном русле – 56,4% респондентов отмечают, что ситуация улучшилась (рис. 7.17). Об ухудшении сказали лишь около 4% респондентов. Для трети молодежи ситуация остается неизменной и спокойной.

С учетом полиэтничности общества, в котором сегодня социализируется молодое поколение страны, становится очевидной необходимость разработки новых образовательных стратегий и подходов в деле формирования у молодежи этнокультурной компетентности.

Этнокультурная компетентность как объективно-субъективное явление включает в себя готовность человека изучать различные культуры с целью комфортного существования в полиэтничной среде, преодоления узости кругозора, постижения взаимовлияния этносов.

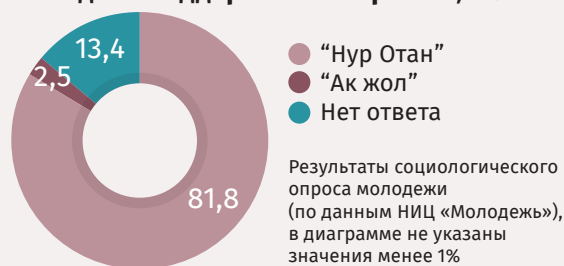
Защищать интересы и права трудящейся и

Рис. 7.14

Уровень поддержки молодежью политических партий Казахстана (в региональном разрезе), в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

Рис. 7.15

Молодежь поддерживает партию..., в %

* Все варианты ответов указаны самими респондентами

Рис. 7.16

Молодежь испытывает чувство общности (единства) с..., в %

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

студенческой молодежи призваны профсоюзы страны. Эти приоритеты определены в Стратегии деятельности Федерации профсоюзов, во многих отраслевых, региональных соглашениях и коллективных договорах, в том числе в заключенном Генеральном соглашении между Правительством Республики Казахстан, республиканскими объединениями работников и республиканскими объединениями работодателей на 2012 – 2014 годы

Рис. 7.17

Молодые респонденты считают, что за последний год отношения между людьми различной национальности ..., в %

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

[13].

В рамках отраслевого соглашения между республиканским профсоюзом работников жилищно-коммунального хозяйства и сферы услуг, ассоциацией предприятий по водоснабжению и водоотведению РК «Казахстан су арнасы», ОЮЛ «Казахстанская ассоциация теплоснабжающих организаций» и Агентством РК по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства на 2012-2014 годы обозначено, что при сокращении численности предпочтение в оставлении на работе отдается молодым специалистам в возрасте до 29 лет. В части соблюдения социальных гарантий молодежи «работодатель обеспечивает гарантии трудоустройства молодежи в соответствии с действующим законодательством», «в целях привлечения в отрасль молодых специалистов работодатели совместно с профсоюзом разрабатывают на каждом предприятии программу, стимулирующую закрепление молодежи на производстве» [14].

Возможности социальной защиты в части соблюдения законодательных прав и гарантий трудящихся объединяют в профсоюзы 2 млн. 200 тыс. человек. По данным Федерации профсоюзов Республики Казахстан, из них более 730 тысяч, то есть 1/3, – это молодые люди (в возрасте до 35 лет), что составило более 33% процентов от общего числа членов профсоюзов.

По данным Федерации профсоюзов Республики Казахстан, больше стало молодежи в профсоюзах работников: железнодорожников, здравоохранения, образования и науки, культуры, нефтегазового комплекса.

Членство молодежи в областных, отраслевых профсоюзных органах организаций образования и науки, здравоохранения позволяет пользоваться внедренной практикой назначения и выплаты профсоюзной стипендии отдельным студентам организаций технического и профессионального образования, являющимся членами профсоюзов. Обязательным условием назначения стипендии является членство в соответствующем отраслевом профсоюзе и статус молодежного активиста организации.

Деятельность молодежи в профсоюзах страны позитивно влияет на повышение ее гражданской активности, формирование у нее ответственности и понимания значимости защиты своих прав.

Гражданская активность молодежи реализуется через деятельность в молодежных общественных организациях. По данным Министерства образования и науки Республики Казахстан, в стране насчитывается 1081 молодежная организация. Можно отметить их ежегодный рост. Так, с 2010 г. по 2013 г. их численность составляла 1043, 966, 1086, 1073 соответственно [15]. В текущем году их 1081 (рис. 7.18). Больше всего молодежных организаций в Костанайской (115) и Восточно-Казахстанской (90) областях. Хотя по численности молодежи традиционно превалирует Южно-Казахстанская область, молодежных объединений здесь меньше, чем в вышеперечисленных областях. Меньше всего молодежных организаций в Атырауской области (29).

Рис. 7.18**Численность молодежных организаций
в динамике за 2010-2014 гг.**

Многие отечественные неправительственные организации (далее – НПО) сосредоточили свою деятельность на работе с детьми и молодежью по таким направлениям, как здравоохранение, гендерное равенство, защита прав человека и укрепление гражданского общества.

При этом характерной особенностью казахстанского рынка социальных услуг является ориентированность поставщиков услуг НПО на формат консультативной, информационной и в

целом разъяснительной работы.

Непосредственно же услуги по решению конкретных проблем населения (поддержка инвалидов, работа с трудными подростками, содержание реабилитационных центров для молодежи) оказывают менее 10% казахстанских НПО.

По данным социологического исследования, среди молодежных объединений наиболее популярными оказались молодежное крыло правящей партии «Нур Отан», ассоциация стипендиатов программы «Болашақ», юношеские организации «Жас Ұлан» и «Жас Қыран», и трудовые отряды «Жасыл ел» (рис. 7.19). По степени участия в мероприятиях респонденты отметили «Жасыл ел» - 11,6%, «Жас Отан» (10,1%), «Жас Ұлан» (8,3%). Более половины респондентов не знают о республиканском штабе студенческих строительных отрядов - 55,8%, Союзе рабочей молодежи - 54,4%, Союзе сельской молодежи - 53,1%.

Таким образом, молодые респонденты отразили низкую степень участия молодежи в деятельности крупных молодежных организаций.

Основными проблемами функционирования молодежных объединений остаются низкая активность, надежда на государственный социальный заказ, отсутствие адресности в работе и, как следствие этого, малоэффективность их деятельности по представительству и защите интересов молодежи.

Эти выводы подтверждаются данными опросов общественного мнения. Так, по итогам проведенного социологического исследования, 34% экспертов считают государственный социальный заказ (далее – госсоцзаказ) главным механизмом поддержания жизнедеятельности молодежных неправительственных организаций. 42% экспертов признали, что госсоцзаказ не всегда эффективен как форма поддержки деятельности молодежных НПО в стране, так как поставленная задача не всегда реализуется.

К недостаткам деятельности молодежных объединений в рамках госсоцзаказа можно отнести тот факт, что основная социальная группа, участвующая в мероприятиях, – это учащаяся молодежь. Молодежные объединения не охватывают социально уязвимые категории молодежи, тех, кто оказался в трудной жизненной ситуации (воспитанники детских домов и др.), работающую молодежь, представителей асоциальных групп. 50% экспертов считают «круглые столы», совещания, конференции наиболее малоэффективными формами работы молодежных организаций. Эффективными признаны мероприятия консалтингового характера, предоставление услуг социального плана, например, работа социальных служб, семинары, тренинги, ярмарка вакансий.

В первую тройку актуальных проблем молодежных организаций эксперты включили отсутствие: материально-технической базы в НПО (42%), знаний, опыта и профессионализма в работе (40%), системного финансирования молодежных НПО (32%) (рис. 7.20). Вторую группу проблем составили кадровые вопросы: назначение «сверху» руководителей, «текучесть» кадров в молодежных организациях.

Рис. 7.19

Степень популярности молодежных объединений среди молодежи, в %

- Участвовал(а)
- Слышал(а), но не участвовал(а)
- Не знаю / не слышал(а)
- Затрудняюсь ответить

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

Большинство экспертов отмечают, что в регионах необходимо обеспечивать содействие в трудоустройстве молодежи, определив эту работу как направление деятельности молодежных организаций (72%). Для трети экспертов важным является профориентационная работа (34%). Таким образом, наибольшую значимость получили с экспертной точки зрения мероприятия социального характера (рис. 7.21).

Несовершенство процедур реализации государственного социального заказа, недолгий срок реализации проектов становятся непреодолимыми преградами для развития деятельности молодежных организаций.

Несмотря на эти тенденции можно отметить следующее. По данным национальных онлайн-консультаций, 83,94% молодых людей считают, что они имеют возможность участвовать в реализации и

Рис. 7.20

Молодежь считает самыми значимыми проблемами НПО, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

влиять на молодежную политику, 22,31% считают, что молодые люди имеют значительное влияние на нее.

Потенциал молодежных организаций особенно важен в развитии местного самоуправления, добровольческой работы с социально уязвимыми категориями молодежи.

7.2. УРОВЕНЬ ПРОТЕСТНОЙ АКТИВНОСТИ МОЛОДЕЖИ: МНЕНИЕ МОЛОДЫХ КАЗАХСТАНЦЕВ

Социологический опрос, проведенный в рамках данного исследования, позволил выявить мнение молодых респондентов о возможностях возникновения массовых протестов в молодежной среде.

Анализ возможных проявлений неконвенциональных форм политической активности молодежи по итогам социологического опроса показал, что каждый второй респондент считает маловероятными массовые акции протеста и выступления (рис. 7.22).

В топ-тройку причин, которые могут вызвать протесты среди молодежи, вошли проблемы экономического характера (рис. 7.23).

Главным механизмом защиты своих интересов молодежь видит обращение в суд. Это отметили 37,4% опрошенных по стране (рис. 7.24). Можно отметить рост правового сознания среди молодежи, так как в прошлом году этот ответ выбрали 18,4% молодых респондентов. Высок кредит доверия к правящей

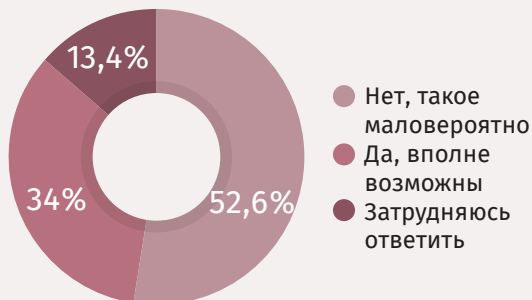
Рис. 7.21
Молодые эксперты отмечают направления работы молодежных НПО, которые необходимо развивать, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

партии, так как на втором месте по способу защиты своих интересов находится общественная приемная партии «Нур Отан» (15,5%). На третьем – средства массовой информации (15,2%).

Рис. 7.22
Мнение молодежи о возможных массовых акциях протеста, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 7.23
Молодежь отмечает проблемы, которые могут вынудить пойти на публичную акцию протеста, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

С точки зрения мер, предпринимаемых для защиты интересов, 23,3% молодых респондентов прибегнут к радикальным мерам. Ничего не будут предпринимать 17,2% опрошенных. 10,8% затруднились с ответом.

7.3. ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ МОЛОДЕЖИ КАЗАХСТАНА

Социальное самочувствие молодежи оказывает существенное влияние на ее ценностные ориентации. По данным социологического опроса, подавляющее большинство молодых респондентов

Рис. 7.24

Молодежь выбирает меры защиты своих интересов, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

(77,8%) удовлетворены своей жизнью. Недовольных жизнью – 18,1% (рис. 7.25).

Социальное самочувствие молодежи характеризуется в целом удовлетворенностью своей жизнью (рис. 7.26). Менее всего молодежь удовлетворена работой и материальным положением, что вполне объяснимо с точки зрения обретения молодыми людьми нового статуса (профессионального, личного, семейного) в периоде вторичной социализации.

В рейтинге жизненных ценностей преобладают также позитивные ценности, как семья (90,8%), здоровье (57,5%), друзья (40%), будущее детей (16,2%), любовь, любимый человек (13,4%) (рис. 7.27).

Служение Родине оказалось не столь важным для молодежи (4,1%) (рис. 7.27), однако можно отметить, что подавляющее большинство молодых респондентов без колебаний ответили, что считают себя патриотами Казахстана (64,3%) (рис. 7.28). Объяснить подобную разницу можно важностью задач самоопределения для молодежи, находящейся в стадии адаптации к

Рис. 7.25

Мнение молодежи о жизни, которую она ведет, в %

Рис. 7.26

Оценка молодежью степени удовлетворенности своей жизнью по 5-балльной шкале

новым для себя социально-экономическим реалиям.

В целом понятие «казахстанский патриотизм» ассоциируется у большинства молодых респондентов с чувством гордости за страну и стремлением защитить ее, улучшить жизнь в своем государстве (рис. 7.29).

К наиболее актуальным проблемам молодежи отнесла проблемы экономического характера: трудоустройство, безработица (47,7%), жилищные (44,9%) и материальные трудности (нехватка денег, высокие цены) – 40,9% (рис. 7.30).

Молодежь вполне адекватна в оценке составляющих успеха и карьерного роста. К ним она относит хорошее образование (64,1%), наличие высокой квалификации, профессиональной подготовки (43,5%), юридической грамотности (29,7%). Менее всего молодые люди надеются на субъективные факторы, такие как талант, наличие

Рис. 7.27

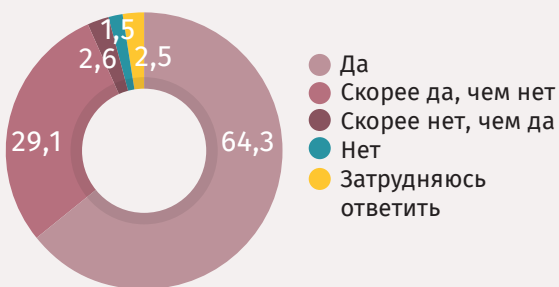
Молодые респонденты отмечают, что для них является наиболее важным (не более трех ответов), в %

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 7.28

Считают ли себя патриотами молодые казахстанцы, в %

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»)

богатых родителей, нужных связей и знакомств, везучесть и др. (рис. 7.31).

Молодежь планирует в ближайшие пять лет посвятить себя самосовершенствованию. В первую тройку приоритетов вошли получение качественного образования (34,9%), наличие работы по специальности (31%), приобретение жилья (20,1%), построение успешной карьеры (19,5%) (рис. 7.32).

Рис. 7.29

По мнению молодежи, казахстанский патриотизм – это... (не более двух ответов), в %

Результаты социологического опроса молодежи
(по данным НИЦ «Молодежь»),
в диаграмме не указаны значения менее 1%

Казахстанская молодежь склонна к выбору конвенциональных форм политического участия. Наиболее распространенными формами политической деятельности для нее являются участие в работе молодежных общественных объединений, политических партий (5,5%), профсоюзов, этнокультурных (1,3%) и иных объединений, государственная служба.

Государственный социальный заказ стал главным источником финансирования, а значит, и функционирования деятельности молодежного общественного объединения. Непосредственно услуги по решению конкретных проблем молодежи (поддержка инвалидов, работа с трудными подростками, содержание реабилитационных центров для молодежи) оказывает незначительное количество НПО. Молодежные организации сталкиваются с кризисом легитимности, что отражается на уменьшении численности молодых людей в НПО. Слабо развито волонтерское движение среди молодежи.

Этот вывод коррелируется с итогами национальных онлайн-консультаций, согласно которым только 12% респондентов указали, что они занимаются волонтерской деятельностью несколько раз в месяц.

Казахстанская молодежь является реальным субъектом общественно-политических процессов. Можно отметить ее огромный потенциал и амбициозные цели по собственному самосовершенствованию. В целях привлечения ее активного начала, преодоления патерналистских настроений в молодежной среде важно активизировать диалог между государством и молодежным сектором путем выстраивания партнерских отношений.

Рис. 7.30
Молодые респонденты считают самыми актуальными проблемами молодежи, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Стратегия «Казахстан-2050: новый политический курс состоявшегося государства». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.akorda.kz>
2. Концепция новой модели государственной

Рис. 7.31
Молодежь полагает, что для достижения успеха и карьерного роста необходимо, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов, в диаграмме не указаны значения менее 1%

службы Республики Казахстан, Закон Республики Казахстан «О государственной службе». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.adilet.zan.kz/rus/docs/Z990000453>; <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1100000119>

3. Правила проведения ротации административных государственных служащих корпуса «А». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1400000721>

4. Численность политических госслужащих в Республике Казахстан сократилась в 8 раз. Интервью председателя Агентства по делам госслужбы А. Байменова на брифинге в Службе центральных коммуникаций от 26 марта 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kursiv.kz/news/details/vlast/Chislennost-politicheskikh-gossluzhashih-v-RK-sokratilas/>

5. Australian Electoral Commission Candidates Handbook. The Australian Electoral Commission. LanePrint&Post. 2013г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.aec.gov.au.

6. Nomination and voting procedures governing presidential elections in selected places. Prepared by Yuki HUEN. 1 November 2013. legco.gov.hk. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.elections-legislatives.fr>.

7. How to Become a Candidate. ElectionsCanada. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.elections.ca.

8. The Constitution of the United States. [Электронный

Рис. 7.32**Чего молодые респонденты хотят достичь в ближайшие 5 лет, в %**

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

мая 2005 г.; Центральная избирательная комиссия Российской Федерации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cikrf.ru>.

10. Election System in Japan. Local Governance (Policy Making and Civil Society) 2007. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.freechoice.jp.

11. Voting rights in Europe. FORUM Factsheet. June 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.forum.nl>.

12. М.Н. Бычкова, А.Ф. Лопатина. Электоральная пассивность молодежи: пути преодоления проблем. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pr.tsu.ru/articles/145/>.

13. Генеральное соглашение между Правительством Республики Казахстан, республиканскими объединениями работников и республиканскими объединениями работодателей на 2012 – 2014 годы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://online.zakon.kz>.

14. Отраслевое соглашение между общественным объединением «Профсоюз работников жилищно-коммунального хозяйства и сферы услуг Республики Казахстан», ассоциацией предприятий по водоснабжению и водоотведению Республики Казахстан су арнасы», объединением юридических лиц «Казахстанская ассоциация теплоснабжающих организаций» и Агентством Республики Казахстан по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства на 2012-2014 годы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: kds.gov.kz/images/web/doc-planu/soglashenie_2607121155.doc.

15. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова, К.М. Хамчиев, Е.В. Варкентин, Р.А. Кудайбергенов, Р.А. Абраева и др. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2013 г., с. 169.

ресурс]. – Режим доступа: <http://www.law.cornell.edu/constitution/overview>

9. Федеральный закон Российской Федерации от 10 января 2003 г. N 19-ФЗ «О выборах Президента Российской Федерации» // Российская газета; Федеральный закон Российской Федерации от 18 мая 2005 г. N 51-ФЗ «О выборах депутатов Государственной думы Федерального Собрания Российской Федерации». // Российская газета. 24

ГЛАВА 8

МОЛОДЕЖНЫЕ СУБКУЛЬТУРЫ

8.1. СУБКУЛЬТУРА КАК СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ СИСТЕМА

Молодежь – это экспериментатор в самых разных сферах общественной жизни, в том числе и в культуре. Своеобразие молодежи как социальной группы состоит в том, что она постоянно находится в состоянии перехода от преимущественного свойства быть объектом общественного воздействия к преимущественному свойству быть субъектом социально-преобразующей деятельности. В этом социальный смысл «взросления» молодежи. В общественном мнении реализация субъектности молодежи обычно связывается с понятием «молодежная субкультура».

Субкультура (subculture) – система ценностей, установок, способов поведения и жизненных стилей определенной группы, отличающаяся от господствующей в обществе культуры.

Автономизация молодежной культуры, выступающая в качестве психологического антонима «Мы – Они», особенно явно проявляется на уровне собственно культурных (в узком смысле) стереотипов молодого поколения: есть «наша» музыка, «наша» мода, «наше» общение, а есть «папино/мамино», которое предполагается

институциональными средствами гуманитарной социализации. И здесь наблюдается культурное отчуждение молодежи, т.е. отрыв молодого поколения от многообразия культурного наследия как результат осознанного поиска новой идентичности, выстраивания нового стиля.

Не случайно в ходе социологического опроса 25,5% респондентов отметили, что молодежная субкультура – это стиль жизни современной молодежи, особая форма самоутверждения и самоидентификации (23,8%). В то же время 20,6% рассматривают ее как временное (возрастное) увлечение или считают ее всего лишь досуговой формой самореализации молодежи (11,7%), тем самым как бы подчеркивая, что молодежное сообщество сегодня не является единой, всеобщей и монолитной частью общества. Пусть небольшая, но все же определенная часть молодежи считает молодежную субкультуру формой асоциального поведения (3,5%), аутсайдерства и выражением протеста общественным нормам (2,4%), а 12,3% респондентов вообще затруднились ответить на вопрос: «По Вашему мнению, молодежные субкультуры – это ...» (рис. 8.1).

Пребывание молодых людей в рамках той или иной субкультуры и реальный интерес к ней делятся, как правило, несколько лет, что обуславливает нестабильность ее устройства.

По данным социологического опроса, 11,3% респондентов заявили о своем участии в молодежных неформальных сообществах, а 88,7% не идентифицируют себя с неформальным движением молодежи.

При этом только 15,1% респондентов рассматривают молодежные субкультурные практики как наиболее комфортное пространство (сравните с домашней обстановкой, 55,6%) (рис. 8.2).

Рис. 8.1

Молодые респонденты считают, что молодежные субкультуры – это..., в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), в диаграмме не указаны значения менее 1 %

Рис. 8.2

Молодежь наиболее комфортно чувствует себя..., в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 8.3

Молодые люди отмечают, кто/что привел(-о) их в неформальное сообщество, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Интересными на этом фоне выглядят результаты ответов на вопрос: «Кто привел Вас в сообщество?», разбивающие стереотипы о мнимой дихотомии «дети – родители». Родительское влияние оказывается доминирующим – 30,2% респондентов заявили, что в сообщество сверстников их привели родители, 24,9% - что их привел друг, и только 2,2% сами сознательно пришли туда (рис. 8.3).

Решающими факторами активизации процессов группообразования и доминирующими стимулами объединения, вхождения в группу, по мнению социологов, являются боязнь остаться в изоляции, потребность в безопасности, понимании, авторитете, нужности («там я впервые почувствовал себя равным, там я нужен»), реальная возможность выбора наиболее удобного способа самоутверждения, нередко альтернативного традиционным или общепринятым нормам поведения и т.п.

Так, отвечая на вопрос: «Чем для Вас является участие в неформальном сообществе?», респонденты заявили о том, что оно дает им ощущение свободы самовыражения (28,0%), помогает уйти от действительности (20,4%) и найти единомышленников (19,6%), освободиться от повседневной скуки (16,0%) и надоевших общепринятых норм (14,7%).

8.2. ТАКИЕ РАЗНЫЕ, ТАКИЕ НЕПОХОЖИЕ

«Субкультурный бум» конца 1980-х – начала 1990-х гг. практически не затронул казахстанскую молодежь, за исключением г.Алматы и отдельных крупных

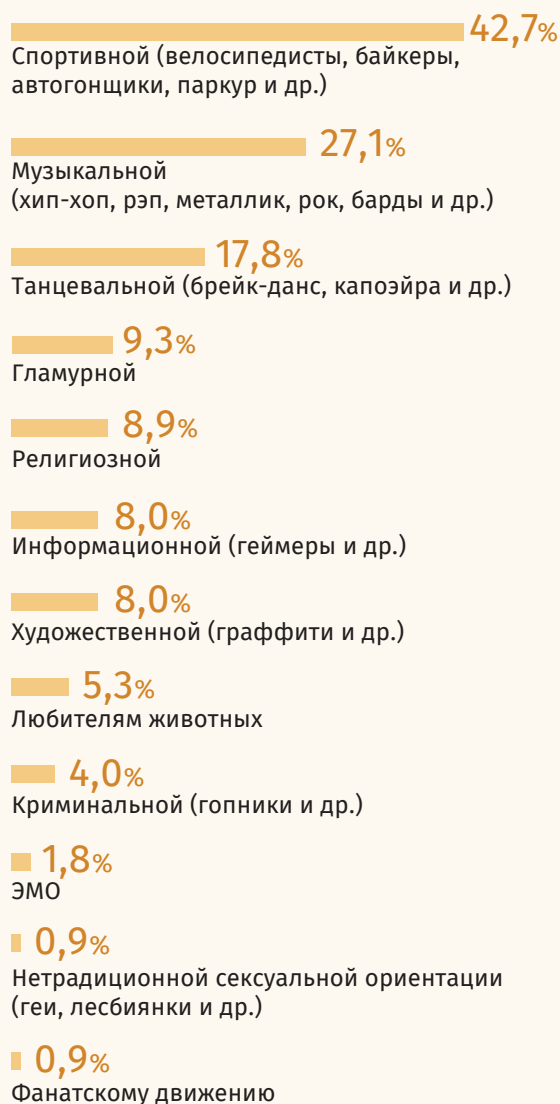
областных центров (Караганда, Павлодар, Костанай). Это в известной мере оправдано, так как, как правило, субкультурные инновации распространяются в первую очередь среди молодежи столиц.

Анализ эмпирических данных показывает, что в системе молодежных сообществ Казахстана лидируют спортивные субкультуры – 42,7% (рис. 8.4). Некоторые из них, например, байкеры (от англ. bicycle – сокращение bicycle) даже имеют свои организационные структуры – байкклубы (подробнее на портале «Biker.kz»).

Все большую популярность среди казахстанских

Рис. 8.4

Принадлежность молодежи к субкультурам, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать любое количество ответов

Рис. 8.5

Молодежь симпатизирует субкультурам (не более трех ответов), в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), в диаграмме не указаны значения менее 1%

подростков приобретает паркур – экстремальный вид спорта, созданный для быстрого перемещения и эффективного преодоления препятствий в городских условиях. Таковыми считаются как существующие архитектурные сооружения (перила, парапеты, стены и пр.), так и специально изготовленные конструкции (применяемые во время различных мероприятий и тренировок). Трейсеры – молодые люди, занимающиеся паркурком, воспринимают его как стиль жизни. В Казахстане движение трейсеров началось с Алматы и Астаны, но есть любительские объединения и в других городах республики.

Данные субкультуры в Казахстане находятся в процессе становления и есть основания предполагать, что с ростом благосостояния населения в будущем они привлекут к себе еще большее количество сторонников. Не случайно на вопрос: «Каким из молодежных субкультур Вы более всего симпатизируете?» 34,2% респондентов выбрали спортивно-экстремальные субкультуры (рис. 8.5).

Вторым и третьим по популярности в молодежной среде субкультурными трендами являются музыкальное – 27,1% и танцевальное направления (брейк-данс, капоэйра и др.) – 17,8%. Современная

популярная музыка становится источником норм и образцов поведения, средством индивидуальной и массовой психотерапии. Молодые люди живут в «бешеном» темпе жизни, стремятся многого достичь, поэтому им нужна современная ритмичная музыка, которая будет ежедневно заряжать их своей энергией.

По данным международного социологического исследования «Студенты – образ будущего», молодежь Украины, России, Казахстана и Польши предпочитает слушать поп- и рок-музыку [1]. Всего согласно случайной выборке были опрошены 5 тыс. 155 студентов в 22-х высших учебных заведениях четырех стран. Более половины опрошенных студентов во всех четырех странах предпочитают популярную музыку (Казахстан – 57,5%, Польша – 56,9%, Украина – 51,6%, Россия – 50,1%). Второе место в большинстве стран занимает рок (Польша – 53,6%, Украина – 49,3%, Россия – 45,0%). При этом у казахстанских студентов на второй позиции оказалась симфоническая музыка (42,1%), которая заняла третье место у студентов Украины (27,0%). В России и Казахстане на третьем месте рэп (43,5% и 41,4% соответственно), а в Польше – музыкальный стиль хаус (32,7%). Значительная часть молодежи четырех стран слушает джаз, шансон, ритм-анд-блюз. Менее популярны среди студентов такие стили, как этно, лаунж и фанк.

Для небольшой части молодежи (9,3%) стиль жизни, демонстрирующий роскошь, активную светскую жизнь, культ «вечной весны», гедонизм и гламур. В полном объеме его пытается реализовать т.н. «золотая молодежь».

Противоположных взглядов придерживаются приверженцы аскезы – сторонники различных религиозных направлений (8,9%).

Далее следуют по популярности молодежные группы информационного и художественного направления, которые имеют по 8% поддержки (рис. 8.4).

О популярности информационно-коммуникационных технологий среди молодежи говорят следующие данные итогов онлайн-консультаций. Так, две трети молодых респондентов (67,53%) частично согласны с утверждением, что они не могут представить свою жизнь без Интернета.

Несмотря на то, что в нашем опросе только 4% респондентов идентифицируют себя с криминальными субкультурами, статистика подтверждает наличие групповых преступлений в молодежном сегменте [2]. По данным опроса, только 5% респондентов часто сталкивались с гопниками или дворовыми бандами, 62,4% дали отрицательный ответ (рис. 8.6).

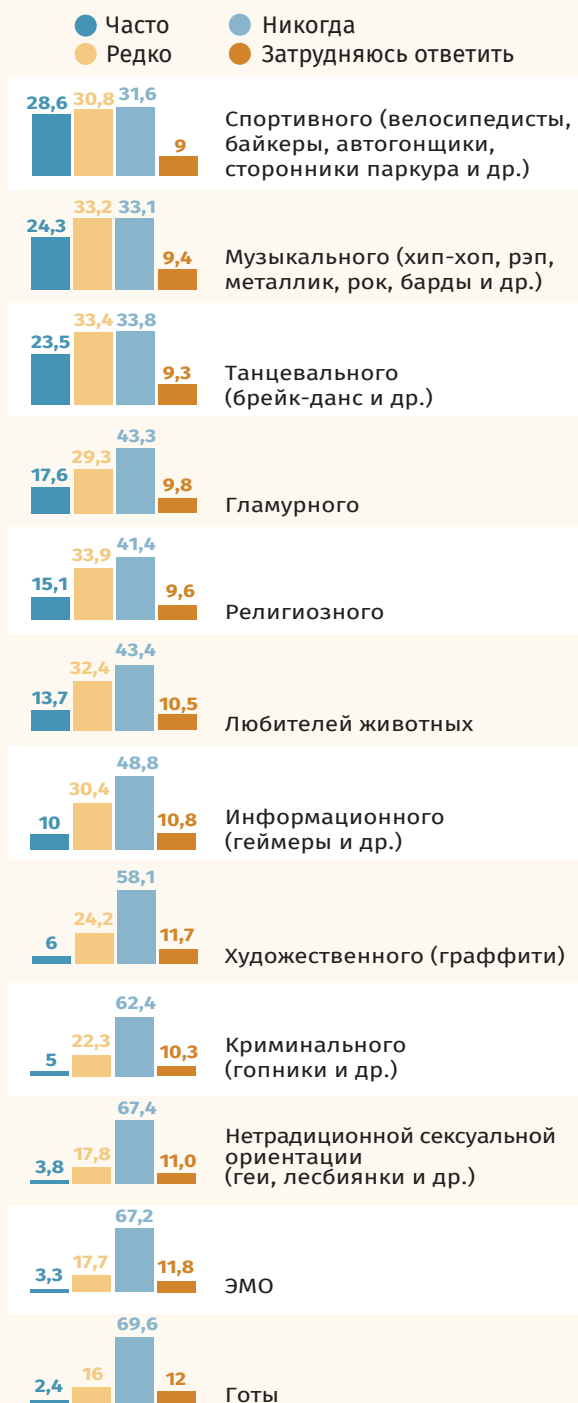
Основными факторами, во многом предопределяющими возникновение и развитие субкультур как альтернативных способов социализации, формирования общественных взаимоотношений, являются:

- деформация и снижение влияния традиционных институтов социализации и воспитания;
- неразвитость прагматических установок,

Рис. 8.6

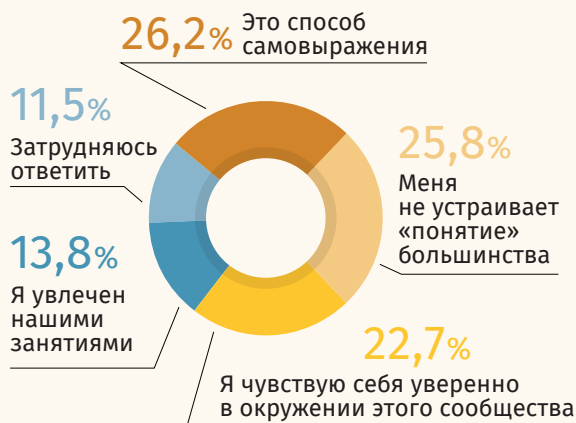
Молодые респонденты встречают среди своих знакомых представителей неформального сообщества, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»), респонденты могли выбрать несколько ответов

Рис. 8.7

Причины, по которым молодые респонденты выбрали именно это сообщество

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

сопряженных с индивидуальной ответственностью; - изменение ценностных ориентаций в отношении к истории и культуре, формированию мнения большинства.

Ответы на вопрос: «Почему Вы выбрали именно это сообщество?» наглядно демонстрируют нацеленность молодых людей на самопознание, самоутверждение, самовыражение, самореализацию и т.д. (рис. 8.7).

Важно, что взрослое сообщество создает для молодого поколения пространство для социального экспериментирования, дает возможность для самостоятельного сознательного выбора – только так можно воспитать социально активное и ответственное поколение. В казахстанском обществе, судя по полученным нами данным, создалась благоприятная ситуация по позитивному восприятию молодежной культуры. Так, отрицательный ответ на вопрос: "Кто-нибудь против Вашего членства в данном сообществе?" дали 61,8% опрошенных, а вариант ответа «да, родители» только 14,2% (рис. 8.8). Более того, на другой вопрос 51,1% респондентов ответили, что родители поддерживают их в выборе субкультурного сообщества (рис.8.9). Это и неудивительно: в своей основной массе родители сами прошли школу альтернативной социализации, отсюда ценности взрослых зачастую совпадают с ценностями детей из-за общности их происхождения, условий жизни, образования, религии и т.д. Другими словами, у молодежи с родителями и культурой взрослых больше общего, чем особенного.

Конечно, поддержка родителей, ближайшего социального окружения важна для молодого человека, но 20,4% респондентов ее не получают. Не

Рис. 8.8

Молодые люди отмечают, кто против их членства в неформальном сообществе, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

менее важна и поддержка государства. Только 3,6% опрошенных юношей и девушек ощущают на себе поддержку государства (рис. 8.9). А это, как следует из мировой практики, может приводить к крайним формам молодежного сознания – отчуждению, отходу от норм и традиций общества.

Рис. 8.9

Молодежь отмечает, кто их поддерживает, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 8.10

Мнение молодежи о государственном контроле над молодежными организациями и движениями, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Отвечая на вопрос о необходимости государственного контроля над неформальными объединениями молодежи, молодежными организациями и движениями, 51,8% опрошенных юношей и девушек дали положительный ответ, 31,2% склоняются к этому же мнению (рис. 8.10).

Молодежная культура – зона самореализации и альтернативной социализации молодого поколения. Главным концептуальным конструктом современной теории социализации является положение о молодежи как о субъекте (а не только объекте) социальной действительности. Тем самым радикально трансформируются и цель, и содержание разнообразных процессов социализации и самореализации молодежи (рис. 8.11). Так, 29,3% респондентов считают членство в субкультурном сообществе средством отвлечения от повседневных проблем, а 24,9% – смыслом своей жизни.

33,6% респондентов считают влияние неформальных объединений молодежи несущественным, более того, 21,2% считают их вредными, так как они «разрушают систему ценностей и мировоззрения молодежи», и только 16,6% отмечают положительное влияние на субкультурную самореализацию и позитивную социализацию личности молодого человека (рис. 8.12).

В целом негативно-равнодушное восприятие неформалов в молодежном сообществе можно проследить и при анализе ответов на вопрос: «В чем, по Вашему мнению, основная причина вступления

Рис. 8.11

Молодежь отмечает, насколько важно ей быть членом этого сообщества, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

молодежи в неформальные сообщества?» (рис. 8.13). В то же время необходимо отметить, что игровая и часто инфантильная идеология большинства субкультур близка мировосприятию и запросам «общества потребления». Принципы его конструирования – получение удовольствий, свобода не только от профессиональных, но и семейно-бытовых обязанностей, а также ослабление институционального давления на личность, что подтверждается данными о структуре проведения свободного времени молодыми людьми (рис. 8.13).

Отмечая эклектичность картины разнообразных молодежных движений и субкультур, следует подчеркнуть, что большинство из них ориентированы либо на проведение досуга (29,8%), либо на передачу и распространение модных трендов (2,7%). Молодые люди практически целиком ориентируются на культурные центры и местной среде не принадлежат. Это продуктивно с точки зрения социальных новаций – возрастает мобильность молодежи, ее готовность осваивать новую территориальную, профессиональную, научно-техническую или культурную среду, что является первостепенно важным в условиях модернизации общества, но создает и ощутимую дисгармонию в воспитании молодежи и в общем процессе ее социализации. Способность к новациям развивается не в пользу усвоения долговременных социально-культурных норм и ценностей, а способность ориентироваться в техногенной среде – не в пользу общекультурной интеграции.

Рис. 8.12

Мнение молодых респондентов о влиянии «неформалов» на молодежь, в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

8.3. ДОСУГ КАК КУЛЬТУРНОЕ ПРОСТРАНСТВО СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ МОЛОДЕЖИ

В молодежном сообществе происходят значительные трансформационные процессы, выражаемые в самооценке, поведении, ценностных ориентациях молодежи и росте гедонистических и потребительских настроений. С одной стороны, увеличивается разрыв между растущими запросами молодых казахстанцев и возможностями их удовлетворения, с другой – создаются реальные возможности для актуализации субъектности как результата социально ответственного поведения личности, прежде всего в сфере досуга.

В выборе молодежных форм досуга прослеживается прямая зависимость от возраста, уровня образования, социально-экономического статуса, места жительства.

Рис. 8.13

Молодежь отмечает причины вступления в неформальные сообщества (любое количество ответов), в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Рис. 8.14

Молодые люди отмечают, как проводят свой досуг (не более пяти ответов), в %

Результаты социологического опроса молодежи (по данным НИЦ «Молодежь»)

Проведенный опрос эмпирически показал, что молодежь имеет возможность посредством участия в субкультурах реализовать свою индивидуальность, кроме предлагаемых обществом форм досуга. Общественно значимой деятельности досуг противопоставляет отчужденные «неформальные группы», «тусовки» и т.п. – временные спонтанные сообщества.

Анализ субкультурных факторов показывает, что на структуру досуга молодежи оказывают влияние общекультурные тенденции. Молодежная культура оказывается явно чувствительной к техноэволюционным процессам: в досуг современной молодежи стремительно входят информационно-компьютерные технологии, вытесняя такие традиционные формы проведения досуга, как чтение и общение с друзьями (рис. 8.14).

Проблема обеспечения качественного досуга для молодежи является острой и объясняется как объективными, так и субъективными причинами. Во-первых, пассивностью части молодых людей, их потребительской установкой, во-вторых, финансовой ограниченностью возможностей, в-третьих, неразвитостью сферы досуга в сельской местности и малых городах.

Важными каналами культурной социализации, которые влияют на формирование ценностей, образцов и моделей поведения, являются аудио-визуальная среда (радио, телевидение, персональный компьютер, Интернет) и массовые формы досуга молодежи (дискотека, рок/поп-концерт, фестивали, шоу-программы и другие социализированные формы самореализации личности).

С позиции культурной социализации наиболее перспективны любительские объединения и клубы по интересам, которые рассматриваются как особая форма самодеятельности, наиболее отвечающая возрастным потребностям личности в разнообразии и расширении культурно-досуговой деятельности, в поиске общения и отношений в рамках такой деятельности, которая предполагает возможность самоорганизации, самоуправления.

В рамках государственной молодежной политики необходимо перенести акцент с культурно-образовательной модели социализации, в которой центральное место занимает усвоение культурных норм, ценностей и систематизированных основ наук, на социокультурообразующую, позволяющую молодежи реализовать свою субъектность. С учетом социализирующего влияния сверстников и молодежной субкультуры целесообразно стимулировать процессы самоорганизации в молодежной среде, развитие организационных форм любительского и неформального движения, прежде всего в сферах, интересующих молодежь.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Молодежь Украины, России, Казахстана и Польши предпочитает поп-музыку. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://http://g.ua/aWVy>
2. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова, К.М. Хамчиев, Е.В. Варкентин, Р.А. Кудайбергенов, Р.А. Абраева и др. - Астана: НИЦ «Молодежь», С. 157.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В Национальном докладе «Молодежь Казахстана - 2014» рассмотрено положение казахстанской молодежи на современном этапе развития Казахстана, характеризующемся новыми вызовами.

Масштабные задачи по развитию новой экономической политики и социальной модернизации, поставленные Главой государства – Лидером нации Н.А. Назарбаевым, возлагают особую ответственность на молодежь, которой предстоит вывести страну на новые рубежи развития, поднять планку национальной конкурентоспособности.

Анализ современного состояния казахстанской молодежи на основе научных сведений, данных государственных органов, Интернет-ресурсов, социологических опросов позволил сделать ряд выводов.

1. В структуре современного казахстанского общества молодежь составляет 25,01% (численность населения республики по состоянию на 1 июля 2014 г. – 17 160 774 человека), т.е. каждый четвертый житель страны – представитель молодежи в возрасте от 14 до 29 лет. Наибольшую численность составляют молодые люди в возрасте 24-28 лет. Удельный вес численности молодежи среди городского и сельского населения имеет незначительную разницу.

2. В реализации государственной молодежной политики отмечаются позитивные сдвиги: массовое развитие сети молодежных ресурсных центров; увеличение бюджетного финансирования государственной молодежной политики; работа над включением индикаторов молодежной политики в стратегические планы госорганов; создание советов по молодежной политике на крупных предприятиях и др. Последовательная реализация государственной молодежной политики позволила Казахстану занять высокие позиции в международных рейтингах (Индекс благополучия молодежи и глобальный Индекс развития молодежи).

3. Здоровье - одно из составляющих благополучия граждан, важнейшим компонентом которого является предупреждение заболеваний и стимулирование здорового образа жизни. Социально значимые заболевания (туберкулез, ВИЧ-инфекция, физические и психоэмоциональные заболевания, вызванные наркоманией, инфекции, передаваемые половым путем и др.) являются одними из основных угроз для здоровья подростков и молодежи. Причинами роста социально значимых заболеваний среди детей и подростков являются различные факторы: социальная дезадаптация, низкий уровень гигиенических знаний, влияние среды, раннее начало половой жизни и др.

К сожалению, число детей, подростков и молодежи, ведущих активный образ жизни, незначительно. Большая половина обучающихся молодых людей имеет ослабленное здоровье, физические возможности свыше 40% допризывной молодежи

не соответствуют требованиям, предъявляемым армейской службой.

Спортивные секции в Казахстане охватывают школьников вчетверо меньше, чем в среднем по мировым показателям. Сокращается количество учащихся, успешно сдающих нормативы президентских тестов по физической подготовке.

4. Образование является важнейшим аспектом жизнедеятельности молодых людей. Охват детей и молодежи средним образованием в Казахстане характеризуется высокими показателями.

Одним из важных элементов казахстанской оценки качества образования является Единое национальное тестирование (ЕНТ), характеризующееся за последние два года постепенным ростом среднего балла.

Положительная динамика в плане повышения качества среднего образования проявляется в результатах участия казахстанских учащихся в международных предметных олимпиадах, по итогам которых Казахстан входит в число 15 лучших стран мира (по математике, физике и химии).

Особое значение уделяется дополнительному образованию, способствующему успешной адаптации молодежи к жизни в обществе через развитие творческих способностей, раскрытие личностного потенциала.

Отмечается практически трехкратное увеличение государственного заказа в 2013-2014 учебном году на обучение в магистратуре, что в потенциале увеличивает число лиц, имеющих возможность профессионально заняться в последующем научно-исследовательской деятельностью.

5. Несмотря на значительные государственные меры по улучшению социально-экономического положения молодежи, проблемными остаются вопросы молодежи на рынке труда: преобладание неэффективной занятости; низкая производительность труда; снижение в общем числе работников доли занятых в высокотехнологичных и наукоемких видах деятельности; разрыв между спросом и предложением квалифицированной рабочей силы; недостаточно гибкое реагирование системы профессионально технического образования на изменение спроса на рабочую силу: наличие стихийной миграции молодежи внутри страны; слабое развитие доступности рынка жилья, что препятствует перемещению и использованию потенциала экономически активного населения.

Молодые люди чаще взрослых становятся самостоятельно занятыми, занимаются индивидуальной трудовой деятельностью.

Наблюдаются положительные сдвиги в развитии молодежного предпринимательства.

6. Вопросы преступности в молодежной среде являются важными для любого государства. Показательно, что в целом по стране наблюдается снижение преступности. Уменьшение преступности отмечено и среди несовершеннолетних.

Снизилось число несовершеннолетних,

привлеченных к административной ответственности.

Наблюдается снижение уровня деяний, связанных с употреблением наркотиков. Прослеживается тенденция снижения уровня выявляемости медицинскими учреждениями лиц, злоупотребляющих наркотиками.

Вместе с тем наблюдается увеличение числа потребителей психотропных веществ. Актуальной проблемой для казахстанского общества является суицид и суицидальные попытки среди молодежи.

Молодежь подвержена риску оказаться под влиянием деструктивных сил, рекрутирующих молодых людей для реализации своих целей. Молодежный максимализм, а также социально-экономические проблемы и низкий уровень религиозной грамотности становятся благоприятной психологической почвой для манипулирования молодежью в целях совершения ею противоправных действий.

Кроме того, развитие новых коммуникационных технологий увеличивает риск подверженности молодежи радикальным идеям экстремистских и террористических организаций.

Одной из проблем является недостаточное межведомственное и межсекторальное взаимодействие в контексте реализации профилактических мер в целях предупреждения и снижения молодежной преступности.

7. Высокий уровень общественной активности молодых людей служит важным индикатором демократизации современного общества. Казахстанская молодежь является активным субъектом общественно-политических процессов.

Наиболее распространенными формами политической деятельности для казахстанской молодежи являются участие в деятельности молодежных общественных объединений, политических партий, профсоюзов, этнокультурных и иных объединений, работа на государственной службе.

Одной из устойчивых тенденций является интерес молодежи к возможности карьерного роста на государственной службе.

Наиболее важной формой политической активности молодежи является участие в деятельности молодежных общественных организаций. Вместе с тем, зачастую встречаются молодежные организации, существующие исключительно «на бумаге».

Государственный социальный заказ является главным источником финансирования, а значит, и функционирования деятельности молодежного общественного объединения. Непосредственно услуги по решению конкретных проблем молодежи (поддержка инвалидов, работа с трудными подростками, содержание реабилитационных центров для молодежи) оказывает незначительное количество НПО.

Молодежные организации сталкиваются с кризисом легитимности, что отражается на

уменьшении количества молодых людей в НПО.

8. Впервые в докладе рассмотрены молодежные субкультуры как результат осознанного поиска новой идентичности, выстраивания нового стиля в самых разных сферах социокультурной жизни. Пребывание молодых людей в рамках той или иной субкультуры (неформального объединения) и реальный интерес к ней делятся, как правило, несколько лет, что обуславливает нестабильность ее устройства.

Только 11,3% молодых граждан заявляют о своем участии в молодежных неформальных сообществах, а 88,7% не идентифицируют себя с неформальным движением молодежи.

С позиции культурной социализации для Казахстана наиболее перспективны любительские объединения и клубы по интересам, которые рассматриваются как особая форма самодеятельности, наиболее отвечающая возрастным потребностям личности в разнообразии и расширении культурно-досуговой деятельности.

Таким образом, анализ современного положения казахстанской молодежи выявил как позитивные тенденции, так и проблемные зоны, которые позволяют увидеть многогранную и многоаспектную картину основных вопросов жизнедеятельности молодых казахстанцев, сделать выводы и предложить рекомендации для участников молодежной политики.

РЕКОМЕНДАЦИИ

Данные рекомендации для участников молодежной политики основаны на анализе современного состояния молодежи Республики Казахстан.

Центральным государственным органам:

проводить системную информационно-разъяснительную работу среди молодежи о реализации государственных и отраслевых программ, касающихся вопросов молодежи;

определить механизмы и инструменты поддержки молодежных инициатив;

усилить межведомственную координацию и межсекторальное взаимодействие заинтересованных структур в целях профилактики и снижения молодежной преступности.

Министерству образования и науки Республики Казахстан:

продолжить работу по внедрению индикаторов/показателей молодежной политики в стратегические планы центральных государственных органов, программы развития территорий местных исполнительных органов;

рассмотреть вопрос по внедрению различных форм профессиональной подготовки специалистов, работающих с молодежью: разработка учебной дисциплины «Основы молодежной политики» для включения в учебные планы вузов; введение в вузах гуманитарного направления элективного курса «Молодежная политика в Республике Казахстан»;

осуществить подготовку рекомендаций по организации сертифицированных курсов повышения квалификации участников молодежной политики и организовать передачу курсов в конкурентную среду;

скоординировать работу институтов молодежной политики, усилить межведомственное и межсекторальное взаимодействие в вопросах реализации государственной молодежной политики;

обеспечить полный охват молодых людей в возрасте 15-18 лет профориентацией, внедрить инновационные подходы и современные методы в профориентационной работе;

рассмотреть возможность увеличения организаций дополнительного образования технического и естественно-научного профиля;

увеличить финансирование лотов по государственному социальному заказу для НПО, деятельность которых направлена на оказание социально-правовой помощи молодежи;

в целях совершенствования защиты прав детей и профилактики правонарушений рассмотреть возможность использования центров адаптации несовершеннолетних (ЦАН) в качестве центров для размещения детей в чрезвычайной ситуации, краткосрочной интенсивной работы с детьми и семьями (в том числе с их проживанием) и тщательной

оценки ситуации в семье и у детей, а также как учебный центр для социальных работников.

Министерству здравоохранения и социального развития Республики Казахстан:

организовать эффективную системную работу по популяризации среди молодежи всех возрастов здорового образа жизни, используя различные формы и средства пропаганды;

усовершенствовать структуру и усилить адресность программ содействия занятости молодежи, расширить охват молодежи этими программами, предусмотреть системный мониторинг и оценку степени воздействия принимаемых мер в рамках программ на молодежь.

Министерству культуры и спорта Республики Казахстан:

принять меры в целях увеличения количества лотов по государственному социальному заказу для организации оказания услуг молодежи с ограниченными физическими возможностями и привлечения их к физической культуре и спорту;

принять меры по совершенствованию законодательства Республики Казахстан о государственном социальном заказе в части предоставления права поставщику услуг развивать материальную базу в рамках проекта по госсоцзаказу; а также меры по осуществлению мероприятий обучающего характера (тренинги, курсы для сотрудников молодежных организаций) и принятию законодательного акта о развитии волонтерского движения.

Министерству национальной экономики Республики Казахстан:

рассмотреть возможность разработки национального плана действий по обеспечению продуктивного трудоустройства молодежи;

продолжить работу по улучшению бизнес-среды, делая упор на расширение и усиление сектора малого и среднего предпринимательства в целях развития молодежного предпринимательства.

Министерству энергетики Республики Казахстан:

поддерживать молодежные инициативы по охране «зеленых поясов» крупных городов, защите источников пресной питьевой воды, уборке и благоустройству территорий;

развивать экологическую культуру молодежи путем организации ее экологического образования.

Местным исполнительным органам:

усилить эффективность работы советов по молодежной политике всех уровней, увеличить в них представительство молодых людей, организовать целенаправленную работу по решению важнейших вопросов молодых людей (обеспечение жильем, проблемы трудоустройства, поддержка молодых семей и др.);

проработать вопрос об институциональном развитии молодежной политики в сельской местности путем введения штатных единиц работников, занимающихся вопросами молодежной политики, в структуру местных исполнительных органов или принятия иных мер;

внедрять новые формы работы с различными категориями молодежи, учитывая нужды и потребности молодых людей;

развивать массовые виды спорта среди молодежи через создание студенческих и дворовых клубов по интересам, увеличение количества спортивных площадок и велосипедных дорожек в городах;

инициировать меры по обеспечению доступности для молодежи занятий физической культурой и спортом на спортивных объектах и сооружениях;

оказывать всемерное содействие развитию национальных видов спорта в сельской местности, созданию спортивных интернатов для сельской молодежи;

развивать культурно-досуговую инфраструктуру по месту жительства молодежи (дворовые клубы и иные клубы по интересам молодежи, центры развития, обучающие центры и т.п.).

Агентство Республики Казахстан по делам государственной службы и противодействию коррупции: проработать вопрос о введении молодежных квот на избираемые должности в системе государственной службы.

Национальным компаниям и крупным промышленным предприятиям: продолжить работу по созданию комитетов/советов по делам молодежи на предприятиях отраслей для решения вопросов работающей молодежи.

Молодежным организациям:

переориентировать деятельность с проведения разовых мероприятий на систематическую работу по решению конкретных проблем различных групп молодежи;

принимать участие в контроле за деятельностью природоохранных служб и организаций;

развивать разнообразные формы молодежной коммуникации;

оказывать помощь дворовым клубам, привлекать представителей молодежных субкультур к осуществлению молодежных проектов в рамках своей деятельности.

Council for Youth Policy
under the President of the
Republic of Kazakhstan

Ministry of Education
and Science
of the Republic of Kazakhstan

Scientific-Research
Center "Youth"

NATIONAL REPORT «YOUTH OF KAZAKHSTAN – 2014»

ASTANA – 2014

CONTENT

INTRODUCTION	184
CHAPTER 1	
Demographic characteristic of the youth of the Republic of Kazakhstan	186
1.1. Youth population aged 14-29	187
1.2. Sex-age structure of youth.....	189
1.3. Births, marriages and divorces among youth	190
1.4. Mortality among youth	191
1.5. External and internal migration of youth.....	192
CHAPTER 2	
State youth policy implementation	197
2.1. Main trends of the state youth policy of the Republic of Kazakhstan.....	198
2.2. Youth of Kazakhstan in international rankings	203
2.3. International experience of the state youth policy implementation	204
CHAPTER 3	
Health of young generation	207
3.1. Socially significant diseases of the youth	208
3.2. Healthy lifestyle and recreationalactivities among young people.....	211
3.3. Youth and health (based on sociological research)	213
CHAPTER 4	
Education and science in the life of youth	216
4.1. Accessibility and quality of education for youth	217
4.2. Youth in science and innovations: vectors of development	220
CHAPTER 5	
Social and economic status of youth	224
5.1. Youth and the labor market.....	225
5.2. Youth entrepreneurship	228
5.3. Social support of youth.....	229
CHAPTER 6	
Crime among youth	233
6.1. General characteristic of offences in the youth environment	234
6.2. Suicide issue among youth	236
6.3. Problems of religious extremism in youth environment.....	237
CHAPTER 7	
Youth in social and political processes	239
7.1. The condition and main trends of young people participation in social and political life of the country	240
7.2. Level of youth remonstrative activity: opinion of young people of Kazakhstan.....	248
7.3. Value-conscious orientations of Kazakhstan youth	249
CHAPTER 8	
Youth subcultures	255
8.1. Subculture as a sociocultural system	256
8.2. So different, so unlike.....	257
8.3. Leisure as a cultural space for the youth social activity	260
CONCLUSIONS	264
RECOMMENDATIONS	266

INTRODUCTION

In the context of a geopolitical crisis, new challenges and threats present for Kazakhstan, the President of the country, N.A. Nazarbayev, in the recent Address to the Nation "Nurly zhol - Path to the Future" set global targets for the New Economic Policy implementation, development of industrial, energy and social infrastructure, support for small and medium businesses, entrepreneurship.

All these tasks are feasible only with patriotic, physically and mentally healthy, good at edifying, self-confident, creative, hardworking and active youth. The future of Kazakhstan rests on the development of Kazakhstan youth and their status in society, whose foundations are laid today.

In this regard, the information about the modern youth of Kazakhstan is of a great scientific and public interest.

In the national report "Youth of Kazakhstan-2014", prepared by the Scientific-Research Centre "Youth" (hereinafter - SRC "Youth") commissioned by the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, the status of youth was reviewed. As of the beginning of 2014, their number constituted 4,293,353 persons or 25% of the total population of Kazakhstan.

It should be noted that this is the second time SRC "Youth" had written such kind of report. In 2013, the National report "Youth of Kazakhstan - 2013" was published and discussed on the expert platforms with representatives of government agencies, the scientific community, youth organizations and received a positive assessment.

Further preparation of such report is dictated by the need of the systemic analysis of the youth of Kazakhstan in order to anticipate the situation and processes in the youth environment.

The purpose of the National report "Youth of Kazakhstan - 2014" is a scientific review of the status and key trends in the youth environment of Kazakhstan in 2014.

The National report consists of 8 chapters, which describe the social and demographic processes in youth environment; analyze the major components of the young generation's vital functions such as health, education and science, participation in social and political processes, socio-economic status and value orientations in detail.

The state and causes of crime, measures of delinquency and crime prevention in youth environment were reviewed.

A separate chapter is devoted to the analysis of youth subcultures. It investigates the causal

factors of young people's involvement in the informal associations, as well as the typology of subcultures.

Issues of the state youth policy implementation, execution of public and industry programs related to youth are covered in detail.

The international experiences on youth policy of 10 countries in different regions of the world with different levels of socio-economic development were analyzed for the first time through the study of the original literature in English language.

In addition, the report includes data from international indices: Youth Wellbeing Index (YWI) and Youth Development Index (YDI), which appearance is a testament to the growing importance and significance of the young people's problems for the global community. It is noteworthy that Kazakhstan ranks 27th among 170 countries based on YDI score, according to the YWI calculations of international experts, the country is placed on the 10th position among 31 countries.

It is concluded that Kazakhstan is in the mainstream of the world's best approaches to youth policy and holds a high standard in the development of young people.

The National report "Youth of Kazakhstan - 2014" is based on scientific data, official data of central and local executive bodies, large industrial enterprises and national companies, information from online sources available in the public domain.

The report is illustrated with a large number of graphics and tables, which contain reliable statistics and other data.

The evidence base of the report consist of sociological studies of SRC "Youth" carried out in 2014. In each survey participated at least 2,000 respondents aged 14 to 29 from all social groups, which reside in 14 regions (oblasts) of Kazakhstan and the cities of republican significance Astana and Almaty. Moreover, the report relies on the results of the National Online Consultation with Youth, an initiative of Mazhilis of the Parliament of the Republic of Kazakhstan conducted by SRC "Youth" with support from a joint programme of United Nations Children's Fund (UNICEF) and European Union Delegation to Kazakhstan. In consultations participated 564 young people via focus group sessions and 3,616 young people expressed opinion in online survey.

The obtained research results allowed to develop practical recommendations for stakeholders (state agencies, institutions of youth policy) aimed at raising the effectiveness of the state youth policy implementation in Kazakhstan.

The National report "Youth of Kazakhstan - 2014" will be useful and interesting for the public authorities, the scientific community, all institutions of youth policy, international organizations and the media; to all who are concerned about the future of Kazakhstan; to everyone who works in the youth policy field.

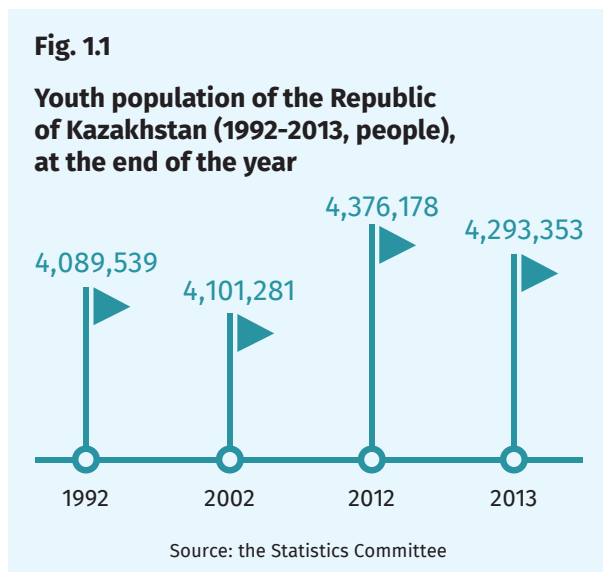

CHAPTER 1

**DEMOGRAPHIC CHARACTERISTIC
OF THE YOUTH OF THE REPUBLIC
OF KAZAKHSTAN**

1.1. YOUTH POPULATION AGED 14-29

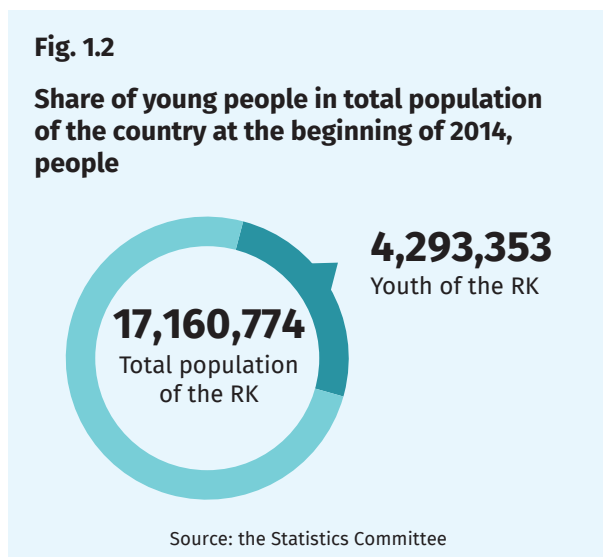
According to the Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan (hereinafter - the Statistics Committee) data, at the beginning of 2014 the number of young people in the Republic of Kazakhstan in the age bracket 14-29 was 4,293,353 people (Fig. 1.1).

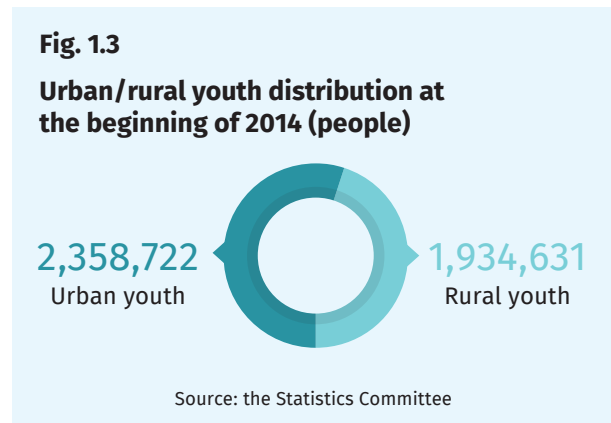
In twenty-two years the number of young people increased by 286,639 people (4.75%).

Youth constitute 25.01% in the structure of modern society of Kazakhstan (Fig. 1.2).

The share of urban youth (54.9%) is somewhat greater than that of rural youth (45.1%) (Fig. 1.3).

There is an uneven distribution of the population by regions. The greatest number of youth reside in the South Kazakhstan (729,251) and Almaty (486,710) regions. The smallest youth population reside in the North Kazakhstan (120,677) and Atyrau (146,263) regions (Fig. 1.4a).

Meanwhile, at the beginning of 2014 the biggest percentage of youth population as a share of total population were recorded in Almaty city - 27.8%, Aktobe - 27.1%, Astana - 26.8%. The smallest share of young

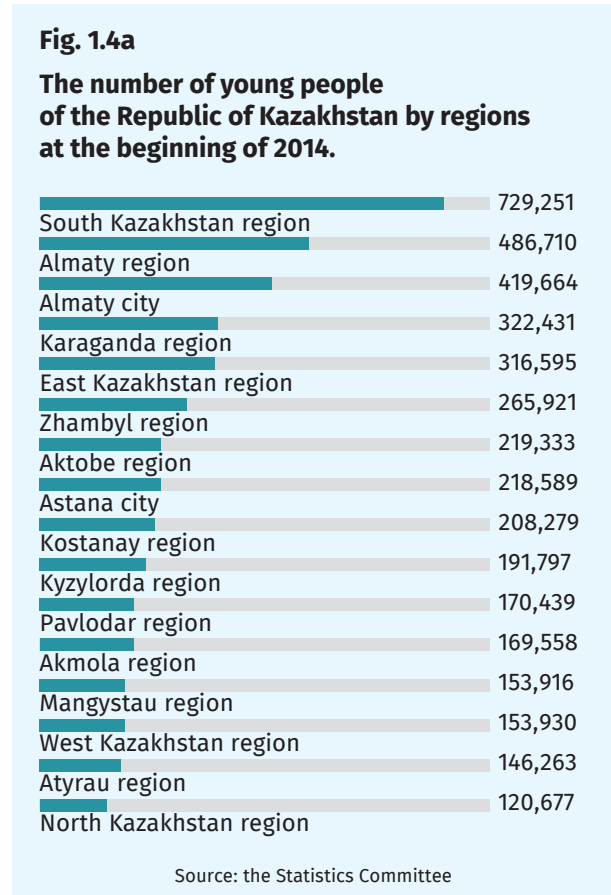
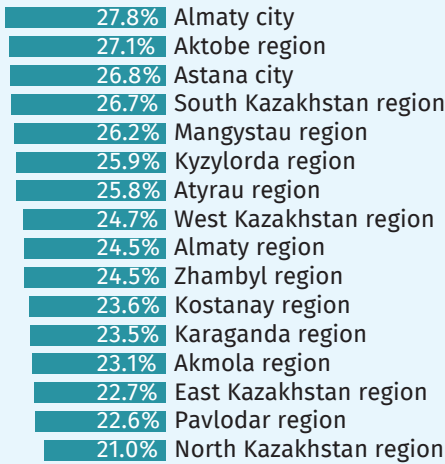
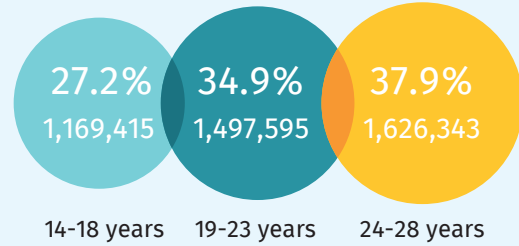

Fig. 1.4b
The share of youth in population of regions, at the beginning of 2014 (%)

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.5a
Youth population by age groups (people and %) out of the total number of young people at the beginning of 2014

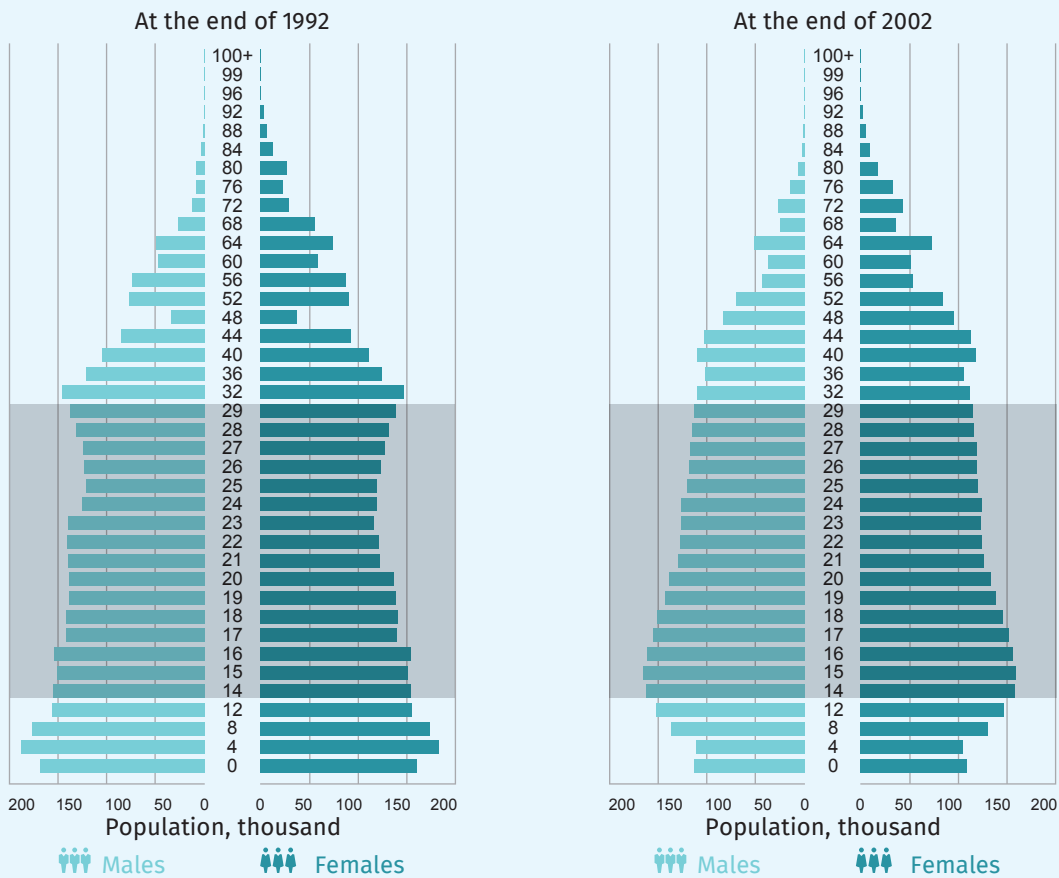

Source: the Statistics Committee

people live in the North Kazakhstan (21.0%) and Pavlodar (22.6%) regions (Fig. 1.4b).

Worldwide there are different approaches to defining

Fig. 1.5b
Population by age and gender at the end of 1992, 2002

Source: the Statistics Committee

youth age groups, which are based on the extent of involvement in socio-economic relations and psycho-physiological features. The most common is the approach, according to which young people can be divided into 3 age groups: juvenile - 14-18 years old; post-juvenile - 19-23 years old; and an older group - 24-28 years old.

At present, the older age group is the biggest in the structure of the Kazakhstan youth (Fig. 1.5).

Significant disparities in the number of young people in age groups is associated with the birth rate increase in the second half of the 1980s and gradual decline due to the socio-economic crisis in the 1990s (Fig.1.5b, Fig.1.5c).

1.2. SEX-AGE STRUCTURE OF YOUTH

Gender distribution of population aged 14-29 shows that there are slightly more males. Young population of the country consists of 2,156,754 males and 2,136,599 females (Fig. 1.6).

The largest number of women and men are in the 24-

28 age group - 19.2% and 18.7% respectively (Fig. 1.6b).

At the beginning of 2014, 1,149,757 young men and 1,208,965 young women resided in the cities of the country, which constituted 26.8% and 28.2% of the total young people in the country, respectively.

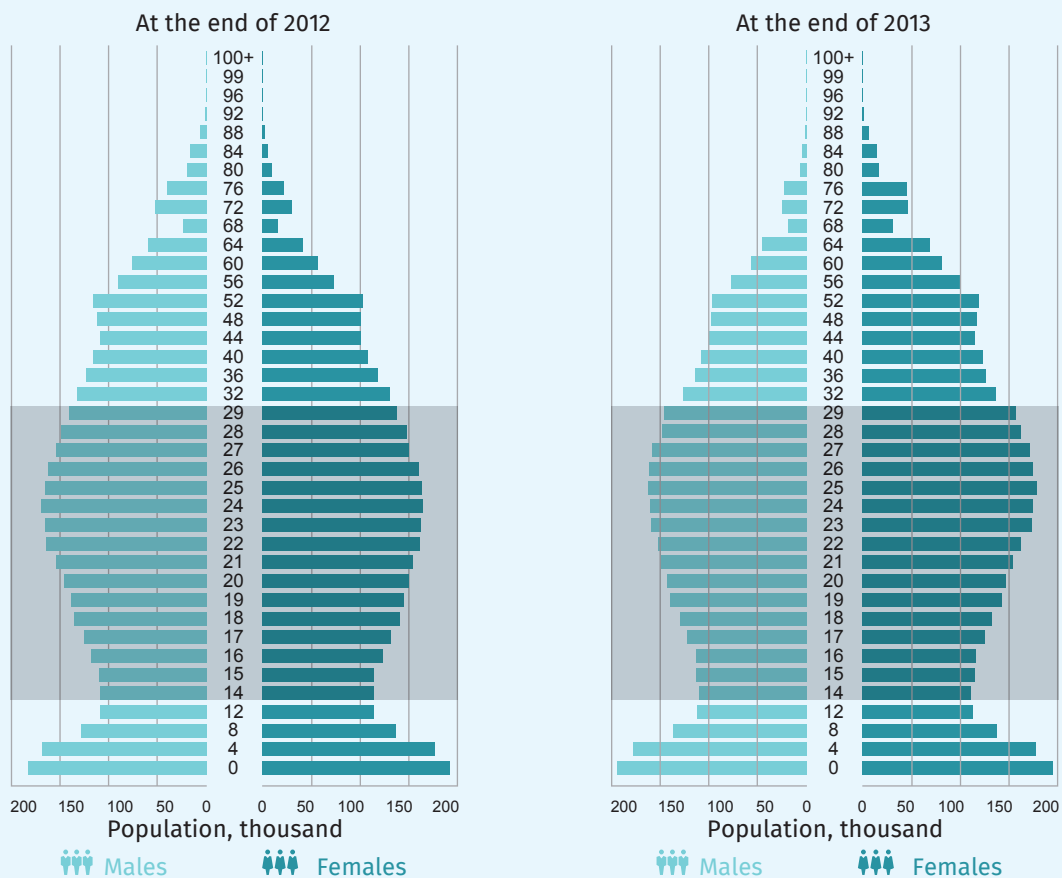
The increase of young people in cities of Kazakhstan is related to educational and employment strategies of school, college and university graduates.

Fig. 1.6
Youth gender distribution of the Republic of Kazakhstan at the beginning of 2014, % out of total youth population

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.5c
Population by age and gender at the end of 2012, 2013

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.7

Demographic structure of youth, people, at the beginning of 2014

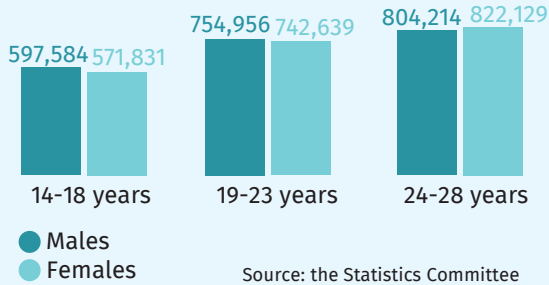
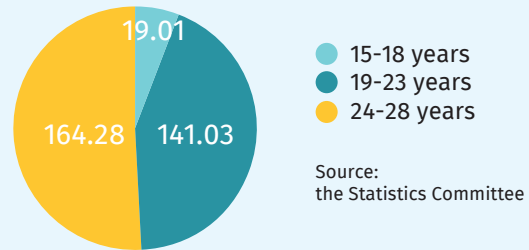

Fig. 1.8b

Youth age-specific fertility rates per 1,000 women in 2013

1.3 BIRTHS, MARRIAGES AND DIVORCES AMONG YOUTH

In general, youth fertility rates are significantly higher than that of other groups of reproductive age (Fig. 1.8a).

The most populous age group of women (24-28 years old) has the highest fertility rate (164.28 births per 1,000 women) (Fig. 1.8b).

Regionally the highest number of births in the 24-28 years old age group are in the South Kazakhstan (230.45); Kyzylorda (216.57) and Zhambyl (209.86) regions.

The smallest number of births in this age group were recorded in Almaty city (104.27), Kostanay (106.53) and East Kazakhstan (130.15) regions (Fig. 1.9).

Fertility rate of rural young women of the country is higher than that of urban women in all youth age groups (Fig. 1.10).

The South Kazakhstan region (data for 2013) occupied the first place among regions by the youth fertility rate in rural areas (age group 24-28 years - 241.44 births per 1,000 women, age group 19-23 years - 237.43 births per 1,000 women).

Fig. 1.8a

Age-specific fertility rates per 1,000 women in 2013

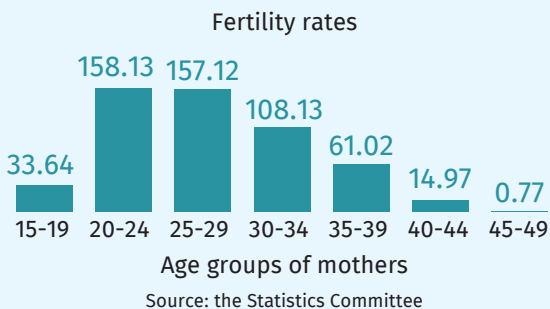

Fig. 1.9

Fertility rates of young people by youth age groups and regions (the number of births per 1,000 women), 2013

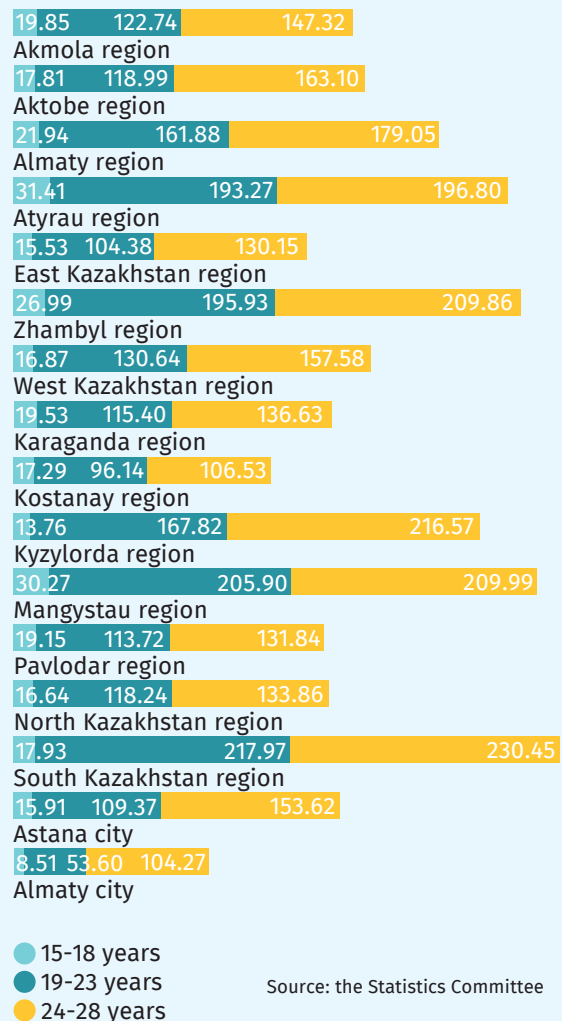
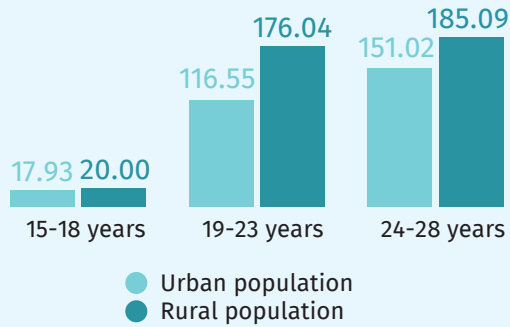

Fig. 1.10

Fertility rate by the youth age groups and urban-rural split (the number of births per 1,000 women), 2013

Source: the Statistics Committee

MARRIAGES

In the country 20-24 and 25-28 years old youth age groups have the highest marriage percentages (Fig. 1.11).

In 2013, the highest number of marriages in Kazakhstan was recorded among youth of the 20-24 age group (79,862 females and 57,563 males).

DIVORCES

In 2013, the highest divorce rate in the country was observed in the 25-28 age group, for both males and females (Fig. 1.12a).

Across the regions, the highest number of divorces was observed in Astana city, Almaty city, Almaty and Karaganda regions (Fig. 1.12b).

1.4. MORTALITY AMONG YOUNG ADULTS

A youth mortality rate is a ratio of the total number of deaths (aged 14-28 years) in the reporting year to the population, expressed in per mille (‰), i.e. out of 1,000 people.

The highest mortality rate in 2013 was observed among young men of the country – 1.70 ‰. The highest mortality rate was observed in the older youth age group (24-28 years) -2.47 ‰. (Fig. 1.13a).

In terms of gender and settlement type the mortality rates are higher among rural males (Fig. 1.13b).

By regions the highest rates of mortality are observed in Akmola (1.75 ‰), North Kazakhstan (1.73 ‰) and East Kazakhstan (1.56 ‰) regions (Fig. 1.13c).

In 2013, the main causes of death among young people were accidents, poisoning and injuries, blood circulation system diseases and neoplasms (Fig. 1.13d).

Fig. 1.11

Marriages, number of people, 2013

- Married
- Never married
- Widows
- Divorced
- Unknown marital status

♂♂♂ Grooms

Age Group	Married	Never married	Widows	Divorced	Unknown marital status
<18	101	101	0	0	0
18-19	3,612	3,592	2	3	15
20-24	57,563	56,705	117	704	37
25-28	52,986	49,847	142	2,953	44

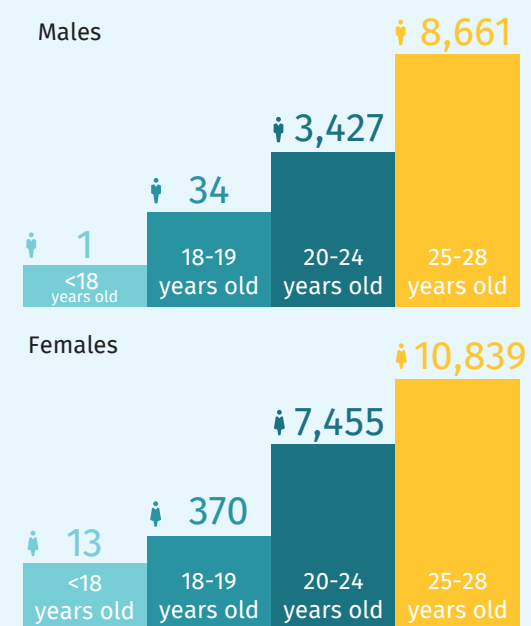
♀♀♀ Brides

Age Group	Married	Never married	Widows	Divorced	Unknown marital status
<18	1,392	1,390	0	0	2
18-19	19,707	19,545	27	36	99
20-24	79,862	78,087	200	1,471	104
25-28	33,151	29,617	195	3,308	31

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.12a

Divorces by age of former spouses, 2013

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.12b**Divorces by sex and regions, people, 2013**

	 Males	 Females
Akmola region	581	889
Aktobe region	636	914
Almaty region	1,235	1,949
Atyrau region	520	714
East Kazakhstan region	1,081	1,664
Zhambyl region	586	976
West Kazakhstan region	470	729
Karaganda region	1,254	1,946
Kostanay region	827	1,209
Kyzylorda region	382	635
Mangystau region	458	635
Pavlodar region	710	1,110
North Kazakhstan region	439	669
South Kazakhstan region	1,006	1,693
Astana city	653	1,062
Almaty city	1,285	1,883

Source: the Statistics Committee

1.5. EXTERNAL AND INTERNAL MIGRATION OF YOUTH

Analysis of the external migration of country's young people data show that the peak rates of mobility are among the 24-28 years old age group, mainly females (Fig. 1.14).

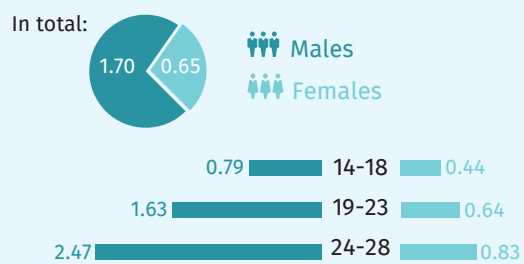
In 2013 a positive balance of youth external migration was recorded in Mangystau (1,286 people) and Almaty (1,119 people) regions. A negative balance was recorded in East Kazakhstan (-574) and North Kazakhstan (-555) regions, which is caused by migration from the border regions of Kazakhstan to Russia (Fig. 1.15).

In migration exchange between Kazakhstan and CIS countries in 2013 the largest number of youth arrival to our country was recorded in Mangystau (1,223) and South Kazakhstan (780) regions. The negative balance of external migration was observed in East Kazakhstan (-665) and North Kazakhstan (-520) regions (Fig. 1.16).

Kazakhstan had weak migration activity with other countries. In 9 out of 16 regions a positive balance of external migration was recorded (Fig. 1.17).

MIGRATION SENTIMENT AMONG YOUTH

The results of the survey show that the majority of young people (55.7%) had no intentions to relocate (Fig. 1.18).

Fig. 1.13a**Mortality rates of young people by sex, per mille**

Source: the Statistics Committee

According to the survey results, urban youth has more desire to change a place of residence (26.7%).

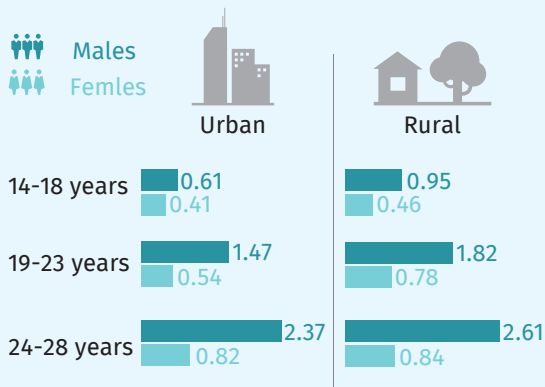
Youth of Zhambyl (59%), Pavlodar (39%) and Kyzylorda (38%) regions show higher potential of migration mobility (Fig. 1.19).

Young people of Kazakh ethnicity rarely think about moving at all. Mostly youth of Russian ethnicity express willingness to move in the event of certain circumstances (Fig. 1.20a). Youth of other ethnic groups show readiness and willingness to change place of residence more often.

Analysis of the aspirations to migrate among young

Fig. 1.13b

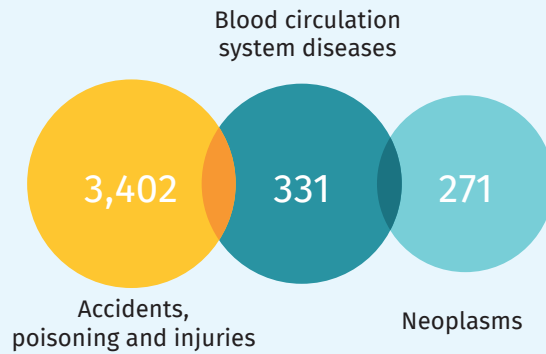
Mortality rates among age groups, 2013

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.13d

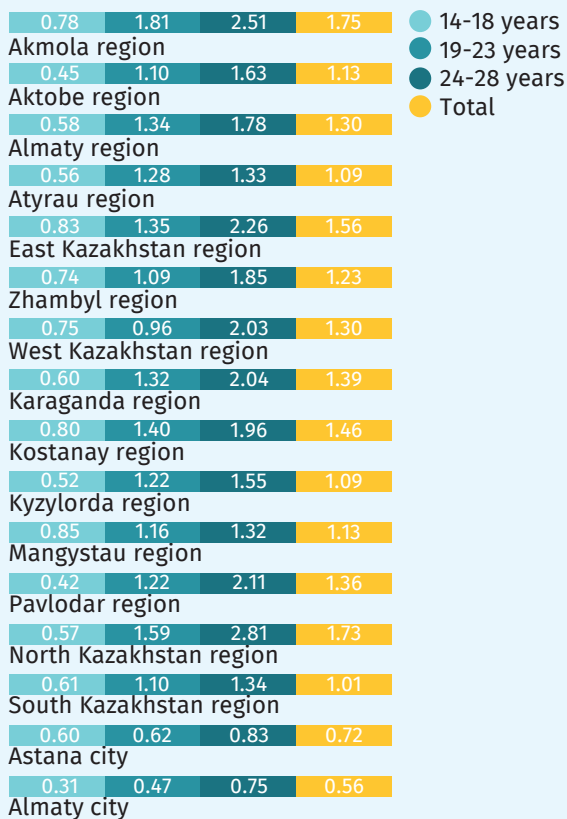
Mortality rates of youth (by main groups of death causes, number of people), 2013

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.13c

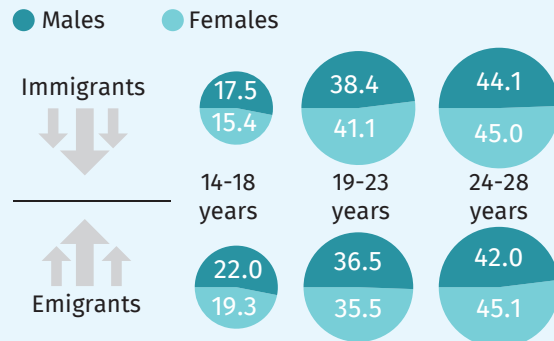
Youth mortality rates by regions and age groups, 2013, per mille

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.14

Immigrants and emigrants among youth in 2013, %

Source: the Statistics Committee

people of all age groups revealed a pattern: the older the age of young person, the less he/she expresses a desire to move (Fig. 1.20b).

Those respondents who reported a specific destination, 77% are set for internal migration. The main youth migration flows are directed from rural areas to cities, mainly Astana and Almaty cities (Fig. 1.20c).

Most often, young people relocate for personal reasons (Fig. 1.20d).

Thus, according to statistics, every fourth resident of the country is a representative of population between 14-29 years old.

The greatest number of people in the youth age structure of Kazakhstan are in the 24-28 age group. High

Fig. 1.15**Balance of external migration (total), 2013**

- Positive balance
- Negative balance

Akmola region	-333
Aktobe region	475
Almaty region	1,119
Atyrau region	106
East Kazakhstan region	-574
Zhambyl region	230
West Kazakhstan region	-99
Karaganda region	-259
Kostanay region	-396
Kyzylorda region	12
Mangystau region	1,286
Pavlodar region	-448
North Kazakhstan region	-555
South Kazakhstan region	784
Astana city	587
Almaty city	211

Source: the Statistics Committee

Fig. 1.17**Balance of external migration (other countries)**

- Positive balance
- Negative balance

Akmola region	33
Aktobe region	-6
Almaty region	735
Atyrau region	106
East Kazakhstan region	91
Zhambyl region	-12
West Kazakhstan region	8
Karaganda region	-14
Kostanay region	-47
Kyzylorda region	0
Mangystau region	63
Pavlodar region	-35
North Kazakhstan region	-35
South Kazakhstan region	4
Astana city	125
Almaty city	85

Source: the Statistics Committee

fertility rates are observed among women of the same age group.

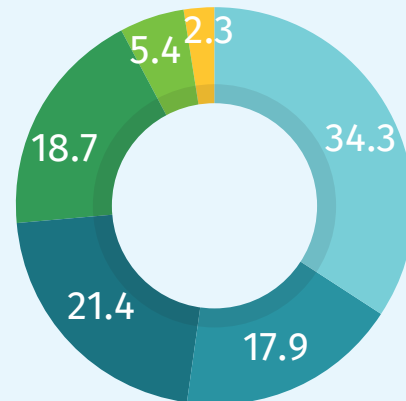
Share of rural youth is slightly smaller than that of urban youth.

Fig. 1.16**Balance of external migration (CIS countries), 2013**

- Positive balance
- Negative balance

Akmola region	587
Aktobe region	481
Almaty region	735
Atyrau region	103
East Kazakhstan region	-665
Zhambyl region	242
West Kazakhstan region	-107
Karaganda region	-245
Kostanay region	-349
Kyzylorda region	12
Mangystau region	1,223
Pavlodar region	-413
North Kazakhstan region	-520
South Kazakhstan region	780
Astana city	462
Almaty city	126

Source: the Statistics Committee

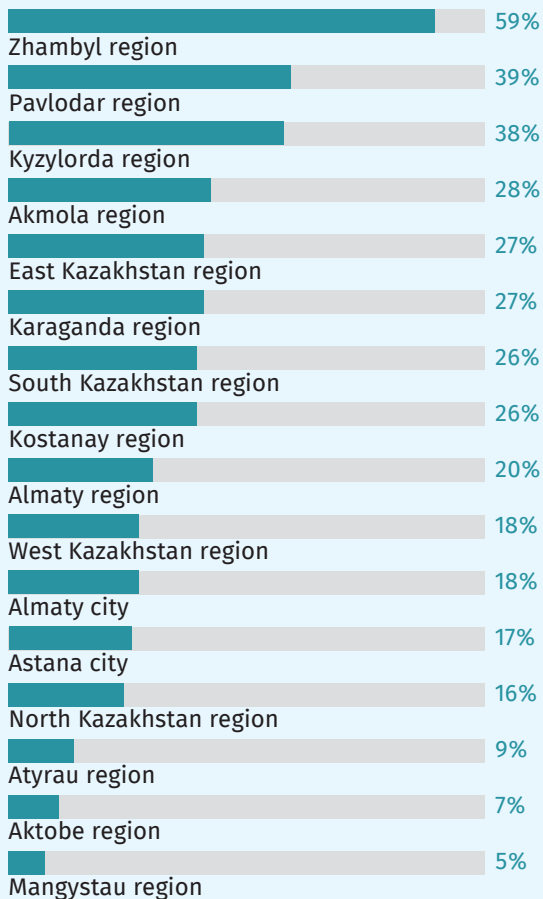
Fig. 1.18**Willingness of young people to relocate, %**

- No, I am not going to move anywhere
- Not yet, only in certain circumstances
- I didn't think about it
- I would like to move, but there is no such possibility
- Yes, I am getting ready to move within the next two years
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

Fig. 1.19

Willingness of young people to relocate (by regions), %

According to the data of SRC "Youth"

The youth of the country 20-28 years old have the highest marriage rate. The highest divorce rate is typical observed among the older age group of young people.

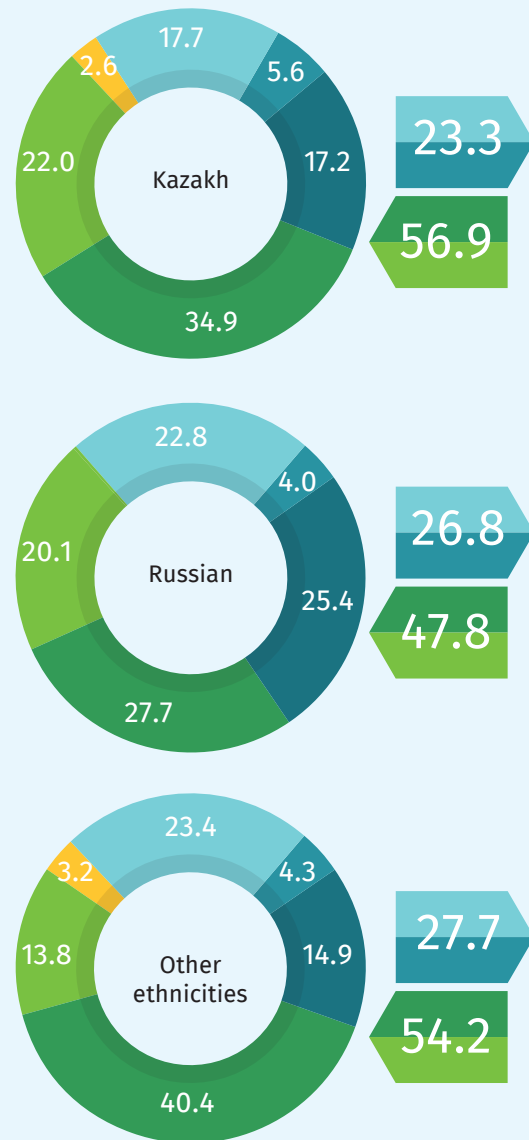
In 2013, the major causes of death among young people of all age groups were accidents, poisoning and injuries.

Older female youth age group is more mobile in comparison with other youth age groups.

The number of young people, which is at present 25% of the country's total population and will decrease over the next 10 years, mandates the state to take action for the development of social programs to support this group of population.

Fig. 1.20a

Willingness of young people to relocate (by ethnicities), %

- I would like to move, but there is no such possibility
- Yes, I am getting ready to move within the next two years
- Not yet, only in certain circumstances
- No, I am not going to move anywhere
- I didn't think about it
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 1.20b

Willingness of young people to relocate (by age categories), %

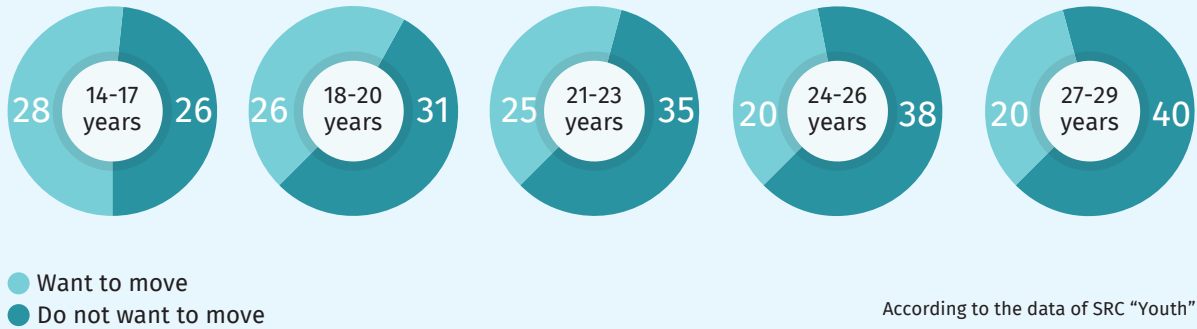

Fig. 1.20c

Willingness of young people to relocate within the country, %

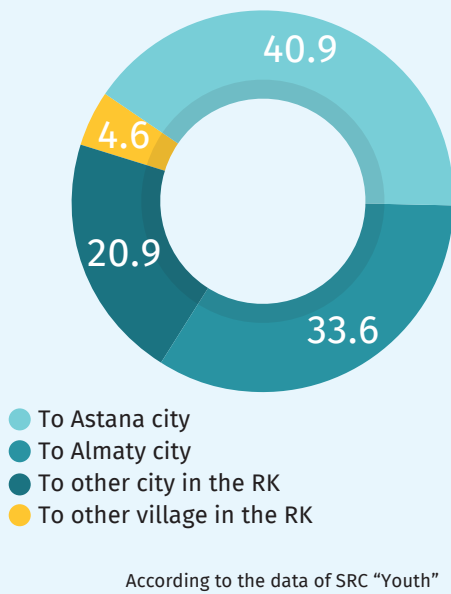
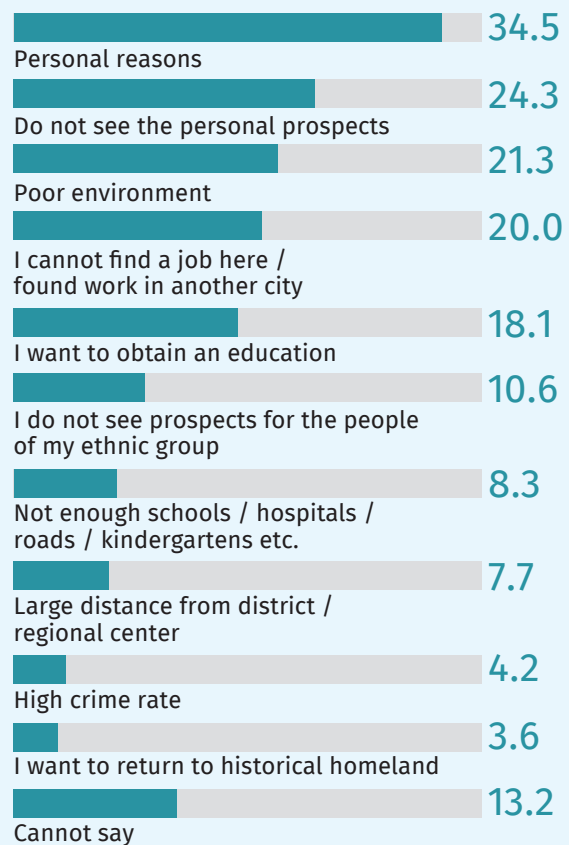

Fig. 1.20d

Reasons for the planned relocation of young people, %

CHAPTER 2

STATE YOUTH POLICY IMPLEMENTATION

2.1. MAIN TRENDS OF THE STATE YOUTH POLICY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

In 2014, the efforts were made to continue realization of the tasks that were given by the President of the country - the Leader of the nation, N.A. Nazarbayev, at the II Congress of the Youth Wing "Zhas Otan" and in the Concept of national youth policy until 2020. These documents define the essence of the current national youth policy [1]. There is a search for the most appropriate forms and methods of interaction with young people, taking into account national interests, characteristics of youth policy in the regional and global context.

The managerial hierarchy in the youth field is entrenching. The Council for Youth Policy under the President of the Republic of Kazakhstan membership list was renewed. Since 2012 the field sessions have been held. In 2014 the Council meetings devoted special attention to employment and youth employment measures, progress of the projects "Youth Internship", "Zhasyl el", "With diploma to the village!".

Usually the councils conduct quarterly meetings, on which they review the current problems of the state youth policy and the course of its implementation in the region.

Regional (Oblast) Councils on Youth Policy and the Councils on Youth Policy of Astana and Almaty cities are led by the governors (akims), in accordance with the President's order, and composed of different youth organizations leaders. This approach allows paying closer attention to the young people's problems and enables the public and young people to directly participate in decision making processes.

In the North Kazakhstan region only in the first half of 2014 year 31 youth policy councils meetings at various levels were held, which considered 100 questions concerning the youth. In the South Kazakhstan region in 2013 year, 52 meetings were chaired by governors of regions, districts and cities; since the beginning of 2014 year 32 meetings took place. In 2014 the composition of the East Kazakhstan regional youth council was renewed, comprising of 34 people, working in 6 different groups in different directions.

The council agenda is characterized by particularities of the region's development. For example, the Council on Youth Policy of Astana city in 2014 reviewed the development of volunteerism and youth involvement in preparation of the "Expo-2017" international exhibition. The Council on Youth Policy of Almaty City decided to continue work on signing of agreements and memorandums with employers about provision for university students' internships at the enterprises of the city and the revival of the professional mentoring principle. In the South Kazakhstan region the Commissions to monitor the programs "Affordable Housing - 2020", "Employment - 2020", as well as the implementation of the project "With diploma to the village!" were established.

Institutional infrastructure of the national youth policy is developing as well. The work with youth is taking place within large industrial enterprises and national companies.

For example, in 2014 JSC "NC "KazMunayGas" has set up its Youth Affairs Council. The chairpersons of the youth cells that represent the interests of the youth at council meetings were identified. Currently, youth councils are functioning at JSC "Exploration Production "KMG", LLP "Atyrau Refinery", LLP "Pavlodar Petrochemical Plant", JSC "KazTransGas". Work on creation of youth councils in other subsidiaries is ongoing.

In such big companies as JSC "NC "Kazakhstan Temir Zholy", "KEGOC", "NAC "Kazatomprom", "Kazpost" the Youth Councils are functioning since 2013.

In the group of companies "Samruk-Energo" function 12 youth organizations with total membership of 4,537 people. The membership has increased by 213 persons compared to the same period of 2013.

The youth organization "Zhastelecom" functions for the third year in JSC "Kazakhtelecom", at each branch of JSC "Kazakhtelecom" youth councils are established.

The main activities of the youth councils at large companies are development of youth priorities, formulation and implementation of a comprehensive policy regarding young workers, assistance in matters of training, professional and career development, participation in socially significant events and other.

In 2014 the Youth Resource Centers (hereinafter – YRC) network expanded and developed. If in 2013 in the country functioned 125 YRC, in 2014 their number reached 198. To fund the YRC activities the local and national budgets in 2014 allocated 2 billion 235 million tenge.

Activities of the YRC aim to create the conditions for self-realization and socialization of young people. The YRC are the bridge between the state and the youth, they are entrusted with significant tasks: to form a vision for the development of young people in the region, to implement the projects, to actualize the implementation of youth policy in the region.

The analysis showed that in general young people give positive feedback to the new state youth policy institutional structure - Youth Resource Centers (Fig. 2.1). The majority of respondents consider that the YRC work is effective in different areas: 62.3% - note organizational and practical work; 61.8% - public awareness campaigns; 60.5% - patriotic education work; 60.2% - sufficient provision of methodological literature.

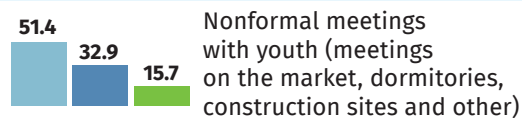
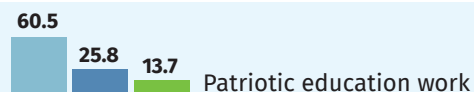
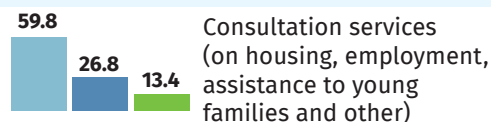
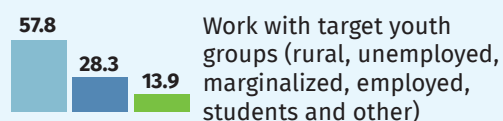
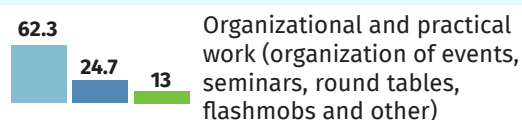
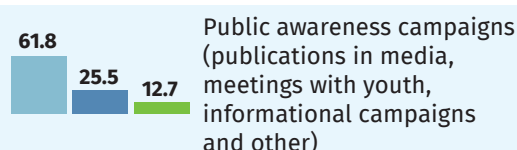
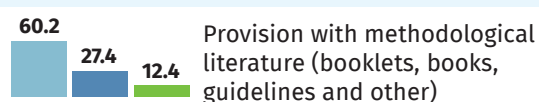
However, the YRC potential is not completely exhausted, their work is fraught with difficulties (high employee turnover rate, low wages, not clear strategic vision of regional youth problems, low capacity and other).

The sociological survey revealed that young people in general have an idea about the state youth policy institutions (Fig. 2.2), but very small share of them participate in work of the Councils on Youth policy of regional administrations, cities of Astana and Almaty only 2.8%; in Regional Offices on Youth Policy - 2.9% of

Fig. 2.1

Effectiveness of YRC in young people's opinion, %

- Effective
- Not effective
- Cannot say

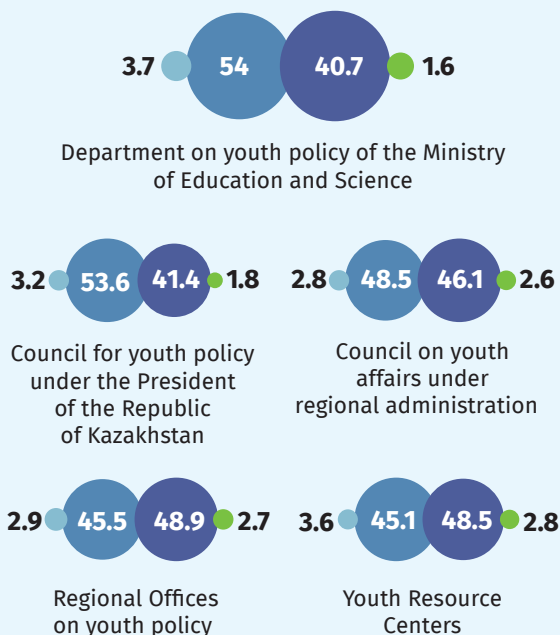

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 2.2

Awareness of young people about youth policy institutions, %

- Participated
- Heard, but didn't participate
- Don't know /didn't hear
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth"

young people; Youth Resource Centers - 3.6% of young people, i.e. we can note weak representation of the youth in youth policy institutions.

It is worth to note improvement of systematic work on the implementation of state youth policy by central government authorities is also evident.

According to the official data of the Ministry of Labor and Social Security (now - the Ministry of Health and Social Development of the Republic of Kazakhstan), within the framework of "Employment Roadmap – 2020" 8,275 young people took part in internships, 5,052 of them were later employed; 18,404 people received consultations through "Youth labor exchange" portal in

the first half of 2014.

According to official data of the Ministry of Health (now - the Ministry of Health and Social Development), modern means of communication are actively employed in the youth policy field. For instance, video and audio messages promoting healthy lifestyle and offering psychosocial support are widely broadcasted on the Russian radio, HitTV and actively uploaded and watched by youth on www.youtube.com.

The Ministry of Culture of the Republic of Kazakhstan (now - the Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan) annually publishes more than 300 books for young readers on socio-political, historical, educational, scientific and popular topics. At least 20 books of the series "Жас толқын" (New Wave) are published by the Ministry in order to support young talents.

The Ministry of Defense of the Republic of Kazakhstan (hereinafter - MD) organized a series of military-patriotic events in the first half of 2014 attended by 74 thousand young people within more than 60 military units and 2,600 institutions of education. In comparison with 2013

Fig. 2.3

Awareness of young people about state programs and other programs, %

- Participated
- Heard, but didn't participate
- Didn't hear/don't know
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth"

the total number of schools covered by the military-patriotic and mentoring programs increased by 23%. According to the order given by the Head of State at the XX Session of the Assembly of People of Kazakhstan in April 2013, the MD is establishing centers of patriotic education for youth.

Agency for Religious Affairs (now - the Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan) conducts public awareness campaign in religious

sphere. In all regions, over 700 information advocacy groups work in order to ensure development of religious literacy and prevention of religious extremism. In the first half of 2014 year regional information advocacy groups conducted 5,635 activities with young people reaching 402,201 people.

Unfortunately, despite the measures taken by state authorities to address the youth problems, the sociological studies show poor awareness of Kazakh youth about ongoing government and departmental programs (Fig. 2.3). It is clearly visible that small percentage of young people took part in implementation of the mentioned programs (from 2.6% to 7.6%). On the one hand, such data indicate poor outreach of government agencies to youth. On the other hand, social inertia of the youth can be noted.

One of the most important task that was given by the Head of State is to introduce indicators of youth policy into the strategic plans of all ministries, regional development programs of all regions, Astana and Almaty cities. This work was actively carried out in the first half of 2014. Interdepartmental working group on the development and introduction of youth policy indicators in the strategic plans of the central and local government bodies has been set up by the order of the Minister of Education and Science on February 6, 2014. A list of indicators/targets was agreed with seven central and sixteen local governments.

Some parameters and indicators associated with youth were included in the 2011-2015 regional development programs of territories. Indicator like "the satisfaction of the population aged 14 to 29 years old with state youth policy" plays a key role. The satisfaction level varies in the regional context: in Kostanay region - 81.9%, West Kazakhstan region - 78.9%, Akmola region - 43%. There are some other prominent examples. In North Kazakhstan region - the indicator "level of social optimism among young people" (63%), in the Karaganda region - "satisfaction of the youth with conditions created for the implementation of their rights and guarantees" (61.5%), "the level of patriotism among youth" (76%).

During 2014 the "Evaluation of state youth policy effectiveness: regional aspect" regional seminars and trainings were held, in which issues of development and implementation of youth policy indicators were discussed.

Introduction of indicators relevant to the youth into the strategic plans of government institutions and regional development programs is anticipated. Consequently, this will give a new impetus to the state youth policy realization.

The current situation is characterized by a gradual increase in the budget allocated for the implementation of state youth policy at the regional level (Fig. 2.4). In 2014, on implementation of the state youth policy at the regional level more than 4 billion tenge were allocated, which is 460 million tenge more than in 2013.

While regional administrations of Atyrau, Karaganda, Pavlodar and South Kazakhstan regions reduced the funding for youth policy. At the same time in 2014 the

Mayor's Office of Astana city almost doubled funding (more than 270 million tenge); administration of Kyzylorda region increased by more than 100 million tenge; administration of Almaty region by approximately 100 million tenge.

Data on funding demonstrates the lack of local administrative bodies attention to the problems of young people, there is no common understanding of the state youth policy implementation problems.

One of the important mechanisms to support youth movements and initiatives is through the state social order, which could intensify the processes of youth self-organization.

The analysis shows that there is a large spread in the budget allocations for the state social order at the regional level (Fig. 2.5). If for the whole country we can note a slight increase: 2014 year - 917,961,000 tenge, 2013 year - 875,844,300 tenge (an increase of more than 40 million tenge), in Akmola, Aktoobe, Pavlodar regions

decrease of funding is observed, while in Aktoobe region almost 3 fold decrease of funding. In the Almaty city budget for the 2013-2014 years the state social order is not present at all.

Fig. 2.4
Information on the amount of funding dedicated for the implementation of the State Youth Policy, including the state social order (by regions, thousands tenge)

● 2013
● 2014

Source: Ministry of Education and Science RK

Administration of region:

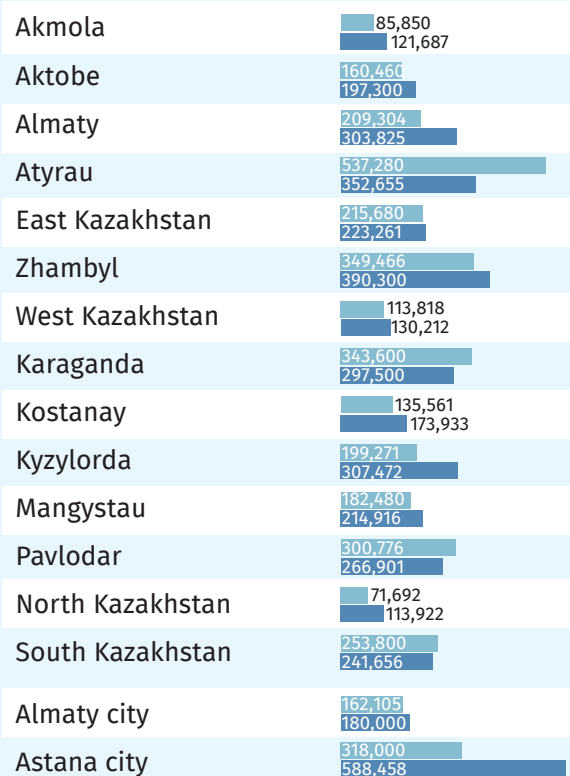
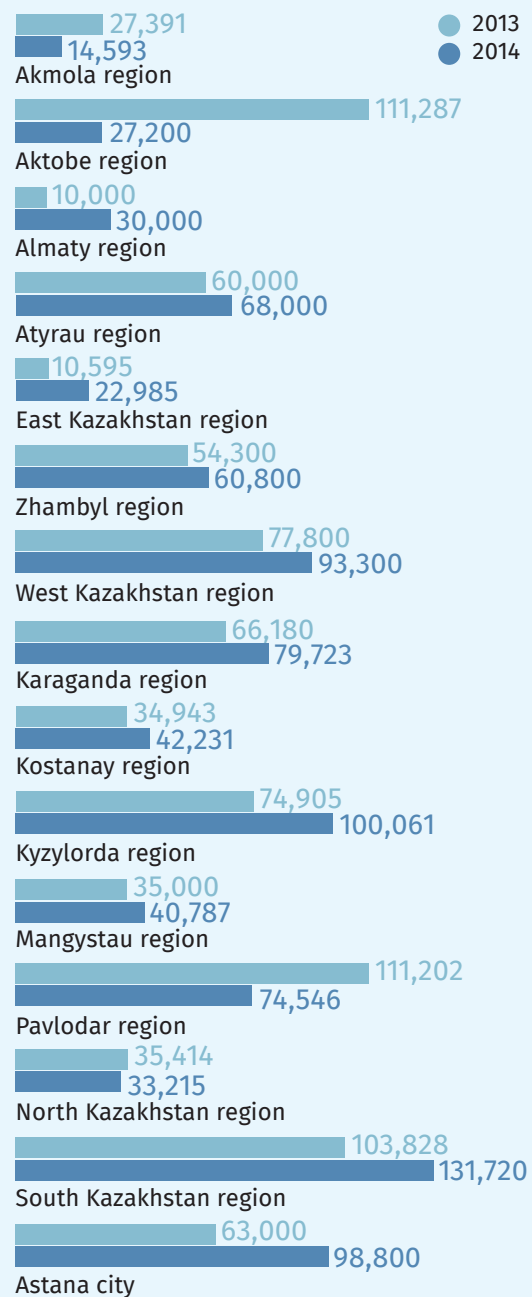

Fig. 2.5
Information on the level of funding for implementation of the state social order (by regions, thousands tenge)

● 2013
● 2014

Source: Ministry of Education and Science RK

Certainly, the state social order is the most effective form of youth organizations support. However, various stakeholders, including leaders of youth organizations, representatives of youth resource centers, government, deputies of all levels, in conversations via media, online are unanimous in their opinion about the need to improve the mechanism.

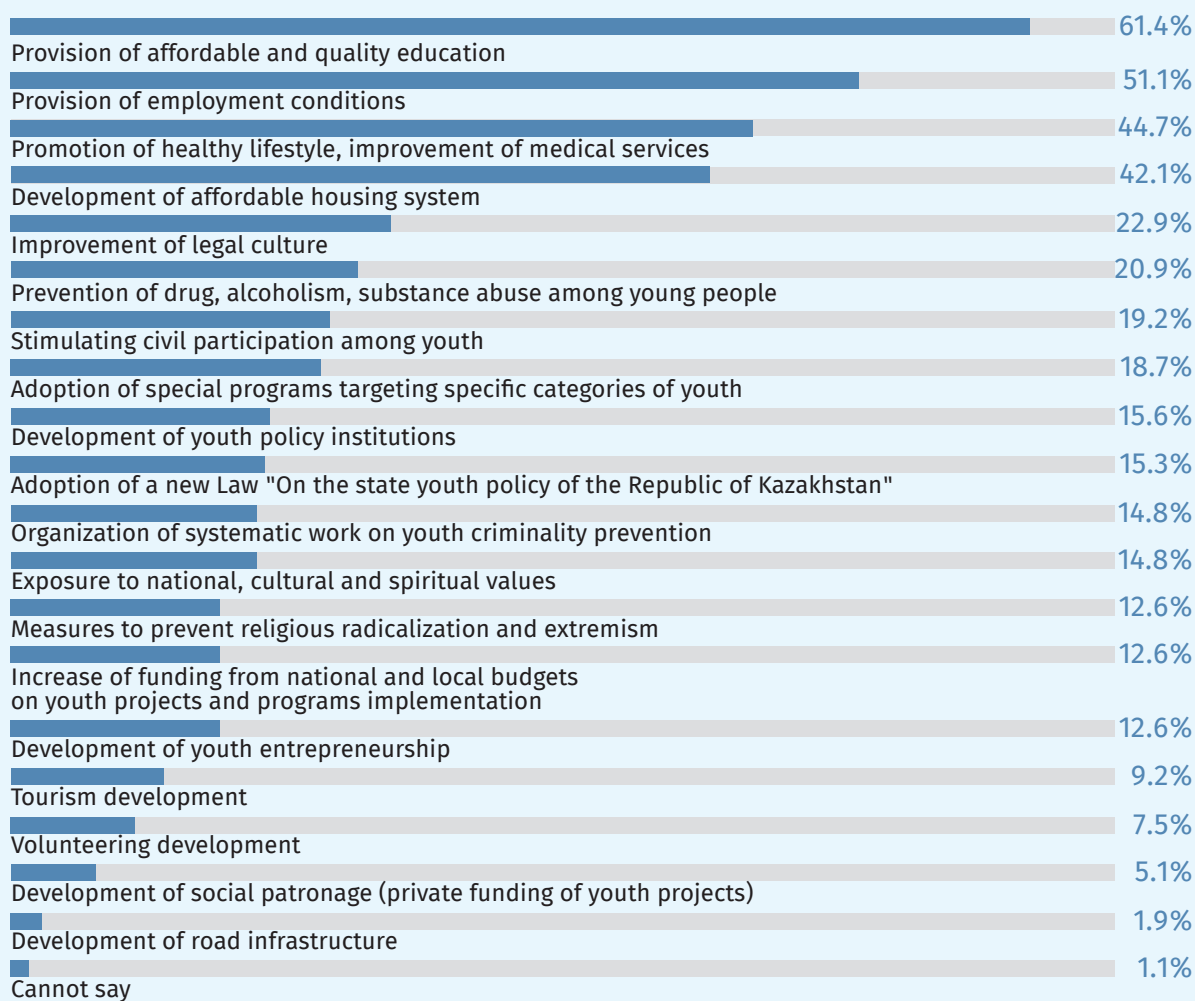
Kazakh youth is concerned with many problems that the state can resolve. The results of sociological study show (Fig. 2.6) that for most of Kazakh youth (61.4%) the state's primary important aim is to provide affordable and quality education. Young people understand that in order to be competitive and highly demanded members of the society, it is necessary to be educated and trained experts.

Half of the respondents (51.1%) believe that the state's primary task is to create conditions for obtaining

employment. 44.7% of respondents believe that the state's most important aim is promotion of healthy lifestyle, improving health care.

Unfortunately, the Kazakh youth does not see its potential in the development of other important areas of youth policy such as, tourism, volunteering and social patronage. Accordingly, only 9.2%, 7.5%, 5.1% of respondents reported them as priority measures of the state youth policy.

In general, the data of the sociological research show that Kazakh youth are satisfied with the implementation of the state youth policy (Fig. 2.7). It is noteworthy that 74.6% of respondents (31.7% - "yes, effectively" and 42.9% - "likely yes, than no") appreciate the state youth policy progression, i.e. we may note social optimism among young people, their faith in effective work of public authorities.

Fig. 2.6**Youth consider as priority state measures (not more than 5 options), %**

According to the data of SRC "Youth"

2.2. YOUTH OF KAZAKHSTAN IN INTERNATIONAL RANKINGS

In search for the new forms of work with youth international experience is important, which allows to see the internal problems and prospects for further development, while using positive global achievements.

According to the “State of youth policy 2014” report [2], 122 countries of the world out of 198 had national youth policy, which is 50% more than in 2013.

The novelty is the emergence of two global youth indices measuring the levels of youth wellbeing and development. The Commonwealth Youth Development Index (YDI) [3] was published in 2013, the Youth Wellbeing Index (YWI) [4] was published in April of 2014. The emergence of two international indices concerning youth policy topic attests to the raising significance and importance of youth in global perception.

The YWI covered 30 countries. The youth wellbeing is assessed on a scale from 0 to 1, with a number closer to 1 demonstrating higher levels of youth wellbeing. Australia topped the index with a score of 0.752, and Nigeria placed last with a score of 0.375. The comparative analysis of index results with countries’ income levels demonstrates correlation. The countries with high-income levels demonstrate better wellbeing. Such countries are Australia, Sweden and South Korea – leaders of the index. Countries with lower than average income levels, such as Tanzania, Uganda and Nigeria demonstrate the lowest youth wellbeing.

International experts simulated YWI calculations for Kazakhstan using the methodology outlined in the “Global Youth Wellbeing Index: Methodology Report” [5]. In addition, additional sources of information were used, including: the Kazakhstan National Youth Online Consultations, conducted by the Scientific Research Center “Youth”, which was the initiative of the Mazhilis of Parliament of the RK and UNICEF, in September/October 2014; the data of SRC Youth, Kazakhstan National Centre for the Prevention and Control of AIDS, and alternate

international datasets.

According to Youth Wellbeing Index calculations Kazakhstan has an overall score of 0.59 (Fig. 2.8), and when compared with the original YWI scores, it would rank 10th out of 31 countries, tied with Thailand and Vietnam, behind Saudi Arabia. The score is slightly above the overall score average of 0.58, and Kazakhstan scores better than most other upper-middle income countries, including Peru, Colombia, China, Brazil, Mexico, Jordan and Turkey (Fig. 2.9).

The Youth Development Index (YDI) is a global index featuring 170 countries [6]. The index focuses on five domain areas, with 15 indicators. 1) Education (mean years of schooling; education as % of GDP; youth literacy); 2) Health & wellbeing (youth mortality; cannabis use; teenage pregnancy; HIV prevalence; tobacco use); 3) Employment (youth unemployment; youth to total employment ratio); 4) Political participation (youth policies and representation; voter education; expression of political views); 5) Civic participation (volunteering; helping a stranger).

The youth development is also calculated on a scale from 0 to 1. Topping the global list are Australia (0.856), Canada (0.820) and South Korea (0.809). At the bottom of the index are Cote D’Ivoire (0.229), Central African Republic (0.228) and ranking last, the Democratic Republic of Congo (0.173).

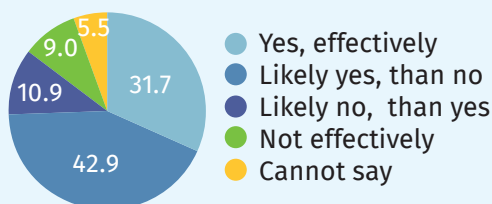
Kazakhstan is placed highly on the index (0.741) and ranking 27th above many high-income countries such as France, Russia, Sweden and Turkey. Kazakhstan scores higher than the global averages in terms of “education”, “health and wellbeing”, and “employment”. In the employment domain Kazakhstan scored 0.925, which is higher than Australia, Canada and South Korea, which are the top three ranking countries overall. At the same time “political participation” (0.167) and “civic participation” (0.280), were the lowest scoring domains for Kazakhstan, and were lower than the global averages.

Thus, Kazakhstan scores highly in the world community by looking at the welfare and development of young people and has a similar trajectory of development with other countries. Actions of the Government of Kazakhstan are in line with the Lisbon Declaration on Youth Policies and Programmes adopted in 1998 and supported by the World Programme of Action for Youth [7], adopted in 1996 and amended in 2007.

Key areas of Kazakhstan youth policy are consistent with international standards and principles, which was visible at the first Global Forum on Youth Policy (Baku, 28-30 October 2014). The state youth policy of the Republic of Kazakhstan guarantees equal rights and opportunities for every young person, creates the conditions for active participation of youth in decision-making processes, provides an integrated approach to youth development, based on scientific knowledge and evidence, the principles reflected in the Baku Declaration of the Global Forum on Youth Policy.

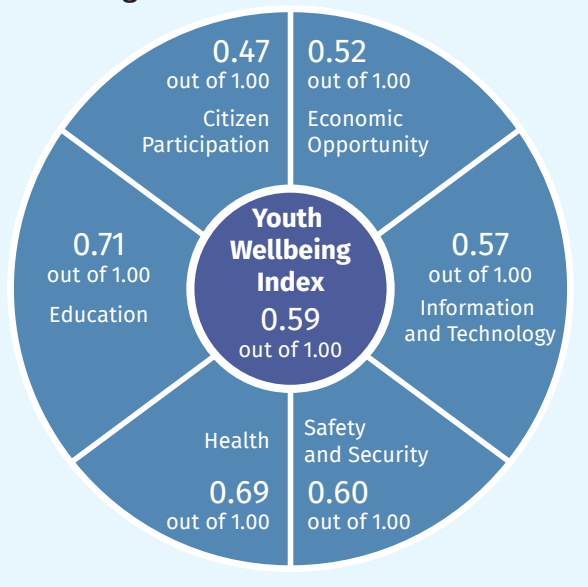
Fig. 2.7

Effectiveness of the state youth policy implementation in opinion of young people, %

According to the data of SRC “Youth”

Fig. 2.8
Score of Kazakhstan according to the Youth Wellbeing Index

2.3. INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE STATE YOUTH POLICY IMPLEMENTATION

It is interesting to consider the implementation of the state youth policy in different regions of the world with different levels of socio-economic development. The subsection provides examples of the 10 countries demonstrating various approaches to youth policy.

Effective national youth policies are based on democratic principles. Sweden enshrines the principles of democracy and participation in 2014 Youth Bill [8], which mandates that civil society organizations should be invited to participate in the implementation and monitoring of policies. The Bill identifies stakeholders as key strategic partners, which influence the youth policy through Youth Policy Council. The Bill also prioritizes a study on youth democratic participation and empowerment in formal decision-making processes and proposes measures to strengthen young people's influence and participation in all spheres of public policy.

The cross-sectoral policy adopts holistic approach to the development of young people. For instance, the Ministry of Youth, Sports and Culture in Botswana [9] has outlined 12 strategic areas in its national youth policy, with actions, indicators and named lead agencies. The youth policy is defined by special agency and coordinated by cross-sectoral committees on youth programs.

Denmark is a unique example and has no specific youth policy document. The government has instead adopted a fully integrated approach throughout government and across multi-level agencies and state bodies to ensure that, "every sector has its own field of responsibility

Fig. 2.9
Global Youth Wellbeing Index Rankings by World Bank Income Classification

- High income
- Upper-middle income
- Lower-middle income
- Low income

regarding measures and policy for young people." [10] The presence of a strong national youth council, with a large membership and annual budget, ensures that the integrated model has been successful, alongside an entrenched and active democratic culture.

It is important to coordinate the efforts of stakeholders. Ecuador has a youth law [11], a youth policy [12] and has guaranteed young people's rights as part of its Constitution [13]. The legislative protections provide a foundation on which youth policy is built. The lead Ministry is presiding over an inter-ministerial and inter-agency body. Government structures don't guarantee a coherent approach to youth policy, but they attempt to achieve a long-term mandate for youth provision - particularly in difficult political environments.

The Kyrgyzstan youth policy review enlists a number of youth policies, laws, regulations and conceptual documents adopted over the past decade [14]. However, few have been able to genuinely improve young people's wellbeing, as they were not effectively implemented and policies remaining mostly lip service.

An important place in modern youth policy occupies research and evidence-base. The Uruguay national youth policy enshrines the important role of research on youth [15]. The National Youth Institute (INJU) [16] closely cooperates with the Social Indicators and Monitoring Program within the Ministry of Social Development [17].

Many countries devote significant funding on implementation of the youth policy. The government of Ireland has an allocated budget of EUR 449.0 million (USD 617.7 million) for the ministry responsible for youth and youth policy, the Department of Children and Youth Affairs. This includes €414 million for on-going expenditure and €35 million in capital expenditure. However, the National Youth Council of Ireland (NYCI) [18] has been very critical of the government noting that youth services were cut since the onset of the financial crisis [19].

Often the youth work does not receive recognition as a profession and/or professional development opportunities are limited. At the same time European Union and Council of Europe Quality set standards for youth work and youth sector professionals. According to the Estonian Youth Work Strategy [20], the Estonian Youth Work Centre is the national government agency for youth work, and promotes "the acquisition and development of the attitudes, knowledge and skills necessary for quality youth work and for its successful performance." [21]

The 2008-2015 National Youth Policy of Nauru lays out a comprehensive framework of reporting, monitoring and evaluation [22]. The policy is structured such that for each of its five policy objectives, there is an outcome, several strategies relating to that outcome, a number of performance indicators for each strategy, as well as which governmental ministry or body is responsible for its implementation. Second, the policy mandates a regular reporting schedule. All stakeholders are to produce a report upon completion of any activity submitted to the Directorate of Youth Affairs, which produces quarterly reports to the Minister of Youth Affairs. Yearly reports are to be published, as well as financial statements. Every two years, an independent impact assessment is to be conducted by external evaluators.

An exemplar experience of open and freely accessible youth policy is when Mexico's National Youth Program 2008-2012 [23] expired. Mexico's youth agency and the Mexican Institute of Youth, underwent a nation-wide public consultation in preparation of a new youth policy [24]. Throughout 2013, young people as well as those that work with youth were invited to participate in the National Youth Consultation through six mechanisms: public forums held in each state; an online survey; mobile consultation units, which travelled across the country to disseminate the survey in print; a video submission contest where young people could express where they see themselves in five years; roundtable discussions with stakeholders (civil society, government, academia, international NGOs); online discussion boards. It was the first time that the federal government conducted a youth consultation of this scale, which informed the development of the National Youth Program 2014-2018 [25].

Thus, the youth policy worldwide is characterized by differences in the structure, thematic focus, implementation and evaluation of results.

Summarizing the state youth policy development in Kazakhstan in 2014, we can note positive developments: work on the inclusion of youth policy indicators in the government agencies strategic plans; creation of youth policy councils at large enterprises; increase of the state youth policy budget financing; quick expansion of a youth resource centers network; recognition of the high Kazakhstan position in the global youth development index and other.

At the same time, we can note problematic aspects in the state youth policy implementation.

- there is a weak interagency and cross-sectoral collaboration of the state youth policy actors.
- insufficiently realized the potential of advisory bodies. Youth is underrepresented in the councils.
- not at all major enterprises Councils on Youth Policy were established. The large state JSC "National Holding "KazAgro" did not establish a Council on Youth Policy. All the work with young people is reduced to implementation of the memorandum signed with YW "Zhas Otan" supporting the project "Сәтті қадам".
- universal establishment of the YRC is not accompanied by adequate preparatory work, the development of clear instructions on their operation, strategic goals. There is significant staff turnover associated with the lack of funding, lack of youth work skills.
- the youth policy indicators/indices don't cover all state agencies; developed indicators do not address all aspects of the young generation life;
- the financing of state youth policy, especially at the regional and district levels, is problematic.
- not all activities carried out for youth are efficient. Young people are poorly informed about the youth policy of the state.

LIST OF REFERENCES:

1. Выступление Президента Республики Казахстан, Председателя НДП «Нур Отан» Н.А.Назарбаева на II съезде Молодежного крыла «Жас Отан». Режим доступа: http://akorda.kz/ru/page/page_vystuplenie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-predsdatelya-ndp
2. YouthPolicy.org. The state of youth policy in 2014. Режим доступа: <http://www.youthpolicy.org/blog/2014/05/state-of-youth-policy-2014/>
3. CSIS. The Global Youth Wellbeing Index. Режим доступа: <http://www.youthindex.org/>
4. Commonwealth Youth Programme. Commonwealth Youth Development Index. Режим доступа: <http://www.youthdevelopmentindex.org/views/index.php#OVER>
5. The Global Youth Wellbeing Index (2014). Режим доступа: <http://www.youthindex.org/full-report/>
6. YouthPolicy.org. 2013 YDI results. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/2013_YDI_Results_Report_Eng1.pdf
7. Режим доступа: <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>

8. YouthPolicy.org. Proposed youth bill Sweden 2014. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/library/wp-content/uploads/library/Sweden_2014_Proposed_Youth_Bill_swe.pdf

9. Republic of Botswana. Ministry of Youth, Sport & Culture. Режим доступа: http://www.mysc.gov.bw/?q=dept_youth

10. YouthPolicy.org. Danish youth policy. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Denmark_2008_Youth_Policy_Article.pdf

11. YouthPolicy.org. National Youth Law of Ecuador 2011. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Ecuador_2011_National_Youth_Law.pdf

12. YouthPolicy.org. National Youth Equality Policy 2012. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Ecuador_2012_Youth_Equality_Policy.pdf

13. YouthPolicy.org. Ecuador Constitution 2008. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2008_Ecuador_Constitution.pdf

14. YouthPolicy.org. Youth and Public Policy in Kyrgyzstan. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/pdfs/Youth_Public_Policy_Kyrgyzstan_En.pdf

15. YouthPolicy.org. National Youth Policy Uruguay 2011. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Uruguay_2011_National_Youth_Policy.pdf

16. Ministerio de Desarrollo Social Unidad de Información y Comunicación. INJU. Режим доступа: <http://www.inju.gub.uy/>

17. El Observatorio Social de Indicadores. Режим доступа: <http://observatoriosocial.mides.gub.uy/>

18. National Youth Council of Ireland. Режим доступа: <http://www.youth.ie/>

19. YouthPolicy.org. NYCI Pre-Budget Submission 2014: Beyond Austerity. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2013_NYC_Ireland_Eng.pdf

20. YouthPolicy.org. Youth Work Strategy Estonia 2006. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Estonia_2006_Youth_Work_Strategy.pdf

21. Estonian Youth Work Centre. Режим доступа: <http://www.entk.ee/eng/estonian-youth-work-centre>

22. YouthPolicy.org. National Youth Policy Nauru 2008. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Nauru_2008_National_Youth_Policy.pdf

23. YouthPolicy.org. National Youth Programme Mexico 2009. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/national/Mexico_2009_National_Youth_Programme.pdf

24. Consulta Nacional Juvenil. Режим доступа: <http://www.projuventud.mx/>

25. YouthPolicy.org. National Youth Programme Mexico 2014. Режим доступа: http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/Mexico_2014_National_Youth_Programme.pdf

CHAPTER 3

HEALTH OF YOUNG GENERATION

3.1. SOCIALLY SIGNIFICANT DISEASES OF THE YOUTH

Health is occupying one of the leading places in the system of human values. Taking care of health of the young generation is the most important strategic goal of any state, because adult population health fundamentals are laid down in the growing organism. Future achievements and prospects of socio-economic and cultural development of the state largely depend on the today's level of the youth health.

The most challenging major threats to public health concerning adolescents and young people are socially significant diseases (tuberculosis, HIV infection, drug addiction, sexually transmitted diseases and etc.) The growth of socially significant diseases among children and adolescents is due to social maladjustment, low level of hygienic knowledge, early onset of sexually active life and the others [1].

As a result of the National tuberculosis control programs implementation, according to the National Center for Problems of Tuberculosis under the MHSD of the RK (hereinafter - NCPT), over the past 10 years, tuberculosis prevalence in the Republic of Kazakhstan decreased by 52.4% and the mortality rate by 72.8%. At the same time, the lack of basic knowledge about the tuberculosis disease, preventive measures as well as social and climatic living conditions of the youth seriously impoverish the health of the young generation.

According to the MHSD RK, at the beginning of 2014 the absolute number of young people aged 15-29 who were registered in the TB dispensaries reached 6,430 people. It appears that the most vulnerable are young people aged 25 to 29 years (the proportion is 46.6%). The comparative analysis of the tuberculosis infection spread among rural and urban youth identified a slight predominance of the first over the second - 3,365 cases

(52.3%) against 3,065 cases (47.7%) (Fig. 3.1).

Results of the NCPT study showed that the dynamics of students contracting active tuberculosis is reducing, but still remains high. Tuberculosis risk factors among students are as follows: insufficient and irregular meals, frequent colds, psycho-emotional overload, irrationally organized educational and recreational activities, as well as socio-climatic conditions of youth living conditions.

Analysis of the regional incidence of the tuberculosis infection spread recorded the highest prevalence in 2013 among the youth aged 15-29 years of Astana (39.8% of the total number of TB registered people) and Almaty (34.4%) cities, also Aktobe (35.6%), Mangystau (35.2%), Atyrau and South Kazakhstan regions (34.7% each) (Fig. 3.2).

Annually 17,000 people die from cancer, 42% of them are of working age.

According to forecasts of the World Health Organization, the prevalence and mortality from cancer throughout the entire world will increase by 1.5-2 times before 2020. A similar trend of cancer growth is also apparent in the Republic of Kazakhstan [2].

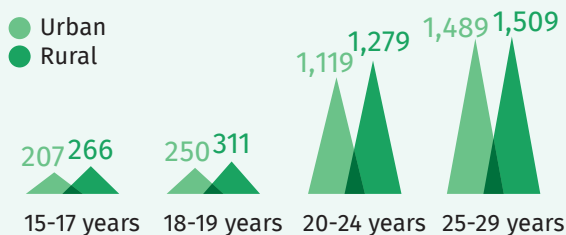
The number of cancer cases among young people at the beginning of 2014 showed the highest figures for the age group of 25-29 year olds - 26.61 cases per 100 thousand people (Fig. 3.3).

The highest number of cases of malignant neoplasms as of early 2014 was recorded among the young people aged 25-29 in Aktobe (44.38 cases per 100,000 people), Atyrau (35.53 cases per 100,000 people) and in Kyzylorda regions (33.12 cases per 100,000 people) (Fig. 3.4).

Children and adolescents are in the vulnerable age groups facing major behavioral risk factors, including

Fig. 3.1

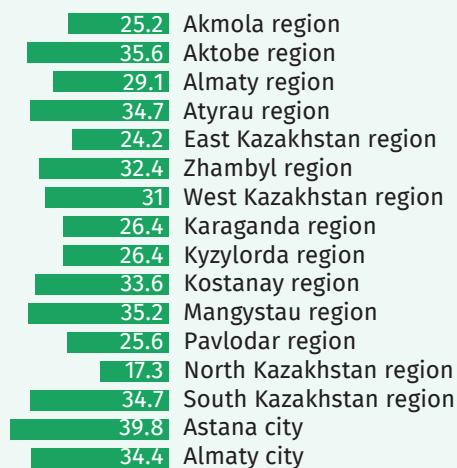
Comparative analysis of the number of young people aged 15-29 years who are registered in the TB dispensaries (the absolute number), urban/rural context

According to the MHSD RK

Fig. 3.2

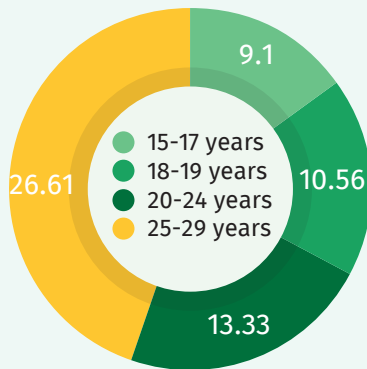
Proportion of young people aged 15-29 years who are registered in the TB dispensaries, %

According to the MHSD RK

Fig. 3.3

The number of cancer pathology cases among young people aged 15-29 years (per 100 thousand population)

According to the MHSD RK

a desire to experience the effects of drugs and other psychotropic substances, alcohol, etc.

The prevalence of mental and behavioral disorders among children and adolescents is increasing. Today every fourth person who has mental and behavioral disorders is a child. Furthermore, the growth rate of such diseases among adolescents is 2 times higher than among adults.

The number of young people aged 15-29 years who are registered with mental and behavioral disorders due to abuse of alcohol over two years time increased by 1.36% and constituted 30,013 cases at the beginning of 2014 against 29,611 cases at the beginning of 2013 (Fig. 3.5).

The overall increase was caused by the upsurge of number of cases in 2 age categories: among people aged 18-19 years – 22.5%, and 25-29 years old – 5.5%. However, there was a decline in the number of cases among youth aged 15-17 – 25.1%, 20-24 years old – 2.3% (Fig. 3.5).

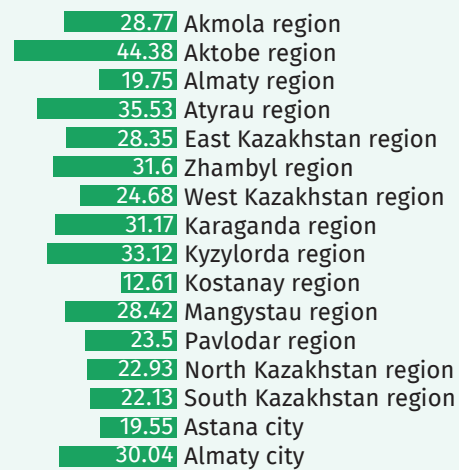
The most disadvantaged regions by the number of persons, who are registered with mental and behavioral disorders due to abuse of alcohol, at the beginning of 2014 are Almaty city (the absolute number of persons 7,935), East Kazakhstan (5,430), Karaganda (2,040) and Aktobe (2,459) regions.

When analyzing the numbers of young people with mental and behavioral disorders due to use of drugs, it is noted that the main category of such young people are those aged 25-29 and they compose 56.8% of the total number of registered young people aged 15-29 years. The shares of young people aged 15-17, 18-19 and 20-24 years are 3.4%, 6.98% and 32.9% respectively (Fig. 3.6).

Analysis of the research results acknowledges a slight decrease by 9.8% in the number of young people who are registered with mental and behavioral disorders due to use of psychoactive substances at the beginning of 2014, compared with the same period of 2013. While the

Fig. 3.4

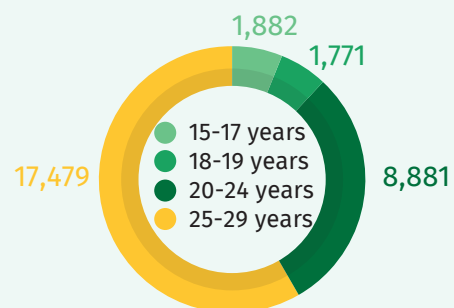
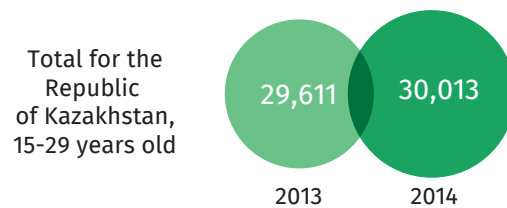
Comparative analysis of the number of cancer pathology cases among young people aged 15-29 years by region of residence (per 100 thousand population)

According to the MHSD RK

Fig. 3.5

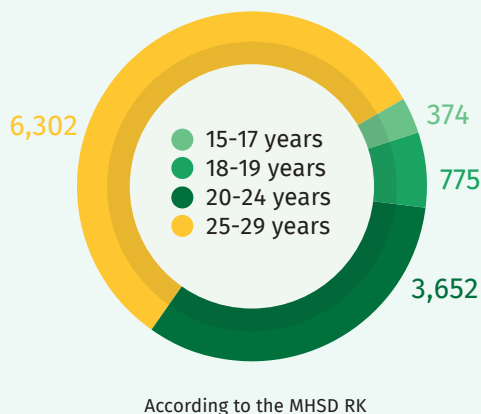
The number of young people aged 15-29 years who are registered with mental and behavioral disorders due to abuse of alcohol

According to the MHSD RK

Fig. 3.6

The number of young people aged 15-29 years who are registered with mental and behavioral disorders due to use of drugs

absolute number of this category of youth was 42,220 people. The most common prevalence of such disorders was recorded among the age group of 25-29 year olds (the proportion is 56.3% of the total number of registered young people). The least vulnerable were boys and girls aged 18-19 years, who accounted for 6.1% cases (Fig. 3.7).

Monitoring of the gender structure detected the prevalence of this type of disorder among males in all 4 age groups.

Comparative analysis of the spatial component of the prevalence rate of mental and behavioral disorders due to use of psychoactive substances among young people at the beginning of 2014 revealed the most disadvantaged regions: East Kazakhstan and Karaganda, where the absolute figures were 6,958 and 4,033 people, respectively.

Results of HIV infection epidemiological monitoring show that young people are the most vulnerable population who require a special attention and adequate measures to prevent the further spread of nosological forms of this disease.

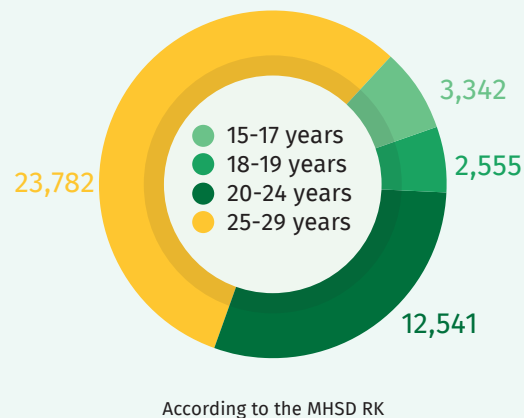
In 2012, 35.3 (32.2-38.8) million of people in the world were HIV-infected. This figure is higher than in the previous years, as more people started to receive life-saving antiretroviral therapy [3].

According to a report by UNAIDS (United Nations Programme on HIV / AIDS) on the Global AIDS Epidemic (2013) and the report of the "United Nations Programme on HIV / AIDS" (2009), young people account for about 40% of all new cases of HIV infection, recorded among persons older than 15 years old [4].

The number of boys and girls aged 15-29 years in the RK that are registered at the Republican Center for Prevention and Control of AIDS in 2013 constituted 2,494 persons.

Fig. 3.7

The number of young people aged 15-29 years who are registered with mental and behavioral disorders due to use of psychoactive substances

The lowest prevalence of HIV infection among young people was observed in the West Kazakhstan (9.6% out of the total HIV-positive population living in the region) and Karaganda regions (10.9%) (Fig. 3.8).

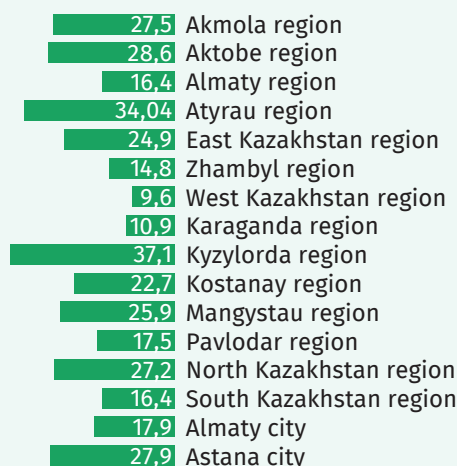
In a present-day perspective, HIV infection should be considered as a complex problem, consisting of medical, social and economic components. In general, HIV infection is one of the most important sociopath of contemporary society [5].

General socio-cultural causes of HIV and AIDS among young people are related to ongoing changes in the socio-economic relations of society. It includes the development of tolerance in the sphere of people's private life; the changes to historically developed cultural and social norms of moral behavior, first of all, in the area of sexual relations; lack of sexual education; young people's drug usage due to drugs availability; some young people do not have understanding of safe behavior, philosophical and moral commitment to a healthy and safe lifestyle.

Creation of the Youth Health Centers (YHC) allows to effectively provide youth-friendly services. The first such service provider Youth Health Center "Demeu" was established in Astana with the support of UNICEF in 2004. In YHC adolescents and young people can get expert advices on reproductive health, family planning, prevention of sexually transmitted disease, mental health, HIV/AIDS, prevention of alcoholism, drug addiction, smoking, good nutrition, prevention of stress and depression, accidents and injury, abusive treatment and violence. In addition, YHC staff provide legal consultations. Adolescents consult with psychologists mainly about such problems as thoughts about suicide,

Fig. 3.8

The proportion of registered HIV-infected people aged 15-29 years out of the total number of infected people

According to the Republican Center for Prevention and Control of AIDS

divorce of parents and parent-child relationship. YHC is unique because in the work center uses effective techniques aimed at the safeguarding of health, reduction of deviant behavior among adolescents, providing social support and protection of their rights on the basis of goodwill, availability, voluntariness, trust and confidentiality. [6]

Overall, 76 YHC were operating in Kazakhstan in 2013. In regions YHC were opened in municipal, district organizations of primary health care, district and urban centers of healthy lifestyle formation, as well as in the youth centers affiliated with local authorities and universities.

In 2013, 227,444 people got consultations from the experts of YHC of which 96,024 (42.2%) - men, 131,420 (57.8%) - women.

The national telephone service "Hotline" (150) is operating in Kazakhstan through which anyone can consult a gynecologist and a psychologist free of charge from any corner of the country.

The hotline has received 342,684 phone calls this year. So, for example 5,628 people received psychological assistance, 732 received legal and 652 received social assistance.

In the first quarter of 2014 year, 7 more YHC were opened and this brought their total number to 83 (Fig. 3.9). The number of YHC clients visiting specialists in the first quarter of 2014 reached 59,169 people. In comparison with the corresponding period of 2013 (34,188), the number of incoming requests grew and constituted 64,126 for 2014 year.

It should be noted that adolescent volunteers work

at YHC and trained to work under the peer-to-peer principle. It promotes the involvement of a growing number of adolescents and youth in the process of safe behavior and solidarity for their health formation [7].

3.2. HEALTHY LIFESTYLE AND RECREATIONAL ACTIVITIES AMONG YOUNG PEOPLE

Rapid development of modern civilization has led to significant changes in the social, technological and ecological processes that require individuals to quickly adapt to constantly changing environment. In such circumstances, the support for the public health system is the promotion of healthy lifestyle among young people.

Statistics show the relevance of this problem. According to the Agency of the Sports and Physical Culture of the RK (today Committee on sports and physical culture of the MCS of the RK (hereinafter - Committee)), the number of children, adolescents and young people who lead an active lifestyle today in Kazakhstan composes 18-22%. About 60% of students have poor health; over 40% of preinduction youth do not meet the requirements for the military service.

In Kazakhstan, the sports clubs serve four times less pupil than the average world standards. The number of students who successfully pass the presidential standards tests for physical training is dropping. According to the Committee data, the number of pupil in the 5th, 9th, 11th grades and youth aged 18-24 years who

Fig. 3.9

The number of YHC in regions

According to the MHSR RK

passed the presidential physical fitness tests composed 63,463 people. Thus, compared with the beginning of 2013 the number of people who passed these tests decreased by 4,296 people, including 7,196 people from rural areas.

Today, physical culture and sports are losing competition to such types of entertainment as computer games, cinemas, discos, etc. The situation is exacerbated by the prevalence of so-called "bad habits" among the youth such as smoking, drinking and drug consumption.

According to the Committee data, the number of young people engaged in physical culture and sports has decreased by 39.2%.

Looking at regions, the youth of Almaty and South Kazakhstan regions are actively engaged in sports (Fig. 3.10).

The number of children and adolescents attending sports clubs of various sports decreased from 2,290,014 people as of early 2013 to 1,289,739 people at the beginning of 2014 by 43.7%. The number of young people who attend sports clubs of various educational institutions of secondary and higher education institutions in urban and rural areas as of early 2014 constituted 658,507 people.

In this regard the government continues to improve mechanisms to ensure guaranteed quality of youth health services, to improve the conditions and to create a healthy environment [8]. The modern system of measures taken by the society to form a healthy lifestyle and promote good health while involving them in an active social life must be developed and implemented at the social, infrastructural and personal levels.

According to the Committee data, in 2013 in order to develop and popularize mass sports, 35,800 sports events were held which involved more than 6.5 million people. The number of children and adolescents who systematically do physical exercises and sports – 318,123 people or 12.5% (in 2012 it was 269,370 people or 10.8%).

In 2013, about 700 thousand people were engaged in secondary school sport clubs, 282,300 people in TVET sport clubs and 168,500 in higher education organizations sports clubs.

Today 3 hours sessions of physical education per week were resumed in the curriculum of 7,261 secondary schools which represent 98% of the total number. The physical education at the schools is taught by 21,459 teachers of which 14,366 people are in rural area and 20,722 possess special physical activity education.

Currently 427 youth sports schools, including one with national status (hereinafter - YSS) are functioning throughout the country. There are 2,547 sports disciplines, of which 1,770 are Olympic and 777 are non-Olympic sports.

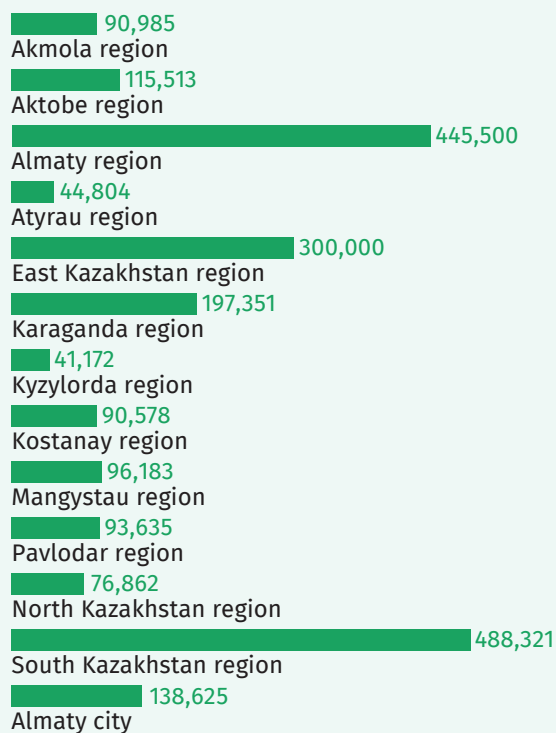
At the beginning of 2014, 281,841 people were trained in YSS, which is 16,828 people more than previous year.

Also it should be noted that in the country 652 children and youth clubs function where 124,000 children and adolescents are engaged in physical culture and sports.

The Committee regularly hosts sporting events in order to promote and develop mass sports, to

Fig. 3.10

Data on young people's engagement with sports by region

According to MCS RK

endorse the principles of a healthy lifestyle by means of physical culture and sports, to strengthen anti-drug propaganda among adolescents. In school and inter-school competitions 356 thousand participants were registered.

As of early 2014 the coverage of the students involved in sports clubs amounted to only 46% or 168.5 thousand people.

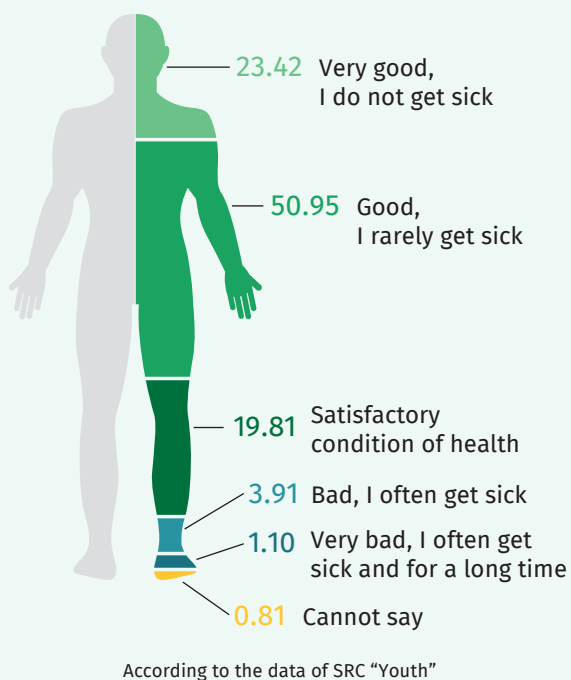
The number of national and international award winners among young people of the Republic of Kazakhstan at the beginning of 2014 constituted (including the Paralympic Games) 5,389 people and the number of Master of Sports title holders - 942 people.

According to the results of the 5th National sociological research, the same frequency of physical education lessons attendance were registered in urban and rural areas of Kazakhstan that are 87.8% and 86.3%, respectively. No obvious differences were identified in the regular performance of physical exercises among children from cities and villages (69.1% and 64.3%). Urban children are more engaged in versatile sports than rural children, 63.4% and 58.6% respectively [8].

Despite physical challenges 10,817 handicapped

Fig. 3.11

Young people assess their health, %

children and adolescents of the RK in 2013 systematically were engaged in sports.

A growing popularity of the national sports among the young generation can be emphasized: as of early 2014, 210,137 children and adolescents were engaged in national sports.

Thus, in the present conditions the Healthy Lifestyle means a certain kind of life for children and adolescents which aims at strengthening the adaptive properties of the organism by the unity of spiritual, emotional and volitional qualities, actualization and realization of personal potential throughout the personal-professional development of the person.

3.3. YOUNG PEOPLE AND HEALTH (BASED ON SOCIOLOGICAL RESEARCH)

The survey results show that the majority of young people are satisfied with their health. Compared to 2013 results the number of respondents who indicated that they have good health increased by 3.6% and constituted 74.37%. Of those 23.42% claim that they have good health and do not get sick. Almost 51% of young people responded that they have good health and rarely get sick. Every fifth young person (19.81%) said that they have satisfactory condition of health (Fig. 3.11).

The number of young people dissatisfied with their

health constituted 5.01% (in 2013 it was 3.7%). 3.9% of respondents said that they have poor health and they often get sick. 1.1% of young people pointed out that they have poor health and get sick often and for a long time.

Young people mostly associate their health problems with poor ecology (59.5%), malnutrition (35%) and careless attitude towards their health (21.1%) (Fig. 3.12).

Also, according to the youth the main causes of their poor health are the poor financial condition (19%) and bad habits (14.5%). The negative influence of friends (2.3%), stress (0.2%), medical errors (0.6%), accidents and road accidents (0.4%), lack of time (0.2%), physiological features (0.2%) and complications caused by pregnancy and delivery (0.2%) also have an effect on health.

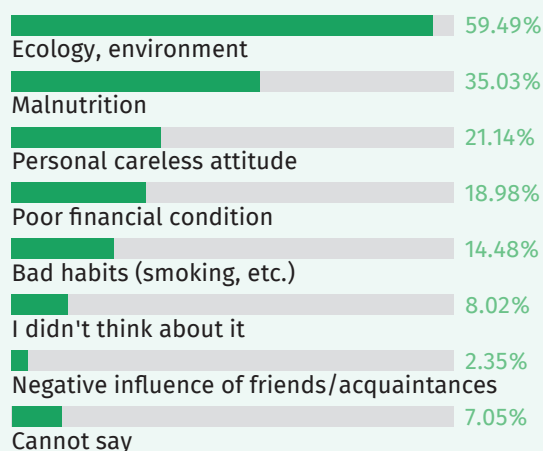
In recent years an excessive consumption of fast food and energy drinks were added to the list of bad habits along with alcohol, drugs and tobacco. Despite the measures taken by the state and society (for instance, social advertising, a ban on the realization of fast food, fizzy and energy drinks in school canteens) youth of Kazakhstan have not changed its stance on these products.

The survey results show that the majority of Kazakh youth has sharply negative attitude towards alcohol, drugs and tobacco. However, when it comes to fast food and energy drinks such kind of attitude is not observed. Only 19.4% of young people have negative attitude towards fast food and 29.5% towards energy drinks (Fig. 3.13).

Meanwhile, it is worth to note that according to the results of the National Online Consultations most young people in Kazakhstan believe in the benefits of healthy

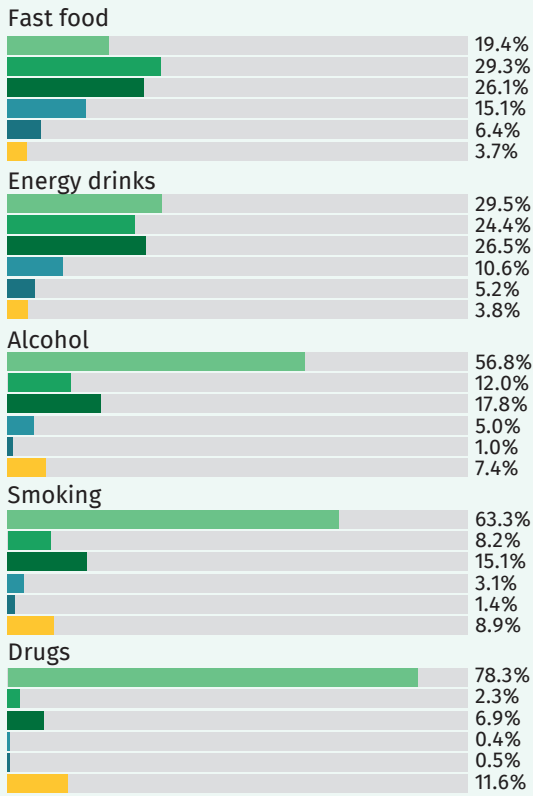
Fig. 3.12

Young people's health is affected by..., %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose any number of options, values less than 1% are not displayed on the diagram

Fig. 3.13
Young people's attitude..., %

- Extremely negative, avoid using
- Bad, but sometimes consume
- Neutral, it is everyone's own business
- Ok, I consume sometimes with friends
- Good, I consume it almost every day
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth"

lifestyle. So, 70.84% of respondents agree that eating properly and healthy lifestyle are important.

These figures show that there is a need of further work in educating young people about living and eating healthy.

According to the survey, 25.1% of respondents are completely satisfied with the quality of medical services and trust doctors (in 2013, the figure was 17.4%). However, more than half of respondents partially satisfied with the quality of medical services due to absence of competent doctors (52.6%). In general, the number of young people who are more or less satisfied with the quality of medical services in Kazakhstan has increased in comparison with 2013. Accordingly, the reduction in the number of youth who think that health services in Kazakhstan are of low quality and there are no competent doctors in 2014

composed 18.9% (in 2013, the figure was 26.8%) (Fig. 3.14).

According to the national online consultations, 89.12% of respondents noted that they "partially agree" or "completely agree" with the statement that it is important to eat properly and maintain a healthy lifestyle.

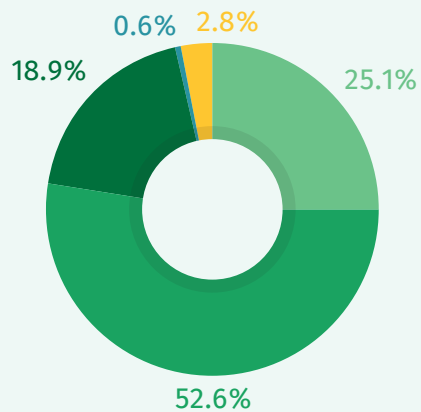
The principle of joint responsibility for the health should be an indivisible part of the state youth policy. The young people's motivation to lead healthy lifestyle should be increased and more attention should be devoted to preventive measures.

There is an urgent need for the development and introduction of modern technologies of identification, rehabilitation and social patronage for disadvantaged families and children, including personnel training, retraining and development.

The effectiveness of the preventive measures will depend on the quality of media support of activities that promote a healthy lifestyle.

The prerequisites for the formation of a responsible attitude towards health as an integral part of HIV/AIDS prevention measures are promotion of healthy lifestyle

Fig. 3.14
Young people's opinion about medical services quality, %

- I am totally satisfied, I trust our doctors
- I am partially satisfied, do not always find competent doctors and medical workers
- I am not satisfied, it is difficult to find a qualified expert
- I do not get sick, so I do not know
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth"

and anti-drug propaganda; formation of a tolerant attitude towards people living with HIV and AIDS.

In the context of influence of the ever-changing negative environment factors it is necessary to regularly conduct monitoring of young people's health, to constantly inform boys and girls about modern technologies that can help to preserve their reproductive potential, physical and mental health through education organizations, mentoring and the media.

LIST OF REFERENCES:

1. Корчагина Г.А., Холдин В.Н., Фадеева Е.В. Организация профилактики потребления психоактивных веществ на муниципальном уровне // Вопросы наркологии. 2014. № 2. С. 77-87; Галкин Р.А., Сандреева С.Х., Федосеева Л.С. Здравоохранение // Проблемы управления здравоохранением. 2001. № 2. С. 38-40.
2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 марта 2012 года № 366 «Об утверждении Программы развития онкологической помощи в Республике Казахстан на 2012-2016 годы». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.mz.gov.kz/files/PPRK_366.html
3. Давидян О. В., Давидян К. В. Планирование семьи и охрана репродуктивного здоровья // Молодой ученый, 2011. - №1. - С. 256-257.
4. Доклад ЮНЭЙДС о глобальной эпидемии СПИДа, 2013; UNAIDS: The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, 2009. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/UNAIDS_Global_Report_2013_ru_1.pdf
5. Леви Д. Э. ВИЧ и патогенез СПИДа. — Перевод 3-го издания. — М.: Научный мир, 2010. — 736 с.;
6. Денисов Б. П. Демография ВИЧ. — МГУ. — М.: МАКС Пресс, 2009. — Т. вып. 2.
7. Супотницкий М.В. Эволюционная патология. К вопросу о месте ВИЧ-инфекции и ВИЧ/СПИД-пандемии среди других инфекционных, эпидемических и пандемических процессов. — Москва: Вузовская книга, 2009. — 400 с.
8. Молодежные центры здоровья – уникальный метод охраны здоровья подростков и молодежи. [Электронный ресурс]. – Режим доступа // <http://www.unicef.kz/ru/news/item/246/?sid=76us8c2h287k1e>
9. К. Маскаев Как сберечь здоровье смолоду? [Электронный ресурс]. – Режим доступа // http://www.np.kz/2014/09/05/kak_sberech_zdorove_smolodu.html
10. Постановление Правительства РК от 11.01.2013 года «Концепция государственной молодежной политики до 2020 года: путь в будущее».
11. Сайт Национального центра проблем формирования здорового образа жизни МЗСР РК. [Электронный ресурс]. – Режим доступа // <http://www.hls.kz>

CHAPTER 4

**EDUCATION AND SCIENCE
IN THE LIFE OF YOUTH**

4.1. ACCESSIBILITY AND QUALITY OF EDUCATION FOR YOUTH

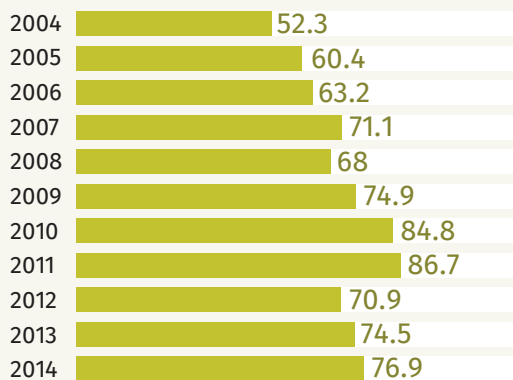
Key parameters reflecting the effectiveness of education system in the young people's socialization process are accessibility and quality of education for all categories of youth. Furthermore, essential evaluation criteria assessing education and science systems are youth engagement rate in scientific activities and the language literacy level of young people of Kazakhstan.

In 2013/2014 academic year, 7,458 state general education schools functioned with a total of over 2.5 million pupils (in 2012/2013 academic year - 7,529 schools with more than 2.5 million pupils) [1]. The enrolment of children and young people in secondary education demonstrates high rate, which increases year upon year (2011 - 97.2%, 2012 - 98%, 2013 - 101.8%). 78% of the schools are located in rural area (urban schools compose 22%). However, 56% of pupils study in urban schools and 44% in rural [2]. According to the National Online Consultations results, which were used to calculate the Youth Wellbeing Index, the international experts noted high literacy rate among the schoolchildren and length of expected years of schooling. Most young respondents (63.13%) expressed satisfaction with the school system in their area of residence. Comments regarding the secondary education system have many words of gratitude towards their school teachers.

The Unified National Testing (hereinafter – UNT) is an element of education quality assessment in Kazakhstan. According to the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, in the period from 2004 to 2014 (hereinafter – MES RK) there has been fluctuating dynamics, which in the past two years has been characterized by gradual increase in the UNT average score (Fig. 4.1). For instance, in 2012 the UNT average score for the country was 70.9, in 2013 – 74.5 and in 2014 reached 76.9.

Fig. 4.1

Average score of the UNT participants by years

Source: MES RK

The highest quality of secondary education was registered in Almaty city (92.7) and Astana city (87.6), as well as in Aktobe (84.0), Akmola (84.0) and West Kazakhstan (81.5) regions. In 2014, the average score of the UNT participants from Russian-language taught schools was 81.7, from Kazakh-language taught schools -74.84.

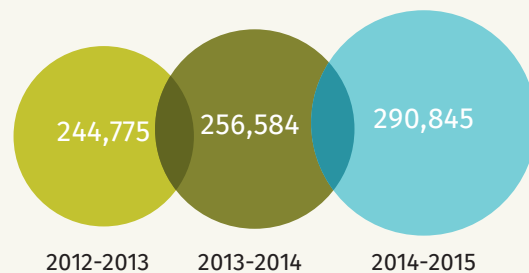
Positive dynamics in the quality of secondary education is demonstrated by achievements of students from Kazakhstan in International Academic Olympiads. As a result, Kazakhstan ranks among top 15 countries in Mathematics, Physics and Chemistry. In 2013, the students from Kazakhstan won 967 medals and certificates, including 188 gold, 298 silver, 46 bronze medals and 18 certificates. According to the MES RK, in 2011-2014 the total number of International Academic Olympiads winners and prize winners aged 14 to 17 constituted 2,591. The number of winners and prize winners from urban schools is more than 10 times higher than the number of rural pupils (2,373-urban schoolchildren, 218-rural schoolchildren).

At the stage of secondary education a particular significance has the access of young people to additional education, which facilitates their successful adaptation to the life in society by developing their creative aptitudes, realizing their personal capacity and providing vocational guidance for children and young people. According to the MES RK, enrolment of youth aged 14 to 18 in additional education is characterized by a positive dynamic: in 2012/2013 academic year, 244,775 (69.2%), in 2013/2014 - 256,584 (70%), in 2014/2015 - 290,845 (82.9%) pupils (Fig. 4.2).

It is necessary to devote attention to the enrolment ratio in different forms of additional education. The highest percentage of school age children and young people are enrolled in music schools (24%), Art Schools -12%, Community Centers and Military Patriotic Training Clubs – 12% [3]. The enrolment ratio in science and technical additional education is very low. The percentages of children and young people obtaining additional education in such institutions as Centers for

Fig. 4.2

Enrolment of youth aged 14-18 in additional education (people)

Source: MES RK

Young Technicians and Young Naturalist Centers are only 3% и 2%, respectively. This imbalance has an impact on career choices, when school leavers apply to higher education institutions. The applicants choose mainly educational programs in Law and Business (41%), almost twice less choose technical professions (24%). The imbalance in education system causes disproportions between labor supply and demand [4]. Moreover, to achieve harmonization of supply and demand there is a need for transition to a fundamentally new level and approaches regarding vocational guidance among pupil. According to the National Online Consultations, 82.7% of young people in Kazakhstan used various training opportunities outside their school or work last year. Online training/Distance education has become a common way of obtaining knowledge (19.28%).

Among the reasons impeding the access to additional education, young respondents mentioned overloaded curriculum, lack of additional education institutions in their area, high cost and dissatisfaction with the services offered at these institutions, lack of interest in additional education (Fig. 4.3).

According to the MES RK, enrolment ratio of young people aged 14-24 in technical and vocational education institutions was on average 16.2% (as of 01.01.2014). In 2013 and 2014, the highest rates of enrolment in technical and vocational education by regions were registered in Almaty city - 22.9% and 22%, respectively. In 2013 and 2014, the lowest rates of the youth enrolment in technical and vocational education were observed in Almaty (9.8% and 9.4%), South Kazakhstan (13.1% and 13.2%), Zhambyl (15.9% and 14.2%) regions. Across the country, the access of the young people to technical and vocational education is unequal, since only 20% of TVE institutions and colleges are located in rural area [5]. This factor negatively impacts employment opportunities of rural youth and significantly reduces their competitiveness on the labor market, as well this makes worse the conditions of socio-economic adaptation for society.

Schooling of young people at universities is conducted gradually in the framework of three-tier system of higher education (bachelor's degree, master's degree, PhD degree). According to the MES RK, in 2013-2014 the total number of bachelor's degree students constituted 527.2 thousand students; Master's degree – 28,102 students and PhD degree – 1,533 students. One of the key indicators of Kazakhstan education and science system integration into global education system is youth participation in the "Bolashak" scholarship program. So, according to JSC "Center for International Programs", at present 1,297 young people aged 18-28 are scholars of this program, which constitutes 63% of the total (2,061). According to the MES RK, the most popular specialties with the "Bolashak" scholars (18-28 years) were particular specialties (Fig. 4.4).

The most popular destination countries among scholars are the Great Britain (560 scholars - 43%), the USA (432 - 33%), Germany (49-4%), Ireland (29-2%) and Switzerland (28-2%).

Fig. 4.3

Young people's attendance of additional education institutions (sport and music schools, clubs, leagues, etc.), %

According to the data of SRC "Youth"

Academic mobility is the most popular global tendency in higher education. According to the UNESCO, within the program of academic mobility, in 2014, 43,039 students departed from Kazakhstan, which represents 1.2% of the total student youth. Students from Kazakhstan mainly travel to study to the Russian Federation (29,865) Kyrgyzstan (3,107), the Great Britain (2,014), the USA (1,877), Czech Republic (979), Turkey (851) and Germany (694) (Fig. 4.5).

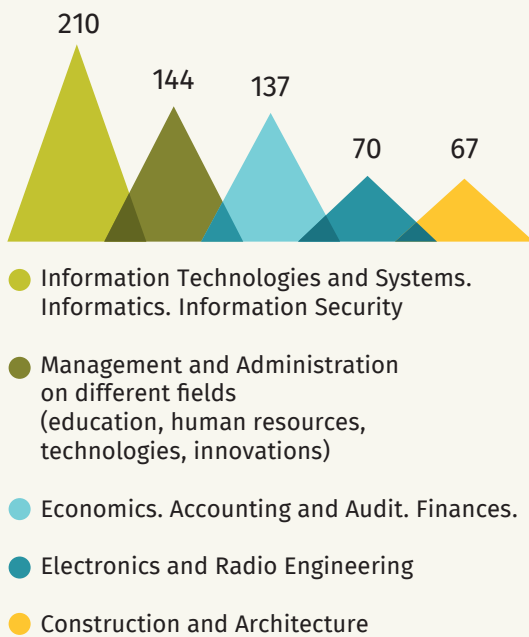
The number of foreign students who arrived to Kazakhstan for study purposes constitutes 8,989 people, including from Uzbekistan (2,898), Russian Federation (1,993), China (1,145), Moldova (628), Tajikistan (397), Kyrgyzstan (354), Turkey (250), etc. [6].

Education plays a special role in adaptation to modern society life for socially vulnerable segments of the youth. According to the MES RK, enrolment percentage of orphanage and foster care leavers aged 18-28 years old into technical and vocational, higher and postgraduate education constitutes up to 98%.

The education accessibility principle is realized by taking into account intellectual development, psycho-physiological peculiarities of each student

Fig. 4.4

The most popular specialities among Bolashak scholars aged 18-28 in 2014

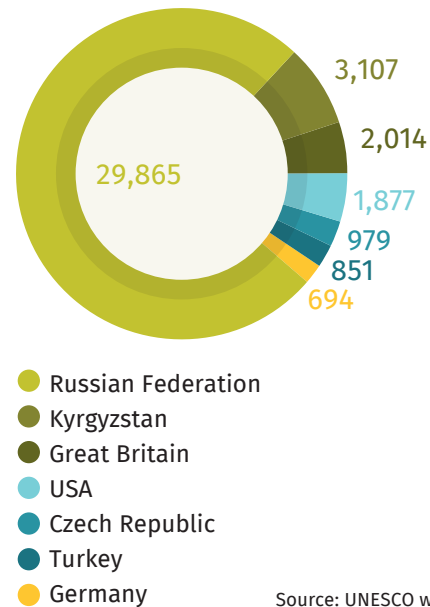
Source: JSC "Centre for International Programs"

via development of inclusive education. Throughout the country, there are 138,513 children under the age of 18 years with disabilities, which represent 2.8% of all minors, including 93,740 children of school age. 25,000 children attend 106 specialized schools and 1,219 specialized classes at general education schools. Currently, 17 rehabilitation centers, 133 psychological and special education units, 558 speech therapy facilities provide qualified pedagogical correction support for children with disabilities. More than 62,000 students enrolled in special education programs. Furthermore, in 178 technical and professional colleges special training for 3,000 persons with disabilities is provided. Access to education for children with disabilities is provided via distance education, including e-learning system [7].

A key factor of successful socialization of the youth in society is language competence, which is supported at all stages of education in the framework of continuing education. As a practical guide to action for all citizens of Kazakhstan serve the words of the President, N.A. Nazarbayev: "Kazakhstan must be perceived by the world as a highly educated country, the population of which uses three languages. The Kazakh is the official language, Russian is the language of interethnic communication and English is the language of successful integration into the global economy"

Fig. 4.5

Destination countries chosen by students from Kazakhstan to obtain education

Source: UNESCO web-site

[8]. Sociological surveys conducted by SRC "Youth" aimed at assessment of language proficiency among young people of Kazakhstan revealed that 71.2% of young people claimed fluency in Kazakh and 73% fluent in Russian language. Only 13.7% of young respondents are capable to speak, read and write in English language. From 35% to 45% of young respondents aged 14-17 and 26-27, respectively, admitted that they "lack knowledge of English language".

A significant event for education system of Kazakhstan has been the introduction of English Language Subject starting from the first grade of general education school from 1st September 2013. An increase in the number of schools teaching subjects in three languages has also contributed to successful promotion of multilingual education among young people. In 2013/2014 academic year, there were 90 schools offering multilingual education for students, including 15 Nazarbayev Intellectual Schools, 29 Kazakh-Turkish Lyceums, 33 specialized schools for gifted children, 13 general education schools.

The results of sociological survey revealed the need for multiple levels of education attainment, as well as high regard among young people towards education (Fig. 4.6).

The preferences of young people in choosing to obtain education in country or abroad, capital and regional cities reveal general satisfaction of young people with

Kazakhstan education system. Sociological survey indicated a sufficiently high degree of trust among young people of Kazakhstan (54.3%) to national educational system (Fig. 4.7).

The tendencies concerning youth attitude to implementation of educational policy require support, stimulation and attention from the state education authorities and society at large.

4.2. YOUNG PEOPLE IN SCIENCE AND INNOVATIONS: VECTORS OF DEVELOPMENT

Over the past three years, the science in Kazakhstan has undergone far-reaching changes. There has been change in scientific paradigm and conceptual approach to research, which became targeted at the noticeable result.

New mechanisms in science policy contribute to stabilization of the human resources situation in scientific sphere, stimulate research initiatives of scientists, expand their opportunities for research projects implementation. Thus, the article 14 "Measures of scientists' social protection" of the Law "On

Fig. 4.7

Young people prefer to obtain education, %

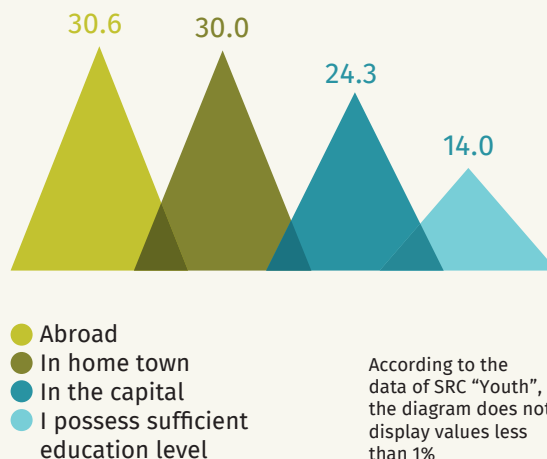
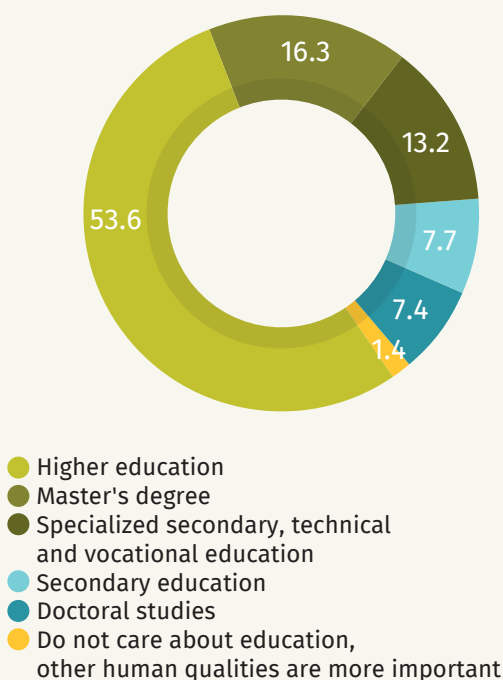

Fig. 4.6

Young people consider sufficient for successful life, %

According to the data of SRC "Youth"

Science" adopted on February 18, 2011 enlist social benefits provided to researchers, including the young researchers. The article 15 "Measures to encourage scientists, scholars of scientific organizations" of the Law permits to give awards and scholarships funded by the republican budget:

- in accordance with the Government of the Republic of Kazakhstan Decree №830 dated July 19, 2011 "About the Prizes for Science and the State Scientific Scholarships" 6 nominal prizes in the field of science, 75 public research fellowships, including 50 for talented young scientists who have contributed to the development of science and technology are awarded.

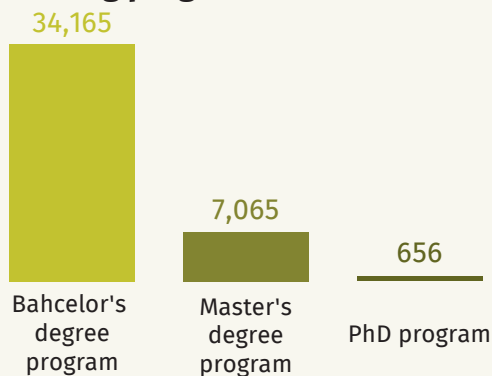
- in accordance with the Head of State instructions in 2015 the State Prize in Science and Technology named after al-Farabi will be awarded (seven prizes each 100 thousand USD).

The 2014-2018 Strategic Plan of the MES identified a number of indicators and measures aimed at supporting and motivating pupils, undergraduate, graduate and postgraduate students.

The Concept of the State Youth Policy of Kazakhstan until 2020 and "Kazakhstan 2020: The Way in the Future", approved by the Government of the Republic of Kazakhstan Decree №191 dated February 27, 2013, established regulatory framework to ensure and improve research component of the state youth policy; to carry out systemic youth policy research support, based on objective monitoring programs and diagnostics. For a comprehensive study of the young people status, as well as formation of an objective vision of social and cultural processes in April 2012 the Scientific-research Center "Youth" was established by the Order of the President of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev. The Center conducts basic and applied research about young

Fig. 4.8

The size of state order for academic staff training in 2014 by training programs

people, participates in the development of research projects and programs in the field of state youth policy.

In addition, within the framework of the Action Plan for implementation of the Youth Wing "Zhas Otan" (Party "Nur Otan") Strategy until 2020 (approved by the First Deputy Chairman of "Nur Otan" in December 2012) "Nur Otan" YW "Zhas Otan", central and local government bodies scheduled activities aimed to promote science among young people:

- create a pool of young and talented scientists, national scientific and engineering personnel, including Kazakhs who were educated abroad under the program "Bolashak" (2014-2015 years);
- assistance in creating a Young Scientists database (2018);
- assist with "Nazarbayev University" research experience promotion among young scientists (2014-2015 years);
- assist young scientists with internships, including in foreign research centers, to further practical application of knowledge (2014);
- facilitate the creative laboratories establishment at universities of the country for the science development (2017);
- create a launching pad for the practical application of young scientists' innovative projects to popularize the achievements of young scientists in the media (2015).

According to the Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan, 341 scientific organizations were registered in the country in 2013. The number of employees engaged in scientific research and development in 2011 composed 18 thousand, in 2012 - 20.4 thousand, in 2013 - 23.7 thousand. The share of scientists under the age of 25 years increased from 2,212 people in 2011 up to 2,818 people in 2013. The share of scientists from 25 to 34 years old increased from 4,275 people in 2011 to 5,770 people in 2013.

The youth of the country is becoming actively engaged in the new system of research training under which

the primary resource for formation of new researchers are the individuals who possess an academic Master's degree. Therefore, almost a three-fold increase in the State Order for 2013/2014 academic year - 7,065 (compared to 2,639 for 2009/2010 academic year) potentially increased the number of people who are eligible to conduct research activities professionally in the future.

The most popular academic degree among postgraduate students in Kazakhstan has become Doctor of Philosophy (PhD), who study predominantly at largest universities of the country and full-time.

According to the Committee of Science RK, in 2013, functioned 29 dissertation councils in 13 HEI, in 2014 in 24 HEI 52 dissertation councils. PhD study program was completed by 465 students, of those 217 were awarded the scientific PhD degree.

Since 2008, scientists have the opportunity to obtain professional training in leading universities and research centers of the UK, the USA, Canada, Australia, Germany, Ireland, Spain, Italy, France, the Czech Republic, the Netherlands, Norway, Poland, Russia, Switzerland, Sweden, Norway China, Malaysia, Singapore, Japan and South Korea.

Also it worth to note the increase in the state order for doctoral studies in 2013/2014 academic year - 656 scholarships (156 scholarships more than in 2012/2013 and 6.5 times more than in 2008/2009 academic year) (Fig. 4.8).

The positive factor demonstrating rejuvenation of scientific personnel in the Republic of Kazakhstan is evident through increase in the number of young scientists under the age of 29. Thus, while in 2013 year 27 persons obtained a PhD degree, during the first half of 2014 year 47 persons were awarded a PhD degree.

In the field of science and innovation the MES RK has strengthened the scientific component of master's and doctoral studies through integration of education and science. Special educational programs are offered by Kazakh National University named after al-Farabi, RI "Gylym Ordasy" in humanities and natural sciences, KazNTU named after K. Satpayev, RI "Parasat", KazNAU, RI of the Ministry of Agriculture, KATU named after S. Seifullina, RI "KazAgroInnovation". In the framework of the project the state funds PhD -100 scholarships, Master's - 350 scholarships.

Starting from September 2014 for the first time on the basis of "Gylym Ordasy" (Academy of Science) started training Masters and PhD researchers by the RI of Science Committee of the MES RK in partnership with the Kazakh National University named after al-Farabi.

According to the Committee of Science of the MES RK, young scientists and doctoral students take part in research projects implementation, the projects with obligatory participation of young scientists under 35 years at the rate of 30% of project payroll. The project cost estimates account for internships and professional development of young researchers (12 to 20% of the budget). International scientific programs with the participation of scientists from Kazakhstan

Fig. 4.9

Main forms of social partnership in the development of education and science

JSC "Samruk Energy":

- collaboration with the MES RK on the development of National Classification System, professional standards, academic curricula and education programs
- implementation of "Youth Internship" program
- internships for young specialists
- contests promoting professional skills, innovations and inventions among young specialists

NAC JSC "Kazatomprom":

- financing the education of students on relevant specialties
- summer school for young workers and students; annual training of the best students and teachers of schools from uranium mining settlements at Nazarbayev Intellectual Schools
- contest of innovative and research projects among young specialists followed by realization of the best projects

JSC "KEGOC" "NDC SO":

- development of competencies and career guidance among school pupil
- improving education curricula and assistance in developing student projects
- professional assistance and social support for young specialists

NC JSC "Kazakhstan Temir Zholy":

- educational grants for the "Magistral" program, personal scholarships of the president of KTZh
- cooperation with relevant educational institutions
- involvement of young workers into innovative training on "Project-Management" program

NC JSC "KazMunayGas":

- cooperation with Youth Committee of "Kazenergy" Association at Kazakh National Technical University named after K. Satpayev
- launch of degree program MBA in Oil and Gas

JSC "KEGOC":

- cooperation with universities and institutions of TVE in RK and neighboring and far abroad countries on introduction of dual education system

JSC "Kazpost":

- social partnership in the framework of developing dual education system
- "Innovative ideas" contest among young postal workers

JSC "Kazakhtelecom":

- the pilot project "Pooling of ideas" with involvement of young specialists

are supported, for example, currently implemented partnership program "Newton - al-Farabi", aimed at supporting projects of young scientists from Kazakhstan.

Scientific personnel training is a part of an international scholarship program "Bolashak", scholars study on Master's degree programs (1-2 years), PhD (3-4 years), professional training (up to 12 months). Over the years of program implementation 1,020 researchers obtained education, including: Master's degree program - 116 people; internship program - 904 people and 77 PhD students. Today 728 academic staff are studying abroad at educational institutions and research institutes (Master's program - 478 people, internships - 250 people). 75 people study on PhD degree program.

Forecast of the scientific staff demand in 2015 showed that scientific organizations of the Committee of Science MES RK have demand for 133 and universities of the country for 888 PhD degree holders. At the same time, the Research Institutes would like to send more than 30 employees for training within the framework of "Bolashak" scholarship. The most popular specialties are: "Biology", "Microbiology", "Biotechnology", "World Economy", "Mathematical and Computer Modeling", "Information Systems", "Computer Science", "Plant Protection and Quarantine", "Archaeology and Ethnology", "Politics", "Sociology", etc.

Sociological surveys show that more than half of young respondents aged 14-18 (65.9%) as well as aged 18-23 (56.5%) are involved with research (participate in project development, have their articles published in scientific journals, produce reports at scientific conferences and forums, take part in research projects). Over half of young people in Kazakhstan aged 14-18 (62.2%) as well as aged 19-23 (51.5%) support the view that "science enables the society to progress, changes people's lives for the better, finds the answers to open questions". All that is evidence of great interest of young people in research and scientific activities.

Noticeable event in the modernization of education and scientific cluster of the country is social partnership of state bodies, educational institutions and business. Social responsibility of business is reflected in support of youth education and research activities, it is realized at the stages of technical and vocational secondary education, higher and postgraduate education (Fig. 4.9).

Improvement of the education quality and the pace of Kazakhstan science development, including active engagement of youth, depend upon the complex of factors conditional upon financial support from the government and socially responsible business, a well-developed and integrated education and science system, keeping up with modern global trends of society development.

Relatively high coverage of young people of appropriate age with secondary education system.

There is imbalance in the accessibility of quality secondary, TVET and tertiary levels of education

depending on territorial aspect (urban/rural).

The annual increase in the state order for technical specialties confirms the government interest in training skilled specialists for accelerated industrial and innovative development.

Sociological surveys revealed that young people in Kazakhstan express desire in obtaining high quality and accessible English language training.

Research staff training received particular prominence, the state order for postgraduate students at national universities is increasing, within the framework of graduate and doctoral programs, the number of educational scholarships under the "Bolashak" program has expanded. Inclusion of school youth in research is implemented on the systemic basis starting from lower secondary education levels.

A progressive development of social partnership between state, education & science system and business shall be noted.

The overall level of satisfaction among young people with the quality of education remains relatively high at 54.3%.

According to the Youth Wellbeing Index (based on the data of the National Online Consultations), the "Education" domain for Kazakhstan has the highest value and the score for the domain ranks among the world's top ten countries with comparable per capita income.

LIST OF REFERENCES:

1. Статистический ежегодник «Казakhstan в 2013 году». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: stat.gov.kz/
2. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан А.Култуманова, Г. Кусиденова, Б.Кабатова и др. – Астана:НЦОСО, 2014 - С. 89.
3. Там же.
4. Стратегический план Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2014-2018 гг.// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: adilet.zan.kz/rus/docs
5. О качестве и перспективах подготовки кадров в системе технического и профессионального высшего образования для отраслей экономики. //Справка МОН РК к парламентским слушаниям, Астана, 2014.
6. Карта академической мобильности Юнеско // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: education-events.ru/2014/05/16/
7. Инклюзивное образование в Казахстане // [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://egov.kz/wps/portal.
8. Новый Казахстан в новом мире. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. 28 февраля 2007 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: akorda.kz.ru.page/
9. Национальный доклад «Молодежь Казахстана -2013»//Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова и др. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2013

CHAPTER 5

SOCIAL AND ECONOMIC STATUS OF YOUTH

5.1. YOUTH AND THE LABOR MARKET

Youth employment plays a decisive role in the socio-economic development of the country. Besides such an important feature as the successful integration of young people in society, it solves a wide range of tasks, including achievement of social reproduction, increased productivity, strengthening of young people competitiveness on the labor market.

Analysis of the youth employment structure by economic activity in comparison to 2010 (Fig. 5.1) allows to make several observations.

Comparative information, presented in the table, show a significant decrease in the number of people employed in agriculture, fisheries and forestry. This trend is caused by a decrease in the rate of agriculture, fisheries and forestry development and population outflow due to increased urbanization processes.

The number of employed young people in the manufacturing industry fell by 6 thousand despite the opening of a significant number of manufacturing

companies over the past two years. Firstly, the statistics apparently show that opened enterprises in this sector are not attractive for young people; secondly, the number of job losses on the enterprises is greater than the number of created positions; thirdly, working conditions, career opportunities and salaries do not meet the needs of the youth.

A slight decrease (1.3 thousand people) is observed in the sector of mining industry and quarrying, which may indicate the stability and presence of the demand for mined materials.

There was an increase in the construction, information and communications spheres, insurance and financial services. The accommodation and nutrition services employment saw twofold increase. More than 360 thousand people are engaged in repair services, wholesale and retail trade.

Thus, the analysis of the young people's status on labor market gives an evidence of relatively positive quantitative indicators.

However, there are significant issues with the quality

Fig. 5.1

Youth employment throughout RK (aged 15-28 years) by economic activity (thousands)

Name of branches:	2010	2nd quarter of 2014
Agriculture, forestry and fisheries	718.6	562.9
Industry	209.6	211.0
Mining and quarrying	47.9	46.6
Manufacturing industry	126.5	120.5
Electric power supply, gas and steam supply, air conditioning	22.4	32.2
Water supply, sewage system, control over waste collection and distribution	12.8	11.8
Construction	169.8	185.9
Wholesale and retail trade, repair of motor vehicles and motorcycles	360.2	363.7
Transportation and warehousing	115.8	139.2
Services for accommodation and nutrition	28.8	57.6
Information and communication	30.1	43.8
Finance and insurance	33.5	53.7
Real estate transactions	39.4	31.3
Professional, scientific and technical activities	41.9	56.2
Activities in the field of administrative and support services	37.6	51.7
Public administration and defense, compulsory social security	94.7	114.5
Education	173.4	195.2
Health and social services	61.5	90.1
Arts, entertainment and recreation	25.2	36.7
Provision of other services	34.8	60.5
Activities of households who employ domestic workers and produce goods and services for personal consumption	5.6	1.7
Activities of extraterritorial organizations and bodies	0.2	-

Source: Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan

Fig. 5.2**Key indicators of youth labor market**

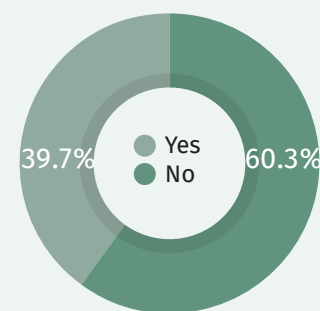
Source: Statistics Committee of the Ministry of National Economy RK

parameters of youth labor market and competitiveness: many young people including those with higher and secondary vocational education are self-employed in sectors that employ unskilled labor, such as agriculture or trade.

According to the Statistics Committee results for the 2nd quarter of 2014, the main indicators of the youth labor market did not see significant changes in comparison with the same period of 2013 (Fig. 5.2).

However, according to the results of sociological research, 60.3% of respondents aged 14 to 29 years were not employed or employed part-time (Fig. 5.3).

The respondents who answered "No" (60.3%), include economically inactive population that composed 1,556 thousand people (Fig. 5.2). They are, primarily, students of various forms of education. According to the Statistics Committee data, the number of 15-28 years old people who are economically inactive due to "studies (full-time)" in the Republic of Kazakhstan at the end of 2013

Fig. 5.3**Young people work, %**

According to the data of SRC "Youth"

year was 1,380.4 thousand people. Secondly, the factors specific to individual sexes have an impact on the youth labor market: for men - service in the armed forces, for women - the birth of children. Thirdly, factors associated with not complete data on employment of households (primarily private farms). In addition, migration is high among young people.

An important issue to date, despite some downward trend, remains relatively high proportion of self-employed people aged 15-28 years, which constitutes about 30% of the total employed population, while this ratio is 2-3 times lower in developed countries [1]. According to the Statistics Committee data, about 70% of the total number of self-employed youth accounted for are rural residents. The largest share of self-employed rural youth is self-occupied youth (469.8 thousand people or 91% in 2013). As a rule, rural youth are employed in agriculture, forestry and fisheries, as well as in retail and have low and unstable incomes.

Analysis of the qualitative composition of the self-employed rural youth suggests that a substantial part of them perform low-skilled labor, while in developed countries the corresponding figures feature a significant share of skilled labor. The state is attempting to revive and reform the agriculture within the framework of the rural support year, the program of agro-industrial complex development "Agribusiness - 2020" allocating significant assignments from the state budget. Achieving the overwhelming majority of the declared objectives of agricultural development would greatly contribute to the long-term stabilization of youth employment and the labor market in general.

In 2014, the world has witnessed a growth in the number of unemployed young people by 4.1 million compared to 2007, the corresponding figure composed 73.6 million people. Experts predict that this figure will continue to grow up to 2018 year. Much of the unemployed young people traditionally live in the states of Africa and Middle East. While one of the characteristic

Fig. 5.4

Level of general and youth unemployment in the Republic of Kazakhstan (%)

features of the global economic crisis, which started in 2008, was an increase in the number of unemployed young population in developed countries.

The level of youth unemployment in the advanced economies in 2013 was 18.2%. In some states of seemingly invariably prosperous Europe, such as Greece or Spain, the youth unemployment rate exceeded 50% [2].

In terms of youth employment, youth unemployment and the Gini coefficient (cross-country context) the labor market in Kazakhstan demonstrates stable situation [3].

Overall, throughout the country there is a gradual decrease in the level of general and youth unemployment. As of the 2nd quarter of 2014, youth unemployment rate composed 4.6%.

However, the problematic issue is the employment of young people in the first year after their graduation, which affects the unemployment rate among young people.

Over the 2011-2014 years, 21 thousand college graduates and 35 thousand university graduates remain unemployed (Fig. 5.5). In connection with this, the improvement of monitoring the labor market methods and improving the quality of training continue to be issues of major concern.

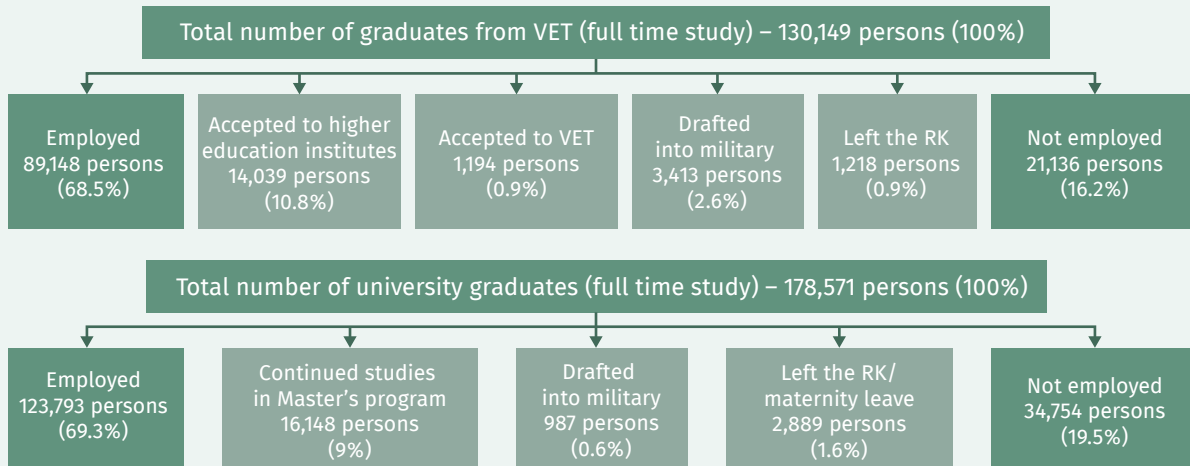
Every year in Kazakhstan over 300 thousand people graduate from universities and colleges. 79% of them get employment within their specialty in the first year after graduation.

Every year, on average, 92 thousand school graduates and colleges/universities dropouts are left without qualifications and this situation can lead to an increase in unemployment rate and youth crime [4].

Regionally, a large number of young residents of Almaty city (15,843) South Kazakhstan (12,256) and Karaganda (8,280) regions annually remain without qualifications (Fig. 5.6). The growth of the religious

Fig. 5.5

Employment of young people in the first year after their graduation from colleges/universities

Source: Ministry of Education and Science RK

activity of the population and increase in the number of unemployed young people in the southern regions, pose a risk of their involvement in non-conventional religious organizations advocating extremist ideology.

To lower the unemployment rate, it is necessary to carry out further systematic monitoring of graduates employment through public bodies, the development and implementation of dual education system and training of personnel that meets the labor market needs.

As Forbes.kz noted, the research service company Headhunter analyzed the vacancies on the Kazakhstan labor market in the 3rd quarter of 2014 and identified the most popular professions for the period (Fig. 5.7).

Fig. 5.6

The main youth labor market indicators by regions

1,453	3,666	10,724	15,843
Almaty city			
2,164	3,080	7,012	12,256
South Kazakhstan region			
1,410	3,314	3,476	8,200
Karaganda region			
2,428	3,493	376	6,297
East Kazakhstan region			
1,112	2,471	2,221	5,804
Zhambyl region			
2,121	2,579	524	5,224
Almaty region			
1,455	2,128	1,577	5,160
Kostanay region			
1,998	1,824	1,008	4,830
Aktobe region			
400	1,796	2,636	4,832
Astana city			
1,103	1,840	1,160	4,103
West Kazakhstan region			
1,269	1,120	1,592	3,981
Kyzylorda region			
1,967	753	792	3,512
Atyrau region			
579	1,990	724	3,293
Pavlodar region			
605	1,535	944	3,084
Akmola region			
1,075	1,067	452	2,594
Mangystau region			
510	1,445	394	2,349
North Kazakhstan region			

- School graduates
- VET dropouts
- University dropouts

Source: Ministry of Education and Science RK

Fig. 5.7

Structure of the vacancies in the professional spheres in Kazakhstan, the top 10 (% of the total jobs)

- 3rd quarter of 2013
- 3rd quarter of 2014

Source: Forbes.kz

Today, the “sales manager” position is in high demand at the labor market, which means that trade industry is growing, as well as there is high turnover rate. Many graduates of numerous universities and colleges cannot find employment in their fields and obtain employment in this sector at the initial stage of their career.

Currently, the MES RK is developing new mechanisms for identifying employment of graduates to study trends on the labor market with subsequent correction of education policy.

5.2 YOUTH ENTREPRENEURSHIP

Youth entrepreneurship is one of the priority directions of small and medium-sized enterprises (hereinafter - SME) development in Kazakhstan. Today, there are many programs to support youth entrepreneurship. The project "Business Adviser" which was developed within the program "Business Roadmap - 2020" supports young entrepreneurs. This project is a tool for non-financial support of startup entrepreneurs. Entrepreneurship Development Fund "Damu" has such programs as "Damu-Komek", "Entrepreneurship Support Center" and

"Financing program of leasing transactions of SMEs".

Along with these programs, we should note the Development Bank of Kazakhstan, the National Agency for Technological Development that supports the creation of technology parks and business incubators, "KazAgroFinance", the Fund of Financial Support for Agriculture, the National Agency for Export and Investment "Kaznex Invest", Kazakhstan Industry Development Institute as effective tools to support youth entrepreneurship.

Among the international programs we can emphasize the European Bank for Reconstruction and Development, as well as "SES" the Senior Experts Services from Germany, the Program of Special American Business Internship Training in the US "SABIT".

However, the provided assistance is fragmented and inefficient, there is a high proportion of non-performing SMEs, low productivity of small businesses and individual entrepreneurs. Still there is a small share of the regional SME sector in total employment.

Nevertheless, despite the existing problems, data of sociological studies show the increasing role of the entrepreneurship among youth (Fig. 5.8).

To attract the self-employed people in SMEs is one of the main goals of the National Chamber of Entrepreneurs. In order to do this, it plans to open the entrepreneurship schools in all regions, in the regional

centers and villages of the country, which could attract people who want to set up their own business, but do not know how to start [5].

At the initiative of National Management Holding "Baiterek" and Entrepreneurship Development Fund "Damu", entrepreneurs' service centers are established at the local levels. All state assistance programs for entrepreneurs will be coordinated via the centers, which will help to attract youth in entrepreneurship, which is primarily constrained by the lack of information, investment education and skills.

In the Address to the people of Kazakhstan "Nurly Zhol – The Path to the Future", the President, N.A. Nazarbayev, said: "We need to continue to support small and medium businesses and business activities. We should continue our work to develop small and medium businesses as a driver of economic growth and increase their share up to 50 per cent of GDP by 2050. Therefore, we need to use loan services for small and medium businesses more effectively provided by the Asian Development Bank, European Bank for Reconstruction and Development, and the World Bank for the total amount of 155 billion tenge in 2015-2017" [6].

The Head of the State allocated 100 billion tenge aimed at supporting and providing loans to SMEs and large businesses. An upgrading of financial and economic mechanisms of loan services is aimed at the development of youth entrepreneurship.

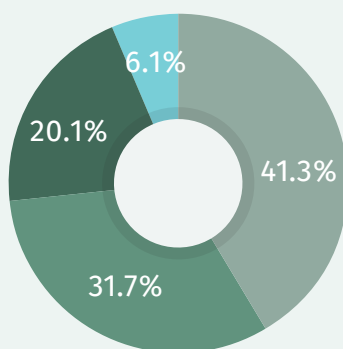
In 2011, the Association of Young Entrepreneurs of Kazakhstan (hereinafter - the Association) was established to coordinate the activities of young entrepreneurs, as well as to represent and protect their interests, contributing fully to the creation of favorable conditions for the development of their activities. The Association conducts an ongoing consultations for young entrepreneurs. Since the beginning of 2014 about 120 young entrepreneurs appealed to the association for consultations.

Regular work to identify the various problems that are hindering the development of youth entrepreneurship, as well as the organization of free workshops, training sessions and debates for young entrepreneurs are underway. The Association is implementing the "Shabyt" project, which aims to translate into Kazakh language the famous business books in order to motivate young people to become entrepreneurs.

Particular attention by association is devoted to youth intending to become entrepreneurs. Thus, in 2014 alone 25 business meetings with young entrepreneurs and youth of Kazakhstan were organized which were attended by foreign experts.

Fig. 5.8

Young people's attitude towards engagement with entrepreneurship activity, %

- I would like to set up my own business, but I do not have enough money for it
- I would like to set up my own business, but I do not know how to do it
- I do not have appropriate skills for doing business
- Cannot say

According to the data of SRC "Youth", the diagram does not display values less than 1%

5.3 SOCIAL SUPPORT OF YOUTH

The government is taking significant measures to provide social support for young people.

In 2013, "Employment Program - 2020" was included into the "Employment Roadmap - 2020" program. The goal of the Roadmap is to improve the welfare of the population

by 2020 via ensuring stable and productive employment and reduction of unemployment. The program is aimed at improving the employment prospects and productivity of individuals who are unemployed or engaged in low-productive work and informal self-employment or living in poverty, so many of them are dependent on social assistance. About 80 percent of the unemployed, self-employed who are living in poverty are people from rural areas and most of them are young people.

According to the official data of the Ministry of Healthcare and Social Development of the Republic of Kazakhstan, in 2013, more than 250 thousand people found job under the "Employment Roadmap - 2020" program. During the first three months of 2014, more than 20 thousand people have signed social contracts, precondition for participation in this program, of which 72% were unemployed (mainly, they were registered at the local employment office, but some were not registered), 246 thousand people were trained and 1,065 people were employed after completing the courses.

The local employment offices are the body, which is responsible for the implementation of the "Employment Roadmap - 2020" program at the local level. They select people from the local pool of self-employed, unemployed and socially vulnerable people, who are interested in participating in the program, assess their situation and then, sign a social contract with those who were pre-screened for the program.

Main characteristics of young people registered as job seekers are shown on Fig. 5.9. The number of young women referring to local employment offices is two times higher than men. City residents prevail as job seekers. The largest age group of young jobseekers is 20-24 years, followed by the 25-28 years old youth. Youth that possess technical and vocational education is the most represented and compose about 50% of the total number of registered unemployed youth.

There is a high proportion of jobseekers, who have vocational and higher education (together their proportion accounts for 70%) among the registered unemployed youth, which is unusual, since the youth unemployment rate is low compared with other age groups. Even among registered job seekers of all ages, the difference in qualifications is important, because people with vocational secondary education and higher education compose 50% of the total number of registered unemployed youth. More than half of jobseekers are registered for more than a year, which indicates major obstacles in finding work.

Vocational training and retraining are offered primarily to applicants who do not have professional qualifications. The proportion of applicants, who receive vocational training, significantly decreased from 11.5% in 2010 to 4.2% in 2013.

Social jobs are a form of temporary employment offering subsidized wages, designed exclusively for the target groups among registered job seekers who have encountered some difficulties in finding job.

Share of employed job seekers is traditionally very low, in 2013 it composed 2.4%, given the fact that only

0.5% of job seekers aged 16-28 years were provided with social jobs.

Youth internships are offered for young unemployed graduates of vocational schools and universities that do not have work experience. Companies do not pay wages to interns as they work under the supervision of experienced colleagues and the program pays the interns a stipend of 18 MCI, which was 31,736 tenge (or about 174 US dollars) in 2014.

In the first half of 2014, 8,275 people completed the internships under the program "Employment Roadmap - 2020", of those 5,052 found jobs. For comparison: in 2013, 23,523 people completed the training under this program and 6,409 of them were employed. This may be related to decrease in the funding of youth Internship program. In 2013, 2,979.0 million tenge was allocated to the program, while in 2014 this amount composed 2,326.0 million tenge, which is 653 million less than in the previous year.

Public works and infrastructure projects have always been the most widely used programs for providing employment in Kazakhstan. In 2013, about 100 thousand people or 30% of those who sought the help from employment institutions, participated in this scheme, of which 32% were young people (their share of registered unemployed youth constituted 21%). These programs are obviously not attractive for young people.

Subsidized relocation to regions with higher economic potential has already started within the framework of "Employment Roadmap" anti-crisis program in 2009-2010 and it is an important part of the "Employment Roadmap - 2020" program. In a country with a vast territory, scattered population and the vast differences in the economic levels of regions, such as Kazakhstan, the policy of organized relocation is very important and requires further strengthening as only a limited number of families used this option.

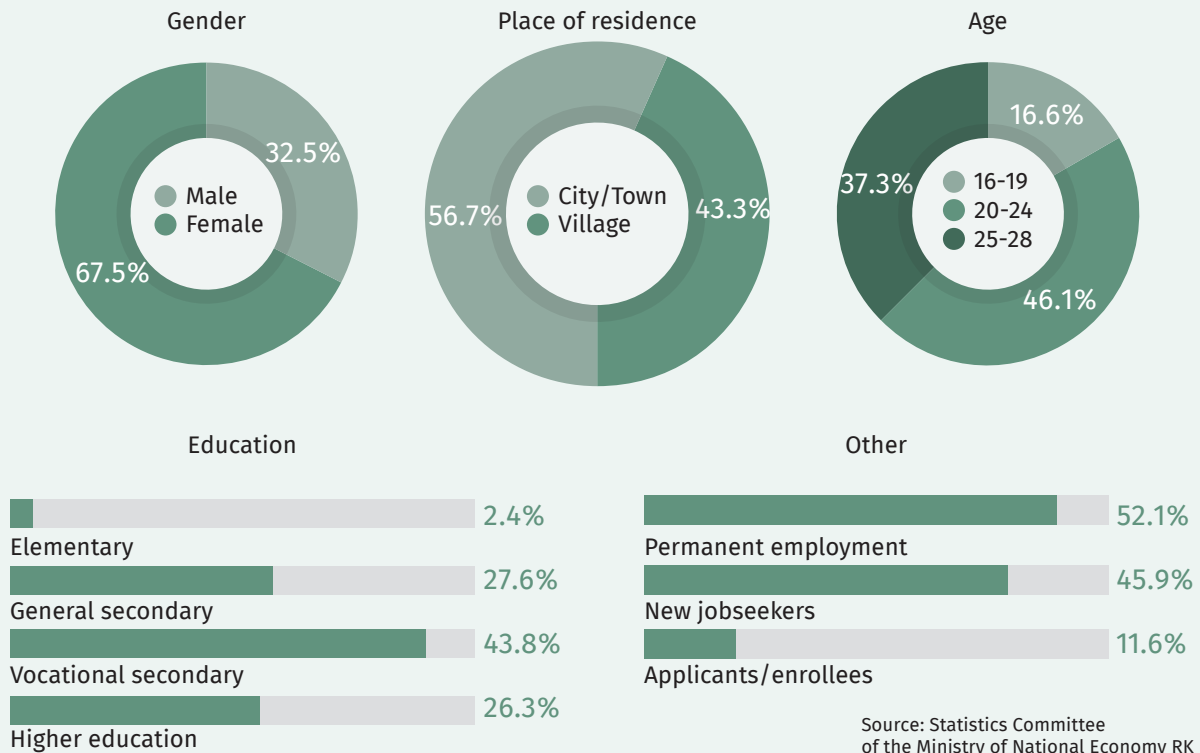
Support for the development of small enterprises currently available mainly for unemployed, self-employed persons with low income that live in rural areas where "Employment Roadmap - 2020" does not have an appropriate number of jobs. Unlike previous support programs, more comprehensive approach was undertaken with the aim to overcome existing barriers with the purpose of conducting and expanding businesses, including not only the provision of microloans worth 3 million tenge (about 16,700 US dollars) and in the designated towns maximum 5 million tenge (about 27,800 US dollars) for 5 years, but also free business training combined with income support, an assistance in preparing a business plan, marketing, legal and accounting advice.

Nevertheless, these measures may not be sufficient to run a profitable business.

A special project "With diploma to the village!" was launched in 2009, which is used to guide the graduates of secondary and vocational education that specialize in healthcare, social protection, education, culture,

Fig. 5.9

Distribution of registered unemployed youth as of January 1, 2014

sport and veterinary with or without working experience in the field, to the countryside where there is lack of specialists. The project provides a one-time subsidy plus subsidized housing loan and compensation in the form of higher rate of wage. As of early 2014, the number of participants in the project "With diploma to the village!" composed 12,031 people.

Another project, "Zhasyl el", provides seasonal employment for young people as they plant trees, conduct laying and maintenance of parks and other green spaces, also they take a part in environmental projects.

Ministry of Healthcare and Social Development maintains an information portal "Work", which contains information about the available job vacancies and advice on how to write a resume or cover letter and how to prepare for an interview with the employer. Some vacancies in some regions are also available on the web portal "Electronic youth labor exchange".

Measures promoting youth employment and supporting entrepreneurship create positive expectations among the youth. Thus, the online consultations reveal that 65.72% of young people believe that their life will be better than the life of their parents.

Analysis of youth of Kazakhstan situation on the labor market permits several conclusions.

The situation of youth labor market is characterized by relatively positive quantitative indicators, however, many young people are self-employed in sectors that employ unskilled labor, such as agriculture or trade.

Key indicators of youth labor market have not undergone significant changes in comparison with previous years.

There is a high level of education attainment among youth of Kazakhstan, which continues to rise.

Young people are more likely to become self-employed than adults. In urban areas, their share in youth employment is 20%, in rural areas it is almost 50%.

About 60% of self-employed young people work in agriculture, and more than 20% are in retail - in two sectors that employ unskilled labor.

A quarter of the working population in Kazakhstan is informally employed; 40% of them are hired workers and 60% are self-employed. Self-employment is much more common among the young people.

In addition, the present state of youth labor market is characterized by the following features:

the predominance of inefficient employment; the gap between demand and supply for skilled labor; not sufficiently flexible response to changes in labor demand by the system of vocational education; the presence of spontaneous migration of young people within the country; a weak development of the housing market accessibility, which prevents the movement and deployment of economically active population.

LIST OF REFERENCES:

1. Тулембаева А.Н., Калиева С.А. Проблемы занятости населения Республики Казахстан в условиях социальной модернизации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.iab.kz/.../tulembaeva%20a%20n%20i%20kalieva%20s%20a
2. Global employment trend -2014. Режим доступ: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_233953.pdf
3. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». С. 128-129
4. Трудоустройство выпускников и занятость молодежи. - Министерство образования и науки РК. Астана, 10 ноября 2014.
5. Доля МСБ в ВВП Казахстана в последние годы не изменилась. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.palata.kz/>
6. Послание Главы государства Н.А.Назарбаева от 11 ноября 2014 года «Нұрлы жол - путь в будущее». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.akorda.kz/ru/page/page_218338_poslanie-glavy-gosudarstva-narodu-kazakhstana

CHAPTER 6

CRIME AMONG YOUTH

6.1. GENERAL CHARACTERISTIC OF OFFENCES IN THE YOUTH ENVIRONMENT

Our government is building a social policy on the basis of a safety concept that assumes an extensive network of various departmental agencies, which provide social, legal, psychological, medical and educational assistance to children and families at risk. The juvenile courts that protect the rights, freedoms and legitimate interests of minors and limit punitive measures against them are functioning. A lot of effort is being made on perfecting the justice system reform for children that is aimed at creation of a comprehensive child-friendly legal system in line with international standards.

Youth crime is caused by a myriad of factors that have socio-economic, socio-psychological and educational contexts. Youth socialization defects mainly determine criminalization of young people.

Analysis of youth crime involves taking into consideration age categories. In the criminal statistics there is a separation of young people into age brackets: young people from 14 to 18 years old are considered as "adolescents" or "minors" and from 18 to 24 as "youth" and from 25 to 29 as "young adults".

An analysis of statistics provided by the Committee on Legal Statistics and Special Records of the General Prosecutor of the Republic of Kazakhstan (hereinafter - the Committee) on the state of crime for 6 months of 2014, revealed a 5.4% decrease in crime rate (from 177,896 to 168,132 cases) for the entire country compared with the same period in 2013. There is also a decrease in the number of criminal offenders from 48,833 to 47,589 people. The decreasing crime trend is also applicable to minors. Their share (share of those who are 14-18 years out of all young people who have committed crimes) in the first half of this year was 4.4% or 2,108 persons, which is 23% less than in the previous period (2,736 for 6 months of 2013).

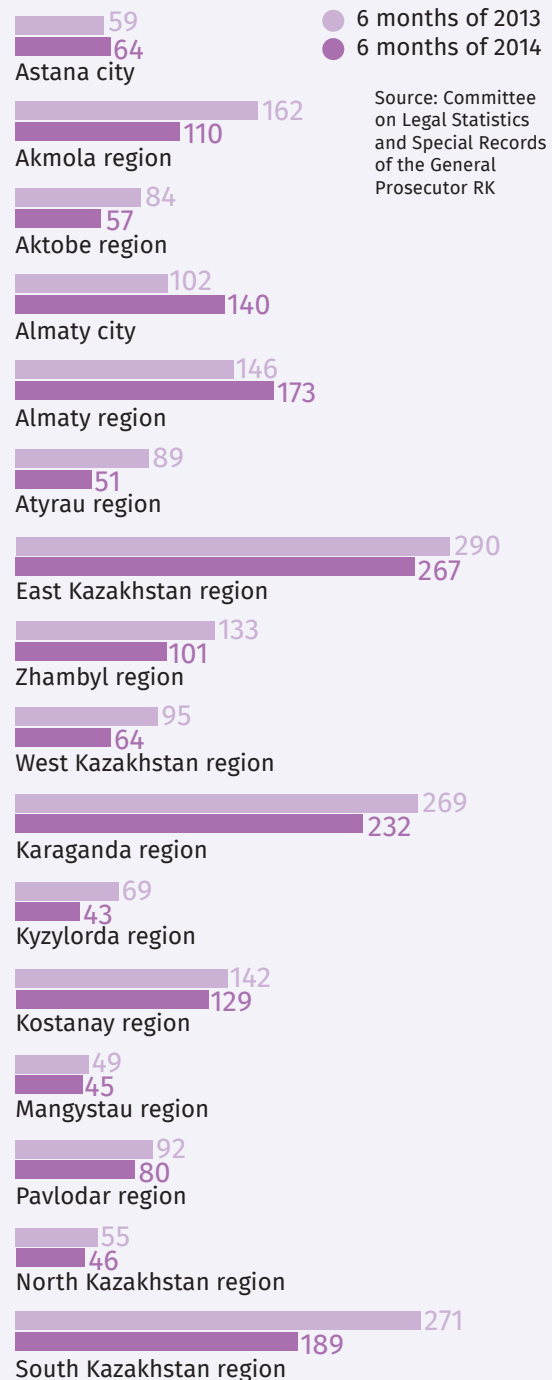
The decrease in juvenile crime is clearly seen when analysing the data by regions (Fig. 6.1). In comparison with the same period of last year, over the 6 months of this year the number of offenses committed by young people increased only in the Almaty region, as well as in the cities of Almaty and Astana. Meanwhile, the proportion of such crimes is still high in Karaganda (5.2%), East Kazakhstan (4.3%) and South Kazakhstan (4.1%) oblasts.

Quantitative analysis of young people's age who committed crimes in the first half of 2014 year revealed that many offenders were the representatives of the older age group (between ages 18-20 – 5,597 people (20.5%) and between ages 21-29 – 20,274 people (74.4%)). While young people aged 14 - 15 and 16-17, 412 (1.5% of the total) and 1,695 (6.2% of the total) offenders were registered, respectively.

According to the Committee, in 2013 and in current year the general structure of crimes did not change significantly. The main segment - crimes against a person - about 8% (murder, rape), public safety and

Fig. 6.1

Information on the registration of crimes committed by minors

order - around 17% (hooliganism) and against property - more than 65% (theft, robbery).

With regard to the gravity of crime, the largest proportion of committed crimes falls in the category

of medium gravity - about 65-66%. Serious and very serious crimes are committed mostly by 21-29 year old young people, so only 990 out of 3,190 criminal acts were committed by 18-20 year old in the first half of the current year.

Youth organized crime groups are reality, in particular 49 people in 2013 and 9 people in the first half of this year were charged under the article 235 of the Criminal Code "Creation and leadership of an organized group in order to commit a crime".

During the 6 months of the current year 3,079 crimes, which were committed by the people with previous criminal record, were registered. The bulk of the relapses are among the people aged between 21 and 29 - 3,564, between 18 and 20 - 745, between 14 and 17 - 173. The most disadvantaged in this category are Kostanay (17%), East Kazakhstan (10.6%), Pavlodar (12.6%) regions.

The crime issue is the most acute among unemployed youth. According to the Committee, in 2013 the number of unemployed who have committed crimes between ages 18 and 29 was 41,682, which was 2.5% more than in 2012 (40,607). In the first half of this year more than half of offenders between ages 14 and 29 (18,450 out of 27,229) were unemployed.

Most of the unemployed offenders during the 6 months of the current year were between 21 and 29 years old (14,556); by regions - East Kazakhstan (2,362), Karaganda (1,864) oblasts, Almaty city (2,284).

The number of minors convicted of administrative offences is decreasing, in particular 16.1 thousand in 2013 (compared to 18 thousand in 2012) or 0.5% of the total 3.2 million (2.6 mln.) recorded administrative offenses (dynamics constituted -10.6%).

Analysis of 6 months of this year shows that this trend is continuing. So, during the period in total 1.3 million administrative offences were recorded, including 5.4 thousand or 0.4% committed by juveniles, which is 37.1% less than during 6 months in 2013.

The structure of the offenses in 2013 and in the first half of 2014 is about the same. The largest share (about 63%) were offenses against the public order and morals, which include the breach of peace - 10-12%, drinking alcohol or appearance in public drunk - 5-6%, a violation of the ban on smoking in certain public places - 27-31%.

Petty theft of someone's property remains one of the common offenses against property. Compared to the same period of the previous year, the increase was 1.5 times (from 18 to 31 cases) and in the current year (6 months of the current year) more than two-fold (from 12 to 28 cases). The number of the "hooliganism committed by juveniles" offenses also increased. In 2013 the number of offenses classified under this article grew 1.5 times and reached - 741 (in 2012 it was 413), during 6 months of 2013 - 450 cases, whereas in 2014 - 543 cases.

In terms of regions in the current year, the highest rates of administrative offenses were committed by juveniles in Astana and Almaty cities and East Kazakhstan region.

Infringement of security and livelihood of minors is a serious issue for the entire society. Thus, according to the analysis of the Committee statistical data, 3,908

crimes against minors were registered in the first half of this year. This is 3% less than over the same period of the last year (5,077 cases), the number of violent offenses also declined by 26.1% (from 1,838 to 1,358) (Fig. 6.2).

Most of the crimes are committed against property 59% or 2,306 cases (63.9% or 3,245 during the 6 months of 2013), person - 20.7% or 808 cases (16.3% or 826), and public safety and public order - 10.9% or 428 cases (12.2% or 617). In other words, children are more likely to become victims of theft, robbery, hooliganism, sexual intercourse or other sexual activities, fraud.

In terms of regions, each ninth crime against a juvenile was registered in Almaty city (448) and Karaganda region (431), every thirteenth in the South Kazakhstan region. In particular, in Almaty city every second and in the Karaganda region every third minor victim encountered theft, most of the time a cell phone was stolen (Fig. 6.3).

In opposite the children of South Kazakhstan region are more exposed to hooliganism (49 offenses of 308 registered), robbery (43), sexual offences (31). In this case, more than 60% of victims aged between 14-15.

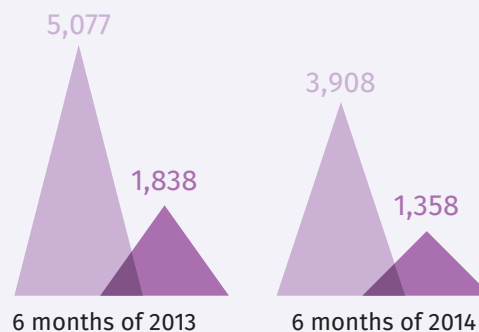
As a result of joint medical institutions and internal affairs bodies review more than 360 cases of underage pregnancy registration were revealed (Karaganda - 99 Kostanay - 51, Almaty - 50, Astana city - 33, Almaty city - 29, Aktobe - 1, Zhambyl - 22, North Kazakhstan - 17, Kyzylorda - 16, West Kazakhstan - 18, Mangystau - 11, Pavlodar - 4, East Kazakhstan - 17). The cases of sexual intercourse with underage young people are crimes from the legal perspective.

The problem of children abduction is acute. So, in Kazakhstan during 6 months of the current year 11 crimes (13 - in 2013) were registered under the article 133 "Trafficking of minors" of the Criminal Code. Of the 20 investigated criminal cases 40% (8) were pending review by the court, 25% (5) were suspended because of the failure to identify a person of interest. The above

Fig. 6.2

Dynamics of crimes committed against minors

- Crimes committed against minors
- Violent offences (out of total)

Source: Committee on Legal Statistics and Special Records of the General Prosecutor RK

statistics show extremely dangerous phenomena in society that are harmful to health, psychology and moral character of young generation.

Meanwhile, there is a decrease in the number of missing and wanted minors. According to the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan, 72 persons were missing at the beginning of 2014, which is 13.3% less than at the beginning of previous year (83). The number of wanted - 292 persons, which is also 31% less than for the same period of last year (423). Percentage of found individuals, who were wanted, in the first half of this year was 92.1% (91.7% during 6 months of 2013).

Death resulting from traffic accidents is a pressing social issue. According to the statistics of the Committee, during the 6 months of this year a number of the road

traffic accidents grew (hereinafter - RTA) by 1.7% (from 8,462 to 8,608), which were recorded compared to the same period last year. Meanwhile, 6,347 of the total RTA victims are children and young people aged from 14 to 29 years (53.2%).

Almaty city accounts for the greatest number of the reported road accidents 2,425 (2013 - 6 months of 2013); 16.3% in the South Kazakhstan - 1,408 (1,442); 9.2% in Almaty region - 799 (695); 6.7% in East Kazakhstan - 580 (617); 6.3% in Zhambyl - 549 (690) regions. It is worth to note the absence of the legal culture, respect for other drivers and pedestrians among most of road users. The main causes of accidents caused by drivers are speeding, violation of rules regulating pedestrian crossings, driving on oncoming traffic line, as well as violation of rules by pedestrians due to jaywalking.

A more positive trend is a decline of drug use offenses in the country. According to the statistics of the Committee, in the first half of 2014 the law enforcement agencies reported a total of 1,987 criminal offenses under this category, versus 2,155 – during the same period in 2013, or 7.8% less. In addition, health service providers report decreasing number of drug users (registered). Thus, in the analyzed period, their number decreased by 8.3% (from 40,364 to 37,003 people).

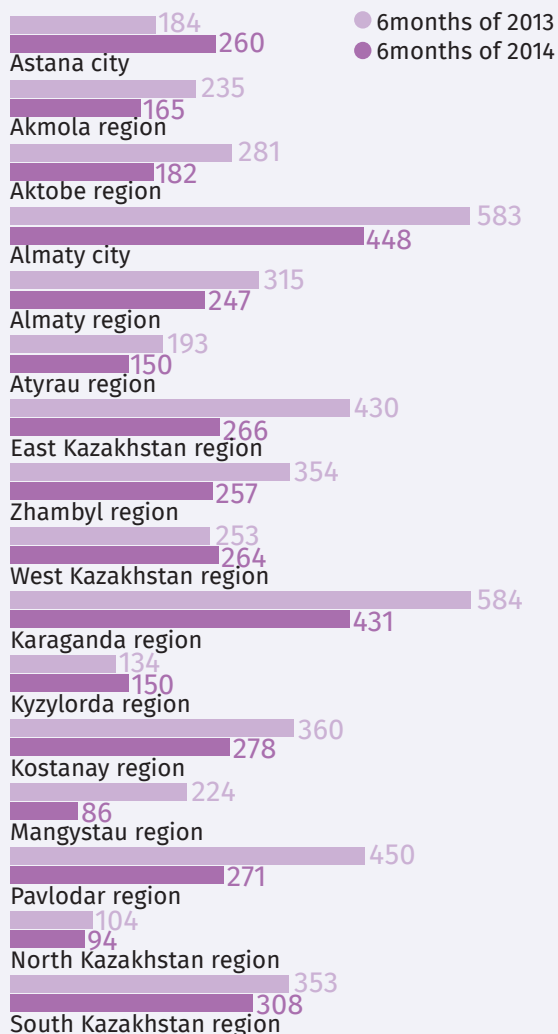
However, despite the decrease in the total drug users number there is an increase of the psychotropic substance abusers (from 4,652 in the first half of 2013 to 5,019 for 6 months of 2014). The number of crimes related to illegal purchase, transportation or storage of drugs for the purpose of resale also increased from 388 during the 6 months of 2013 to 411 during the same period in 2014 (5.9%).

Finding of an exact number of juvenile drug users remains an important issue due to insufficient interagency cooperation, the lack of proper parental control.

This conclusion is supported by looking at information on registration of persons using drugs, psychotropic substances and precursors by age groups (Fig. 6.4).

Fig. 6.3

Information on the crimes committed against minors by regions

Source: Committee on Legal Statistics and Special Records of the General Prosecutor RK

6.2 SUICIDE ISSUE AMONG YOUTH

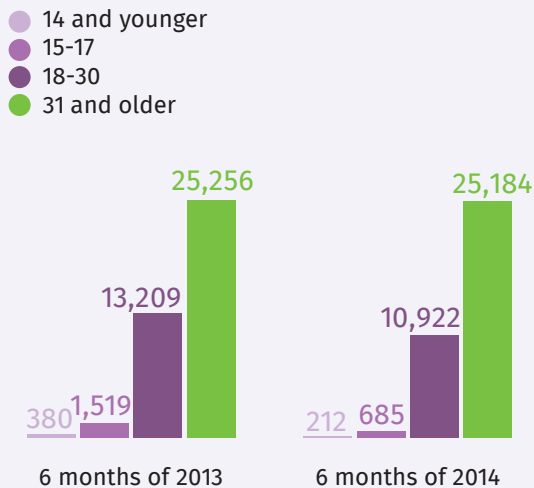
Currently, suicide and suicide attempts are very urgent issues for society of Kazakhstan. Thus, according to the World Health Organization, Kazakhstan ranked 10th in the world by the number of suicides and among the top three countries of Eastern Europe and the former Soviet Union by the significance of problem [1].

During 8 months of the current year 628 cases of completed suicide among children and young people aged 9 to 29 years were recorded in the country (for the same period in 2013 - 641 cases were recorded): 130 people between ages 9-18, 498 people between ages 18-29 (Fig. 6.5). The data presented by the Committee, clearly shows that the "youth" suicide exceeds "adolescent" suicide by almost four times.

Of the 628 cases 494 suicides were committed by males and 134 by females. On average the number of

Fig. 6.4

Data on number of persons who use drugs, psychotropic substances and precursors by age groups

Source: Committee on Legal Statistics and Special Records of the General Prosecutor RK

completed suicides by men is four times higher than by women.

In terms of regions, the high suicide rates are among adolescents of South Kazakhstan (28), East Kazakhstan (18), Karaganda (14) regions. High youth suicide rates are in East Kazakhstan (104), Kostanay (60), Almaty (47) regions.

There were 807 suicide attempts during 8 months of 2014, which is about 7% less than in the same period of 2013 (869 cases).

According to the Committee, the major causes of suicides among adolescents are conflicts within families, including abuses and violence against adolescents, problems with peers (abnormal interpersonal relationships), difficult life situations, conflicts with teachers, health issues.

Aside from these causes, the older youth category is also exposed to a number of social problems such as loneliness, difficult financial condition, poor housing, breakdown of family relations (divorces).

6.3. PROBLEMS OF RELIGIOUS EXTREMISM IN YOUTH ENVIRONMENT

Youth maximalism, a desire to fight for justice and good cause, as well as socio-economic issues and low level of religious literacy, in general, are favorable breeding grounds for psychological manipulation of youth to commit illegal extremist and terrorist actions.

Youth without life experience and knowledge are exposed to the influence of destructive forces that

recruit young people to achieve their goals. In addition, the development of technology increases young people's exposure to radical ideas of extremist and terrorist organizations. Today the main source of "knowledge" for young people is the Internet, and extremist religious movements use it to recruit young people into their ranks.

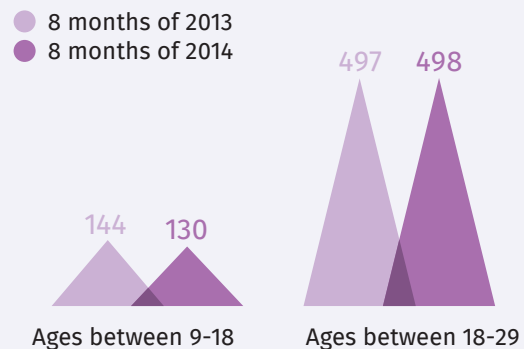
According to statistics of the Committee for Religious Affairs of the Republic of Kazakhstan, from 2008 to 2013 the number of persons convicted for terrorist offenses increased from 27 to 171, extremist crimes - from 56 to 168 persons. In the first half of 2014 year, 33 terroristic and extremist crimes were registered as committed by young people aged between 21-29. According to the experts, participation of more than 150 Kazakh citizens in the military conflict in Syria on the side of the islamist militias can be seen as a proof of functioning extremist structures on the territory of the Republic of Kazakhstan.

Analysis of the Committee of the General Prosecutor of the Republic of Kazakhstan data allows to draw a portrait of a Kazakhstan's terrorist. Thus, the study shows that more than 55% of them were young people aged between 17-29, while 36% were under 25, about 35% were 30-39 years old, less than 10% - people older than 40 years old. The youngest offender at the time of the offense was a minor, he was 17 years old and the oldest was 48 years old.

Most of young people involved in terrorist activities reside in western regions (Aktobe and Atyrau regions), where the average age of terrorist groups member is 23, whereas on average the radical group members in Almaty city were on average 32-34 years old. Most of these people had secondary and/or vocational education. Only one convicted terrorist completed 4 years of schooling. About 56% of radical groups members had a secondary school certificates. More than 30% of terrorist group members received high-school (16%) and higher education (18%) degrees. Nevertheless, only a small number of the terrorist group members (6%) attended

Fig. 6.5

Data on suicides among children and youth

Source: Committee on Legal Statistics and Special Records of the General Prosecutor RK

madrasas, most of them studied in Cairo (Egypt). The majority of them or 73% were unemployed. Twenty six percent of terrorists had a permanent job. Most were employed at security firms, local private businesses and oil companies, there were also entrepreneurs among them. Most young people grew up in poor areas in single-parent families. It is worth to note that most of them were married and had their own families. Only 12% had a previous criminal record.

Thus, the youth crime in the Republic of Kazakhstan includes all age categories of young people and consist of both criminal and administrative offenses. When considering the composition of crimes, young people are not only the subjects of wrongful acts, but also the objects.

According to the data, the structure of administrative and criminal offences between 2013 and current year did not change significantly.

Among the factors that promote deviant and illegal behaviour are youth unemployment, bad habits such as drugs and psychotropic substance abuse and activities of extremist religious organizations. Also, bad social conditions and psychological problems force young people to commit illegal activities and suicides.

In addition to suicides the road accidents involving young people also increase the number of deaths among young people. Furthermore, there are also issues of child abduction, missing juveniles, juvenile pregnancy recordkeeping.

The issues of youth crime have complex and interdependent nature. Therefore, a suitable systemic approach that would involve government agencies, parents and young people is needed. Considering existing issues assistance to youth should be of social, legal, psychological, medical and pedagogical nature.

LIST OF REFERENCES:

1. А. Иванилова. Покушение на жизнь. Московский комсомолец от 23 октября 2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mk-kz.kz/articles/2014/10/23/pokushenie-na-zhizn.html>

CHAPTER 7

YOUTH IN SOCIAL AND POLITICAL PROCESSES

7.1. THE CONDITION AND MAIN TRENDS OF YOUNG PEOPLE PARTICIPATION IN SOCIAL AND POLITICAL LIFE OF THE COUNTRY

Self-consistent and responsible participation of the youth in society's life is one of the factors of progressive development of the modern state. In this regard it is important to understand who the young people are: object, mean or active subject of the social and political processes. The criteria of participation status are becoming pre-configuring trends of their potential development, which ultimately means the course and direction of social and economic reforms.

Youth at the public service

Public service is one of the most important segments of public management on which to large extent depends efficiency of other state functions. Reputation of a public officer as the professional occupation is high among the young people.

The analysis of Agency on Civil Service Affairs RK (currently – Agency on Civil Service Affairs and Anti-corruption, hereinafter – the Agency) data, as of January 1st, 2014, showed that there are 22,306 young public officers all over the country (aged up to 29 years), of whom 2 are political, 22,304 are administrative. Proportion of young officers in the central government bodies is high – 13,103 (including in the Apparatus of the Mazhilis of the Parliament of the Republic of Kazakhstan – 36, of the Senate – 19) (Fig. 7.1).

The share of young officers in the local executive bodies out of the total number of young officers composed approximately 41.2% (Fig. 7.2). The largest number of young officers work in the local executive bodies of the South Kazakhstan (961 people), Almaty (834) regions. The

Fig. 7.1

Representation of the youth among administrative and political officers (at the beginning of 2014) in the central government bodies (CGB)

1 Political

13,103 Administrative

↳ Including in the apparatuses of the Mazhilis and the Senate of the Parliament of the RK:

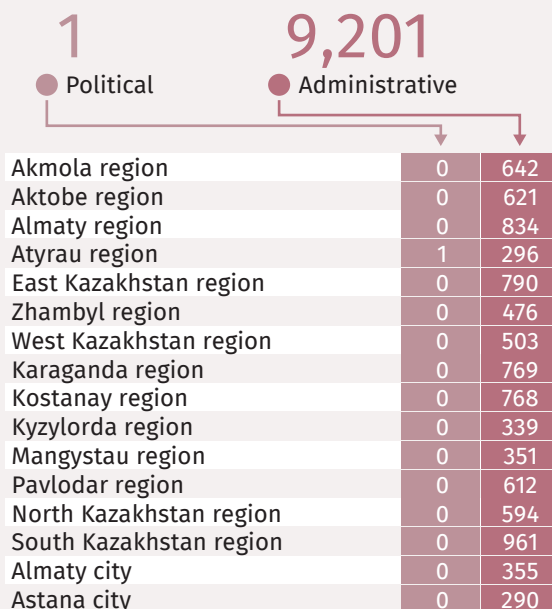
↳ 36 Mazhilis

↳ 19 Senate

Source: Agency on Civil Service Affairs RK

Fig. 7.2

Proportions of public officers aged under 29 years in the local executive bodies (LEB)

Source: Agency on Civil Service Affairs RK

lowest number is in Atyrau region (296) and Astana city (290).

In the context of forming the professional public apparatus, the President of the Republic of Kazakhstan, N.A. Nazarbayev, noted in the Strategy "Kazakhstan-2050" that "henceforth a public officer is to move up the career ladder step-by-step, passing from one step to the next in the hierarchy of authority, improving skills and advancing professional level" [1]. These requirements increase significance of youth gaining professional experience in order to improve human capital quality in public management field of the country.

In accordance with the Concept of a New Model of Public Service of the Republic of Kazakhstan, the revised Law "On civil service" implements comprehensive reforms in the field of the public management [2]. The Rules for rotation of administrative public officers of block "A" and special qualification criteria for administrative public offices [3] became the mechanisms of social lifts for young people. So, according to the data of the Agency, there are 7 young public officers in the block "A".

The number of akims (governors) at all levels and their deputies aged under 29 years as of the early 2014 composed 115 people (in 2013 – 169). The highest number is in Kostanay region (21), the lowest in Astana and Almaty cities, Mangystau region (Fig. 7.3). Last year Kostanay region was also the leader on this indicator (31), the least representation was also in Almaty and Astana cities (3).

As seen from the data presented above, decrease of the proportion of the youth at all civil service categories

in comparison with the last year is likely connected with the processes of forming a new model of the public service, overall reduction of political public officers number. So, last year the number of the young political officers was 88 people, current year (beginning of 2014) their number constituted 2 persons. According to the information of the Agency, the political public officers number was lower by 8 times [4].

The number of public officers aged under 29 years in the apparatuses of the Maslikhats (elected chambers) at all levels composed 142 people (Fig. 7.4). The highest number of young people worked in the Maslikhats of Almaty (19) and Kostanay (16) regions. The smallest number worked in Atyrau region and Almaty city (3 in each). There are no young public officers in the apparatus of the Maslikhat of the capital city.

The concern for the politics determines the degree of political knowledge of a person, his/her value-conscious ideas of a society's political life, degree of reliance on particular political structures. Aside from that, the

Fig. 7.3
The number of akims at all levels and their deputies aged under 29 years

11	Akmola region
8	Aktobe region
17	Almaty region
2	Atyrau region
9	East Kazakhstan region
3	Zhambyl region
4	West Kazakhstan region
11	Karaganda region
21	Kostanay region
5	Kyzylorda region
1	Mangystau region
8	Pavlodar region
9	North Kazakhstan region
4	South Kazakhstan region
1	Astana city
1	Almaty city

Source: Agency on Civil Service Affairs RK

degree of youth's reliance on the power structure reflects the degree of support given to them by the current political system of the country.

According to the data of the survey, the most of youth trust the President – 68.5% of respondents. Every second respondent trust the Government of the country. On the third place – akim of the region with 47.7% (Fig. 7.5). 32.8% of respondents trust members of the Maslikhats.

In the context of widening youth participation in the decision making processes, development of local self-governance, advancement of social mobility of the young people and activation of the self-organization

Fig. 7.4
The proportion of public officers aged under 29 years in the apparatuses of the Maslikhats at all levels

12	Akmola region
5	Aktobe region
19	Almaty region
3	Atyrau region
7	East Kazakhstan region
10	Zhambyl region
8	West Kazakhstan region
13	Karaganda region
16	Kostanay region
6	Kyzylorda region
11	Mangystau region
11	Pavlodar region
8	North Kazakhstan region
10	South Kazakhstan region
0	Astana city
3	Almaty city

Source: Agency on Civil Service Affairs RK

forms, there is a need to search for new forms of local executive bodies engagement with youth, organization of consultations with youth representatives regarding the affairs of youth policy implementation.

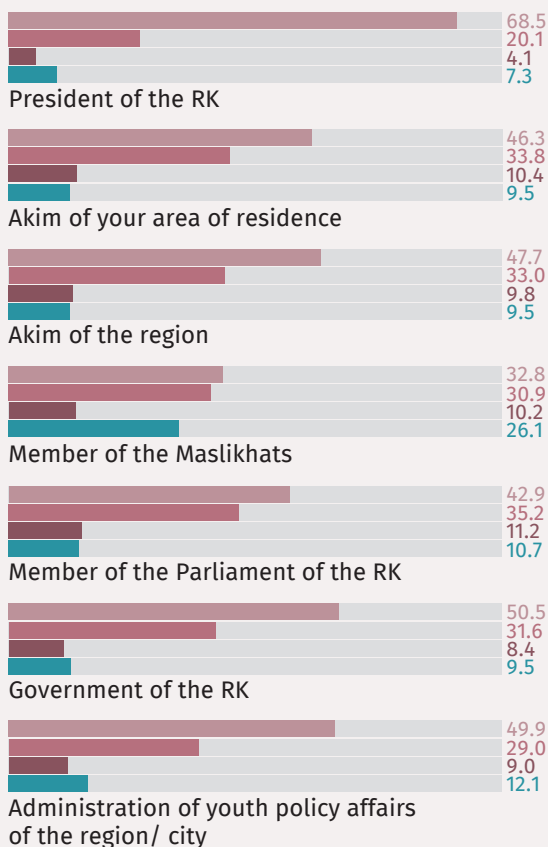
Electoral activity of the youth

The form of youth participation in the political decision making process is realized via active and passive electoral laws. Age-related rules of passive electoral law allow to become a member of the lower chamber of the Parliament of the Republic of Kazakhstan – Mazhilis after reaching 25 years old, and a member of local representative body – Maslikhat after reaching 20 years old. If we were to look at international experience of passive electoral law application to the parliament and local representative bodies, then current Kazakhstan threshold is fairly widespread legislative norm. So, in many European countries (Austria, Canada, Denmark, Germany, the Netherlands, the Great Britain, Norway, France) age qualification for getting elected to the public offices of executive and representative bodies of the countries was lowered to 18 years, that likely supposes the necessity for widening youth active involvement in activities of local bodies, taking into account the fact of European population ageing (Fig. 7.6).

In most countries the minimum age when citizens run for the elected office is 18 years (Austria, Finland, Sweden, Denmark, Germany, Spain, the Netherlands, Luxembourg, Portugal and most of new countries-members of European Union). In a number of countries the minimum age constitutes 21 years old (Belgium, Greece, Czech Republic, Ireland, Lithuania, Poland, Slovakia and Great Britain), in France 23 years old and Italy 25 years old [11].

Fig. 7.5**Youth trust..., %**

- Fully trust
- Yes and No
- Don't trust at all
- No answer

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 7.6**Age qualification for getting elected to the offices of representative and executive public bodies (foreign examples)**

These opportunities provided to the youth reflect not only established experiences in the field of citizens realization of their civil rights, but also reflect the demands of the society to develop civic participation potential of young people.

The matters of electoral activities should be researched in two directions: participation in electoral campaigns as volunteers to rise citizens electoral interest; direct participation in the election campaigns as candidates for a particular legislative body, Maslikhats of all the levels, akims of rural districts.

Percentage of the youth who can actively practice voting right composes 19.07% from the total number of voters in Kazakhstan. According to the survey results of the college and university youth it is possible to mention that most of respondents vote in the elections, while 40.5% do it consciously, considering this act as their civil duty (Fig. 7.7). Such electoral behavior is

deemed rational, when motive for electoral activity is realization of personal responsibility for making decision [12]. The respondents (20.8%), who chose the option "this depends on who participates in elections" can be referred to this category, this reflects their conscious interest in the electoral process. Only 9.8% respondents do not want to vote in elections and consider that "my vote does not solve anything". This type of electoral behavior is determined as apathetic (whatever).

The value-conscious aspect of the youth's electoral behavior is visible in more than half of respondents (77.2%), who demonstrate conscious attitude and rationality, whereas the proportion of hesitating voters, but inclined to absenteeism reflects the position that the elections "are the episode of little significance in my life, because my vote does not solve anything" – 14.8%, 8% gave no answer (Fig. 7.8).

Analysis of the Central Election Committee of the Republic of Kazakhstan data (as of January 1st, 2014),

Fig. 7.7

Young respondents participation in elections, %

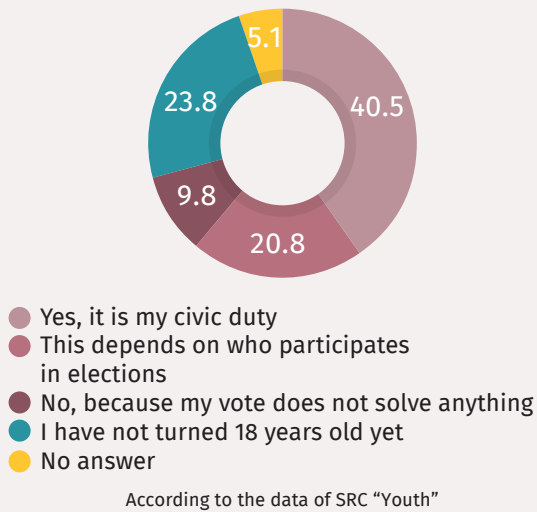
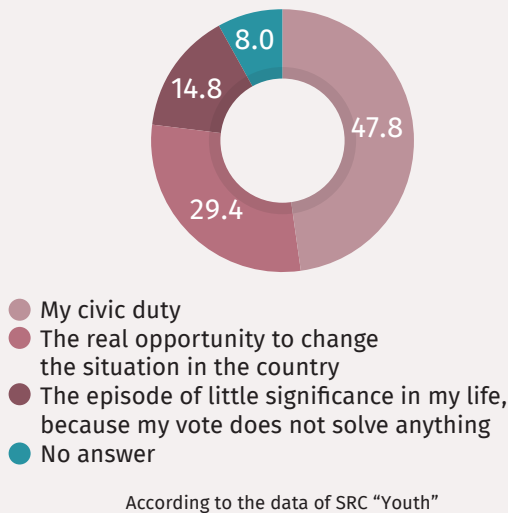

Fig. 7.8

Youth consider that elections are..., %

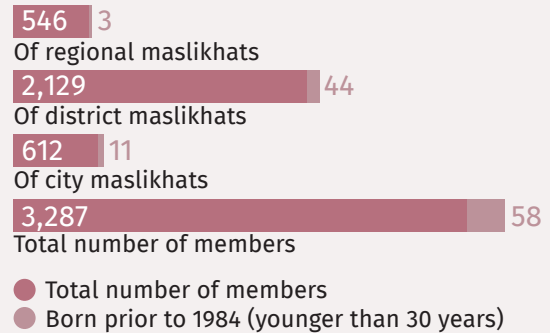

as well as the information of regional executive bodies on youth policy demonstrated the absence of young Members of the Parliament of the RK aged under 30 years, and low presence in the Maslikhats at all levels. The proportion of young representatives out of the total number of representatives constituted 1.76% (Fig. 7.9).

Under the age of 30 years old, predominantly the members of district maslikhats are elected, but there are no young members of maslikhats in Astana and Almaty cities.

Fig. 7.9

Age composition of the members of Maslikhats of the Republic of Kazakhstan

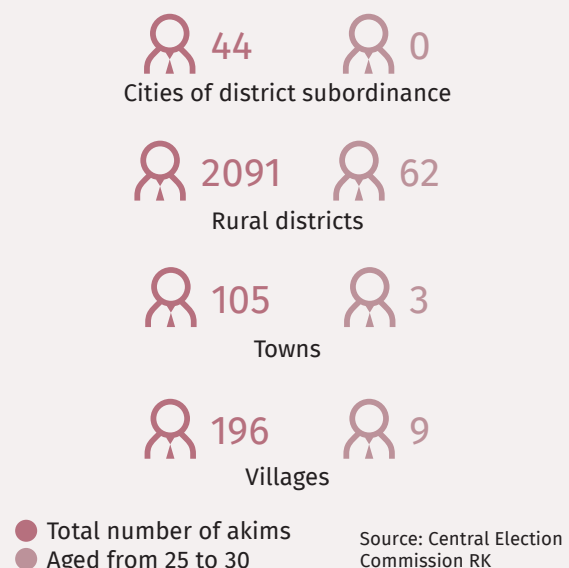
There is a small number of young akims (aged from 25 to 30 years old – 74 people) out of the total number of elected akims of cities of district subordination, rural districts, towns and villages of the Republic of Kazakhstan not included in the rural districts – 2,436 (Fig. 7.10).

Quantitatively the number of young akims is higher in the rural districts (62 public officers). The proportion of young akims out of the total number of akims of the cities of district subordination, rural districts, towns and villages not included into the rural districts composed 3%.

The presented analysis demonstrates once again that the young people are not just electorate, so far

Fig. 7.10

Age composition of akims of the cities of district subordination, rural districts, towns and villages of the Republic of Kazakhstan not included in the rural districts

inconsiderable, but the real subject of the electoral process, that means of social and political changes.

The relationship between state and young people must be based on trust and granting support, including financial. Such form of support and mobilization of youth social mobility in Kazakhstan became the practice of youth projects and programs implementation. Among the programs and projects the most popular are "Zhasyl el" and "With diploma to the village!", and among the community projects "Youth to the Motherland!", "Successful start", "Youth personnel reserve".

The public-opinion poll data show low awareness and participation of the young people in the programs and projects (Fig 7.11). This indicates a certain social inertia of the youth and the high importance of measures aimed at explaining the content of these projects and programs to the youth.

The results of the public-opinion poll show the necessity to conduct a wide informational campaign on popularization of youth projects, increase youth participation in them, conduct monitoring and assessment of results, assess efficiency of implementation.

Participation in the activities of political parties and social organizations

One of the indicators of young people inclusion in the political process is participation in the activities of the political parties and social organizations. According to the data of local executive bodies, the youth is represented in eight political parties of the country. Political preferences of young people of Aktobe, Almaty, Karaganda, South Kazakhstan regions encompass variety of the political parties (Fig. 7.12). Targeted work with youth is carried out by political actors, which have network of their regional representative offices and developed strategy to work with youth. Such parties are "Nur Otan" and Communist People's Party of Kazakhstan (CPPK).

In other parties purposeful work with youth did not obtain prominence in the form of formalized "youth wings" or the work with youth is gaining traction.

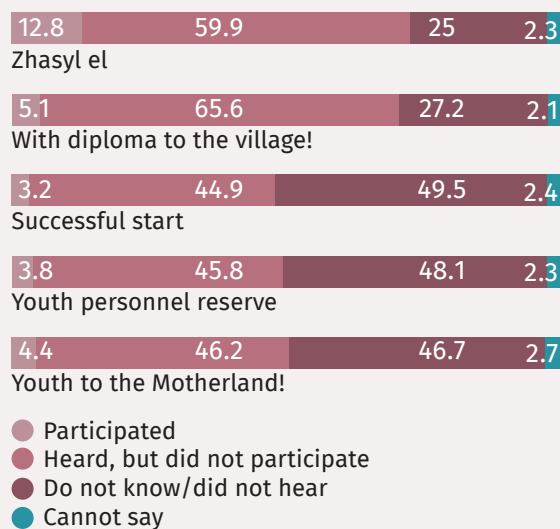
The governing party "Nur Otan" has the highest number of youth, then significantly behind follow KSDP "Auyl", "Ak Zhol", CPPK, NSDP. The overwhelming majority of the capital city youth support the political ideals of the "Nur Otan" party. A smaller number is interested in political programs of KSDP "Auyl", political party "Birlik", CPPK.

The above presented data on the number of youth in the political parties of the country correlate with the results of the survey conducted in order to understand youths' party preferences. Half of respondents (50.5%) support a certain party, 26.1% - do not support any party, 15.1% do not have any idea about parties and 8.3% gave no answer (Fig. 7.13, 7.14).

As it follows from the survey data, in the regional context the youth of Aktobe region is the most decisive

Fig. 7.11

Respondents knowledge about programs and community projects aimed at youth, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

in choosing the party of their preference (69.9%), also the proportion of those who do not know political parties is consequently lower (6.8%), just only 14.6% of respondents from the region do not support any political party. The highest percent of respondents who do not know about the parties operating in the political field of the country reside in Atyrau region – 35.3%. North Kazakhstan region has the highest number of those who do not support any party – 39.7%. Young citizens of Astana are a bit more certain than the citizens of Almaty city in their party preferences, 63.2% versus 60.8%. Less than quarter of youth in capital city (22.3%) do not know about parties, and 21.6% of the citizens of Almaty city do not support any party.

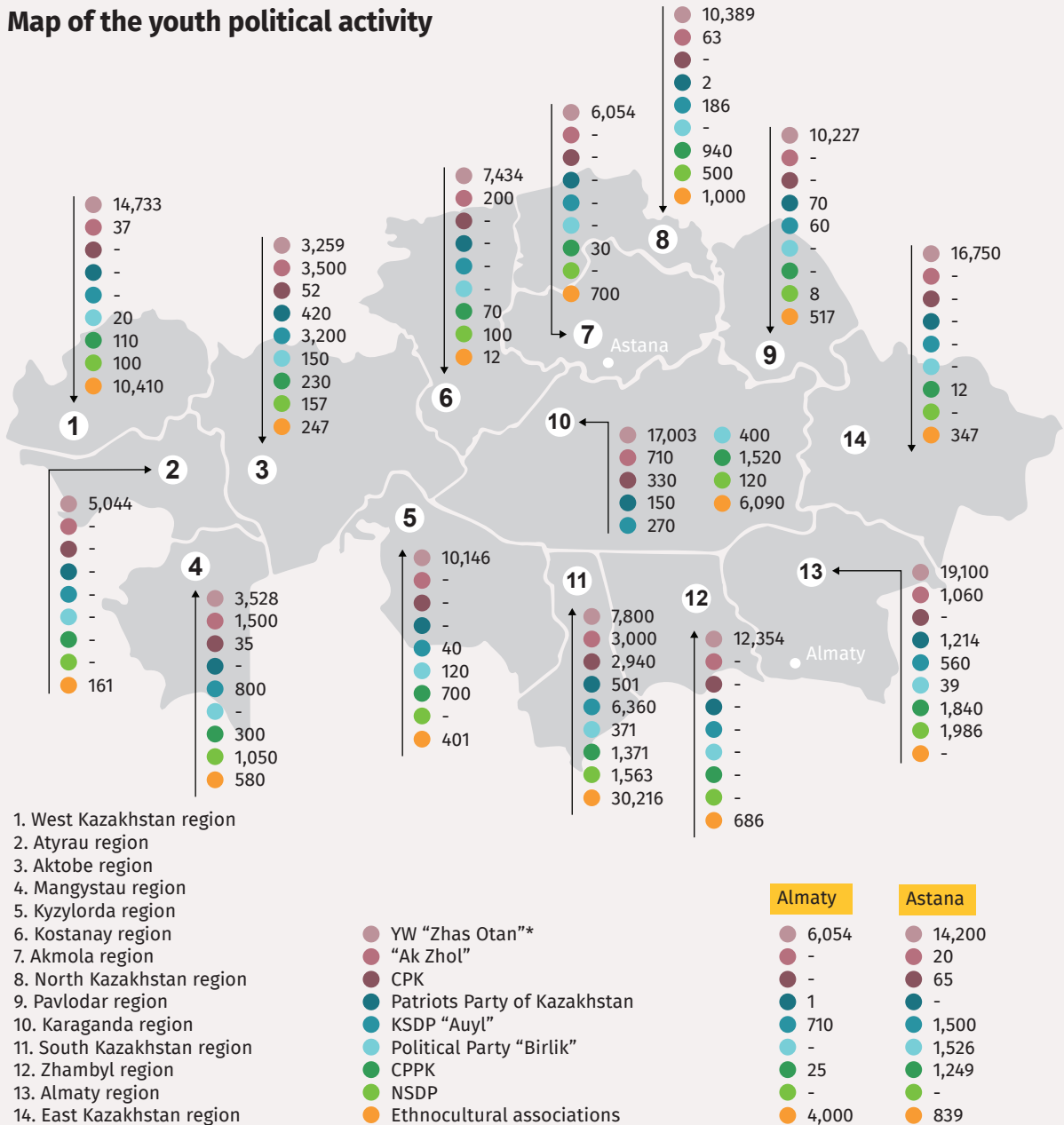
The most of young people give their preference to "Nur Otan" party (81.8%). The other parties did not gain even 1% of the votes, besides "Ak Zhol" (2.5%) (Fig. 7.15). The results of the survey demonstrate the youth ignorance about other political parties.

The experience shows that interethnic relations and social consent are the main political and ideological values. They are connected in the closest manner with national interests, determine and reflect them, act as the condition of successful economic and political development of the society.

The youth can exemplify their ethnic interests by contributing to the work of ethno-cultural associations of the country, which are acting under the guidance of the Assembly of the Nation of Kazakhstan. The highest number of participating young people is traditionally from the South Kazakhstan region (30,216), then follows West Kazakhstan (10,410) and Karaganda (6,090) regions.

Fig. 7.12

Map of the youth political activity

Source: Local Executive Bodies RK

* The data on the Zhas Otan membership is provided by the Youth Wing of "Nur Otan" party

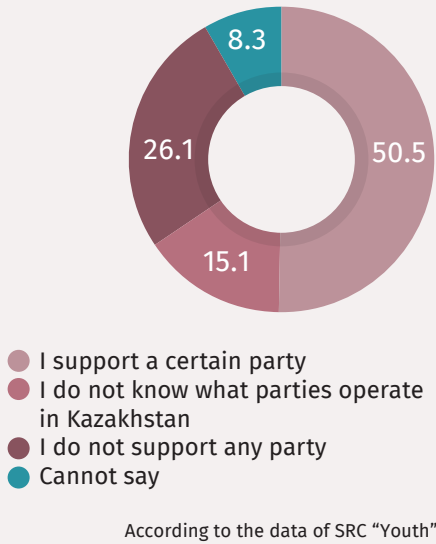
The percentage of the youth in the ethno-cultural associations composed 1.3% of the total number (Fig. 7.12). The presented data demonstrate opportunities for increasing the youth participation in ethno-cultural associations' activities, creation and development of the "youth wings" in their structure. It is necessary to consolidate the potential of ethno-cultural associations by means of attracting the youth to their activities.

According to the results of the research, the majority

of the young people associate themselves primarily as the citizens of Kazakhstan (53.6%). Only then the youth associate themselves with their ethnic group (12.5%), their generation (12.4%) (Fig. 7.16).

Interethnic relationships are developing at a positive pace – 56.4% noted that the situation had improved (Fig. 7.17). Just only 5% of respondents indicated that it deteriorated. The situation remains unchanged and peaceful for a third of the young people.

Fig. 7.13
Youth level of political parties of Kazakhstan support, %

Taking into account polyethnicity of the society in which the young generation of the country is socializing nowadays, the necessity of developing new educational strategies and approaches with regard to the forming of ethno-cultural competency among the young people is obvious.

Ethno-cultural competency, as objective-subjective phenomenon, includes willingness of a person: to learn different cultures in order to have comfortable existence in polyethnic environment, overcoming narrow-mindedness, comprehension of ethnos mutual interaction.

Trade unions of the country are invoked to protect interests and rights of the working and studying youth. These priorities are set in the Action strategy of the Trade Unions Federation.

In addition, they are reflected in the General agreement concluded between the Government of the Republic of Kazakhstan, republican association of the employees and republican association of employers for the years 2012-2014 [13].

Within the framework of Industry contract concluded between Republican trade union of the workers of the housing and communal services and service industry, "Kazakhstan Su Arnasy" Water Supply and Sewage Utilities Association of the RK, "Kazakhstan association of heating supply companies" and Agency of the RK for construction and housing and communal services for the years of 2012-2014 stipulated that in case of the workforce redundancy cuts the exemption is given to young professionals aged under 29 years old. With regard to provision of the youth social rights "employer provides the youth job placement assurances in accordance with the existing legislation", "in order to attract young

Fig. 7.14
Youth level of political parties of Kazakhstan support (by regions), %

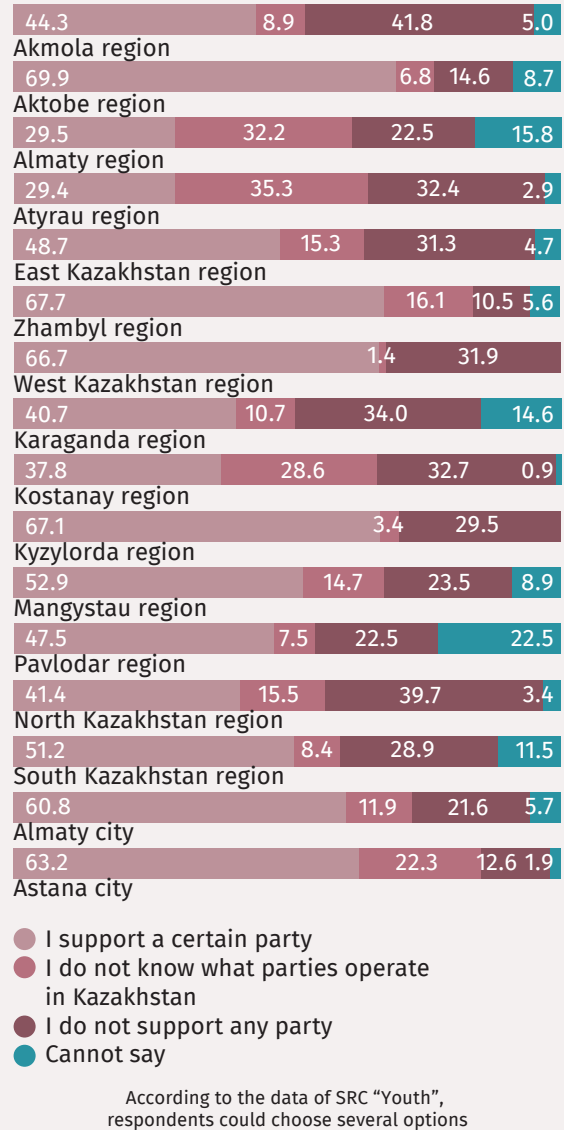

Fig. 7.15
Youth support party..., %

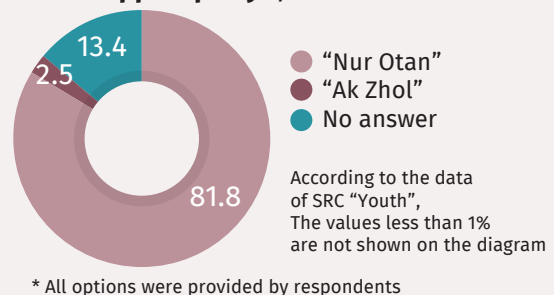

Fig. 7.16

Youth associate themselves with..., %

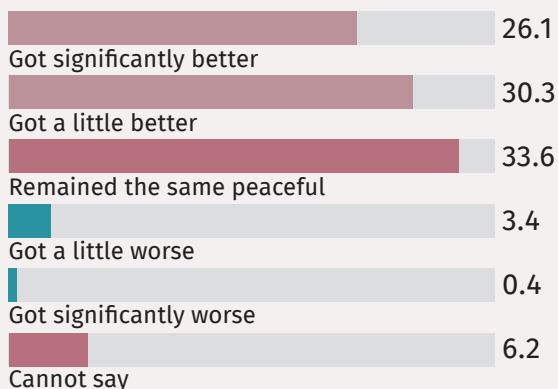
According to the data of SRC "Youth"

professionals in the field, employers together with trade unions develop a program promoting the entrenchment of the youth at production site of each enterprise" [14].

In order to enhance the social security 2 mln. 200 thousand people are members of the Federation of Trade Unions of the Republic of Kazakhstan and more than 730 thousand of them, i.e. 1/3 are young people under 35 years old, which composes more than 33% of the total number of trade unions members.

Fig. 7.17

Young respondents consider that over the last year relations between people of different ethnicities..., %

According to the data of SRC "Youth"

According to the data of the Federation of Trade unions of the Republic of Kazakhstan, the number of young people, who are members of the trade unions grew, particularly among railway, health care, education and science, culture, oil-and-gas employees.

Youth membership in the regional, industry-specific trade unions of education and science, health care organizations allows to use embedded policy of assigning and remunerating trade union grants to some students of organizations pursuing technical and professional education, who are the members of the trade unions. Mandatory requirements for grant eligibility are the membership in the corresponding industry-specific trade union and youth volunteer status within the organization.

Youth membership in the trade unions of the country positively contributes to the rising civic participation, forming their understanding of responsibility and significance of rights protection.

Youth civic participation is realized through the work in the communal youth organizations. According to the data of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, there are 1,081 youth organizations. Their number has slightly increased. So, starting from 2010 to 2013 their number was 1,043, 966, 1,086 and 1,073, respectively [15]. This year there are 1,081 youth organizations (Fig. 7.18). The highest number of youth organizations is in Kostanay (115) and East-Kazakhstan (90) regions. Although the South Kazakhstan region traditionally has the biggest number of youth, but there are less youth associations than in the above mentioned regions. The lowest number of organizations is in Atyrau region (29).

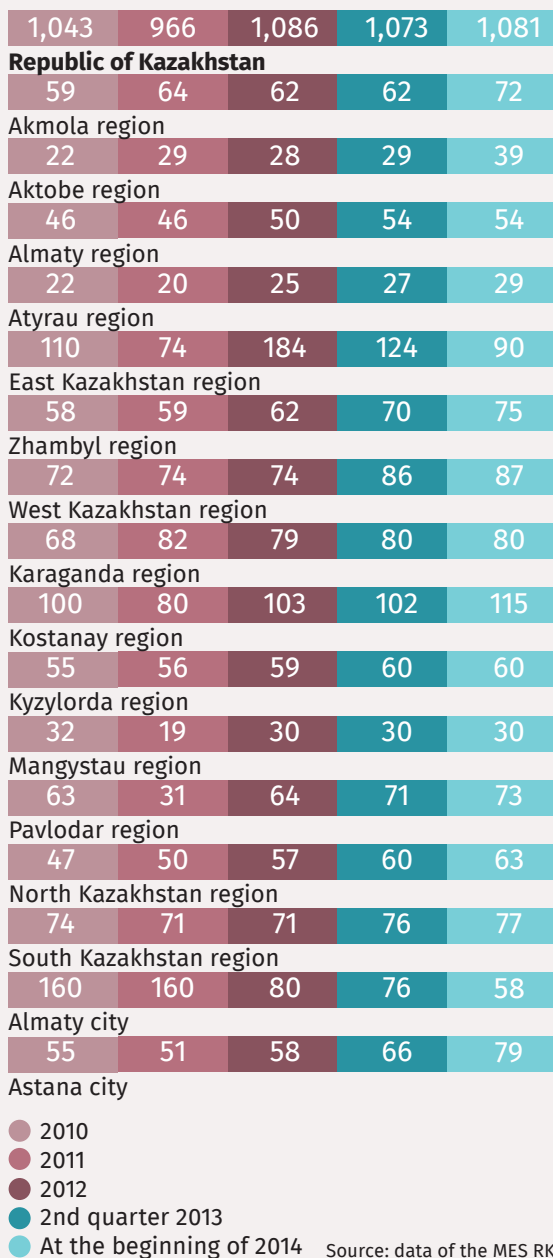
Most of the local non-governmental organizations (hereinafter – NGOs) focused their activity on the work with children and youth, in such directions as health care, gender equality, human rights protection and consolidation of civil society.

A distinct feature of Kazakhstan social services market is orientation of NGO service providers towards consulting, informational and generally explanatory work.

Direct provision of the services resolving certain problems of the citizens (support for handicapped, work with facing challenges teenagers, keeping rehabilitation centers for youth) are provided by less than 10% of Kazakhstan NGOs.

According to the survey data, the youth wing of the governing party "Nur Otan", Association of Kazakhstan President "Bolashak" International Scholarship Fellows, "Zhas Ulan" and "Zhas Kyran" adolescent organizations and "Zhasyl el" labor brigades turned out to be the most recognized by youth (Fig. 7.19). Regarding the participation in activities, respondents indicated "Zhasyl el" – 11.6%, "Zhas Otan" – 10.1%, "Zhas Ulan" – 8.3%. More than half of respondents do not know about the Republican headquarter of student construction brigades – 55.8%, Union of young workers – 54.4%, Union of rural youth – 53.1%.

Fig. 7.18
The number of youth organizations
by year from 2010 to 2014

The youth responses reflected low degree of youth participation in the activities of large youth organizations.

The main problems of functioning youth organizations are small scale, overreliance on state social order, absence of targeted work, therefore ineffective work on representation and protection of youth interests.

These findings are supported by the data of public-opinion polls. So, according to the results of the survey, 34% of experts consider the state social order

(hereinafter – social order) as the main mechanism of supporting youth non-governmental organizations. 42% of experts acknowledged that the social order is not always effective form of youth NGO activities support in the country, as the set goals are not always achieved.

One of the weakness of youth associations within the framework of the social order is the fact that students are the main social group participating in the activities. They do not engage vulnerable youth, those who are facing challenges (orphans and others), working youth, representatives of asocial groups. 50% of experts find that the round tables, conferences, meetings are the least effective form of youth organizations work. Among the effective ones are the consulting activities, provision of social services, seminars, trainings, career fairs.

Experts consider the lack of material and technical resources in the organizations (42%), knowledge, experience and qualification (40%), systematic budgeting of youth NGO (32%) are the three major problems of the most youth organizations (Fig. 7.20). The other problems can be characterized as employment issues: appointment of the heads “from the top”, high employee turnover in the youth organizations.

The majority of experts note that it is necessary to develop youth job placement assistance as the direction of youth organizations activities in the regions (72%). Career guidance work is important for one third of experts (34%). Consequently, social programs have the greatest significance in experts point of view (Fig. 7.21).

Imperfection of the state social order implementation procedures, short term of projects are becoming overwhelming barriers for youth organizations development.

Despite those tendencies we can note the following. According to the National Online Consultations, 83.94% of young people consider that they have opportunity to take part and influence youth policy, and 22.3% consider that they have significant influence.

Potential of youth organizations is particularly important in development of local self-governance, volunteer work with vulnerable youth categories.

7.2. LEVEL OF YOUTH REMONSTRATIVE ACTIVITY: OPINION OF YOUNG PEOPLE OF KAZAKHSTAN

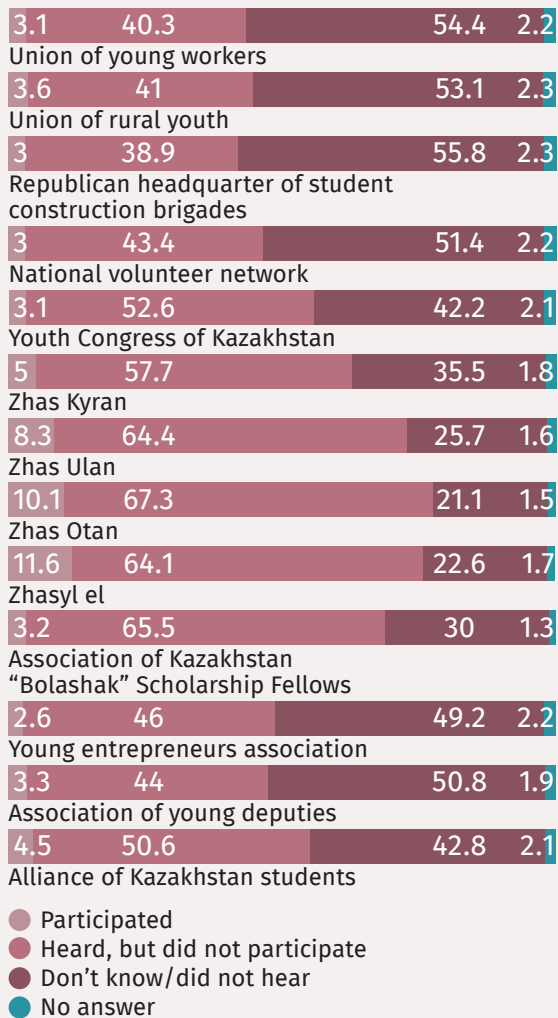
Sociological survey conducted within the framework of this research project allowed to determine young respondents' opinion about the possibility of massive protests in the youth environment.

The analysis of survey results regarding possible non-conventional manifestation forms of young people's political activity demonstrated that every alternative respondent considers the mass protests are unlikely (Fig. 7.22).

The top three reasons which can spark protests

Fig. 7.19

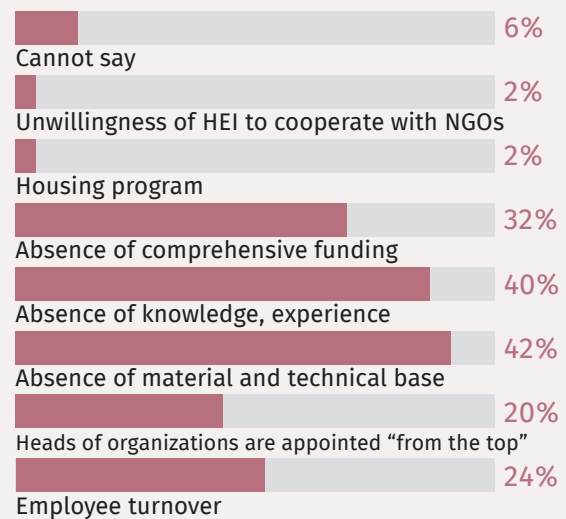
Youth awareness about youth organizations, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

Fig. 7.20

Youth consider the most important problems of NGO, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

7.3. VALUE-CONSCIOUS ORIENTATIONS OF KAZAKHSTAN YOUTH

Youth social feeling has an effect on their value-conscious orientation. According to the survey data, overwhelming majority of young respondents (77.8%) are satisfied with their lives. Those who are not satisfied constituted 18.1% (Fig. 7.25).

Youths' social feeling is characterized in general by satisfaction with their lives (Fig. 7.26). Youth are not satisfied with work and financial status, which is absolutely explicable from the point of view of obtaining the new status (professional, personal, marital) by young people in the period of secondary socialization.

In the ranking of life values such values as family (90.8%), health (57.5%), friends (40%), children's future (16.2%), love, loved one (13.4%) prevail (Fig. 7.27).

Serving the Motherland turned out to be not highly important for the youth (4.1%) (Fig. 7.27), but it may be pointed out that overwhelming majority of the young respondents without hesitation answered that they consider themselves patriots of Kazakhstan (64.3%) (Fig. 7.28). Such difference can be explained by the importance of self-determination for the youth, who are at the stage of adaptation to the new social and economic realities.

In general, the idea of Kazakhstan patriotism is

among the youth constitute the problems of economic character (Fig. 7.23).

The youth recognize the judicial recourse as the main mechanism for personal interests protection. This was highlighted by 37.4% of respondents countrywide (Fig. 7.24). Increase in legal awareness among the young people may be noted, as the last year this option was chosen by 18.4% of young respondents. The level of trust to the governing party is high, as the community liaison office of "Nur Otan" party is the second preferred option to defend the interests (15.5%). The third is mass media (15.2%).

23.3% of young respondents will undertake drastic measures. 17.2% of respondents will not undertake any measures. 10.8% gave no answer.

Fig. 7.21

Experts note which youth NGOs directions of work shall be promoted, %

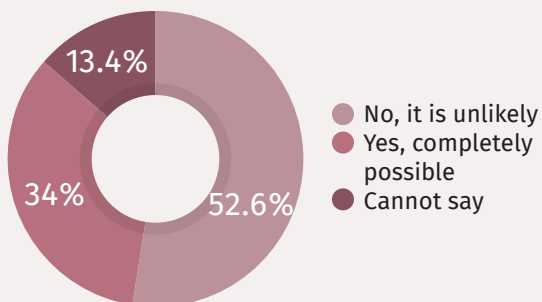
According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

associated with the sense of pride for the country and eagerness to protect it, improve the life of people (Fig. 7.29).

The youth considered the economic problems as most significant, including job placement, unemployment

Fig. 7.22

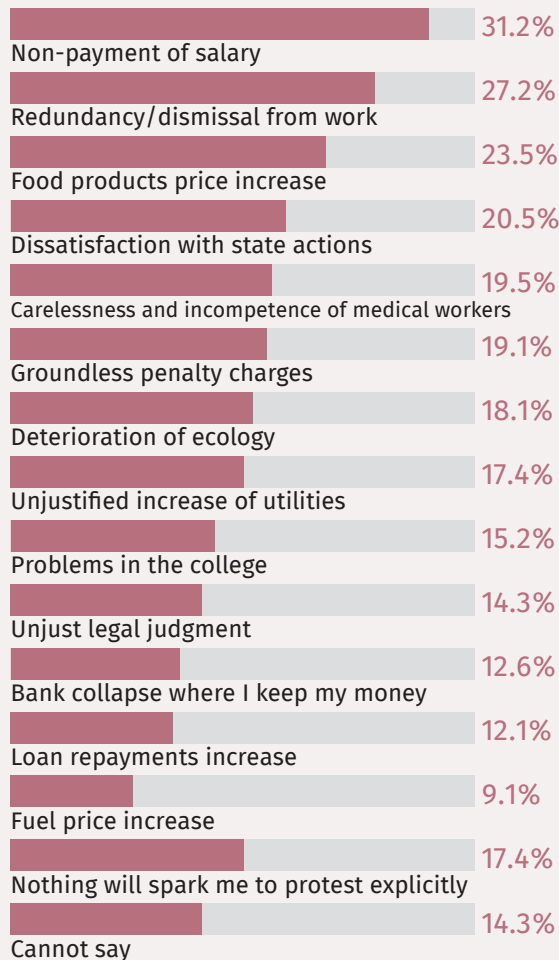
Youth opinion about possibility of protest action, %

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 7.23

Youth note problems, which may cause the public protest action, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

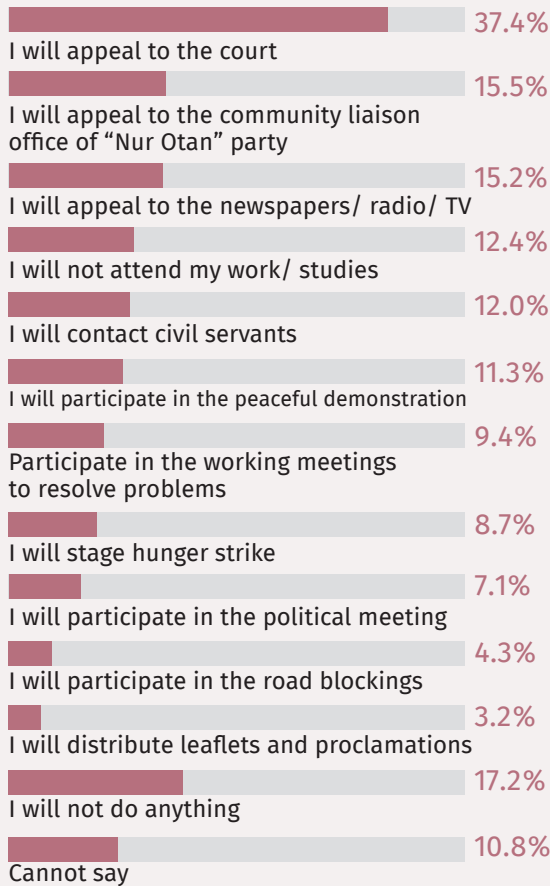
(47.7%), housing (44.9%) and material difficulties (money scarcity, high prices) – 40.9% (Fig. 7.30).

The youth absolutely adequately estimates components of success and career growth. Good education (64.1%), possession of high qualifications, professional education (43.5%), legal literacy (29.7%) are among them. Young people have the least hope on such subjective factors like talent, rich parents, necessary connections and acquaintances, luck and other factors (Fig. 7.31).

Within the next five years, the youth is planning to work on self-improvement. The top five priorities include receiving high quality education (34.9%), occupational work (31%), acquire housing (20.1%), building successful career (19.5%) (Fig. 7.32).

Fig. 7.24

Youth choose measures to protect their interests, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

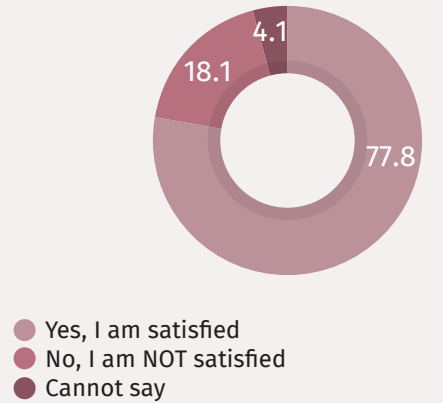
Youth of Kazakhstan is inclined to choose conventional forms of political participation. The most widespread forms of political activity are participation in the youth public associations, political parties (5.5%), trade unions, ethnocultural (1.3%) and other associations, civil service.

The most preferential form of youth's political activity is participation in the youth public organizations activities. The state social order is the main source of funding, it funds the youth public associations activities. Services on solving youth's certain problems (work with handicapped, work with troubled teenagers, functioning rehabilitation centres for the youth) are directly provided by a small number of NGOs. The youth organizations face the legitimacy crisis, which is captured by decreasing number of young people in the organizations.

Volunteer movement is underdeveloped. This correlates with the results of National Online Consultations,

Fig. 7.25

Youth opinion about life, which they lead, %

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 7.26

Youth level of life satisfaction on a 5 point scale

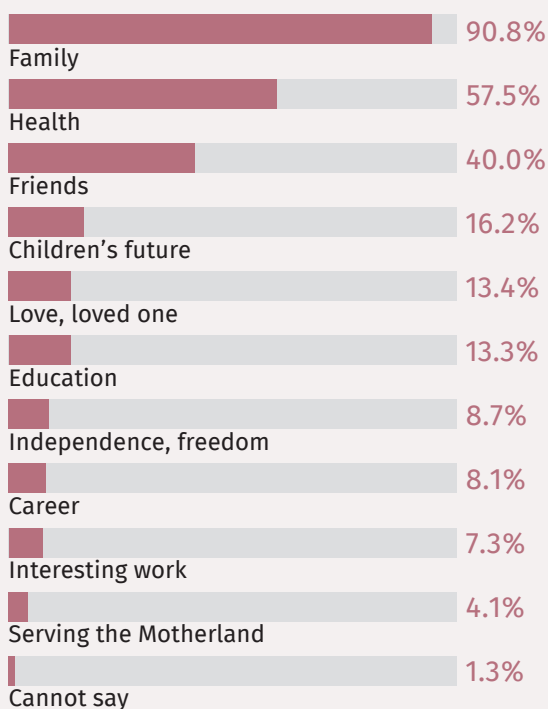
According to the data of SRC "Youth"

according to findings only 12% of respondents indicated that they were engaged in volunteer activities several times a month.

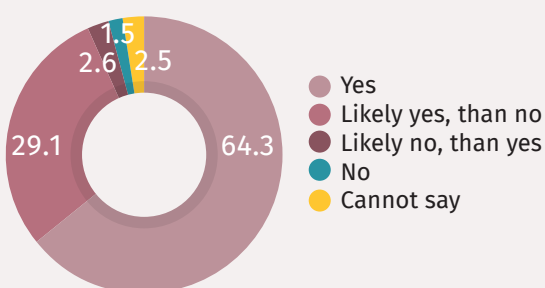
Youth of Kazakhstan is a subject of social and political processes. Its positive potential and ambitious goals regarding personal self-improvement may be highlighted. For purpose of uncovering its active potential, overcoming paternalistic mood in the youth environment it is important to activate the dialog between the government and the youth sector by means of building partnership relations.

LIST OF REFERENCES:

1. Стратегия «Казakhstan-2050: новый политический курс состоявшегося государства». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.akorda.kz>

Fig. 7.27**Young respondents enlist the most important aspects, %**

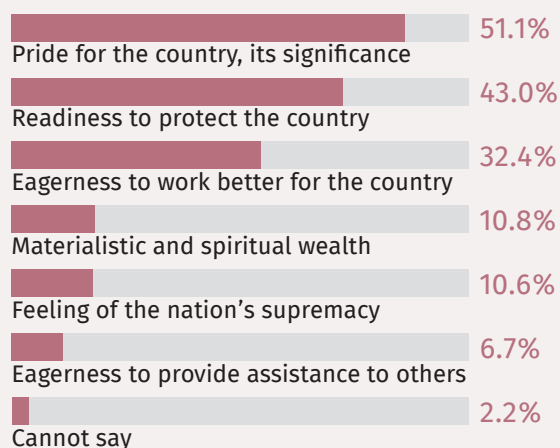
According to the data of SRC "Youth"

Fig. 7.28**Youth support of the "patriot" notion, %**

According to the data of SRC "Youth"

2. Концепция новой модели государственной службы Республики Казахстан, Закон Республики Казахстан «О государственной службе». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.adilet.zan.kz/rus/docs/Z990000453>; <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1100000119>

3. Правила проведения ротации административных государственных служащих корпуса «А». [Электронный

Fig. 7.29**In youth opinion, Kazakhstan patriotism is..., %**According to the data of SRC "Youth",
the diagram does not display values less than 1%

ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1400000721>

4. Численность политических госслужащих в Республике Казахстан сократилась в 8 раз. Интервью председателя Агентства по делам госслужбы А. Байменова на брифинге в Службе центральных коммуникаций от 26 марта 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kursiv.kz/news/details/vlast/CHislennost-politicheskikh-gossluzhashih-v-RK-sokratilas/>

5. Australian Electoral Commission Candidates Handbook. The Australian Electoral Commission. LanePrint&Post. 2013г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.aec.gov.au.

6. Nomination and voting procedures governing presidential elections in selected places. Prepared by Yuki HUEN. 1 November 2013. [legco.gov.hk](http://www.legco.gov.hk). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.elections-legislatures.fr>.

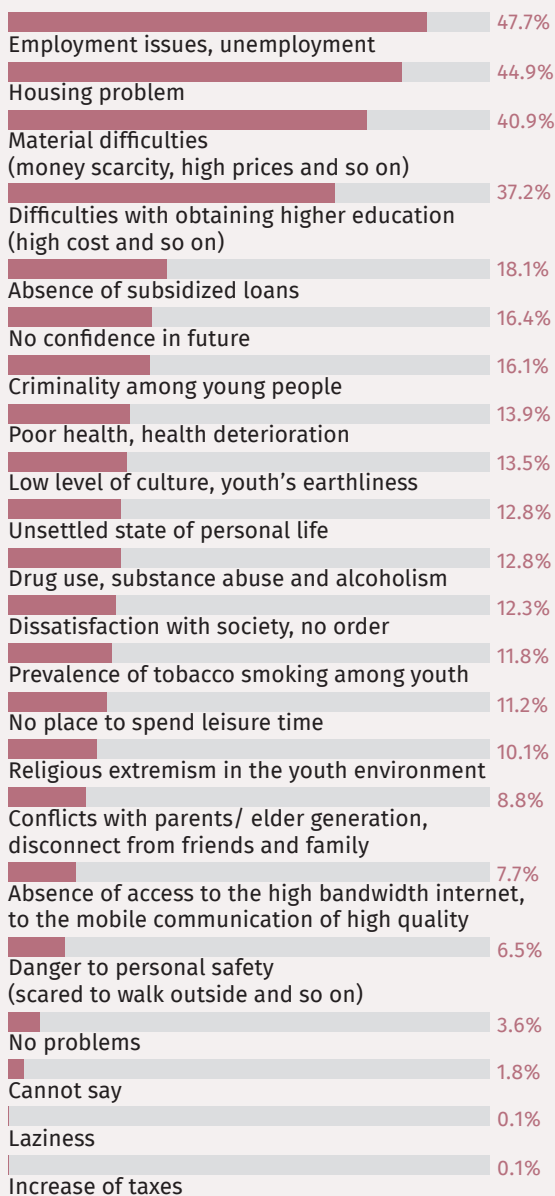
7. How to Become a Candidate. ElectionsCanada. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.elections.ca.

8. The Constitution of the United States. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.law.cornell.edu/constitution/overview>

9. Федеральный закон Российской Федерации от 10 января 2003 г. N 19-ФЗ «О выборах Президента Российской Федерации» // Российская газета; Федеральный закон Российской Федерации от 18 мая 2005 г. N 51-ФЗ «О выборах депутатов Государственной думы Федерального Собрания Российской Федерации». // Российская газета. 24

Fig. 7.30

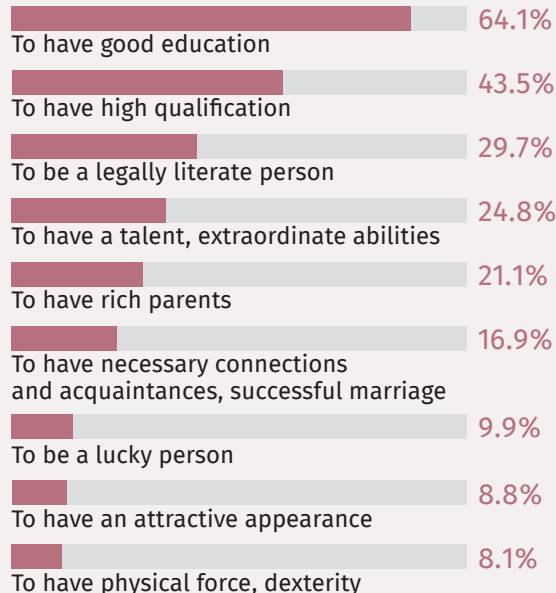
Young respondents consider as the most important youth problems, %

According to the data of SRC "Youth", respondent could choose several options

Fig. 7.31

Youth consider that in order to achieve success and career growth it is important, %

According to the data of SRC "Youth", respondent could choose several options, the diagram does not display values less than 1%

мая 2005 г.; Центральная избирательная комиссия Российской Федерации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cikrf.ru>.

10. Election System in Japan. Local Governance (Policy Making and Civil Society) 2007. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.freechoice.jp.

11. Voting rights in Europe. FORUM Factsheet. June 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.forum.nl>.

12. М.Н. Бычкова, А.Ф. Лопатина. Электоральная пассивность молодежи: пути преодоления проблем. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pr.tsu.ru/articles/145/>.

13. Генеральное соглашение между Правительством Республики Казахстан, республиканскими объединениями работников и республиканскими объединениями работодателей на 2012 – 2014 годы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://online.zakon.kz>.

14. Отраслевое соглашение между общественным объединением «Профсоюз работников жилищно-коммунального хозяйства и сферы услуг Республики Казахстан», ассоциацией предприятий по водоснабжению и водоотведению Республики Казахстан «Казахстан су арнасы», объединением юридических лиц «Казахстанская ассоциация теплоснабжающих организаций» и Агентством Республики Казахстан по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства на 2012-2014 годы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: kds.gov.kz/images/web/doc-planu/soglashenie_2607121155.doc.

15. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова, К.М. Хамчиев, Е.В. Варкентин, Р.А. Кудайбергенов, Р.А. Абраева и др. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2013 г., с. 169.

Fig. 7.32**What young respondents want to achieve in the next 5 years, %**

According to the data of SRC "Youth",
respondent could choose several options

CHAPTER 8

**YOUTH
SUBCULTURES**

8.1. SUBCULTURE AS A SOCIOCULTURAL SYSTEM

Youth – is an experimenter in various spheres of public life, including culture. The originality of youth as a social group is that it is constantly in a state of transition from the predominant property of being an object of public influence to the predominant property of being a subject of a socially transformative activity. This encapsulates the social meaning of "growing up". In public opinion, the operation of youth subjectivity is usually associated with the term "youth subculture".

Subculture – is a system of values, attitudes, behaviors and lifestyles of a certain group that is different from the dominant culture in a society.

Autonomy building of youth culture that serves as a psychological antonym "We - They" is especially clearly manifested at the cultural level (in the narrow sense) stereotypes of the young generation: there is "our" music, "our" fashion, "our" chat, and there is "Dad's/Mom's", which is presumed through humanitarian institutional means of socialization. And here lies the cultural alienation of youth, i.e. separation of the younger generation from the diversity of cultural heritage as a result of a conscious search for a new identity, creation

of a new style.

It is not surprising that according to a sociological survey, 25.5% of respondents believe that the youth subculture – is a lifestyle of modern youth, a special form of self-assertion and self-identification - 23.8%. At the same time, 20.6% see it as a temporary infatuation or just a form of self-realization during leisure time - 11.7%, thus emphasizing that the youth community today is not a single, universal and monolithic part of the community. Although a small number, but still some young people, consider youth subculture as a form of anti-social behavior (3.5%), and protest of outsider against social norms (2.4%), while 12.3% of respondents could not answer the question: "In your opinion, the youth culture - is ... " (Fig. 8.1).

Subcultures - result of a conscious search for a new identity, creation of a new style in various fields of socio-cultural life. Young people remain a part of particular subculture and their real interest in it usually lasts only a few years, which causes its instability

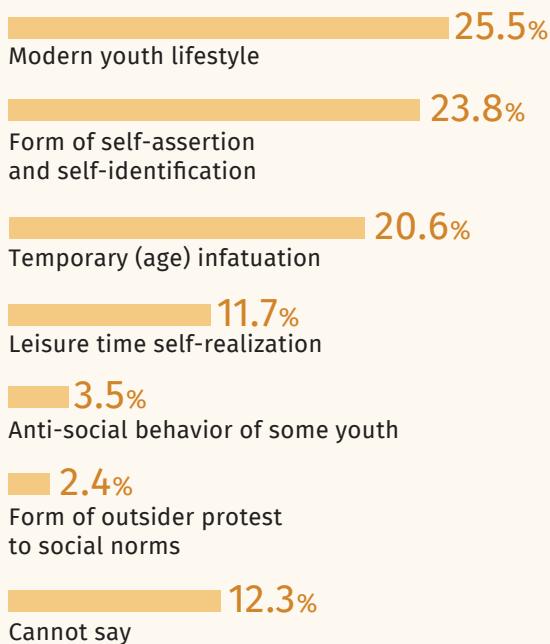
The sociological studies show that only 11.3% of respondents indicated participation in informal youth communities, and 88.7% did not identify themselves with the informal movement of young people.

However, only 15.1% of respondents consider themselves comfortable with youth subculture practices compare this with the "at home" option (55.6%) (Fig. 8.2).

The response results to the question "Who did introduce you to the society?" appear surprising. It breaks stereotype about imaginary dichotomy "children - parents". Parental influence is dominant - 30.2% of respondents said that parents introduced them to the society of their peers, 24.9% - that it was a friend, and only 2.2% deliberately went there on their own (Fig. 8.3).

Fig. 8.1

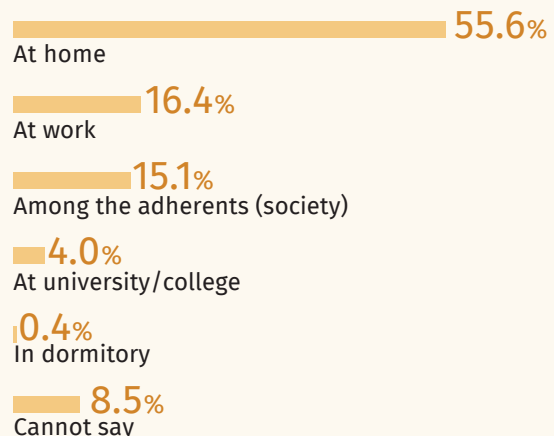
Young respondents consider that youth subcultures are..., %

According to the data of SRC "Youth", the diagram does not display values less than 1%

Fig. 8.2

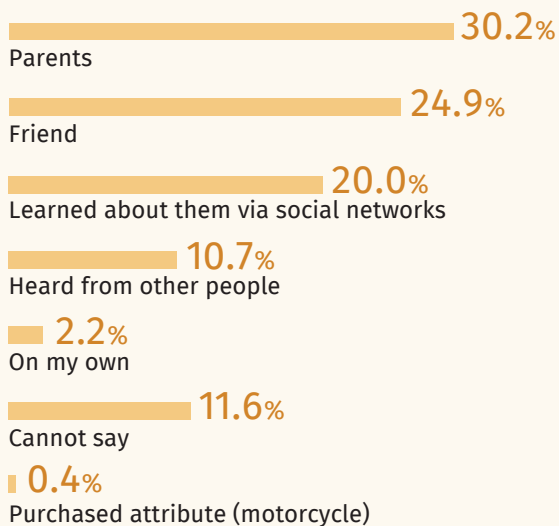
Youth feel the most comfortable, %

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 8.3

Young people note, who/what brought them to informal society, %

According to the data of SRC "Youth"

Sociologists argue that the decisive factors that activate processes of group formation and dominate association tendencies, establishing groups are: the fear of being left out; the need for security, understanding, credibility, usefulness ("where I first felt equal, where I am needed"); a real opportunity to choose the most convenient method of self-affirmation, often an alternative to the traditional, accepted norms of behavior, etc.

So, when answering the question "What is participation in the informal society for you?" the respondents said that it gave them a sense of freedom of expression (28.0%), helped to escape reality (20.4%) and to find like-minded people (19.6%), to break free from everyday boredom (16.0%) and annoying conventional norms (14.7%).

8.2. SO DIFFERENT, SO UNLIKE

The "subcultural boom" of the late 1980s and early 1990s did not affect youth of Kazakhstan, except for Almaty and certain major regional centers (Karaganda, Pavlodar, Kostanay). This is to some extent justified, since, as a rule, subcultural innovation initially spreads among youth in capital cities.

An analysis of empirical data shows that within Kazakhstan's youth community sports is the leading subculture - 42.7% (Fig. 8.4). Some of them, for instance, bikers (from English language bicycle - abbr. bike) even have their own organizational structures – bike clubs. In

Kazakhstan, the most famous are located in Astana and Almaty (more on the «Biker.kz» portal).

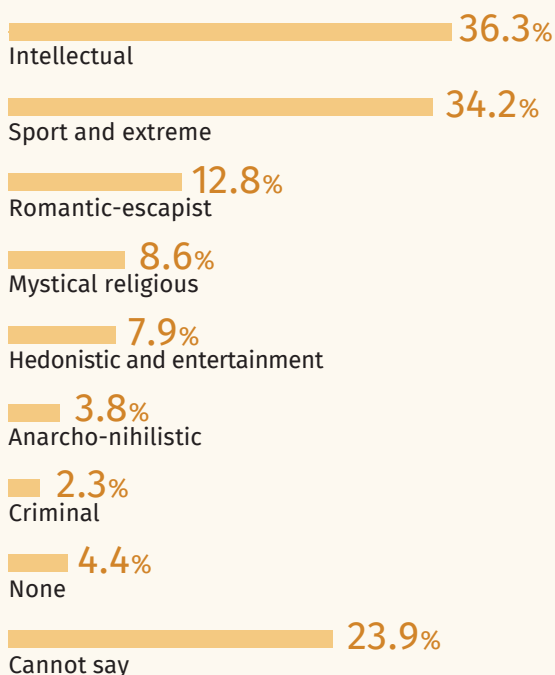
Parkour - an extreme sport, encouraging rapid movement and overcoming effectively obstacles in urban environment, is gaining popularity among teenagers in Kazakhstan. Existing architectural structures (handrails, railings, walls, etc.), as well as specially constructed structures (used during various activities and training) may be considered as places for parkour practices. Tracers - young people practicing parkour, perceive it as a lifestyle. In Kazakhstan, the tracers movement

Fig. 8.4

Youth belonging to subcultures, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

Fig. 8.5**Youth sympathize to subculture (not more than 3 responses), %**

According to the data of SRC "Youth", the diagram does not display values less than 1%

began in Almaty and Astana, but there are also amateur associations in other cities of the country.

In Kazakhstan these subcultures are in the formation stage, and there is reason to believe that as the welfare of the population grows more young people will be attracted to the subcultures. Not surprisingly, 34.2% of our respondents answered sports and extreme sports subculture to the question: "Which youth subcultures do you sympathize the most?" (Fig. 8.5).

The second and third most popular youth subcultural trends are musical - 27.1% and dancing (breakdance, capoeira, etc.) - 17.8%. Contemporary popular music is becoming a source of norms and behavioral patterns, a mean of individual and mass psychotherapy. Young people live in a "frantic" pace of life, seek to achieve a lot, that is why they need a modern rhythmic music that would charge them with energy.

The "Students - the image of the future" international sociological study of youth from Ukraine, Russia, Kazakhstan and Poland suggests that they prefer listening pop and rock music [1]. In total 5,155 students from 22 universities were interviewed using random sampling in these four countries. More than half of the students in all four countries prefer popular music (Kazakhstan - 57.5%, Poland - 56.9%, Ukraine - 51.6%, Russia - 50.1%). Rock is

the second choice in most countries (Poland - 53.6%, Ukraine - 49.3%, Russia - 45.0%). Wherein, the second choice among the Kazakh students was symphonic music (42.1%), which ranked third in Ukraine (27.0%). In Russia and Kazakhstan on the third place was rap music (43.5% and 41.4%, respectively), while in Poland - house music (32.7%). Many young people in the four countries listen to jazz, chanson, rhythm and blues. Ethnic, lounge and funk music are less popular among students.

A small number of young people - 9.3% prefer a lifestyle characterised by luxury, active social life, the cult of "eternal spring", hedonism and glamour. The so-called "gilded youth" tries to practice this lifestyle in its entirety.

As if to counterbalance them, there are supporters of asceticism - adherents of various religious streams (8.9%).

They are followed by information and artistic youth groups (each 8.0%) (Fig. 8.4).

Despite the fact that only 4% of survey respondents identify themselves with the criminal subculture, the crime statistics indicates larger presence of crime groups among youth [2]. According to the survey, 5% of the respondents had often to deal with gopniks or neighbourhood gangs, but 62.3% have never encountered them (Fig. 8.6).

The main factors that largely determine the appearance and development of subcultures, as alternative methods of socialization and formation of social relationships are:

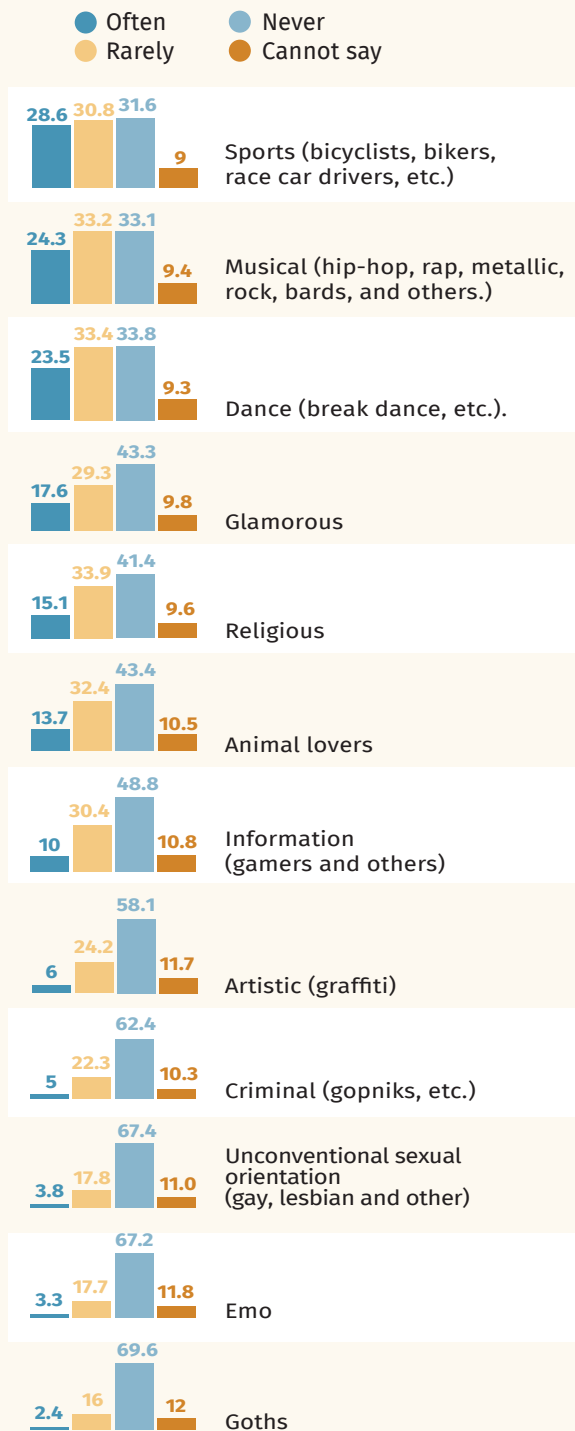
- Deformation and weakening of traditional socialization and education institutions;
- Underdeveloped pragmatic attitudes, which are connected with individual responsibility;
- Chance of value orientation towards history and culture, formation of majority opinion.

Answers to the question "Why did you choose this society?" demonstrate young people's focus on the self - self-knowledge, self-assertion, self-expression, self-realization, etc. (Fig. 8.7).

It is important that adults provide space for the young generation's social experimentation, allow conscious choice - this is the only way to bring up socially active and responsible generation. According to our findings, favorable conditions for positive perception of youth culture are established within Kazakhstan's society, so majority provided negative response to the question: "Does anyone oppose your membership in this society?" - 61.8% of respondents, and only 14.2% answered "yes, parents" (Fig. 8.8). Moreover, 51.1% of respondents said that their parents supported their choice of cultural society (Fig. 8.9). This is not surprising: most of the parents have went through the school of alternative socialization, hence the values of adults often coincide with the values of their children because of their common origin, living conditions, education, religion, etc. In other words, youth has more in common than dissimilarities with parents and adult culture.

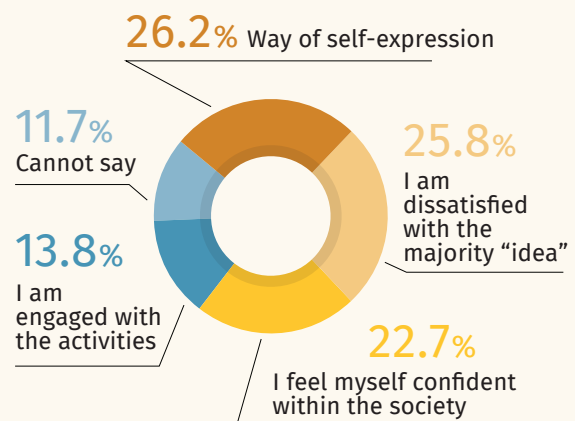
Certainly, support of parents, social environment is important for young people, but 20.4% of respondents do not receive it. Equally important is the support of

Fig. 8.6
Young respondents find representatives of non-formal societies among their friends, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

Fig. 8.7
Reasons, which led young respondents to choose the society

According to the data of SRC "Youth"

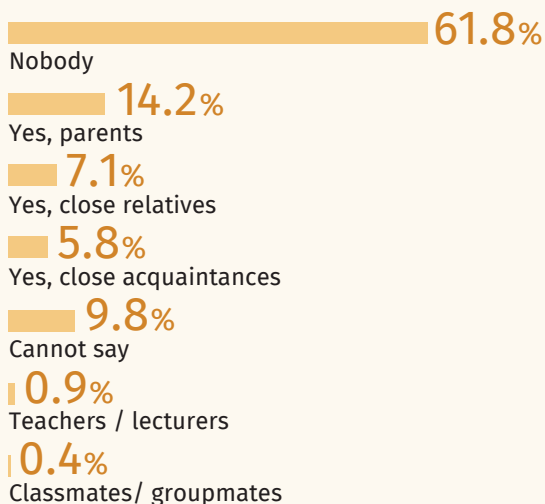
the state. Only 3.6% of the surveyed boys and girls acknowledge the support of the state (Fig. 8.9). Informal youth groups do not feel support. And this, as the world experience suggests, can lead to extreme forms of consciousness such as youth alienation, a departure from norms and traditions of a society.

When asked about the need for state control over the youth informal associations, organizations and movements, 51.8% of surveyed young people gave affirmative response, 31.2% were inclined to support the same view (Fig. 8.10).

Youth culture – is a zone of self-realization and alternative socialization of the young generation. The main conceptual construct of the modern socialization theory lies in the view of youth, as the subject (and not just the object) of social reality. Thus, the purpose and content of young people's various socialization and self-realization processes have radically transformed (Fig. 8.11). 29.3% of our respondents consider membership in a subcultural society as a means of distraction from everyday problems, and 24.9% - as a meaning of life.

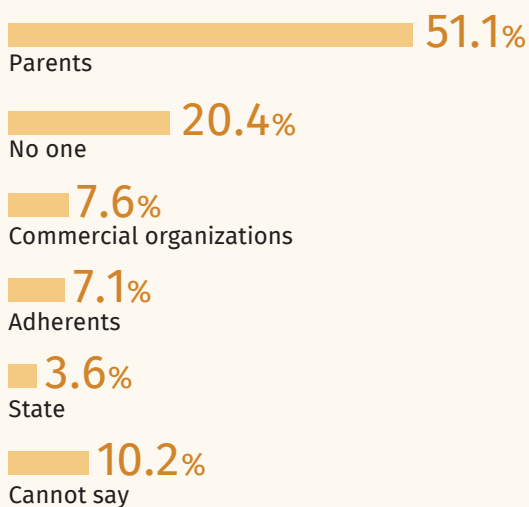
33.6% of respondents consider the influence of youth informal groups as insignificant, furthermore, 21.2% consider them harmful because they "destroy the system of values and attitudes of young people," and only 16.5% report that they have positive impact on self-realization and socialization of young people (Fig. 8.12).

In general negative-indifferent perception of informals within the youth community can also be seen while analysing responses to the question: "What, in your opinion, the main reason for the young people to join informal society?" (Fig. 8.13). Meanwhile, playful and infantile ideology of most subcultures is close to the worldview and the needs of the "consumerism society".

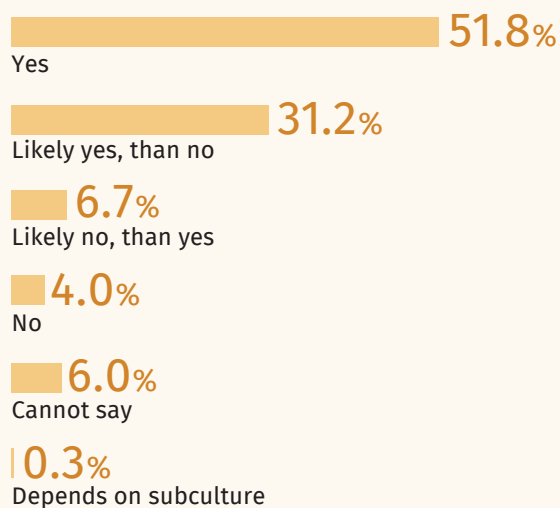
Fig. 8.8**Young people note, who is against their membership in non-formal societies, %**

According to the data of SRC "Youth"

The principles of its construct - the pursuit of pleasure, freedom, not only from professional, but also from family and domestic responsibilities, as well as the weakening of institutional pressures on personality, which is confirmed by the young people leisure time activities (Fig. 8.13).

Fig. 8.9**Youth note who support them, %**

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 8.10**Youth opinion about state control over youth organizations and movements, %**

According to the data of SRC "Youth"

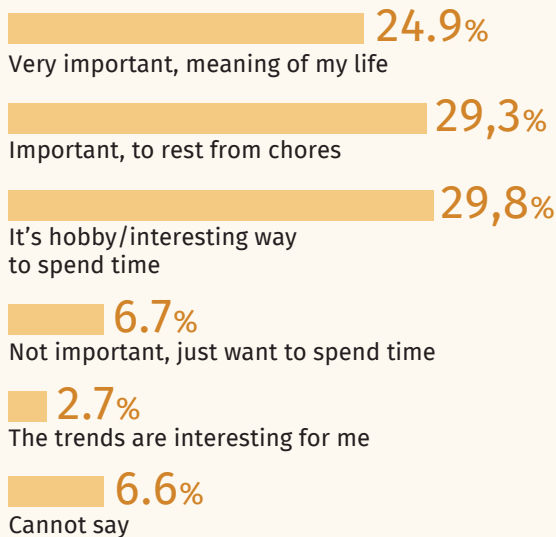
Despite all of the eclecticism of various youth movements and subcultures, it should be emphasized that most of them are focused either on leisure activities (29.8%) or transmission and distribution of fashion trends (2.7%). Young people are almost entirely copying cultural centers and do not belong to local environment. This is productive in terms of social innovations – young people's mobility, their willingness to learn new territorial, professional, scientific and technical, cultural environment, which is of paramount importance for society's modernization, but it creates tangible disharmonies in youth education during the general socialization process. The ability to develop innovations does not favor learning long-term socio-cultural norms and values, the ability to navigate in technological environment – is not useful for general cultural integration.

8.3. LEISURE AS A CULTURAL SPACE OF THE YOUTH SOCIAL ACTIVITY

Significant transformation processes affecting self-esteem, behavior, value orientations observed and the growth of the hedonistic and consumer sentiments are visible within the youth society. On the one hand, the gap is growing between demands of young people and capabilities to satisfy them, on the other – there are real opportunities for the actualization of subjective, as a result of socially responsible behavior of an individual,

Fig. 8.11

Youth note, how important it is to be the member of the society, %

According to the data of SRC "Youth"

especially in the leisure domain.

The choice of leisure activities among youth is directly dependent on age, education level, socioeconomic status, place of residence.

The survey empirically demonstrated that the youth has the opportunity to realize their individuality through participation in subcultures, aside from available public forms of leisure. The socially significant leisure activities contrast to temporary spontaneous communities such as "informal groups", "parties", etc.

An analysis of subcultural factors shows that the structure of youth leisure is affected by general cultural trends. Youth culture is clearly sensitive to techno-evolutionary processes: role of information and computer technology is growing in modern youth leisure activities, displacing such traditional activities as reading and socializing with friends (Fig. 8.14).

The problem of providing quality leisure for young people is acute and determined by objective and subjective reasons. Firstly, the passivity of young people, their consumerist attitude, secondly, financial difficulties, thirdly, undeveloped leisure infrastructure in rural areas and small towns.

An important channel of cultural socialization that impacts value formation, role and behavior models is the audio-visual media (radio, television, computer, the Internet) and mass leisure activities (clubs, rock/pop concerts, festivals, shows and other forms of self-realization).

Fig. 8.12

Young respondent's opinion about "informals" influence on the youth, %

According to the data of SRC "Youth", respondents could choose several options

From the cultural socialization standpoint amateur associations and clubs are regarded as a special form of self-organizing activity. They are the most responsive to the age needs of an individual with regard to diversity and expansion of cultural and leisure activities, finding wide opportunities for socialization and relationships and have features of self-organization, self-governance.

As part of the state youth policy there is a need for a shift from cultural-educational model of socialization, in which youth is learning cultural norms, values, and scientific principles, which are central point, to socio-cultural model that would enable youth to realize their subjectivity. Given the socializing influence of peers and youth subculture it is necessary to stimulate self-organization processes among the youth, development of organizational forms of amateur and informal movements, primarily in the fields that of interest for young people.

Fig. 8.13

Youth note the causes of joining the non-formal society (any number of responses), %

According to the data of SRC "Youth"

Fig. 8.14

Young people note how they spend their leisure time (not more than 5 responses), %

According to the data of SRC "Youth"

LIST OF REFERENCES:

1. Молодежь Украины, России, Казахстана и Польши предпочитает поп-музыку. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://http://g.ua/aWvy](http://g.ua/aWvy)
2. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2013». Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б.Б. Масатова, К.М. Хамчиев, Е.В. Варкентин, Р.А. Кудайбергенов, Р.А. Абраева и др. - Астана: НИЦ «Молодежь», С. 157.

CONCLUSION

The National Report "Youth of Kazakhstan - 2014" discusses issues that young people face at today's stage of Kazakhstan development, characterized by new challenges.

The sweeping targets of the new economic policy and social modernization set by the Head of the State - the Leader of the Nation, N.A. Nazarbayev, put a special responsibility on young people, who are considered as the major force that will bring the country to a new level of development, raise the bar of the national competitiveness.

The analysis of the current situation of the youth of Kazakhstan based on scientific evidence, official data, online sources and sociological studies permit to make several observations.

1. Youth accounted for 25.01% of the total population of Kazakhstan (total population of Kazakhstan - 17,160,774 people on July 1, 2014). Every fourth resident of the country is aged between 14-29 years. The majority of this group are young people aged 24-28 years. The share of the young people in urban and rural areas is rather similar.

2. The current state youth policy implementation process identified a number of positive trends, namely: massive development of the network of youth resource centers; increase of the expenditures on the youth policy in the national budget; inclusion of youth policy indicators in the strategic plans of government agencies; creation of councils on youth policy at large enterprises and other. The consistent implementation of state youth policy enabled Kazakhstan to occupy high positions in the global rankings (Youth Wellbeing Index and Global Youth Development Index).

3. Health is one of the main components of citizen's wellbeing, which consists of important component of disease prevention and healthy lifestyle promotion. Socially significant diseases (tuberculosis, HIV infection, substance abuse, sexually transmitted infections, etc.) are among the major threats to the health of adolescents and youth. The growth of socially significant diseases among children and adolescents is driven by variety of factors: social exclusion, low levels of knowledge about hygiene, environment, early start of sexually active lifestyle and other.

Unfortunately, the number of children, adolescents and young people that lead active lifestyle is rather low. More than half of pupil report poor health and over 40% of preinduction youth do not meet the health requirements for military service.

The sports clubs in Kazakhstan serve four times less pupils than the average world standards. The number of pupil who satisfy the standards of presidential test on physical fitness is decreasing.

4. Education is the most important aspect of the young people's life. Coverage of children and young people by the secondary education is comparatively high.

The Unified National Test (UNT) is an important tool

of accessing the quality of the education in Kazakhstan. There was a gradual increase of the average UNT score over the last two years.

Positive dynamics in the secondary education system is visible in the results of the students from Kazakhstan participation in the international subject Olympiads. Currently, Kazakhstan is among the top 15 countries of the world in mathematics, physics and chemistry.

Particular importance is given to the additional education that contributes to the successful adaptation of young people into society through the development of creative abilities and unleashing the personal potential of the youth.

There is almost a threefold increase of the government expenditures on the master's degree programs in the 2013/2014 academic year. This potentially increases the number of people who have an opportunity to lead research activities and become professionals in the field.

5. Despite significant government measures aimed to improve the social and economic situation of the young people, the youth face a range of problems on the labor market: the predominance of inefficient employment; low productivity; reduction of the total number of workers employed in high-tech and knowledge-intensive industries; the gap between demand and supply for skilled labor; insufficiently flexible response of vocational education system to changes in labor demand; spontaneous migration of young people within the country; insufficient housing market accessibility, which reduces the migration potential of the economically active population.

Compared to adults young people are more likely to become self-employed.

Some positive developments in the youth entrepreneurship field are observed.

6. The crime rate among youth is an important issue for any country. There is drop in the number of crimes committed. The trend of crime and delinquency decrease is observed among the juveniles.

The number of juveniles that received administrative sanctions has also decreased.

The number of crimes committed due to drug use is going down. Medical facilities had been detecting fewer numbers of drug users.

However, an increase in the number of psychotropic substances users has been recorded. Suicide and suicide attempts has become an urgent problem for Kazakhstan society.

The youth are at the risk of falling under influence of destructive forces recruiting young people. Youth maximalism, social and economic problems and low level of religious literacy provide favorable breeding ground for psychological manipulation with youth in order to engage them in illegal activities.

Furthermore, rapid development of new communication technologies increases the risk of young people exposure to radical ideas of extremist and terrorist organizations.

Effective preventive measures against youth crime are hindered by the lack of interagency and cross-sectoral

collaboration.

7. The high level of public activity among young people is an important indicator of modern society democratization. Youth of Kazakhstan is an active player in social and political processes.

The most common forms of political activity among the youth are participation in activities of youth organizations, political parties, trade unions, ethnic, cultural and other associations, working in the public domain.

One of the recent trends is the widespread interest of young people in public service careers.

The most important form of political activity is youth participation in the activities of youth NGOs. However, often there are youth organizations that exist only "on paper".

The state social order is a major source of funding and, therefore, of activities and functioning of youth organizations. Only limited number of NGOs provide direct services to address the specific problems of youth (support disabled people, work with difficult teenagers, opening rehabilitation centers for young people).

Youth organizations are facing a crisis of legitimacy, which is reflected in the decreasing number of young members.

8. For the first time, the report has examined different types of youth subcultures that result from conscious search for a new identity, a new lifestyle in various fields of social and cultural life. Young people adhere to a particular subculture (informal association) and show a real interest toward it for only a few years. That causes the instability of their structures.

In Kazakhstan, only 11.3% of young people claim that they participate in informal youth societies, and 88.7% did not identify themselves with the informal movement of young people.

From cultural socialization point of view, amateur associations and clubs are the most promising organizations for youth of Kazakhstan. They are regarded as a special form of independent activities that are the most responsive to the needs of the individual in the cultural and leisure fields.

Thus, the analysis of the current situation of youth of Kazakhstan identified both positive trends and problematic areas that show multifaceted and multidimensional picture of young people's life, draw conclusions and recommendations for the main stakeholders of youth policy.

RECOMMENDATIONS

The proposed recommendations are based on analysis of the current state of youth of Kazakhstan.

To the central state bodies:

to conduct systemic awareness-raising work among the youth about the implementation of government and industry programs concerning youth issues;

to define mechanisms and tools to support youth initiatives;

to strengthen interagency coordination and cross-sectoral collaboration of different governmental structures in order to prevent and lower the youth crime.

To the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan:

to continue the work on introduction of the indicators/indices concerning youth policy into the strategic plans of the central government agencies and regional development programs of local executive bodies;

to consider the implementation of various forms of training for professionals working with young people: to develop the discipline "Basics of the youth policy" in order to include it in the curricula of universities; to introduce the elective course "Youth Policy in the Republic of Kazakhstan" in humanities universities;

to produce recommendations on the establishment of certified career development courses for youth policy professionals and transfer the courses in the competitive environment;

to coordinate the work of youth policy institutions, to strengthen inter-agency and cross-sectoral cooperation in the implementation of state youth policy;

to ensure a full coverage of young people aged 15-18 years old with occupational guidance by introducing innovative approaches and modern methods to career-oriented work;

to consider possibilities of increasing the number of organizations of additional education specialized in technics and sciences;

to increase the funding of government orders for NGOs which activities are aimed at providing social and legal assistance to young people;

in order to enhance the protection of children's rights and crime prevention consider the use of juvenile adaptation centers (JAC) as an emergency accommodation for children while carrying out a short-term intensive work with children and their families (including the provision of housing), as well as in-depth assessment of the family and young children situation and as a training center for social workers.

To the Ministry of Health and Social Development of the Republic of Kazakhstan:

to organize the systemic work on effective popularization of healthy lifestyle among young people of all ages, using various forms and means of propaganda;

to improve structure and targeting of programs

promoting youth employment, to expand coverage of the programs and to conduct systematic monitoring and evaluation of impact.

To the Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan:

to take measures in order to fund through social order social services for young people with disabilities by providing them opportunities for physical education and sports;

to take measures on improving the state social services regulations by granting service provider a right to develop a material base within the commissioning of social services project framework; as well as to conduct learning programs and related activities (trainings, courses for youth organizations) and to adopt the legislation promoting volunteer movement.

To the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan:

to consider a possibility of developing a national plan of action for productive youth employment;

to continue work on improving the business environment, focusing on the expansion and strengthening of small and medium enterprises, to develop youth entrepreneurship.

To the Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan:

to support youth initiatives concerning the protection of large cities "green belts", the protection of clean fresh drinking water sources, territory cleaning and landscaping;

to develop an ecological culture among young people through active environmental education.

To local executive bodies:

to increase the effectiveness of the councils on youth policy functioning at all levels, to increase the number of youth representatives, to organize targeted efforts to address the critical issues for young people (housing provision, employment issues, support services for young families and other);

to assist with the institutional development of youth policy in rural areas through the introduction of full-time employees who are working on the youth policy within the local authority offices or undertaking other measures;

to introduce new forms of work with various categories of young people, meeting the needs and demands of youth;

to promote mass sports among young people through the creation of student and yard clubs, to increase the number of sports grounds and bicycle paths in urban areas;

to initiate measures expanding the accessibility of sports facilities and premises to young people engaged in physical culture and sports;

to contribute to the development of national sports in rural areas, the creation of sports boarding schools

for rural youth;

to develop cultural and recreational infrastructure catering to young people's places of residence (yard clubs and other youth service clubs).

To Agency of the Republic of Kazakhstan on Civil Service Affairs and Anti-corruption:

to work on introduction of youth quotas for elected public service offices.

To national companies and large industrial companies:

to continue work on establishing youth committees/ councils at enterprises of different sectors of economy which address the issues of working youth.

To youth organizations:

to refocus activities by moving away from one-time events and focusing effort on addressing specific problems of different groups of young people;

to take part in supervision of environmental services and organizations;

to develop diverse forms of youth communication;

to assist yard clubs, attract representatives of youth subcultures to implementation of youth projects within the framework of their activities.

